

กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย:
ศึกษากรณีการสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร

นางสาวสุชาดา ไพยรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE REVITALIZATION PROCESS OF A BUDDHIST-TEACHING IN THAILAND:
A CASE STUDY OF THE BUDDHIST-TEACHING AT SATHIRA-DHAMMASATHAN,
BANGKOK METROPOLIS

MISS SUCHADA PAIYARAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Sociology
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2011
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย: ศึกษากฎีการสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร
โดย	นางสาวสุชาดา ไพรัตน์
สาขาวิชา	สังคมวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยง ชื่นสุวิมล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ)

สุชาดา ไพบรต์ : กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย :
 ศึกษากรณีการสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร.
 (THE REVITALIZATION PROCESS OF A BUDDHIST-TEACHING IN
 THAILAND : A CASE STUDY OF THE BUDDHIST-TEACHING AT SATHIRA-
 DHAMMASATHAN, BANGKOK METROPOLIS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก :
 ผศ.ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ดร.พระมหาสุทิพย์
 อากาศโร, 218 หน้า.

การศึกษาระบบการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทยศึกษากรณี :
 เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม
 ของเสถียรธรรมสถาน และสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งศึกษาระบบการเสริม
 พลังคำสอนของพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน และแรงจูงใจที่ทำให้คน
 เข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
 รวมถึงศึกษาผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาที่มีต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม
 ในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาของเสถียรธรรม
 สถานนั้นสอดคล้องกับกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970)
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการสื่อสาร (Communication) โดยเสถียรธรรมสถานได้นำสื่อที่ทันสมัย
 มาใช้ในการสอนจนเป็นที่ประทับใจของผู้ปฏิบัติธรรม จนเป็นหนึ่งในแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรม
 เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานประกอบกับการที่ผู้ปฏิบัติธรรมชอบคำสอนของคุณแม่ซี
 ซึ่งสอนแล้วเข้าใจง่ายและนำมาใช้ได้จริงในปัจจุบัน ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมนำคำสอนมาใช้ในการ
 ดำเนินชีวิตจริงเป็นผลให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับประโยชน์โดยตรงกับตนเองในด้านร่างกาย ด้าน
 ศีลธรรม ด้านจิตใจและก่อให้เกิดปัญญา นอกจากนี้ ผลจากการปฏิบัติธรรมยังก่อให้เกิดความ
 สงบสุขต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ปลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....สังคมวิทยา..... ปลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา 2554..... ปลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5280737624 : MAJOR SOCIOLOGY

KEYWORDS : REVITALIZATION PROCESS / BUDDHIST-TEACHING / SATHIRA-DHAMMASATHAN

SUCHADA PAIYARAT : THE REVITALIZATION PROCESS OF A BUDDHIST-TEACHING IN THAILAND: A CASE STUDY OF THE BUDDHIST-TEACHING AT SATHIRA - DHAMMASATHAN, BANGKOK METROPOLIS. ADVISOR : ASST. PROF. SUPAVADEE MITRSOMWANG, Ph.D., CO-ADVISOR : PHRAMAHA SUTHIT APHAKARO, Ph.D., 218 pp.

The study of revitalization of Buddhist teaching process in Thailand : a case study of the buddhist teaching at Sathira-Dhammasathan, Bangkok Metropolis is a qualitative research in which the researcher participates in activities within Sathira-Dhammasathan together while conducting an in-depth interview to the Buddhist assemblies. This research aims to discover the revitalization process of its Buddhist teaching including its result, and the methods that is used to motivate the Buddhist assemblies to participate in its various programmes.

The study found that the revitalization of Buddhist teaching process at Sathira Dhammasathan is relevant to the revitalization process of Wallace, F.C.A. (1970), especially the methods of communication which can influence the Buddhist assemblies to attend its programmes. Its way of communication such as the nuns' preaching style enables the buddhist assemblies to understand it easily and adapt it to their daily lives. The Buddhist teaching here also brings about morality, good mentality, and peace to Thai society.

Department : Sociology and Anthropology Student's Signature

Field of Study : Sociology Advisor's Signature

Academic Year : 2011 Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย: ศึกษากรณีการสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานครสามารถเริ่มต้นและเสร็จสิ้นลงได้ด้วยกำลังใจจากครอบครัวอันเป็นที่รัก คณาจารย์ และกัลยาณมิตร

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ผู้ให้ความสนับสนุนข้าพเจ้าในการทำวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้ามาโดยตลอดโดยเฉพาะช่วงที่ข้าพเจ้าประสบอุบัติเหตุแขนขวาหักระหว่างทำวิทยานิพนธ์ คุณพ่อและคุณแม่ได้ดูแลและเป็นกำลังใจให้กับข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจต่อสู้กับความเจ็บปวดที่แขนและสามารถกลับมาทำวิทยานิพนธ์ต่อจนเสร็จได้

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน ได้แก่ท่านอาจารย์สุภาวดีมิตรสมหวัง และพระมหาสุทิตย์ อากาศโร รวมถึงท่านอาจารย์บุญยง ชื่นสุวิมลและท่านอาจารย์ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาตีที่เมตตาที่เมตตาประสิทธิ์ประสาทวิชาและให้คำแนะนำทางด้านวิชาการแก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดีมาโดยตลอดจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่านแม่ชีและบุคลากรโดยเฉพาะท่านแม่ชีกล้วย ตลอดจนผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานทุกๆท่านที่ให้ข้าพเจ้าได้สัมผัสธรรมและเก็บข้อมูลอย่างเป็นกันเอง

ข้าพเจ้าขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจ ช่วยเหลือและให้คำแนะนำดีๆแก่ข้าพเจ้ามาโดยตลอด ข้าพเจ้ารู้สึกซึ่งในน้ำใจของทุกคน

สุดท้ายนี้ คุณูปการที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอขอบความดีทั้งปวงแต่ผู้มีอุปการคุณทุกท่านดังกล่าวมา หากมีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าต้องขออภัยและขอรับผิดแต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3. โจทย์วิจัย.....	3
1.4. ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2. แนวคิดและทฤษฎี.....	5
2.1 แนวคิดวัฒนธรรม.....	8
2.2 แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม.....	11
2.3 แนวคิดกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization Process).....	23
2.4 พระพุทธศาสนาในสังคมไทย.....	28
2.5 พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน.....	48
2.6 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.....	74
2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	86
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	89
3.1 ประเภทของการวิจัย.....	89
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants).....	89
3.3 วิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษา.....	89
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	90
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	90

	หน้า
3.6 การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ.....	91
บทที่ 4 บทวิเคราะห์.....	92
4.1 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรม เสถียรธรรมสถาน.....	92
4.2 แรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธ ศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน.....	104
4.3 ผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติ ธรรมเสถียรธรรมสถาน.....	115
บทที่ 5 ความสอดคล้องในงานวิจัยอื่น.....	120
5.1 ความสอดคล้องในเรื่องของกระบวนการสอน.....	120
5.2 แรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่สถานปฏิบัติธรรม.....	123
5.3 ผลจากการปฏิบัติธรรม.....	128
บทที่ 6 บทสรุป ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ.....	131
6.1 บทสรุป.....	131
6.2 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการวิจัยครั้งนี้.....	138
6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	139
รายการอ้างอิง.....	140
ภาคผนวก.....	144
ภาคผนวก ก คำบอกเล่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนา จากบุคลากรของเสถียรธรรมสถาน.....	145
ภาคผนวก ข คำบอกเล่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนา จากผู้ปฏิบัติธรรมของเสถียรธรรมสถาน.....	177
ภาคผนวก ค ตารางแสดงลักษณะประชากรในภาพรวมของบุคลากร ในเสถียรธรรมสถาน.....	206
ภาคผนวก ง ตารางแสดงลักษณะประชากรในภาพรวมของผู้ปฏิบัติธรรม ในเสถียรธรรมสถาน.....	208
ภาคผนวก จ ตารางคุณสมบัติทั่วไปที่พบในผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่ เสถียรธรรมสถาน.....	210

ภาคผนวก ฉ	ตารางแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเพศ อายุ และ กิจกรรมและระยะเวลาที่ผู้ปฏิบัติธรรม เข้าร่วมในโครงการ เสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนา ในสถานปฏิบัติธรรม เสถียรธรรมสถาน.....	212
ภาคผนวก ช	ตารางแสดงแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าร่วมกระบวนการ เสริมพลังคำสอนที่เสถียรธรรมสถาน.....	214
ภาคผนวก ซ	ตารางสิ่งที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้พบตามกระบวนการเสริมพลังของ เสถียรธรรมสถาน.....	216
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	218

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงกิจวัตรประจำวันของผู้เข้าร่วมอบรม.....	84

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธที่ได้รับเกียรติให้ได้รับชื่อว่าเป็นประเทศที่มีวัดมากที่สุดในโลก ด้วยเพราะว่าในทางปฏิบัติประเทศไทยนั้นรับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ โดยคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นทำให้คนไทยในสังคมไทยหมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผลที่ออกมาคือ สังคมไทยเป็นสังคมที่สงบ คนไทยมีความสุขใจมาโดยตลอด ถึงแม้ว่ามีบางช่วงที่คำสอนพระพุทธศาสนาจะถูกลดความสำคัญลงไปบ้างแต่ก็มีความพยายามที่จะฟื้นฟูคำสอนพระพุทธศาสนาโดยตลอด ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยของเราได้ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาอย่างมากเพียงใด

ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันที่ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตนั้นล้วนมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น นับตั้งแต่สมัยเรายังเป็นเด็ก ผู้ใหญ่จะปลุกฝังให้เราไหว้พระ สวดมนต์ เข้าวัดฟังเทศน์ ทำบุญใส่บาตร นั่งสมาธิ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นวิถีของชาวพุทธที่ดี ที่คนไทยเราปฏิบัติกันมาช้านานเพื่อเป็นการสืบทอดและธำรงพระพุทธศาสนาซึ่งในทางปฏิบัติแล้วนั้นเป็นศาสนาประจำชาติของไทย อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมานี้ ได้เปิดรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้ความคิด ค่านิยมและวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามาในสังคมไทยในหลายด้าน และด้วยความทันสมัยที่เข้ามาทำให้โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไทยของเราเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและยิ่งในสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ได้ทำให้พุทธศาสนิกชนมองบทบาทของพระพุทธศาสนาต่างไปจากเดิมกล่าวคือ เป็นเรื่องของคนนอกหักและคนสิ้นหวัง เนื่องจากว่าในสมัยปัจจุบันเป็นยุคแห่งวัตถุนิยม คนเรามองหาแต่ความสนุกสนานรื่นเริง ไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมเหมือนดังเช่นคนไทยสมัยก่อน ทำให้พระพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้นถูกมองว่าไม่มีคุณค่าจึงถูกลดบทบาทลงจนไม่ใช่เครื่องชี้นำทางสังคมอีกต่อไปดังจะเห็นได้จากผลสำรวจของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ในปีพ.ศ. 2553 ในหัวข้อความใกล้ชิดพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขต กทม. จำนวน 1,200 คน เป็นชาย ร้อยละ 36.7 และหญิง ร้อยละ 63.3 พบว่าสัดส่วนคนที่เข้าวัดต่อคนที่ไม่เข้าวัดคิดเป็น 19:1 สำหรับประชาชนที่เข้าวัดนั้นพบว่า 66.7 เข้าวัด 1-2 ครั้งต่อเดือน ส่วนใหญ่ 75.5 ตั้งใจเข้าวัดเพื่อทำบุญตักบาตร 24.5 เข้าวัดเพื่อนั่งสมาธิ ฟังเทศน์ บริจาคทาน หรือปล่อยนกปล่อยปลา ด้านสาเหตุที่เข้าวัด 52.5 ต้องการทำบุญปฏิบัติธรรม 26.6

เข้าวัดเพราะเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา และ 20.9 เข้าวัดเพราะมีปัญหาส่วนตัวและต้องการไป
 สะเดาะเคราะห์(กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : ออนไลน์) ทั้ๆที่ทุกวันนี้ประเทศไทยเกิดวิกฤติทาง
 สังคมอภีเช่นมีอาชญากรรมในอัตราที่สูงมาก มีคนถูกฆ่าตายวันละเกือบ 20 คนหรือตายเกือบทุก
 ชั่วโมง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี เช่นเดียวกับ คดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ เช่น คดีข่มขืน ซึ่งเพิ่มถึงร้อยละ 30
 ในช่วง 7 ปี คือจาก 3,741 ราย ในปี 2540 เป็น 5,052 รายในปี 2547 ปัจจุบันจึงมีผู้หญิงถูกกระทำ
 ข้ำเราไม่ต่ำกว่า 14 คนต่อวัน ในขณะที่เด็กถูกละเมิดทางเพศทุก 2 ชั่วโมง นอกจากนั้นประเทศไทย
 ยังมีปัญหาความรุนแรงในลักษณะอื่นอีกมาก เช่น ความรุนแรงในครอบครัว มีเด็กและผู้หญิงถูก
 บิดาและสามีทำร้ายเป็นจำนวนมาก ในปี 2545 ตัวเลขสูงถึง 4,435 รายเฉพาะในกรุงเทพมหานคร มี
 ผู้หญิงถึงร้อยละ 23 ที่ถูกกระทำรุนแรงจากสามีหรือคู่ครองขณะที่ในโรงเรียนนั้นมีการรุมตบตีและทำ
 ร้ายร่างกายกันอย่างแพร่หลาย(พระไพศาล วิสาโล, 2549) แต่ทว่าคนในสังคมไทยกลับให้
 ความสำคัญกับการเข้าวัดฟังธรรมและปฏิบัติธรรมน้อยลง

ดังนั้นจึงมีคนกลุ่มหนึ่งที่มองว่าสังคมไทยในขณะนี้กำลังเคลื่อนที่ไปโดยไม่มีหลักยึด
 เป็นสังคมที่ขาดการสรางจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม เป็นสังคมที่สับสนอลหม่าน(Anomie) เป็น
 สภาวะไร้บรรทัดฐาน คนในสังคมไม่อาจยึดถือบรรทัดฐานร่วมกันได้ (Emile Durkheim, 2002)
 กล่าวคือคนทำตามใจตนเอง ใครอยากทำอะไรก็ทำ โดยไม่สนใจว่าจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไร
 บ้าง จนเป็นที่วิตกว่าสังคมไทยจะเป็นสังคมล่มสลายในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงมีคนกลุ่มหนึ่งที่
 มองเห็นว่าศาสนานั้นควรกลับมาเป็นหลักยึดของสังคม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนทำความดี ทำให้
 คนสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน คนกลุ่มนี้จึงพยายามที่จะเสริมพลังบทบาท
 ของพระพุทธศาสนาให้กลับมาเข้มแข็งอีกครั้ง เช่น สำนักธรรมกาย โดยอาศัยแนวคำสอนของหลวง
 พ่อสด วัดปากน้ำ, สำนักธรรมรังสี โดยอาศัยแนวคำสอนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)
 เป็นต้น ด้วยว่าสำนักปฏิบัติธรรมเหล่านี้มีกระบวนการวิธในการสอนพระธรรมคำสอนที่เปลี่ยนแปลง
 ตามแต่ละยุคแต่ละสมัย เพื่อที่จะยังคงดึงดูดความสนใจพุทธศาสนิกชนให้สนใจพระธรรมคำสอน
 และปฏิบัติธรรมทำให้สำนักเหล่านี้มีผู้คนที่ให้ความสนใจเข้าไปศึกษาและปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก
 นอกจากนี้ยังมีสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถานซึ่งเป็นชุมชนปฏิบัติธรรม นำโดย แม่ชีศันสนีย์
 เสถียรสุด ผู้ที่เสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ ทำให้มีคนให้ความสนใจเข้ามาสงบ
 จิตใจโดยการอธิบายฟังการอธิบายธรรมะของที่นี่เป็นจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งสำหรับเสถียรธรรมสถาน
 มีการอธิบายธรรมะด้วยภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจต่อคนในยุคนี้สมัยนี้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาใน
 สังคมไทย:ศึกษารณีกการสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร นี้เป็นหัวข้อที่

น่าสนใจจึงมีความต้องการศึกษาว่าเสถียรธรรมสถานนั้นมีขั้นตอนในกระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างไรจึงเป็นที่สนใจของพุทธศาสนิกชนสมัยนี้ และผลของกระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าวจะทำให้สังคมดีขึ้นอย่างไร มีแรงจูงใจใดบ้างในการดึงดูดคนให้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นหัวข้อที่ควรมีการทำความเข้าใจศึกษาอย่างลึกซึ้งเพื่อนำความรู้และกระบวนการที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นธรรมโอสภให้แก่มนุษย์ทั้งประเทศโดยมีเป้าหมายให้สังคมได้อยู่อย่างสงบสุข

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
3. เพื่อศึกษาผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาที่มีต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถานในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล(กรกฎาคม – กันยายน พ.ศ.2554)

1.3 โจทย์การวิจัย

1. กระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติ ณ เสถียรธรรมสถานเป็นอย่างไร
2. มีแรงจูงใจอะไรที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน
3. ผลการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาที่มีต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ณ เสถียรธรรมสถานเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1) มุ่งเน้นศึกษาตามกรอบแนวคิดกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F. C. Wallace(1970)
 - 2) ศึกษาแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดผล
 - 3) ศึกษาผลของการปฏิบัติธรรมและการนำไปใช้

2. ขอบเขตด้านประชากร

- 1) ศึกษากลุ่มตัวอย่างแม่ชีและบุคลากรในเสถียรธรรมสถาน จำนวน 10 คน
- 2) ศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน จำนวน 10 คน

รวมทั้งสิ้น 20 คน

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. กระบวนการเสริมพลังทางวัฒนธรรม (Revitalization process) หมายถึง ความพยายามอย่างปราณีตของสมาชิกบางคนของสังคมที่จะจัดการสร้างวัฒนธรรมที่สามารถทำความเข้าใจให้แก่สมาชิกโดยส่วนรวมของสังคมมากกว่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันด้วยการรับเอาแนวคิดกรรมต่าง ๆ หลายอย่างเข้ามาอย่างรวดเร็ว (Wallace, 1970: 188) (อ้างถึงในสนธิสมักรการ, 2538: 59)

2. คำสอนของพระพุทธศาสนา คือ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นทั้งหลักความจริงและความประพฤติ (พระธรรมปิฎก, 2518)

3. เสถียรธรรมสถาน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาธรรมะนำโดยแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด โดยมีโครงการอบรมธรรมะและปฏิบัติธรรมหลายหลักสูตรมีทั้งแบบไปกลับและพักค้าง ซึ่งตั้งอยู่ที่ 24/5 หมู่ 8 ซ.วัชรพล ถ.รามอินทรา 55 บางเขน กรุงเทพฯ 10230

4. ผู้ปฏิบัติธรรม คือ ผู้เข้ารับการอบรมและปฏิบัติศาสนกิจ ณ สถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการฟื้นฟูคำสอนพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคม
2. ทำให้เข้าใจแรงจูงใจของการที่คนให้ความสนใจเข้าร่วมปฏิบัติธรรมมากขึ้น
3. ทำให้เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเข้าร่วมปฏิบัติธรรม
4. ทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตคนไทยทั้งประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากระบวนการฟื้นฟูค่านิยมพระพุทธรูปศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณีเสถียรธรรมสถาน นั้นเป็นการนำเสนอปรากฏการณ์หนึ่งในสังคมปัจจุบันที่ความเครียดจากปัจจัยหลายด้านทั้งจากเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนกลุ่มหนึ่งหันหน้าเข้ามาพึ่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและหันหน้ามาปฏิบัติธรรมกันมากขึ้นเพื่อหวังว่าธรรมโอสถนี้จะช่วยรักษาโรคทางใจของตนให้หาย และเกิดความสงบสุขทางกายใจ ทั้งนี้เพื่อเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงอธิบายปรากฏการณ์นี้ผ่านมุมมองทางสังคมวิทยาโดยแบ่งอธิบายเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนของการฟื้นฟูวัฒนธรรม ต่อมาคือการอธิบายในส่วนพระพุทธรูป และกระบวนการเสริมพลังค่านิยมตามลำดับ

2. แนวคิดและทฤษฎี

2.1 แนวคิดวัฒนธรรม

- 2.1.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม
- 2.1.2 นิยามของวัฒนธรรม
- 2.1.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม
- 2.1.4 ประเภทของวัฒนธรรม

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

- 2.2.1 นิยามของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
- 2.2.2 สาเหตุของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
- 2.2.3 รูปแบบของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
 - 2.2.3.1 Indian civilization
 - 2.2.3.2 Chinese civilization
 - 2.2.3.3 Westernization
 - 2.2.3.4 Modernization
 - 2.2.3.5 Globalization
- 2.2.4 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
 - 2.2.4.1 การรับวัฒนธรรมใหม่
 - 2.2.4.2 การผสมผสานทางวัฒนธรรม
- 2.2.5 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

2.2.6 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2.2.7 รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2.3 แนวคิดกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization Process)

2.3.1 นิยามของกระบวนการเสริมพลัง

2.3.2 ที่มาของกระบวนการเสริมพลัง

2.3.3 ขั้นตอนของกระบวนการเสริมพลัง

2.3.4 กระบวนการเสริมพลังในรูปแบบอื่น

2.3.4.1 ขบวนการฟื้นฟูเมือง (Nativistic movement)

2.4 พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

2.4.1 การเข้ามาของพระพุทธศาสนา

2.4.2 โครงสร้างของศาสนา

2.4.3 หน้าที่ของศาสนา

2.4.4 บทบาทของศาสนา

2.4.5 ความต้องการมีศาสนา

2.4.6 ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทย

2.4.7 สาระสำคัญของคำสอนของพระพุทธศาสนา

2.4.8 พุทธวิธีในการสอนพระพุทธศาสนาในแบบอุดมคติ

2.4.8.1 พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า

1) ด้านการศึกษา

2) ด้านบุคลิกภาพ

3) ด้านคุณธรรม

3.1) พระปัญญาคุณ

3.2) พระวิสุทธิคุณ

3.3) พระกรุณาคุณ

2.4.8.2 หลักทั่วไปในการสอน

1) เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่ สอน

2) เกี่ยวกับตัวการสอน

3) เกี่ยวกับลีลาการสอน

3.1) วิธีสอนแบบต่างๆ

3.2) กลวิธีและอุบายประกอบการสอน

3.3) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

2.4.9 พุทธวิธีการสอนในแบบปัจจุบัน

2.4.9.1 หลักและวิธีการเทศน์

2.4.9.2 คุณสมบัติของนักเทศน์

2.4.10 อิทธิพลของคำสอนต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

2.5 พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน

2.5.1 มองพัฒนาการของพระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันด้วยมุมมองของกระบวนการเสริมพลัง

2.5.2 การเปลี่ยนแปลงบทบาทสำคัญของโครงสร้างหน้าที่ของศาสนาพุทธในสังคมไทย

2.5.3 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์

2.5.4 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

2.6 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนา

2.6.1 บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ในการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนา ในประเทศไทย

2.6.2 การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม

2.6.2.1 การให้ทาน

2.6.2.2 การรักษาศีล

2.6.2.3 การทำสมาธิ

2.6.3 เสถียรธรรมสถาน

1) ประวัติความเป็นมาของเสถียรธรรมสถาน

2) วัตถุประสงค์ของเสถียรธรรมสถาน

3) วิธีการเสริมพลังคำสอนและการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดยเสถียรธรรมสถาน

2.6.4 วิเคราะห์กระบวนการเสริมพลังของเสถียรธรรมสถานตามกรอบแนวคิด (Revitalization process) ของ Anthony F. C. Wallace (1970)

2.1 แนวคิดวัฒนธรรม

2.1.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน, 2543 กล่าวว่า คำว่าวัฒนธรรมมักถูกนำมาใช้อย่างกว้างๆ และอย่างหละหลวมด้วยความหมายที่แตกต่างกันไป สำหรับมโนภาพที่ได้จากทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมนั้นชี้แนะว่า วัฒนธรรมคือพฤติกรรมมนุษย์ที่ได้จากการเรียนรู้ รวมถึงผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วย มโนภาพวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักมานุษยวิทยาใช้ เพื่อทำความเข้าใจประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งเพื่อเข้าใจตัวเราเองและสังคมของเราด้วย

2.1.2 นิยามของวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอน 69 ก ประกาศวันที่ 12 พฤศจิกายน 2553 ได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรมไว้ว่า

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน แต่สำหรับวัฒนธรรมในมุมมองของนักสังคมวิทยานั้นมีความหมายดังต่อไปนี้

E. B. Tylor (1832) (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2551) ให้ความหมายของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมว่า คือ องค์การที่ซับซ้อน ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและลักษณะนิสัยด้านอื่นๆ ที่คนได้รับมาในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งหนึ่งของสังคม และนักสังคมวิทยาท่านเดียวกันนี้ยังให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมเพิ่มเติมด้วย โดยกล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ของสังคมและสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการใช้สิ่งนั้นๆ สมาชิกในสังคมจะได้รับวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม และเขาอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นๆ เพื่อเป็นมรดกแก่ชนรุ่นต่อไป นอกจากนี้ นักมานุษยวิทยาก็ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้เช่นกัน (คูณ โทชันท์, 2545)

Clifford Geertz (1965) (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2551) พูดถึงวัฒนธรรมว่าเป็นโลกทัศน์ ค่านิยมและคุณสมบัติอื่นๆ ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมหนึ่ง ที่ยึดรูปแบบของความหมายที่ได้รับสืบทอดต่อกันมา และแสดงออกในรูปสัญลักษณ์

Leslie A. White (1947) (อ้างถึงใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2543) นิยามวัฒนธรรมว่า คือการจัดระเบียบของปรากฏการณ์ กล่าวคือการกระทำต่างๆ หรือแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ การจัดระเบียบของความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกที่ผูกพันอยู่กับสิ่งต่างๆ โดยจัดระเบียบด้วยระบบสัญลักษณ์ วัฒนธรรมเริ่มมีขึ้นเมื่อมนุษย์เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีการแสดงออกโดยระบบสัญลักษณ์ เพราะลักษณะสำคัญของสัญลักษณ์คือการทำให้นมนุษย์ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนๆ หนึ่งไปยังคนอีกคนหนึ่งได้

A.I.Hallowell(1956)(อ้างถึงใน Anthony F. C. Wallace, 1970) ให้ความเห็นว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น และวัฒนธรรมนั้นมีวิวัฒนาการ เขามองว่ามนุษย์ในช่วงก่อนประวัติศาสตร์นั้นอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและมีการสร้างวัฒนธรรมขึ้นและถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นๆ ผ่านโครงสร้างครอบครัวด้วยการถ่ายทอดผ่านสัญลักษณ์

ดังจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมนั้นมีวิวัฒนาการและมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง โดยสำหรับการเปลี่ยนแปลงในส่วนท้องถิ่นหรือในพื้นที่นั้นๆ เองจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบชั่วคราวชั่วคราว แต่หากการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากการได้รับวัฒนธรรมจากที่อื่นเข้ามาอันเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมผ่านการค้า ศาสนา หรือแม้กระทั่งเหตุผลทางการเมือง เช่นการปฏิรูปหรือจากเซลยสงคราม เป็นต้น สำหรับการจะรับหรือไม่รับวัฒนธรรมนั้นผู้รับวัฒนธรรมจะต้องปรับเปลี่ยนจนลงตัวเพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนเองถึงจะได้รับการยอมรับโดยไม่มีข้อโต้แย้งซึ่งสิ่งเหล่านี้จะอธิบายต่อไปในหัวข้อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

2.1.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2546) ได้แบ่งองค์ประกอบทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

- 1) องค์วัตถุ คือวัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ และส่วนที่ไม่มีรูปร่างเช่นภาษา
- 2) องค์การ คือกลุ่มที่มีการจัดการอย่างมีระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เช่น ครอบครัว
- 3) องค์พิธีการ คือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเช่นพิธีกรรมต่างๆ

4) องค์มิตี คือความเข้าใจ ความเชื่อ ความเห็น ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ เช่น เรื่องกรรม

ซึ่งคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมในองค์มิตี เนื่องจากคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นความเชื่อที่ทำให้คนในสังคมประพฤติและปฏิบัติ ตามแล้วจะทำให้สังคมสงบสุข

2.1.4 ประเภทของวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1) วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ ซึ่งได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรม ที่จับต้องสัมผัสไม่ได้ วัฒนธรรมประเภทนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

(1) สถาบันทางสังคม คือส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการกับปัญหา ของสังคม สถาบันสังคมแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้ คือ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข

(2) วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมสังคม คือวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการและบางอย่างไม่เป็น ทางการ วัฒนธรรมประเภทนี้มี 5 ประเภท คือ ศาสนา ความเชื่อทางสังคม ค่านิยม ประเพณี กฎหมาย

(3) ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่างๆ เช่นจิตรกรรม ประติมากรรม

(4) ภาษา คือระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ติดต่อสื่อสารกัน

(5) พิธีกรรม คือพิธีที่ต้องทำในขั้นตอนของประเพณี

สำหรับพระธรรมคำสอนนั้นจัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ และเป็นวัฒนธรรม ประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม อันเนื่องมาจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นสอนให้คนมีศีล ซึ่งแปลว่าข้อห้าม และข้อห้ามเหล่านั้นเปรียบเสมือนระเบียบที่ใช้ควบคุม สังคม

2.2 แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

2.2.1 นิยามของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

Clark Wissler และ Alfred Kroeber (1939) กล่าวว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่ม ๆ และแพร่กระจายไปทุก ๆ ที่ ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นโดยแพร่กระจายเป็นวงกลม

2.2.2 สาเหตุของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

นิยพวรรณ วรณศิริ (2550) กล่าวถึงปัจจัยในการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

1) ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่นไม่มีอุปสรรคในการเดินทาง กั้น เช่นไม่มีภูเขาสูง ทะเลกว้าง ทะเลทราย หิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว

2) มีการเดินทางเพื่อติดต่อค้าขายหรือแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันส่วนมาก เนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่ แต่ ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

3) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การสนใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร่ และการแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม และความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ เช่น ไข้หวัดใหญ่ระบาด ภัยแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกราน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

4) การคมนาคมที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดี พานะสำหรับการโดยสาร และการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนัก ล้วนแล้วแต่เป็นการเร่งการแพร่กระจายที่ดีอีกด้วย

ทั้งนี้การแพร่กระจายของวัฒนธรรมที่ประเทศไทยได้รับและมีผลต่อพระพุทธศาสนานั้นเป็นการแพร่กระจายที่เกิดจากการติดต่อกับต่างชาติกับต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอาศัยรูปแบบดังนี้

2.2.3 รูปแบบของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

Carol R. Ember และ Melvin Ember (2004) กล่าวว่ารูปแบบของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้นมีอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่

1) การแพร่กระจายที่เกิดจากการติดต่อกันโดยตรง (Direct contact) คือวัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นจากที่หนึ่งและแพร่ขยายไปในที่ๆ ไกลขึ้นๆ โดยเกิดจากการทำสงครามหรือการค้า ยกตัวอย่างเช่น ประเทศจีนผลิตกระดาษครั้งแรกได้โดยชาวจีนมีนามว่าไซลุง (Ts'ai Lung) ต่อมาประเทศจีนไปโจมตีเมืองซามาร์คานด์ (Samarkand) ในปี ค.ศ. 751 ซึ่งเมืองนี้เป็นเมืองหนึ่งในประเทศอุซเบกิสถานในปัจจุบันที่ในอดีตนั้นเป็นแหล่งที่มีค้าขายกระดาษและสินค้าจากอาหรับ โดยต่อมาเชลยศึกชาวจีนได้เผยวิธีการทำกระดาษจนทำให้เกิดโรงงานทำกระดาษขึ้นและในที่สุดการทำกระดาษก็ได้เผยแพร่ไปทั่วโลกอาหรับ

สำหรับประเทศแถบยุโรปนั้นได้ถูกแนะนำให้รู้จักผ่านการค้าขายโดยชาวอาหรับที่ทำเรือของประเทศอิตาลีในศตวรรษที่ 12 และมีการเผยแพร่ต่อมาเรื่อยๆ และสเปนเป็นประเทศแรกในยุโรปที่ผลิตกระดาษขึ้นในปี ค.ศ. 1150

2) การแพร่กระจายที่เกิดจากการติดต่อกันผ่านคนกลาง (Intermediate contact) คือการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมโดยมีผู้นำวัฒนธรรมต้นแบบจากแหล่งกำเนิดไปเผยแพร่ยังอีกที่หนึ่งเช่น การเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกไปยังดินแดนมุสลิมเป็นต้น

3) การแพร่กระจายที่เกิดจากการได้รับแรงกระตุ้น (Stimulus diffusion) คือการที่เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ การประดิษฐ์คิดค้น เช่นจากการประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรของเผ่าเซโรกี (Cherokee syllabic) ที่เกิดขึ้นโดยชาวพื้นเมืองชื่อ Sequoya ได้แนวคิดการประดิษฐ์อักษรขึ้นจากการติดต่อกับชาวยุโรปเป็นต้น

สำหรับการแพร่กระจายวัฒนธรรมด้านคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นรูปแบบของการแพร่กระจายที่เกิดจากการติดต่อกันผ่านคนกลาง (Intermediate contact) กล่าวคือแรกเริ่มเราได้รับศาสนาพุทธมาจากศรีลังกาซึ่งประเทศไทยนั้นได้รับพระพุทธศาสนามาจากหลากหลายแหล่งอารยธรรมดังจะกล่าวดังต่อไปนี้

2.2.3.1 อารยธรรมอินเดียโบราณ (Ancient Indian Civilization)

นันทนา กปิลกาญจน์ (2546) กล่าวว่าพระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นบนอารยธรรมบนลุ่มแม่น้ำสินธุเมื่อประมาณ 543 ปีก่อนคริสตกาล โดยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลนั้นเป็นระยะที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองที่สุด พระมหากษัตริย์อินเดียองค์สำคัญที่นับถือพระพุทธศาสนา คือ พระเจ้าอโศกแห่งเมริยะ และพระเจ้านิษกะแห่งราชวงศ์กุษาณะ ซึ่งพระเจ้านิษกะได้ทรงฟื้นฟูการนับถือพระพุทธศาสนาและโปรดให้มีการทำสังคายนาแต่พระสงฆ์ที่มาประชุมกันนั้นส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ฝ่ายมหายานซึ่งที่ความประสงค์จะแผ่พระพุทธศาสนาแข่งกับศาสนาพราหมณ์ จึงแปลงพระบัญญัติหลายประการเช่นพระมนุสพุทธเจ้าคือองค์ที่อุบัติในโลกและก่อนเป็นพระพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์มาก่อน ดังนั้นนิกายมหายานจึงแผ่ไปทางทิศเหนือและตามสายการค้าคือจีน ทิเบต ญี่ปุ่น

การที่พระพุทธศาสนาแผ่ออกไปนอกอินเดียและชนพวกต่างๆ ที่เข้ามาในอินเดียเช่นพวกกรีกที่เข้ามานับถือพระพุทธศาสนานั้นทำให้ชาวอินเดียไม่พอใจเพราะพระพุทธศาสนาไม่ถือชาติ ชั้นวรรณะ ชาวอินเดียจึงถือว่าศาสนาพราหมณ์นั้นแท้กว่าเพราะรังเกียจชาวต่างชาติต่างวรรณะจึงทำให้การนับถือพรพุทธศาสนาในอินเดียค่อยๆ ลดน้อยลงแต่กลับออกไปนอกประเทศมากกว่า

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ และคณะ (2540) พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้ขยายเข้ามาในประเทศไทย อาจเข้ามาครั้งแรกเมื่อพระโสณะและพระอุตตระนำพระพุทธศาสนามาประดิษฐานอยู่ที่สุวรรณภูมิประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 หรือเข้ามาอีกสายหนึ่งเมื่ออาณาจักรพุกามของพระเจ้าอโนรุธแผ่อำนาจเข้ามาครอบงำภาคเหนือของไทยในราวพุทธศตวรรษที่ 17 นอกจากนี้ในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อพุทธศตวรรษที่ 19 มีพระสงฆ์ไทยได้ไปบวชที่ศรีลังกาและกลับมานครศรีธรรมราช พ่อขุนรามคำแหงได้นิมนต์พระรูปนั้น คือ พระมหาเถรสังฆราชให้ขึ้นไปประดิษฐานพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ในสุโขทัย ทำให้อาณาจักรสุโขทัยรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนาสืบต่อมาจนปัจจุบัน

2.2.3.2 อารยธรรมจีนโบราณ (Ancient Chinese Civilization)

อารยธรรมจีนเกิดขึ้นหลังอารยธรรมสินธุ อารยธรรมจีนเป็นอารยธรรมเดียวที่สามารถยืนหยัดมาได้จนถึงศตวรรษที่ 20 สำหรับพระพุทธศาสนานั้นไม่สามารถระยะเวลาแน่นอนได้ว่าเข้ามายังประเทศจีนตั้งแต่เมื่อไหร่ แต่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายออกจากอินเดียตั้งแต่สามทศวรรษก่อนคริสตกาล เมื่อพระเจ้าอโศกได้ส่งสมณทูตมาเผยแผ่ถึงลังกา

พ่อค้าและประชาชนตลอดจนสมณทูตก็นำพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่แก่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ต่อมาจึงเข้ามาสู่ชนชั้นล่างซึ่งมีจำนวนมาก พระพุทธศาสนาที่เข้ามาเป็นฝ่ายมหายาน แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในจีนแล้วพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนแปลงจากหลักเดิมมาก พระพุทธศาสนาเป็นที่ประทับใจทุกชนชั้น เช่นเรื่องของไสยศาสตร์เป็นต้น พระพุทธศาสนาได้นำหลักความคิดแปลกใหม่มาให้ เช่นอารยธรรมอินเดีย วรรณคดี ศิลปะตลอดจนการละทิ้งชีวิตที่วุ่นวายเข้าสู่สมณะเพศ คนสามารถปลดปล่อยความทุกข์ยากและบาปของตนในขณะที่บ้านเมืองกำลังวุ่นวายทำให้เป็นที่นิยมของชาวจีนจำนวนมาก พระพุทธศาสนาเจริญอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถังเนื่องจากการพิมพ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้น แต่ในตอนท้ายของราชวงศ์ถังพระพุทธศาสนาเสื่อมความนิยมลงเพราะชาวจีนกลัวและต่อต้านคนต่างชาติซึ่งพระพุทธศาสนามาจากอินเดียก็ถือว่าเป็นศาสนาต่างชาติดีถึงแม้จะมีการปรับให้เข้ากับชาวจีนแล้วก็ตาม แต่ไม่สามารถรู้สึกต่อต้านอย่างรุนแรงนั้นได้

ดังจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้แพร่กระจายเข้าไปยังประเทศต่างๆ และได้สร้างความรุ่งเรืองในด้านวัฒนธรรม ประเพณีและทำให้สังคมสงบสุขร่มเย็นมีระเบียบเรียบร้อย ถึงแม้ว่าในบางประเทศพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบจากศาสนาอื่นและค่อยๆ ถูกลดความสำคัญลงแต่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็ยังยืนหยัดอยู่ได้มาเป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีการติดต่อกับต่างชาติมากขึ้นจนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จะเห็นได้ชัดถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก โดยเฉพาะตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นไปในช่วงสมัยนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงการกลายเป็นตะวันตก หรือที่เรียกว่า Westernization ดังนี้

2.2.3.3 ช่วงการกลายเป็นตะวันตก (Westernization)

ธิดา สาระยา (2545) ได้พูดถึงคำจำกัดความของ Westernization ไว้ว่า เป็นกระบวนการ รับและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมโดยใช้อารยธรรมตะวันตกเป็นบรรทัดฐาน กระบวนการนี้เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกโดยคนทั่วโลกต่างถือว่าการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย ซึ่งในสังคมไทย ที่ปรับตัวกับปรากฏการณ์นี้มากในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยทำสนธิสัญญาเบาริงกับประเทศอังกฤษ ทำให้หลังจากนั้นประเทศไทยได้รับวิทยาการและแนวคิดจากชาติตะวันตกมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนี้

ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) กล่าวถึงว่าในสมัยรัชการที่ 4 ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางด้านตะวันตกค่อนข้างมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของตะวันตกนิยม (Westernization) แต่ยังไม่แพร่หลายอยู่แค่กลุ่มชนชั้นปกครอง ยกตัวอย่างเช่น ในวัยเด็ก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และดาราศาสตร์จาก พระคุณเจ้าปัลเลอกัวและเรียนภาษาอังกฤษกับศาสตราจารย์ชาวอเมริกันคือ แคสเวล หมอบรัดเลย์และหมอเฮาส์ (บาทหลวงโรแบต โกลเด, 2459) แต่หลังจากมีการแพร่หลายในด้านการพิมพ์หนังสือทำให้มีการแพร่หลายในด้านวัฒนธรรม การเมือง การศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ซึ่งพระคุณเจ้าปัลเลอกัวได้ตั้งโรงพิมพ์เผยแผ่ศาสนาคริสต์โดยพิมพ์เป็นภาษาไทยชื่อ โรงพิมพ์อัสสัมชัญ ทำให้คำสอนของคริสต์ศาสนาเผยแผ่เข้าไปสู่คนกลุ่มต่างๆ ได้มากขึ้น นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางการคมนาคมยังมีผลทำให้วัฒนธรรมแพร่กระจายไปสู่ที่อื่นๆ ได้มากขึ้นรวมไปถึงการเดินทางไปเผยแผ่ศาสนาคริสต์ตามหัวเมืองต่างด้วย

ดังจะเห็นได้ว่ากระบวนการกลายเป็นตะวันตก(Westernization)นั้นได้ทำให้คริสต์ศาสนาสามารถเผยแผ่ในประเทศไทยได้มากขึ้นเนื่องจากประเทศไทยของเราเปิดรับทุกศาสนาทำให้บาทหลวงสามารถเผยแผ่ศาสนาคริสต์ได้อย่างเสรีก็อปกับการคมนาคมที่สะดวกขึ้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีคนจำนวนหนึ่งหันไปนับถือคริสต์ศาสนาซึ่งก็ทำให้มีคนนับถือพระพุทธศาสนาคนน้อยลงตามไปด้วย จนมาถึงยุคทันสมัย (Modernization)

2.2.3.4 ช่วงความทันสมัย (Modernization)

Moore (1974) (อ้างถึงในนิเทศ ดินณะกุล, 2549) ให้ความหมายว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงของสังคมดั้งเดิมไปสู่รูปแบบของประเทศตะวันตกที่มีลักษณะสำคัญดังนี้ มีเทคนิควิทยาการใช้การจัดองค์กรทางสังคมที่ก้าวหน้า มีเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูและค่อนข้างจะมีเสถียรภาพทางการเมือง

นิเทศ ดินณะกุล (2549) ให้ความหมายว่า เป็นการแพร่กระจายของเทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจจากสังคมที่พัฒนาแล้วไปสู่สังคมที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา ซึ่งนักวิชาการมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมแบบประเพณีดั้งเดิมไปสู่สังคมแบบใหม่ หรือเรียกกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่าการเปลี่ยนเป็นความทันสมัย (Modernization) ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่กระจายของเทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจทำให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคมลักษณะโดยมีทั้งการเพิ่มของสิ่งใหม่ และการสูญสลายไปของสิ่งเก่า มีทั้งพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพลังที่ต้านการเปลี่ยนแปลง มีทั้งเปลี่ยนแปลงช้า เปลี่ยนแปลงเร็ว การเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งมักกระทบต่อส่วนอื่นๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยนั้นความทันสมัยเริ่มเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจาก รัชกาลที่ 5 ได้ส่งพระราชโอรสไปเรียนยังฝั่งตะวันตกและเมื่อพระราชโอรสเสด็จกลับก็ได้ทรงนำ ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัยจากต่างชาติกลับมาด้วยและนอกจากนี้ในสมัยรัชกาล ที่ห้ายังมีการวางโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ที่สำคัญ ซึ่งเป็นรากฐานทำให้ชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยสะดวกสบายขึ้นอีกด้วย สำหรับการพัฒนาด้านอื่นๆ จะเห็นได้ว่า ในสมัยนั้นเด่นในเรื่องอารยธรรมที่ได้รับมาจากตะวันตกอันสืบเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจ แบบเงินตราทำให้เกิดชนชั้นกรรมที่ขึ้นความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ของบุคคลที่มีโอกาสนั้น ก้าวหน้าไปเรื่อยๆ แต่คนที่ตามหลังไม่ทันนั้นกลายเป็นผู้ที่ด้อยโอกาสไป เกิดความล้มเหลว ทางวัฒนธรรม เกิดความเครียดซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาของสังคม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2544)

ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อความทันสมัยเข้าครอบคลุมในแทบทุกพื้นที่ เศรษฐกิจ การค้า รายได้กลายเป็นเป้าหมายสำคัญในการดำรงชีวิต ทั้งนี้สิ่งที่ตามมาคือการแข่งขันจน เป็นผลทำให้เกิดความเครียด วัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวไทยถูกทำลายเมื่อ เศรษฐกิจเข้ามาแทนที่ ผลกระทบจากภาวะความทันสมัยนี้ได้ส่งผลในทางลบกับกระบวนการ เผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ดูเหมือนจะถูกกลืนหายไป และยิ่ง เมื่อถูกระแสโลกาภิวัตน์ถาโถมเข้าใส่ คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงเหมือนจะถูกลิ้มไปด้วย ทำให้ต้องทำความเข้าใจกับกระแสโลกาภิวัตน์ว่ามีผลต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร

2.2.3.5 ช่วงโลกาภิวัตน์ (Globalization)

Giddens (1990) (อ้างถึงในวัฒนา สุภัทธานี, 2548) ให้ความเห็นว่า โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดความสัมพันธ์เวลาและพื้นที่ใหม่แต่ให้ ความสำคัญกับเรื่องการขยายชีวิตหรือความสัมพันธ์สังคมข้ามเวลาและพื้นที่ (time-space distanciation) เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบ หรือวิถีชีวิตที่ยึดติดถิ่นที่และมีการ ติดต่อกันใกล้ชิด ไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่ผู้คนสามารถติดต่อสัมพันธ์ทางไกลกับคนอื่น ๆ ข้าม เวลาและพื้นที่ผ่านการคมนาคมสื่อสาร สังคมสมัยใหม่จึงแยกชีวิตสังคมออกจากขอบเขต จำกัดของสถานที่และช่วยผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันหรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า สังคมสมัยใหม่นั้นแยกความสัมพันธ์ออกจากบริบทท้องถิ่นที่ทำให้ความสัมพันธ์ใหม่ในมิติข้าม เวลานี้ยาวนานและกว้างขวางกว่าเดิม ผลที่ตามมาคือสิ่งที่อยู่ในมิติหนึ่งจะถูกบกรบด้วยสิ่ง

ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน โลกกาภิวัตน์จึงเป็นกระบวนการที่เร่งระบบความสัมพันธ์ข้ามเวลา และพื้นที่ให้ขยายมากขึ้นและเข้มข้นขึ้นควบคู่ไปกับการขยายเชื่อมโยงกิจกรรม และทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในที่หนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่ออีกที่หนึ่งได้

ดังนั้นวัฒนธรรมจากอีกซีกโลกหนึ่งจึงได้แพร่เข้ามายังประเทศไทยได้อย่างรวดเร็วด้วยเหตุที่เกิดจากความสัมพันธ์สังคมข้ามเวลานั่นเอง

ดังจะเห็นได้จากในสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์จึงทำให้ข้อมูลข่าวสาร วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ จากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งคนไทยสมัยนี้มีความรู้สึกนึกคิดไปตามชาติตะวันตกหรือชาติทาง ตะวันออกเช่นญี่ปุ่นเกาหลีตามแต่สมัยนิยมเป็นผลทำให้คนสมัยนี้โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มี ค่านิยมในเรื่องของทุนนิยม วัตถุนิยมมากเหนือค่านิยมอื่นๆ ส่วนค่านิยมทางด้านการ ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นถูกลืมนั่นเนื่องจากขาดการให้ ความสำคัญของคนไทยในสมัยนี้ นอกจากนี้ โลกาภิวัตน์ยังมีส่วนทำให้ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทยถูกกลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำทุนนิยมและวัตถุนิยมเข้า มาแทนที่ ทำให้คนเริ่มหันมาไตร่ตรองว่าโลกาภิวัตน์นั้นดีหรือไม่ดีกันแน่ จนทำให้เกิดพวกที่ ต่อต้านโลกาภิวัตน์ดังกล่าวดังนี้

ประเสริฐ แยมกลินพุ่ง (2548) อ้างถึงในวัฒนา สุภัทธานี, 2548 กล่าวว่า พวกที่ต่อต้านโลกาภิวัตน์ คือพวกที่เป็นห่วงวัฒนธรรมประเพณี เพราะโลกาภิวัตน์เปิดโอกาส ให้วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้าครอบงำวัฒนธรรมท้องถิ่น พวกที่ไม่ชอบตะวันตกไม่เห็นด้วยกับ การเปลี่ยนแปลง สังคมสมัยใหม่ (modernization) เขามองโลกาภิวัตน์เท่ากับ Westernization

จากความเห็นของประเสริฐ แยมกลินพุ่งทำให้มองเห็นปรากฏการณ์โลกาภิ วัตน์ในปัจจุบันได้ชัดเจนว่าโลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้ความคิดของคนในยุคสมัยปัจจุบันคิดไป ในทางเดียวกันเสียหมด เพราะยังมีกลุ่มคนที่ไม่หลงไปในกระแสโลกาภิวัตน์และพยายามจะ ฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของตนไว้ไม่ให้ถูกกลืนไปกับกระแสหลักของโลกใน ปัจจุบัน ซึ่งสำหรับในด้านพระพุทธศาสนาก็เช่นกันยังมีกลุ่มคนที่ไม่หลงไปกับปรากฏการณ์ โลกาภิวัตน์นี้อีกทั้งมีความพยายามธำรงรักษาและฟื้นฟูคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ดำรง อยู่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุริชัย หวันแก้วดังนี้

สุริชัย หวันแก้ว (2547) ได้กล่าวถึงปัญหาของยุคโลกาภิวัตน์ไว้ว่า ไม่ได้เกิดจากโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นปัจจัยจากภายนอกอย่างเดียว แต่เป็นเพราะภาวะไร้สติและขาดการระดมปัญญาของสังคมไทยเองที่เป็นปัญหาที่มุ่งพัฒนาจนขาดพร่องในสำนึกถึงรกรากวัฒนธรรมของตนนอกจากนี้ปัญหายังเกิดจากโลภะจริต ผลที่ออกมาคือเราจะเลยวัฒนธรรมไป เมื่อความเสื่อมทรุดของวัฒนธรรมประเพณีมีมาก คนจึงเริ่มกังวลเกี่ยวกับความตกต่ำทางศีลธรรม แม้กระทั่งสถาบันสงฆ์ผู้คนกลับไม่ยึดติดหรือไม่ให้ความนับถือจนในยุคสมัยนี้คนดูเป็นปัจเจก ตัวใคร ตัวมันขึ้นทุกทีอีกด้วย

2.2.4 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (cultural diffusion)

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้อธิบายในมุมมองของนักมานุษยวิทยาว่า นักมานุษยวิทยาพยายามค้นหารูปแบบแรกเริ่มของวัฒนธรรม โดยการทำโครงร่างคร่าวๆ ของการแพร่กระจายของส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมในสังคมดั้งเดิม ส่วนวัฒนธรรมใดที่แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางมักถูกคิดว่าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุด นักทฤษฎีแพร่กระจายบางคนยังพยายามพิสูจน์ว่า วัฒนธรรมของมนุษยชาตินั้นมีแหล่งกำเนิดมาจากแหล่งเดียวกันและแพร่กระจายผ่านการติดต่อทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกันกับแนวคิดของโบแอสที่กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

Franz Boas (1966) (อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2545) กล่าวว่า สังคมและวัฒนธรรมของคนอาจมีจุดเริ่มต้นที่เป็นอิสระและไม่เกี่ยวข้องกัน (independent invention) เขาไม่เชื่อในความเป็นหนึ่งเดียวของเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติ และเชื่อว่าการที่สังคมหลายๆ สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันเป็นเพราะการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) จากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่ง การยอมรับวัฒนธรรมใหม่ทำให้สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันได้โดยไม่จำเป็นว่าเป็นเพราะมีจุดกำเนิดร่วมกัน เมื่อวัฒนธรรมแพร่กระจายจากศูนย์กลาง และไปมีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้างเคียงที่มีอยู่แล้วย่อมมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในระยะแรกอาจรับวัฒนธรรมใหม่ชั่วคราวแต่ต่อมาจึงรับไว้เป็นของตน กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมมีหลายลักษณะ ในกรณีที่วัฒนธรรมมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันยอมรับกันได้

สำหรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในประเทศไทย คนไทยเราเป็นประเทศที่เปิดรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศและมีการนำมาผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของคนไทยนั้นได้รับมาจากประเทศอินเดีย ประเทศจีน และชาติตะวันตกผ่านการทำการค้าซึ่งเป็นรูปแบบของการแพร่กระจายตามที่ Ember และ Ember กล่าวไว้ว่า

การติดต่อซื้อขายกันนั้นเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมกันโดยตรง(Direct Contact) ทำให้เราได้รับอุปกรณ์เครื่องใช้ไม้สอยที่ได้ถูกประดิษฐ์คิดค้นจากต่างประเทศมาใช้ในชีวิตประจำวันของเราซึ่งก็ทำให้การใช้ชีวิตของเรานั้นสะดวกขึ้น ยกตัวอย่างเช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่สำหรับการแพร่กระจายของพระพุทธศาสนานั้นเมื่อมองจากรูปแบบการแพร่กระจายของ Ember และ Ember จะพบว่าเป็นการแพร่กระจายที่เกิดจากการติดต่อผ่านคนกลาง (Intermediate Contact) กล่าวคือเป็นการนำคำสอนของพระพุทธศาสนาจากที่ประเทศอินเดียมาเผยแพร่ยังประเทศไทยโดยผ่านคนกลางคือพระสงฆ์นั่นเองซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่ผู้เผยแพร่ศาสนาอื่น ๆ ใช้ในการเผยแพร่ศาสนาของตนด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ศาสนาคริสต์และอิสลาม เป็นต้น ซึ่งคนไทยเองก็เปิดรับศาสนาคริสต์และอิสลามด้วยเช่นกันนอกจากนี้ยังเปิดรับกระแสความทันสมัย และกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผ่านเข้ามาจากชาติตะวันตกและส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาด้วยอันเนื่องจากการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่จนนำไปสู่การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ดังนี้

2.2.4.1 การรับวัฒนธรรมใหม่ (Acculturation)

Barnett (1953) (อ้างถึงใน นิยพวรรณ วรณศิริ, 2550) กล่าวถึงการรับวัฒนธรรมใหม่ไว้ว่าเป็นขบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดกับบุคคลได้เสมอไม่ว่าช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตมนุษย์ เป็นขบวนการที่รับเอาความคิด ทักษะคติ หลักความเชื่อ การกระทำและสิ่งของใหม่ๆ มาใช้แทนที่ระบบเดิมที่ตนยึดถืออยู่ หรืออาจรับมาใช้ในฐานะที่เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีใช้ อยู่ในสังคมของตนเป็นการรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมอื่นมาปฏิบัติ โดยการรับวัฒนธรรมใหม่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ดังจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเองหรือศาสนาอื่นๆ ต่างสามารถเข้ามาเผยแพร่คำสอนในแผ่นดินไทยได้อย่างอิสระเนื่องจากสังคมไทยนั้นมีความยืดหยุ่นในการรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ทำให้คนไทยรับเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาและคำสอนของศาสนาอื่นๆ มาใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตได้โดยง่าย เมื่อคนไทยรับเอาคำสอนของพระพุทธศาสนามาแล้ว คำสอนของพระพุทธศาสนาก็จะมีผลต่อความคิด ทักษะคติ หลักความเชื่อ และการกระทำของคนในสังคม และเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป เมื่อยุคทันสมัยและยุคโลกาภิวัตน์เข้ามา มีอิทธิพลต่อสังคมไทยก็นำเอาความคิด ทักษะคติและค่านิยมในเรื่องทุนนิยม วัตถุนิยมเข้ามาด้วย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเช่นเดียวกันกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงเช่นกันดังนี้

2.2.4.2 การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation)

อมรา พงศาพิชญ์(2549) ได้ให้ความหมายของการผสมกลมกลืนว่า หมายถึงการที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งรับเอาวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งในทุกกรณีโดยยังคงเหลือแบบอย่างของวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของกลุ่มตนอยู่

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) กล่าวถึง การผสมผสานทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมซึ่งเป็นผลมาจากคนกลุ่มต่างๆ ที่แทนที่วัฒนธรรมของตนเองโดยวัฒนธรรมอื่นๆ

Gordon (1988) กล่าวไว้ว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมของพหุวัฒนธรรมเป็นกระบวนการสอดแทรกระหว่างกัน และการเชื่อมตัวเข้าหากัน ทำให้บุคคลและกลุ่มชนมีการแสวงหาความทรงจำและทัศนคติของบุคคลอื่นด้วยการมีประสบการณ์และประวัติศาสตร์อันเดียวกันทำให้บุคคลเหล่านั้นมีสภาพชีวิตและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องร่วมกัน โดย Gordon กล่าวถึงสาเหตุของการผสมผสานทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

- 1) เกิดจากพฤติกรรมทางวัฒนธรรม
- 2) เกิดจากความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคม
- 3) เกิดจากการแต่งงานระหว่างกลุ่ม
- 4) เกิดจากการมีจิตที่ปรารถนาจะรวมกัน

กล่าวโดยสรุป การผสมผสานทางวัฒนธรรมตามคำจำกัดความข้างต้นเน้นถึงการติดต่อและสอดแทรกวัฒนธรรมที่ต่างกันโดยผ่านการติดต่อระหว่างบุคคลและกลุ่มชนซึ่งท้ายที่สุดแล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้น

ดังจะเห็นได้จากการที่ในปัจจุบันนี้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมให้เห็นในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณีทางพระคริสต์ศาสนาที่มีการนำมาผสมผสานกับประเพณีของพระพุทธศาสนาคริสต์ศาสนาโดยอาศัยนโยบายกลมกลืน(Assimilation) ที่นำมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งคือต้องใช้วิถีกลมกลืนทุกด้าน เริ่มตั้งแต่ในแง่คำสอนทางศาสนา กล่าวคือให้คนเก่งของคริสต์ไปเรียนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วเอามาใช้ในคริสต์ศาสนา ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ดังที่ปรากฏหลงเหลือในปัจจุบันเช่นการทอดผ้าป่า มีการนำโถ๊ะหมู่บูชาไปใช้เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนโยบายเกี่ยวกับคำสอน มีการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปอธิบายแบบคริสต์ เพื่อเป็นการทำให้คริสต์และพุทธเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(พระธรรมปิฎก, 2545) ซึ่งการกระทำเหล่านี้มีผลทำให้วัฒนธรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบที่คนในสังคมให้การยอมรับเนื่องจากวัฒนธรรมนั้นไม่นิ่งแต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งการอาศัยเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture change) มาอธิบายการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

2.2.5 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture change)

เมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นนักมานุษยวิทยาจะเน้นศึกษาด้านวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ยาวนานจะเรียกวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม แต่หากมองในมุมมองสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาจะมุ่งเน้นศึกษาสังคมมนุษย์เป็นสำคัญ โดยจะเริ่มอธิบายโดยการให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

C.W.Moore (อ้างถึงใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2543) ได้ให้ความหมายว่าการเปลี่ยนแปลงคือการเปลี่ยนในโครงสร้างสังคม ซึ่งเป็นแบบแผนการกระทำระหว่างกัน รวมผลกระทบของโครงสร้างทางสังคมที่มีต่อบรรทัดฐานและค่านิยมด้วย

งามพิศ สัตย์สงวน (2540) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลง คือความแตกต่างของอย่างเดียวกันที่เอามาเปรียบเทียบกับกันในเวลาต่างกัน

Davis (1948) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของโครงสร้างหน้าที่ในวัฒนธรรมทุกสาขา ได้แก่ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ปรัชญา ฯลฯ เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบขององค์กรทางสังคม

Wiese (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2529) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งของหรือเรื่องราวต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของกิจกรรมมนุษย์

สนิท สมัครการ (2522) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมคือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการดำเนินชีวิตของชุมชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

Nisbet R. (1972) (อ้างถึงใน สนิท สมัครการ, 2538) การเปลี่ยนแปลงในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการเคลื่อนที่ การเคลื่อนไหวอย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่การเปลี่ยนแปลงในที่นี้คือ ความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรซึ่งยังคงตัวอยู่ มีสถานภาพ

และบทบาทของตน แต่เมื่อสังคมได้รับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นย่อมทำให้บทบาทและสถานภาพของคนเราเปลี่ยนแปลงไปด้วยการเปลี่ยนแปลงนี้แม้แต่ทางด้านศาสนาก็ไม่มีข้อยกเว้น ถึงแม้ชีวิตของคนเราจะเกี่ยวข้องกับและผูกพันกับศาสนาและพิธีกรรม อันเป็นแบบแผนและประเพณีที่สำคัญของสังคมอันเปรียบเสมือนเป็นกฎเกณฑ์ของคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตก็ยังสามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากพฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป อันเกิดจากการที่วัฒนธรรมนั้นมีวิวัฒนาการเช่น มีความเป็นเมืองมากขึ้น เป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น

2.2.6 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้พูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมนั้นได้หยุดนิ่งแต่จะค่อยเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งท้ายสุดได้งามพิศ สัตย์สงวนได้สรุปไว้ว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่ได้มาจากรากฐานความเป็นจริงเกี่ยวกับมนุษย์ นั่นคือมันเป็นพฤติกรรมของมนุษย์และผลผลิตที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่ได้ตั้งใจจะเปลี่ยนมัน มันก็จะเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง โดยสามารถแบ่งปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

- 1) การค้นพบ หมายถึง กระบวนการที่บางสิ่งบางอย่างถูกค้นพบโดยสิ่งของต่างๆ เหล่านั้นที่มีอยู่แล้ว แต่ไม่รู้จักกัน จนกระทั่งมีคนไปพบเจอสิ่งนั้นเข้า
- 2) การประดิษฐ์คิดค้น หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนถูกทำขึ้นมา เป็นการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา
- 3) การแพร่กระจาย หมายถึง ส่วนต่างๆ ที่เฉพาะของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่ง

2.2.7 รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2529) ได้กล่าวถึง รูปแบบของธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงว่ามีอยู่ 3 แบบได้แก่

- 1) การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ (evolutionary) คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้าทีละน้อยซึ่งอาจเป็นไปได้โดยไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกและไม่ค่อยมีผลต่อความรู้สึกหรือวิถีชีวิตประชาชนมากนักและส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ต้องใช้เวลานาน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติหรือไม่ตั้งใจ

2) การเปลี่ยนแปลงแบบพัฒนา (development) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผนหรือตั้งใจที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินการที่แน่นอนโดยมีจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ เป็นการปฏิรูปวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีกว่าเดิม การเปลี่ยนแปลงจึงมีลักษณะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงช้าๆ และทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนานั้นๆ

3) การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (revolutionary) เป็นการเปลี่ยนแปลงทันทีทันใดและฉับพลันจากสังคมระบบหนึ่งสู่สังคมอีกระบบหนึ่งซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมทั้งหมดโดยยกเลิกระเบียบเก่าและจัดระเบียบใหม่โดยสิ้นเชิงโดยมีการดำเนินการอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะกล่าวได้ว่าการเตรียมไว้อย่างตั้งใจและมีการบังคับโดยใช้กำลัง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงยังมีผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของคนส่วนใหญ่ด้วย

ดังจะเห็นได้จากรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยเป็นแบบการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ จนคนไทยเองนั้นไม่รู้ตัวและแทบมองไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติจากการที่วัฒนธรรมไทยของเราได้ถูกผสมผสานจนกลายเป็นวัฒนธรรมปัจจุบันโดยที่คนไทยเองไม่รู้ตัวซึ่งรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนไทยที่ได้รับมาจากวัฒนธรรมประเพณีและวิถีคิดในแบบตะวันตกในยุคสมัยโลกาภิวัตน์นี้เองที่ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาของคนไทยตลอดจนประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาได้ถูกเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ และลดความสำคัญลงอย่างที่คุณคนไทยไม่รู้ตัวและในทางกลับกันคนไทยได้ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม ทุนนิยมตลอดมาเรื่อยๆ จนในที่สุดวัตถุนิยมและทุนนิยมนี้ได้กลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทยในยุคปัจจุบันจนทำให้คำสอนของพระพุทธศาสนาได้รับความนิยมน้อยลง จึงเป็นเหตุให้สมควรแก่การฟื้นฟูคำสอนของพระพุทธศาสนาให้กลับมาเป็นกรอบการดำเนินชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมไทยขึ้นอีกครั้ง ด้วยการใช้นโยบายกระบวนการเสริมพลัง ดังนี้

2.3 แนวคิดกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization Process)

2.3.1 ความหมายของกระบวนการเสริมพลัง

Wallace(1961) (อ้างถึงในสนธิ สมัครการ, 2538) กล่าวว่ากระบวนการเสริมพลังทางวัฒนธรรม(Revitalization process) หมายถึง ความพยายามอย่างปราณีตของ

สมาชิกบางคนของสังคมที่จะจัดการสร้างวัฒนธรรมที่สามารถทำความเข้าใจให้แก่สมาชิก โดยส่วนรวมของสังคมมากกว่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันด้วยการรับเอานวัตกรรมต่างๆ หลายอย่างเข้ามาอย่างรวดเร็ว

2.3.2 ที่มาของกระบวนการเสริมพลัง

Wallace (1961) (อ้างถึงในสนิท สมัครการ, 2538) กล่าวว่า เกิดจากภาวะวิกฤติทางวัฒนธรรม คือ พบว่าวัฒนธรรมของตนไม่อาจตอบสนองความต้องการต่างๆ ตามความคาดหวังเดิมได้อีกต่อไป ความปั่นป่วนวุ่นวายจึงเกิดขึ้น รวมถึงความล้มเหลวทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งภายใต้ภาวะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่นำความสูญเสียต่างๆ มาให้แก่สมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมเช่นนี้ กระบวนการเสริมพลังทางวัฒนธรรมของสังคมจึงได้ก่อกำเนิดขึ้นมาด้วยความมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างพลังแห่งให้แก่วัฒนธรรมของตนที่อ่อนแอลงไปเพราะการติดต่อกับวัฒนธรรมอื่นทำให้เกิดความเครียดที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดก็เกิดมีกระบวนการเสริมพลังขึ้นเพื่อลดความตึงเครียดต่างๆ เพื่อนำไปสู่ภาวะดุลยภาพใหม่

2.3.3 ขั้นตอนของกระบวนการเสริมพลัง

มีลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สภาวะที่มั่นคงอย่างสม่ำเสมอ (Steady state) เป็นช่วงที่การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปอย่างช้าๆ และมีความต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ ความตึงเครียดมีอยู่บ้างระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และบุคคลต่างๆ แต่บุคคลต่างๆ ยังรู้สึกถึงความตึงเครียดนี้ยังไม่เหนือบ่ากว่าแรง

ขั้นที่ 2 ระยะเวลาที่ความตึงเครียดของบุคคลต่างๆ เพิ่มขึ้น (The period of increased individual stress) เป็นช่วงที่วัฒนธรรมถูกผลักดันให้ออกจากสภาวะของดุลยภาพด้วยพลังจากแหล่งต่างๆ หรือการถูกรบกวนงำโดยวัฒนธรรมอื่น ซึ่งภายใต้สภาวะการเช่นนี้ ผู้คนเป็นจำนวนมากจะมีความรู้สึกตึงเครียดอย่างมากและไม่พอใจอย่างยิ่งต่อความล้มเหลวทางสังคมในการที่มันสามารถตอบสนองความต้องการต่างๆ ตามที่เคยได้รับในสภาพปกติได้ แต่อย่างไรก็ตามคนทั่วๆ ไปก็ยังถือว่าเป็นความผิดปกติเพียงชั่วคราวเท่านั้น และคิดว่าจะมีลู่ทางในการปรับให้ดีขึ้นโดยไม่ต้องใช้มาตรการพิเศษ

ขั้นที่ 3 ระยะเวลาแห่งการบิดเบือนวัฒนธรรม (The period of cultural distortion) สมาชิกของสังคมบางคนพยายามหาทางออกด้วยตนเองด้วยการสร้างดุลยภาพใหม่ให้กับ

ตนเองซึ่ง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแพร่หลายในขณะนี้ ได้แก่ การดื่มสุรารายวัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง ตลาดมืด การพนัน การกล่าวร้ายป้ายสี รวมถึงพฤติกรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นมา และแพร่ระบาดออกไปกลายเป็นภาวะที่สังคมมุ่งหน้าไปสู่ความวุ่นวายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ต้องมีกระบวนการเสริมพลังโดยเข้าสู่ขั้นตอนการเสริมพลังดังนี้

ขั้นที่ 4 ระยะเวลาแห่งการเสริมพลัง (The period of revitalization) เมื่อสังคมได้เข้าสู่ระยะแห่งการบิดเบือนทางวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ จึงยากมากที่จะทำให้กลับไปสู่สภาพปกติโดยไม่มี การดำเนินการจัดตั้งองค์การที่ดำเนินไปในทางเสริมพลังทางวัฒนธรรมขึ้น และหากไม่มีกระบวนการเสริมพลังในระยะนี้ จะทำให้สังคมอ่อนแออย่างมาก แต่การจะดำเนินการเสริมพลังนั้นต้องมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ให้ถูกต้องครบถ้วน

1) สร้างกฎระเบียบขึ้นมาใหม่ (Formulation of a code) คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งคิดสร้างภาพพจน์สังคมและวัฒนธรรมตามอุดมคติขึ้นมาใหม่ซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางของวัฒนธรรมใหม่เพื่อนำมาใช้แทนสภาพการณ์ของวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้กับสมาชิกของสังคมอย่างทั่วถึง จึงจะต้องต่อเนืองสภาพวัฒนธรรมปัจจุบันกับจุดหมายปลายทางของวัฒนธรรมมีตั้งใหม่ให้ได้ผลด้วยการกระทำที่มีศรัทธาต่อความสำเร็จของความมุ่งหมายใหม่ เพราะถ้าไม่สำเร็จ ความผิดหวังขึ้นทุกกระทวมจะยังมีอยู่ต่อไป

2) การสื่อสาร (Communication) คือมุ่งกระทำการแพร่กระจายกฎระเบียบใหม่ที่ได้สร้างขึ้นมาให้สาธารณชนทราบด้วยวิธีการอันดึงดูดใจ เพื่อให้สังคมเข้าสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสามารถพัฒนาก้าวต่อไปได้ การสื่อสารกฎระเบียบใหม่ในทางปฏิบัติอาจจะมุ่งเจาะจงไปที่ประชากรบางกลุ่มซึ่งเห็นว่ามีศักยภาพที่จะนำไปสู่ประชาชนทั่วไปได้เร็วขึ้น

3) การจัดตั้งองค์การ (Organization) คือเมื่อการสื่อสารได้ผลดีมีคนยอมรับหรือเชื่อตามกฎระเบียบใหม่ใหม่นี้เพิ่มมากขึ้นก็จำเป็นต้องมีการจัดตั้งองค์การสำหรับบริหารงานเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่อไป ในบรรดาบุคคลต่างๆ ซึ่งยอมรับกฎระเบียบนี้แล้วยังแยกออกไปได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นศาสนิกษย์ (disciples) กับ กลุ่มที่เป็นประชากรทั่วไป (mass followers) พวกกลุ่มศาสนิกษย์จะเข้ามารับผิดชอบบริหารงานด้วยการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อหาผู้สนับสนุนเพิ่ม ตลอดจนมีการเงินมาสนับสนุนซึ่งบางส่วนอาจได้รับการบริจาคช่วยเหลือของประชาชนที่สนับสนุน และยังผู้ที่ประกาศกฎระเบียบใหม่เป็นผู้ที่มี

บุคลิกภาพที่สามารถดึงดูดใจคนได้เป็นพิเศษด้วยแล้ว (charismatic) กระบวนการก็จะขยายตัวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

4) การดัดแปลงแก้ไข (Adaptation) เนื่องจากขบวนการนี้มีลักษณะปฏิวัติทางวัฒนธรรมโดยแท้จริงอาจมีผลกระทบต่อกลุ่มอำนาจเดิม จนบางครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนปรับปรุงกฎระเบียบบางประการเพื่อลดแรงต่อต้านจากกลุ่มชนต่างๆ ลงบ้าง เพื่อให้ฝ่ายที่ต่อต้านอ่อนกำลังลง

5) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรม (Cultural transformation) เมื่อขบวนการได้ตั้งหลักเป็นปึกแผ่น คือ มีอำนาจเข้มแข็งพอสมควรแล้ว ก็มีการแปลงรูปแบบวัฒนธรรมรวมทั้งการนำทางเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางใหม่ของวัฒนธรรมก็อาจทำได้สะดวกขึ้น กระบวนการเสริมพลังวัฒนธรรมนี้ หากประสบผลสำเร็จโดยแท้จริงก็ย่อมจะมีปรากฏการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้น ลักษณะของการบิดเบือนทางวัฒนธรรมที่แสดงออกโดยพฤติกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจตามบทบาทคาดหวังใหม่ และเศรษฐกิจของสังคมจะต้องดีขึ้นด้วย นอกจากนั้นขบวนการจะต้องจัดให้มีการรักษาขอบเขตของระบบใหม่ไว้ให้ดี

6) การเข้าสู่สภาพปกติ (Routinization) หมายถึงขบวนการได้ดำเนินการแปลงรูปวัฒนธรรมไปจนเป็นที่น่าพอใจแล้ว และกำลังเดินไปสู่เป้าหมายใหม่เต็มที่จึงหันมาอนุรักษ์สภาพสังคมที่สร้างขึ้นเพื่อให้สังคมอยู่ในภาวะปกติอีกวาระหนึ่ง

ขั้นที่ 5 ภาวะมั่นคงสม่ำเสมอ (The New Steady state) หมายความว่าสังคมโดยส่วนรวมได้เคลื่อนไหวเข้าสู่ภาวะดุลยภาพอีกครั้ง สังคมเข้าสู่ภาวะปกติแล้วต้องรักษาดุลยภาพนี้ไว้ไม่ให้เข้าสู่ภาวะความตึงเครียดอีก

ดังจะเห็นได้ว่าขั้นตอนของกระบวนการเสริมพลังนั้นเป็นขั้นตอนที่ค่อยเป็นค่อยไป มีการเสริมพลังอย่างเป็นระบบทำให้สามารถพิจารณานำมาใช้ได้กับหลายองค์การเพื่อใช้ลดความตึงเครียดในสังคมและใช้ฟื้นฟูให้สังคมกลับสู่ดุลยภาพใหม่อีกครั้ง นอกจากนี้กระบวนการเสริมพลังยังมีอยู่ในรูปแบบอื่นอีกได้แก่

2.3.4 กระบวนการเสริมพลังในรูปแบบอื่น

กระบวนการเสริมพลังในรูปแบบที่กำลังจะพูดถึงนี้เป็นกระบวนการเสริมพลังทางด้านจิตใจที่ชาวอินเดียนแดงใช้เสริมพลังใจของกลุ่มตนเพื่อใช้ในการต่อต้านการรุกรานจากคนผิวขาว จึงเรียกกระบวนการเสริมพลังทางด้านจิตใจนี้ว่า ขบวนการพื้นเมือง

2.3.4.1 ขบวนการฟื้นฟูเมือง (Nativistic movement)

Ralph Linton, 1943 อ้างถึงใน สนิท สัมครการ, 2538 กล่าวถึง ขบวนการฟื้นฟูเมืองไว้ว่าเป็นความพยายามที่เกิดจากสำนึกในส่วนของสมาชิกของสังคมที่จะ ทำการฟื้นฟูฟื้นฟูให้วัฒนธรรมของตนอยู่ต่อไป ด้วยการอาศัยเครื่องมือทางด้านไสยศาสตร์ และ การใช้เหตุผล โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1) ขบวนการฟื้นฟูเมืองหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ใช้ไสยศาสตร์เป็นเครื่องมือ (Revivalistic-magical nativism) เพื่อละเลิกถึงความรุ่งเรืองในอดีตของตนแต่มีก่อก่อความ รำคาญและสร้างความเดือดร้อนให้แก่เจ้าหน้าที่ปกครองในกรณีที่ปกครองโดยคนขาว

2) ขบวนการฟื้นฟูเมืองหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือ (Revivalistic-rational nativism) เช่นขบวนการฟื้นฟูฟื้นฟูวัฒนธรรมของเซลติก (Celtic) ใน ไอร์แลนด์ที่พยายามฟื้นฟูฟื้นฟูประเพณีบางประการขอของชาวไอริช โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณกรรมด้านภาษาดั้งเดิมที่สมัยนี้คนไม่พูดกันแล้ว ดังนั้นเหตุผลแห่งการฟื้นฟูฟื้นฟูจึงเป็นเรื่อง ของชาตินิยมมากกว่าอย่างอื่น

3) ขบวนการฟื้นฟูเมืองรักษาวัฒนธรรมที่ใช้ไสยศาสตร์เป็นเครื่องมือ (Perpetualive-magical nativism) เช่นการเต้นระบำผี (Gost dance) ซึ่งมีที่มาจากการที่ไวไว กาชาวอินเดียได้รับคำสั่งจากพระเจ้าเป็นเจ้าว่าให้ไปบอกประชาชนให้ขยัน อดยาก อดยาก ขโมย ฯลฯ และต้องเต้นระบำผีในสถานที่และเวลาที่กำหนดเพื่อจะทำให้คนอินเดียแดงได้ กลับไปอยู่บนสวรรค์กับบรรพบุรุษ คำประกาศนี้ช่วยจรรโลงใจให้กับผู้ที่ห่อแค้นหวังจึงต้อง หาทางออกด้วยการพึ่งไสยศาสตร์วิญญูณบรรพบุรุษที่ล่องลับไปแล้ว

4) ขบวนการฟื้นฟูเมืองรักษาวัฒนธรรมที่ใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือ (Perpetuative-rational nativism) คือการที่ต่างฝ่ายต่างมุ่งเน้นในคุณค่าสูงส่งของวัฒนธรรม ของตนแต่จะไม่มีมีการกระทบกระทั่งกันรุนแรงคือต่างฝ่ายต่างอยู่ไม่เกี่ยวข้องกันเช่นวัฒนธรรม ของชาวเม็กซิกันอเมริกันกับชาวอเมริกันอินเดียที่ต่างคนต่างอยู่ไม่เกี่ยวข้องกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่ากระบวนการฟื้นฟูเมืองนั้นคือทางออกทางหนึ่ง ของความคับข้องใจที่เกิดขึ้นกับคนในวัฒนธรรมที่รู้สึกว่ามีวิถีชีวิตเคยรุ่งโรจน์ของตนต้อง เปลี่ยนไปในทางตกต่ำเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมอื่นหรือไม่ก็เกิดจากวัฒนธรรมของตนกำลัง ถูกทำให้เปลี่ยนแปลงโดยวัฒนธรรมอื่น

จากขบวนการดังกล่าวข้างต้นสำหรับกรณีประเทศไทยนั้นขบวนการพื้นเมืองรักษาวัฒนธรรมที่ใช้ไสยศาสตร์เป็นเครื่องมือ เป็นขบวนการที่ยังมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่นมีการนับถือผีบรรพบุรุษเพื่อให้ช่วยปกป้องคุ้มครองและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับผู้ที่ท้อแท้และสิ้นหวัง อีกทั้งยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษที่ดูแลปกป้องรักษาตน ทำให้เกิดสำนึกที่จะดำเนินชีวิตให้อยู่ในศีลธรรมอันดีตามความเชื่อของตนอีกด้วย เช่นเดียวกับสถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนไทยมาช้านาน

2.4 พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

2.4.1 การเข้ามาของพระพุทธศาสนา

คุณ โทซันท์ (2545) กล่าวว่า การเข้ามาของพระพุทธศาสนานั้นได้เข้ามาในประเทศไทยนับได้ 5 ช่วง

ช่วงที่ 1 โดยการนำของพระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ เมื่อประมาณ พ.ศ. 300 เศษ แต่ช่วงนั้นคนยังนับถือทั้งพุทธและพราหมณ์ โดยภาษาที่ใช้คือภาษาอินเดียและใช้ล่ามแปลเป็นภาษาพื้นเมือง

ช่วงที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 600 ขณะที่คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์อยู่นั้น พุทธศาสนาทางฝ่ายมหายานได้ตื่นตัวขึ้นโดยนำมาจากจีนตอนใต้ในสมัย พระจักรพรรดิเม่งตี้และได้ทรงส่งคณะทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับชนหลวงแม่น้ำหรือลุ่มแม่น้ำโขง กษัตริย์ไทยผู้ครองอาณาจักรอ้ายลาว คณะทูตจึงได้นำพระพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาด้วย

ช่วงที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 1300-1550 เป็นนิกายมหายานซึ่งเผยแพร่เข้ามาทางด้านใต้ ด้านตะวันออกเฉียงใต้ และด้านเหนือของประเทศไทย กล่าวคือ ประมาณปีพ.ศ. 1300 กษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา นิกายมหายานได้เผยแพร่ศาสนาเข้ามาถึงแหลมมลายู จนถึงเมืองไชยาและนครศรีธรรมราช และเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1550 กษัตริย์ศรีวิชัยสามารถขยายอาณาเขตเข้าครอบครองเมืองลพบุรีและเขมรจึงได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วย

ช่วงที่ 4 ประมาณ พ.ศ. 1600 นิกายเถรวาทได้เผยแพร่มาจากอินเดียผ่านพุกามประเทศพม่า ซึ่งต่อมาพม่าได้เห็นห่างจากอินเดียจึงกลายเป็นนิกายเถรวาทแบบพม่า

ซึ่งเข้ามาเผยแพร่จนแพร่หลายในหลายจังหวัดภาคเหนือตั้งแต่ยุคที่ดินแดนบางส่วนยังคงอยู่
ใต้อำนาจของขอมและมอญ

ช่วงที่ 5 ประมาณ พ.ศ. 1800 เศษ เป็นนิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ผู้นำไทย
ในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน คือพ่อขุนผาเมือง และพ่อขุนบางกลางหาวได้รวมกำลัง
ขับไล่มอญออกจากเมืองสุโขทัย และในสมัยพ่อขุนรามคำแหงพระมหากษัตริย์องค์ที่ 3 ได้มี
พระราชปณิธานที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้น ประจวบเหมาะที่สมัยนั้นพระภิกษุจำนวน
มากที่ได้ไปศึกษาพระพุทธศาสนาจากลังกาทวิปบวชแล้วกลับมาที่นครศรีธรรมราช เมื่อพ่อ
ขุนรามคำแหงเสด็จนครศรีธรรมราชก็ทรงเลื่อมใสศรัทธาจึงได้อาราธนาพระสงฆ์จำนวนมาก
เข้ามาฟื้นฟูและประดิษฐานพระพุทธศาสนาเป็นสังฆมณฑลขึ้นที่กรุงสุโขทัย

ตั้งแต่ศาสนาได้เข้ามาในประเทศไทยศาสนานี้ก็ทำหน้าที่ของตนได้ดีมาโดย
ตลอด ทั้งนี้เป็นเพราะศาสนาเป็นสถาบันที่มีโครงสร้าง มีบทบาทและหน้าที่ในตัวเองโดยมี
จุดหมายปลายทางคือช่วยให้คนพ้นทุกข์ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของทุกศาสนา ซึ่งบทบาทและ
หน้าที่ของศาสนานั้นจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

2.4.2 โครงสร้างของศาสนา

บุญลือ วันทายนต์ (2522) กล่าวถึง โครงสร้างของศาสนานั้นเหมือนกับ
โครงสร้างของสังคม คือมีอิทธิพลในการควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในกรอบแตกต่างกัน
ตรงที่ บรรดากฎต่างๆ ของสังคมนั้นถึงแม้จะควบคุมสังคมได้แต่ก็ควบคุมได้แต่ภายนอกหรือ
ควบคุมได้แต่ร่างกายเท่านั้น แต่ไม่สามารถควบคุมจิตใจของคนได้ ด้วยเหตุนี้เองศาสนาจึงมี
อิทธิพลเป็นอย่างมากในการควบคุมจิตใจ ยึดเหนี่ยวจิตใจไม่使人ทำชั่ว เพื่อให้สังคมนั้นสงบ
เรียบร้อย นอกจากนี้สำหรับตัวของพระพุทธศาสนาเองนั้นก็มีการจัดการในตัวเอง
เช่นกัน ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ทุกศาสนาจะประกอบด้วยโครงสร้างเหล่านี้อันได้แก่

John Minton Yinger (1962) (อ้างถึงใน บุญลือ วันทายนต์, 2522) กล่าวถึง
โครงสร้างของสังคมในศาสนา ดังนี้

1) สังคมในศาสนานั้นถือเป็นการจัดรูปแบบของสังคมอย่างหนึ่งในด้านการ
บริหารและปฏิบัติตามพิธีการทางศาสนา อันจัดเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่สังกัดในศาสนา หรือเป็น
ศาสนิกของศาสนาที่ทำหน้าที่เพื่อสนองสังคม

2) เพื่อจัดรูปแบบของสังคมในศาสนานั้น เพื่อความสะดวกในการบริหารศาสนาและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ จึงมีการจัดแบ่งออกเป็นนิกายหรือสำนักต่างๆ ตามความเชื่อถือของแต่ละบุคคลในสังคมตามนิกายหรือสำนักที่ตนสังกัดอยู่

2.4.3 หน้าที่ของศาสนา

Joachim Wach (1967) (อ้างถึงใน บุญลือ วันทายนต์, 2522) พูดถึงหน้าที่ของศาสนาว่า

1) ศาสนาช่วยอภิบาลอารมณ์ (Emotional aid) ในช่วงที่มนุษย์เผชิญกับความพ่ายแพ้ ความไม่สมหวัง เป็นทุกข์หรือจิตใจจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ก็อาศัยศาสนาเป็นเครื่องบำรุงใจ

2) ศาสนาช่วยสร้างความสัมพันธ์กับสภาพที่เป็นไปนอกเหนือธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อตัวตนและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ซึ่งจะช่วยจัดระบบพื้นฐานของอารมณ์

3) ศาสนาขยายมาตรฐานด้านค่านิยมของจารีตที่เป็นสถาบันแล้วซึ่งอาจแยกแยะไปอีกเพื่อให้รับการปลูกฝังอย่างเต็มที่

4) ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์โดยการได้รับค่านิยมต่างๆ จากการปฏิบัติหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับทางศาสนาเช่นการประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้น

5) ศาสนาผูกพันอยู่กับความเจริญทางจิตใจจึงสามารถใช้งานได้ดีเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีได้

Thomas F. O'Dea (อ้างถึงใน บุญลือ วันทายนต์, 2522) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของศาสนาไว้ว่า

1) ช่วยรักษาอารมณ์ เมื่อเผชิญกับความพ่ายแพ้ ผิดหวังกังวลใจ และช่วยบำรุงขวัญและกำลังใจให้ดีขึ้น

2) สร้างความมั่นคงทางใจที่เกิดจากความไม่แน่นอนต่างๆ ตามพื้นฐานอารมณ์

3) ช่วยส่งเสริมจารีตประเพณี ค่านิยมต่างๆ และช่วยรักษาความดีของสังคม อีกทั้งเป็นแรงกระตุ้นทางด้านจิตใจให้กับบุคคลเพื่อที่จะทำความดี

ดังจะเห็นได้ว่าศาสนานั้นมีหน้าที่ หน้าที่หลักของศาสนาคือเป็นที่พึ่งทางจิตใจและทำให้คนในสังคมที่นับถือศาสนานั้นประพฤติตนเป็นคนดีอยู่ในกรอบศีลธรรมอันจะ

ทำให้บ้านเมืองสงบสุข แต่อย่างไรก็ตามคนในปัจจุบันคนไทยไม่ให้ความสนใจกับการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาทำให้หน้าที่ของศาสนานั้นลดความสำคัญลงไปเช่นเดียวกับบทบาทของศาสนา

2.4.4 บทบาทของศาสนา

R.N. Sharama (1968) (อ้างในบุญลือ วันทายนต์, 2522) กล่าวว่าสามารถจำแนกออกบทบาทของศาสนาออกเป็นข้อๆ ดังนี้คือ

- 1) หน้าที่ในด้านบริการ เนื่องจากศาสนานั้นมีหน้าที่สอนให้คนปฏิบัติตามคำศาสนา มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความรักให้แก่กัน ไม่เบียดเบียนกันเพื่อจะได้มีชีวิตที่เป็นสุข
- 2) หน้าที่ทางการศึกษา คือมีหน้าที่จัดการบริการช่วยขยายการศึกษา เพราะการศึกษามาความสำคัญ โดยเฉพาะหน้าที่ในการให้การศึกษาด้านคำสอนของพระศาสดา
- 3) หน้าที่บรรเทาทุกข์ต่อผู้ได้รับความทุกข์ยาก
- 4) หน้าที่ในการเสียสละ ถือว่าศาสนาเป็นแหล่งแห่งความเสียสละ เพราะถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญในด้านช่วยให้คนมีความเห็นอกเห็นใจกัน
- 5) หน้าที่ในการอดกลั้น ทุกศาสนาสอนให้คนอดกลั้นต่อสภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้น
- 6) ไม่เบียดเบียนกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดมีไมตรีต่อกัน

ดังจะเห็นได้ว่าบทบาทของศาสนานั้นยังสามารถคงบทบาทของตนไว้ได้แม้ในสมัยปัจจุบันถึงแม้คนในยุคสมัยนี้จะไม่ให้ความสนใจมากเท่าไรก็ตาม แต่สิ่งสำคัญนั้นคือมนุษย์นั้นมีความต้องการมีศาสนาเพื่อประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

2.4.5 ความต้องการมีศาสนา

บุญลือ วันทายนต์ (2522) กล่าวว่าไว้ถึงความต้องการมีศาสนาของคนดังนี้

- 1) ต้องสร้างกลุ่มหรือหมู่คณะที่มีลักษณะเป็นชุมชนให้คนสามารถเข้าไปรวมกลุ่ม ร่วมสังกัดิให้รู้สึกว่ามีเพื่อน มีพวก
- 2) ให้ความรู้สึกมีหลัก มีเกณฑ์ รู้ชัดว่าตนต้องการอะไร แม้แต่การต้องทำตามคำสั่งก็พร้อมจะยอมรับ และสยบยอมเพื่อจะได้สบายใจจะได้มีทิศทางทำอะไรบ้าง ถึงแม้จะเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เข้มงวดก็เอา

3) เมื่อคนกำลังรู้สึกเลื่อนลอยก็ง่ายต่อการที่จะนำเอาคำสอนบางอย่างที่ชัดเจน ที่จะทำให้มองเห็นความหมาย ซึ่งศาสนาหรือลัทธิจะเป็นผู้เข้ามาสนองในสิ่งนี้ และเมื่อคนได้มีการปฏิบัติตามคำสอนที่ถูกต้องแล้ว คนจะเกิดความรู้สึกปราโมทย์ หรือความร่าเริงเบิกบานใจ ภาวะจิตก็จะไม่เครียดและผ่อนคลาย อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีที่พึ่งทางใจนั่นเอง ดังจะเห็นได้ว่าคนไทยยังต้องการมีศาสนาอยู่เพราะศาสนายังเป็นสถาบันที่เป็นที่พึ่งทางใจ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีศาสนา จึงจะขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนไทยกับพระพุทธศาสนา ดังนี้

2.4.6 ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทย

คุณ โทชันท์ (2545) ได้พูดถึงประเพณีและวัฒนธรรมของไทยได้รับมาจากพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อมนับตั้งแต่ประมาณ 300 ปีเศษหลังพุทธกาลหรือตั้งแต่ที่พระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยก็ได้เกิดวัฒนธรรมประเพณีที่ได้รับมาจากพระพุทธศาสนาโดยตรง

1) ประเพณีการเกี่ยวกับการเกิด ในหญิงที่มีครรภ์จะได้รับคำแนะนำให้รักษาศีลและประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นพิเศษเพื่อให้ลูกที่จะเกิดมาเป็นคนดี มีสติปัญญา ว่านอนสอนง่าย เลี้ยงง่าย และเมื่อเด็กคลอดออกมาใหม่ๆ ก็จะมีพิธีมงคลทำขวัญ และเมื่อเด็กมีอายุครบ 1 เดือนก็จะมีพิธีโกนผมไฟ กล่าวคือจะนิมนต์พระสงฆ์มาเป็นประธานขริบผมไฟ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ในขณะนั้นจะมีการเจริญชัยมงคลคาถา

2) ประเพณีเกี่ยวกับการบวช คือการถือเพศเป็นภิกษุสามเณร เป็นการเปลี่ยนจากคฤหัสถ์มาเป็นบรรพชิต เพื่อศึกษาปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกอบรมตนให้พ้นจากกิเลสและเครื่องเศร้าหมองใจ สำหรับวัตถุประสงค์ของการบวชนั้นคือ การศึกษาเล่าเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมที่ถูกต้องและนำมาประพฤติปฏิบัติฝึกฝนอบรมกาย วาจา ใจและเผยแผ่พระธรรมคำสอนด้วยการเทศน์ การบรรยาย อบรม หรือสนทนาธรรม และเมื่อใดที่ลาสิกขาออกไปก็จะได้เป็นคนดีของสังคม และรู้หลักในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะและภาวะทางสังคมต่างได้

3) ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน ซึ่งตามประเพณีนิยมจะต้องมีการสู่ขอและหมั้นก่อนแล้วจึงค่อยแต่งงานโดยการจัดงานจะเริ่มด้วยการแห่ขันหมาก พิธีทางศาสนาเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่คู่สมรสด้วยการตักบาตร บูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ ถวายสังฆทานและเครื่องปัจจัยไทยธรรม ได้รับพรและการพรมน้ำพระพุทธ

มนต์จากพระสงฆ์ สำหรับสถานที่จัดงานจะถูกล้อมด้วยสายสินจัญและประพรมน้ำมนต์รอบบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้อาศัย สำหรับการนิมนต์พระสงฆ์จะนิมนต์เป็นเลขคู่คือ 8 รูป , 10 , รูป , 12 รูป หรือ 14 รูป ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะแบ่งกันนิมนต์ฝ่ายละครึ่ง เมื่อถึงเวลาจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต้องจุดด้วยกัน หญิงนั่งทางซ้าย ชายนั่งทางขวา และทุกครั้งที่มีการถวายของต้องถวายร่วมกัน เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาพรให้คู่บ่าวสาวร่วมกันกรวดน้ำรับพร สำหรับพิธีหลังน้ำสังข์ประสาธพร ต้องมีการจัดโต๊ะหมู่บูชาก่อนสำหรับน้ำสังข์ที่เอามาใช้เนื่อก็คือน้ำพระพุทธรูปมนต์ เพื่อแทนการอวยพรให้เกิดสิริมงคล

4) ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ จะต้องเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานในบ้านก่อนเพื่อความเป็นสิริมงคลและเพื่อคุ้มครองและเป็นที่พึ่งทางใจของคนในบ้าน จากนั้นเจ้าของบ้านจะทำบุญเลี้ยงพระโดยมีการเจริญพุทธมนต์ มีการวงด้ายสายสินจัญรอบบ้าน มีการประพรมน้ำพุทธรูปตามห้องต่างๆ ในบ้านใหม่ และนิมนต์พระสงฆ์เจิมประตูบ้านใหม่อีกด้วย

5) ประเพณีเกี่ยวกับการเจ็บป่วย-ตาย เมื่อมีคนล้มป่วยเป็นเวลานานๆ ก็จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเพื่อทำบุญต่ออายุ โดยให้คนป่วยได้ไหว้พระ รับศีล ฟังพระสงฆ์สวดพระพุทธรูป ฟังเทศน์ ถวายสังฆทาน รวมถึงการทำบุญ และหากทราบว่าคนป่วยจะตายแน่แล้วลูกหลานญาติพี่น้องก็จะเตือนสติให้คนป่วยระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ใหนักถึงคุณงามความดีต่างๆ ที่ได้กระทำมา พร้อมทำจิตใจให้เป็นสมาธิ เมื่อผู้ป่วยเสียชีวิตแล้วจะมีการจัดพิธีศพ ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดอภิธรรม สวดมาติกาบังสุกุล การเทศน์ ฌาปนกิจ เก็บอัฐิบรรจุอัฐิ การบังสุกุลอัฐิ ตลอดจนทำบุญอุทิศให้ในวันต่างๆ หลังจากที่ฌาปนกิจไปแล้ว นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของคนไทยกับพระพุทธรูปศาสนานั้นยังผูกพันด้วยพระธรรมคำสอนของพระพุทธรูปศาสนาที่ปรากฏอยู่ตามซาดก งานเขียน หรือการบรรยายธรรมต่างๆ จนอาจจะกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปศาสนานั้นเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมประเพณีของไทยแต่สิ่งที่สามารถทำให้พระพุทธรูปศาสนาคงความสำคัญมาได้ยาวนานนั้นทั้งนี้เนื่องจากพระธรรมคำสอนซึ่งเป็นสาระสำคัญของพระพุทธรูปศาสนานั้นเป็นความจริงในทุกยุคทุกสมัย โดยจะกล่าวถึงสาระสำคัญของคำสอนดังนี้

2.4.7 สาระสำคัญของคำสอนของพระพุทธศาสนา

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่บรรจุอยู่ในพระไตรปิฎก มีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสัจธรรม เกี่ยวกับความจริงซึ่งเป็นสิ่งไม่ตายที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน ในอนาคตความจริงก็เป็นอย่างนี้ ไม่เปลี่ยนแปลงผันแปรเป็นอย่างอื่น และสามารถพิสูจน์ความจริงนี้ได้ สำหรับการเผยแผ่ นั้นทำโดยพระภิกษุสงฆ์ด้วยการเทศนา

สอนพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้กับพุทธศาสนิกชนโดยใจความหลักๆ จะพูดถึง โอวาทปาฏิโมกข์ 3 ประการคือการทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นจะเป็นการใช้ธรรมโอสถในการรักษาโรคเครียดและปัญหาต่างในสังคม นอกจากนี้การรักษาจิตใจให้ห่างไกลปราศจากโลภะ โกรธะ โมหะ ยังเป็นการรักษาโรคทางวิญญาณ (spiritual disease) ได้เช่นกัน

พุทธทาส (2504) กล่าวโดยสรุปว่า ถ้าเราจะรักษาโรคทางวิญญาณความจริงแล้วมันมีเพียงใบไม้กำมือเดียวที่พระพุทธองค์สรุปลงไปคำๆ เดียวว่า “สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น” ทำได้ผลข้อนี้ก็คือหายจากโลกทั้งหมด

วิธีปฏิบัติ ให้พิจารณาอยู่เสมอ ให้เห็นว่าตัวกู-ของกูนี้ เป็นเพียงมายา ตัวมายา คือสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง เป็นภาพลวงตา (illusion, hallucination) ที่ให้เห็นว่าเรารู้สึกว่ามีตัวตน ตามวิถีทางของอาการที่เรียกว่าปฏิจจสมุปบาท อันเมื่อสัมผัสกับเข้ากับรูป รส กลิ่น เสียง ไม่ว่าทางใดทางหนึ่งจะเรียกว่าสัมผัส ภาษาบาลีคือผัสสะ โดยผัสสะจะปรุงต่อเป็น เวทนา เวทนาจะปรุงต่อเป็นตัณหา ตัณหาจะปรุงเป็นอุปาทาน อุปาทานปรุงเป็นภพ ภพปรุงเป็นชาติ ก็คือ แก่ เจ็บ ตาย คือตัวทุกข์

ดังนั้นต้องตัดปฏิจจสมุปบาทเสีย คือตัดตอนอย่าให้มันเกิดขึ้นได้ เช่นเมื่อผัสสะกระทบทางตา ก็ให้ตัดมันออกไปอย่าปรุงให้เป็นเวทนา อย่าปรุงต่อให้เป็นความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจเป็นต้น ทำได้ดังนี้จะไม่มีทางที่จะเกิดตัวกู-ของกู (egoism) ก็ไม่เป็นโรคทางวิญญาณและไม่เป็นทุกข์

นอกจากพระธรรมจะใช้เป็นพุทธโอสถ รักษาโรคทางใจแล้วนอกจากนี้ยังสามารถใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนและปรับใช้ให้เข้ากับโลกในยุคปัจจุบันอีกด้วย ดังนี้

พระธรรมปิฎก (2539) กล่าวว่า ธรรมนั้น จะมาช่วยพัฒนาชีวิตให้เจริญออกมาโดยการฝึกฝนปฏิบัติธรรม ด้วยวิธีที่ถูกต้องดีงามหรือที่เราเรียกว่า “มรรค” ซึ่งมากับคำว่า “สิกขา” หรือศึกษานั้นเอง รวมแล้วแปลได้ว่า การฝึกฝนตนให้เข้าสู่ชีวิตที่ถูกต้องดีงามควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัตถุของโลกยุคนี้สมัยนี้ โดยเริ่มจากการภาวนา หรือการพัฒนา 4 อย่างดังนี้

1) กายภาวนา การทำกายให้เจริญ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาอินทรีย์ ทำได้ 2 อย่างคือ

(1) ฝึกฝนในแง่การใช้งาน ทำให้เกิดความเฉียบคม ละเอียดอ่อน มีความไว

(2) ฝึกในแง่การรู้จักเลือกรับเอาแต่สิ่งที่มีประโยชน์เข้ามาในชีวิต

2) ศิลภาวนา เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในสังคม สร้างความมีระเบียบจัดระเบียบชีวิตตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการจัดระบบสังคมทั้งหมด โดยการฝึกคุมกาย วาจา ใจ

3) จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ หรือการทำจิตใจให้เจริญองงาม แบ่งออกเป็น 3 ด้าน

(1) การพัฒนาคุณภาพจิต ให้มีคุณภาพ เป็นจิตใจที่ดีงาม มีเมตตา กรุณา มีความกตัญญูกตเวที

(2) การพัฒนาสมรรถภาพจิต ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้งานได้

(3) การพัฒนาสุขภาพจิต คือจิตใจนั้นมีความสุข เบิกบาน มีปิติ อิ่มเอมใจ

(4) ปัญญาภาวนา การทำให้ปัญญาเจริญองงามให้รับรู้เท่าทันโลกตามความเป็นจริง ไม่ให้หลงไปตามอำนาจการชักจูงต่างๆ ต้องมีการฝึกเพื่อให้เป็นอิสระปราศจากอคติ และไม่ยึดติดในสิ่งต่างๆ ซึ่งการยึดติดจะนำไปสู่ความทุกข์

2.4.8 พุทธวิธีในการสอนพระพุทธานุศาสตร์ในแบบอุดมคติ

2.4.8.1 พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (2541) กล่าวว่า คุณสมบัติของผู้สอนในอุดมคตินั้น เป็นคุณสมบัติหรือพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏได้ชานถวายและพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกเสมอ คือ พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยม หรือ ผู้เป็นยอดของครู ซึ่งพระพุทธเจ้ามีพุทธวิธีในการสอนดังนี้

1) ในด้านการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือ รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็น และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและสังคม ไม่ให้มองเห็นและจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลสตัณหาเพื่อให้มีทัศนคติที่ถูกต้อง และความสามารถจัดการดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญา และปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น และเมื่อปัญญาต้องเกิดจากรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลเอง ภารกิจของผู้สอนและให้การศึกษาก็ทั้งหมด จึงเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ทางหรืออำนวยความสะดวก ช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้รับการศึกษาอบรม ดำเนินเข้าสู่ปัญญาสิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้สอนที่ดีจะทำ ได้ก็คือ ตั้งใจช่วยเหลือ โดย

พยายามสรรหาอุปาย กลวิธี และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญญาอย่าง ได้ผลดีที่สุด โดยเหตุผลเดียวกัน ในระบบการศึกษาเช่นนี้ ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำ ให้มากที่สุดเท่าที่จะช่วยให้ตัวเขาเกิดปัญญานั้นขึ้นได้ และโดยนัยนี้ ความสามารถ ความถนัด อุปนิสัยต่างๆ ของผู้เรียน จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงอย่างสำคัญ เพื่อจัดสภาพการเรียน และกลวิธีสอนต่างๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างได้ผลดีที่สุดในเมื่อปัญญาเป็นของยึดเหยียดบังคับให้รับเอาไม่ได้การเรียนการสอนจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามโต้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่างๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน

2) ด้านบุคลิกภาพ

ในด้านบุคลิกภาพ จะเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะ ทั้งทางด้านความสง่างามแห่งพระวรกาย พระสุรเสียงที่ไพเราะ จิตใจและพระบุคลิกลักษณะ อันควรแก่ศรัทธาทุกประการ

1) ทรงมีพระมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ และอนุพยัญชนะ 80 ประการ มีพระวรกายสง่างาม

2) ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะ และตรัสพระวาจาสุภาพ สละสลวย

3) ทรงมีพระอากัปกิริยามารยาททุกอย่างที่งดงามน่าเลื่อมใส เริ่มแต่สมบัติผู้ดี และมารยาท อันเป็นที่ยอมรับของสังคมตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์ทุกประการ พร้อมไปด้วยความองอาจ ความสง่างาม ความสงบเยือกเย็น

3) ด้านคุณธรรม

พระพุทธคุณในแง่คุณธรรมมีมาก ไม่อาจแสดงได้ครบทุกนัย จึงขอเลือกแสดงตามแนว พระคุณ 3 คือ

(1) พระปัญญาคุณ

พระปัญญาคุณที่เกี่ยวกับงานสอน ขอยกมาแสดง 2 อย่าง คือ ทศพลญาณ และปฏิสัมภิทา

(ก) ทศพลญาณ คือ พระญาณอันเป็นกำลังของพระ ตถาคตที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือประกาศพระศาสนาได้มั่นคง จะแสดงความหมายที่เป็นพุทธคุณแท้ ได้แก่

(ข) **ฐานานุกรม** คือปรีชาหยั่งรู้ฐานะ และฐานะ คือ ฐาณธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับขอบเขตและขีดขั้นของสิ่งทั้งหลายว่าอะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ และแค่นั้นเพียงไร โดยเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลและกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมเกี่ยวกับสมรรถวิสัยของบุคคลซึ่งจะได้รับผลกรรมที่ดีและชั่วต่างๆ กัน

ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องมีความรู้เข้าใจในเนื้อหา และขอบเขตของกฎเกณฑ์ และหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและที่จะนำ มาใช้ในการสอนอย่างชัดเจนตลอดจนรู้ขีดขั้นความสามารถของบุคคลที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับต่างๆ

(ค) **กรรมวิปากญาณ** คือปรีชาหยั่งรู้ผลของกรรม สามารถกำหนดแยกการให้ผลอย่างสลับซับซ้อนระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่วที่สัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ มองเห็นรายละเอียดแลความสัมพันธ์ภายในกระบวนการก่อผลของกรรมอย่างชัดเจน

ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์เป็นอย่างดี

(ง) **สัมพัทธคามินีปฏิบัติญาณ** คือปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง (คือสู่สุคติทุกคติหรือพ้นจากคติ) หรือปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่อรรถประโยชน์ทั้งปวง (จะเป็นทิฏฐิธัมมิกัตถะ หรือสัมปรายิกัตถะ หรือปรามัตถะ ก็ตาม) รู้ว่าเมื่อต้องการเข้าสู่จุดหมายใดจะต้องทำ อะไรบ้าง มีรายละเอียดวิธีปฏิบัติอย่างไร

ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องรู้วิธีการและกลวิธีปฏิบัติต่างๆ ที่จะนำเข้าสู่เป้าหมายที่ต้องการ

(จ) **นानาธาตุญาณ** คือปรีชาหยั่งรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุต่างๆ เป็นเอนกฐีสภาวะของธรรมชาติทั้งฝ่าย เช่นในเรื่องชีวิต ก็ทราบองค์ประกอบต่างๆ สภาวะขององค์ประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งหน้าที่ของมัน เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของขันธ์ อายตนะและธาตุต่างๆ ในกระบวนการรับรู้ เป็นต้นและรู้เหตุแห่งความแตกต่างกันของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น

ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องมีความรู้ในวิชาสรีรวิทยาและจิตวิทยาอย่างน้อยให้ทราบองค์ประกอบต่างๆ และการปฏิบัติหน้าที่ขององค์ประกอบเหล่านั้นในกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และถ้าเป็นไปได้ ควรมีความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในทางวิทยาศาสตร์ เพื่อรู้จักสภาวะของสิ่งทั้งหลาย และ

มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อสิ่งเหล่านั้น อันจะเป็นเครื่องเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

(ฉ) นานาฉิมุตติกญาณ คือปรีชาหยั่งรู้ฉิมุตติ (คือรู้ฉัฏฐายศัย ความโน้มเอียง แนวความสนใจ ฯลฯ) ของสัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นไปต่างๆ กัน

ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้าน ความโน้มเอียงแนวความสนใจ และความถนัดโดยธรรมชาติ

(ช) อินท ธิยปโรปริยัตตญาณ คือปรีชาหยั่งรู้ความยิ่งและ หย่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลายรู้ว่าสัตว์นั้นๆ มีแนวความคิดความรู้ ความเข้าใจ แคไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อยมีอินทรีย์อ่อนหรือแก่กล้า สอนง่ายหรือสอนยาก มีความพร้อม ที่จะเข้าสู่การตรัสรู้หรือไม่ ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องทราบความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้าน ระดับสติปัญญาความสามารถ พัฒนาการด้านต่างๆ และความพร้อมที่จะเรียนรู้

(ซ) ฉานาภิสังกิเลสาทิญาณ คือ ปรีชาหยั่งรู้เหตุที่จะทำ ให้ ฉานวิโมกข์ และสมาบัติเสื่อม หรือเจริญ คล่องแคล่วจัดเจน หรือก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องรู้ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคว่าถ่วง หรือส่งเสริมเพิ่มพูนผลสำเร็จของ การเรียนรู้และการฝึกอบรมในระดับต่างๆ กับรู้จักใช้เทคนิคต่างๆ เข้าแก้ไขหรือส่งเสริม นำ การเรียนรู้และการฝึกอบรมให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี

(ฌ) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือปรีชาหยั่งรู้ระลึกชาติภพ ในหนหลังได้ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องรู้ประวัติพื้นเพเดิม และประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียน

(ญ) จตุปปาตญาณ คือปรีชาหยั่งรู้จตุติ และอุปบัติของสัตว์ ทั้งหลายอันเป็นไปตามกรรม ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องพิจารณาสังเกตดูผู้เรียน ในขณะที่เขามี บทบาทอยู่ในชีวิตจริง ภายในกลุ่มชนหรือสังคม สามารถรู้เท่าทัน และเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ที่เขาแสดงออกในขณะนั้นๆ ว่าเป็นผู้มีปัญหาหรือไม่อย่างไร มองเห็นสาเหตุแห่งปัญหานั้น และพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือแก้ไขได้ทันที

(ฎ) อาสวักขยญาณ คือปรีชาหยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ทั้งหลาย ประยุกต์ใช้ได้โดย ต้องรู้ชัดเข้าใจแจ่มแจ้ง และแน่ใจว่า ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจุดหมาย นั้น คืออะไร เป็นอย่างไรและตนเองสามารถกระทำผลสัมฤทธิ์นั้นให้เกิดขึ้นได้จริงด้วย

(ข) ปฏิสัมภिता คือ ปัญญาแตกฉานในด้านต่างๆ ซึ่งมีทั่วไปแก่พระมหาสาวก ทั้งหลายด้วย ดังนี้

(1) อรรถปฏิสัมภिता ความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำ ข้อความหรือข้อธรรมต่างๆ สามารถขยายความแยกแยะออกไปได้โดยพิสดาร แม้นได้เห็น เหตุใดๆ ก็สามารถคิดเชื่อมโยงแยกแยะกระจายความคิดออกไปล่วงรู้ถึงผลต่างๆ ที่จะ เกิดขึ้นได้ แปลสั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในอรรถ

(2) ธรรมปฏิบัติสัมภีทา ความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักหรือข้อธรรมต่างๆ สามารถจับใจความของคำ อธิบายที่กว้างขวางพิสดาร มาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็นผลต่างๆ ที่ปรากฏ ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้แปลี่ยนๆ ว่า ปัญญาแตกฉานในธรรม

(3) นิรุติปฏิบัติสัมภีทา ความรู้แตกฉานในภาษา รู้ภาษาต่างๆ และรู้จักใช้ถ้อยคำ ชี้แจงแสดงอรรถและธรรมให้คนอื่นเข้าใจ และเห็นตามได้ แปลี่ยนๆ ว่า ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ

(4) ปฏิภาณปฏิบัติสัมภีทา ความมีไหวพริบ สามารถเข้าใจคิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ และมีความรู้ความเข้าใจชัดในความรู้อย่างต่างๆ ว่ามีแหล่งที่มา มีประโยชน์อย่างไรสามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ได้ แปลี่ยนๆ ว่า ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ

(5) พระวิสุทธิคุณ ความบริสุทธิ์เป็นพระคุณสำคัญยิ่งเช่นกันที่จะทำ ให้ประชาชนเชื่อถือและเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ความบริสุทธิ์นี้อาจมองได้จากลักษณะต่างๆ ดังนี้

(6) พระองค์เองเป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง ไม่กระทำ ความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่มีเหตุที่ใครจะยกขึ้นตำหนิได้

(7) ทรงทำ ได้อย่างที่สอน คือ สอนเขาอย่างไร พระองค์เองก็ทรงประพฤติปฏิบัติอย่างนั้นด้วย อย่างพุทธพจน์ที่ว่า “ตถาคตพูดอย่างใดทำ อย่างนั้น จึงเป็นตัวอย่างที่ดี และให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของคำ สอนได้”

(8) ทรงมีความบริสุทธิ์พระทัยในการสอน ทรงสอนผู้อื่นด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่เขาอย่างเดียว ไม่มีพระทัยเคลือบแฝงด้วยความหวังผลประโยชน์ส่วนตน หรือ อามิสตอบแทนใดๆ

(9) พระกรุณาคุณ อาศัยพระมหากรุณาธิคุณ พระพุทธเจ้าจึงได้เสด็จออกประกาศพระศาสนา โปรดสรรพสัตว์ ทำให้พระคุณ 2 อย่างแรก คือ พระปัญญาคุณ และพระวิสุทธิคุณ เป็นที่ปรากฏและเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างแท้จริง เสด็จไปช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนมนุษย์ทั้งที่เป็นกลุ่มชนและที่เป็นรายบุคคล โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากของพระองค์เอง พระมหากรุณาธิคุณเหล่านี้ พึงเห็นตามคำสรรเสริญและคุณธรรมอื่นๆ ที่แสดงออก

2.4.8.2 หลักทั่วไปในการสอน

ในเรื่องหลักทั่วไปของการสอนนี้ จะขอแบ่งเป็น 3 หมวด คือที่เป็น ข้อควรคำนึงต่างๆ เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอนพวกหนึ่งเกี่ยวกับตัวผู้เรียนพวกหนึ่ง และที่เกี่ยวกับตัวการสอนเองพวกหนึ่ง

1) เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

(1) สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ อริยสัจ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อนปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

(2) สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุรูปพิภพ ตัวอย่างก็คือ อนุรูปพิภพไตรสิกขา พุทธโอวาท 3 เป็นต้น

(3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์

(4) สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่อง

(5) สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้

(6) สอนเท่าที่จำ เป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

(7) สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

2) เกี่ยวกับตัวการสอน

(1) ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมากอย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำ เข้าสู่เนื้อหาได้ พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อหาธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบหรือผู้มาเฝ้าด้วยเรื่องที่เขาู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่บางทีก็ใช้เรื่องที่เขาสนใจ หรือที่เขาู้นั่นเอง เป็นข้อสนทนาไปโดยตลอด แต่แทรกความหมายทางธรรมเข้าไว้ให้

(2) สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว

(3) สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอน เป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใครๆ

(4) สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ด้วยความรู้สึกรู้ว่า เป็นเรื่องจริงจัง มีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและของงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา

3) เกี่ยวกับลีลาการสอน

เมื่อมองกว้างๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่าง ดังนี้

(1) สันทัสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา

(2) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

(3) สมุตเตชนา รั้งใจให้แกล้งกล้า บังเกิดกำ ลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

(4) สัมปหังสนา ซโลมใจให้เข้มขึ้น ว่าเรื่อง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติอาชูกเป็นคำสั่งๆ ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ว่าเรื่อง หรือชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

4) วิธีสอนแบบต่างๆ

วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธี ต่อไปนี้

(1) แบบสักัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรมในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็น ฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุดแม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรม

(2) แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำ วัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้น

ความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่าทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมนั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเอง โดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

(3) แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำ สอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำ สอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอายในการตอบ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสมในสังคี่ติสูตร 1 ทานแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่าง ได้แก่

(ก) เอกังสพยากรณียปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว

(ข) ปฏิปุจฉาพยากรณียปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้

(ค) วิภังชพยากรณียปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ

(ง) ฐปนียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย แบบวางกฎข้อบังคับ

เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำ ความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือ โพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำ ความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำ ความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็จะทรงดำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น

5) กลวิธีและอุบายประกอบการสอน

(1) การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำ อธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำ แม่น เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น

(2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำ อุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเทียบที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้เนื้อความหนักแน่น

(3) การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำ ขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างแพร่หลายกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัสดุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่อีกประการหนึ่ง คำ สอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ก็มักเป็นคำ สอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่างๆ อย่างอิสระ ชนิดที่ผู้สอนไม่มีทรัพย์สินสมบัติติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำ เป็นที่จะใช้อุปกรณ์จึงมีน้อย และโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณ์ก็เป็นไปได้ยาก

(4) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำ ในความหมายใหม่ การ เล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิกิริยา ข้อนี้ก็เป็น การแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน

(5) อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็น อุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ ระยะเวลาประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำ เนินพุทธกิจด้วยพระ พุทธโบายอย่างที่เรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระ ศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน

(6) การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและ โอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริ ปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ก็ต้องตื่นตัว อยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่าแม้ในการเผยแผ่ธรรมแก่คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติ ตามจังหวะและโอกาสด้วย

(7) ความยืดหยุ่น ในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มี อัดตาดัดตั้นหา มานะทวิฐฐิเสียได้ ก็จะมีไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุดแต่จะใช้ กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำ ในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สึ กว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บาง คราวสมควรอ่อนอ่อนผ่อนตาม ก็ยอมตาม สมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบ ก็ปลอบ

(8) การลงโทษและให้รางวัลการใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่วิธีการ ฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ก็ทรงแสดงไปตามเนื้อหาธรรม

ไม่กระทบกระทั่งใครบางที่ทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูกอย่างไรก็ดี การลงโทษน่าจะมียุทธวิธีหนึ่ง คือ การลงโทษตนเอง ซึ่งมีทั้งในทางธรรม และทางวินัยในทางพระวินัย ถือว่ามีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้วและบทบัญญัติเหล่านี้พระพุทธรเจ้าทรงตราไว้ โดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์ พร้อมทั้งมีบทกำหนดโทษไว้เสร็จ เมื่อผู้ใดล่วงละเมิดก็เป็นการกระทำ ผิดต่อส่วนรวม ต้องไถ่ถอนความผิดของตน มิฉะนั้นจะเป็นผู้ไม่เป็นที่ยอมรับของสงฆ์คือหมู่คณะทั้งหมดส่วนในทางธรรม ภิกษุที่เหลื่อขอจริงๆ สอนไม่ได้ ก็กลายเป็นผู้ที่พระพุทธรเจ้าและเพื่อนพรหมจารีทั้งปวงไม่ถือว่าเป็นผู้ที่ควรจะว่ากล่าวสั่งสอน โดยวิธีนี้ ถือว่าเป็นการลงโทษอย่างรุนแรงที่สุด

6) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป ดังจะเห็นได้จากพุทธวิธีการสอนของพระพุทธรเจ้านั้นเฉียบแหลมเป็นอย่างมาก ทรงเลือกวิธีการสอนให้เหมาะกับคนแต่ละคน และเป็นการสอนที่เหมาะสมสำหรับคนในยุคสมัยนั้นๆ แต่เมื่อพระองค์ปรินิพพานก็ไม่มีผู้ใดที่สอนพระพุทธศาสนาได้เหมือนพระองค์ ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ในสมัยนั้นๆ และเมื่อกาลเวลาผ่านไปจนถึงในสมัยปัจจุบันอุปกรณ์การสอนถูกผลิตขึ้นมาเป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสอนพระพุทธศาสนาได้ในปัจจุบัน นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีการประยุกต์พุทธวิธีในการสอนเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันดังจะกล่าวต่อไป

2.4.9 พุทธวิธีการสอนในแบบปัจจุบัน

2.4.9.1 หลักและวิธีการเทศน์

พระธรรมโกศาจารย์ (2551) กล่าวว่า การเทศน์ในแต่ละครั้งต้องเตรียมตัวให้ดีเช่นมีการเตรียมสื่อประกอบการเทศน์เช่น รูปภาพมาประกอบ เพราะรูปภาพจะทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาที่เทศน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังต้องมีการเปลี่ยนสื่อการเทศน์บ่อยๆ เพราะคนที่เคยฟังแล้วอาจจะจำได้ทำให้การเทศน์ในรูปแบบเดิมได้และทำให้ไม่สามารถตรึงคนฟังไว้ได้ อาจมีการเปลี่ยนนิทาน เปลี่ยนสุภาษิตที่ใช้ประกอบการเทศน์และนอกจากนี้ยังต้องค้นคว้าอ่านพระไตรปิฎกเพื่อเพิ่มพูนความรู้ตลอดเวลา นอกจากนี้ นักเทศน์ที่ดีจะต้องไปดูบรรยากาศก่อน กล่าวคือต้องไปก่อนเวลาเพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อลดความประหม่าและไปประเมินผู้ฟัง

สำหรับการเตรียมตัวในการเทศน์นั้นเราต้องเลือกเรื่องที่น่าสนใจ โดยเราต้องรู้ก่อนว่าผู้ฟังอยากฟังเรื่องอะไร เราค่อยเตรียมไปให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟัง เราไม่จำเป็นต้องเทศน์ทุกเรื่องที่เรารู้ แต่ควรเทศน์เรื่องที่คุณอยากรู้และควรรู้นอกจากนี้ยังต้องเลือกภาษาและให้เหมาะกับผู้ฟังด้วยเพื่อที่ผู้ฟังจะได้เข้าใจได้ง่าย ดังนั้นนักเทศน์จะต้องวิเคราะห์ผู้ฟัง

ดังจะเห็นได้ว่าการเทศน์ในยุคสมัยนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเนื่องจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่ทำให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ประกอบการเทศน์มากขึ้น เพื่อจะดึงดูดความสนใจให้มีผู้มาฟังเทศน์ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีเพราะเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถอธิบายความได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงทำให้นักเทศน์ต้องมีการเตรียมตัวและการใช้สื่ออุปกรณ์ให้เหมาะแก่การทำความเข้าใจของผู้ฟังเพื่อที่จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจพระธรรมคำสอนได้ง่ายและลึกซึ้งนอกจากนี้ตัวนักเทศน์เองก็จะต้องมีคุณสมบัติที่ดีมีความรู้ที่ทำให้สามารถเทศน์ได้เหมาะกับยุคสมัย ดังจะกล่าวต่อไป

2.4.9.2 คุณสมบัติของนักเทศน์

พระธรรมโกศาจารย์ (2551) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่นักเทศน์ที่ดีต้องมี ได้แก่

- 1) สันทีสนทนา คือการเทศน์ได้แจ่มแจ้ง เราจะทราบได้จากการตอบรับของผู้ฟัง การเทศน์ได้แจ่มแจ้งนี้จะทำให้ผู้ฟังอยากนำพระธรรมที่ได้ฟังไปปฏิบัติ
- 2) สมာทปนา คือเมื่อเทศน์แล้วเกิดการจูงใจให้เกิดศรัทธา โดยการเทศน์ให้เห็นผลว่าทำแล้วปฏิบัติแล้วจะได้ผลดีอย่างไร
- 3) สมุตเตชนา คือเมื่อเทศน์แล้วผู้ฟังต้องรู้สึกว่าจะไม่ยากเกินที่จะทำความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 4) สัมปหังสนา คือเมื่อเทศน์แล้วผู้ฟังธรรมต้องรู้สึกชื่นบานสบายใจ ไม่เครียด

ดังจะเห็นได้ว่าคุณสมบัติที่ดีของนักเทศน์ต้องมีการยกระดับให้ทันยุคทันสมัย เพื่อที่จะสื่อสารได้กับคนในยุคปัจจุบัน และเพื่อที่จะทำให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นกรอบที่คนในสังคมใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะทำให้สังคมไทยนั้นเกิดความสงบสุขได้เหมือนในอดีตที่พระพุทธศาสนานั้นเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลและมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยตลอดมาดังจะเห็นได้ดังนี้

2.4.10 อิทธิพลของคำสอนต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

สุภาวดี มิตรสมหวัง (2523) กล่าวถึงบทบาทคำสอนและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยว่า ด้วยเหตุที่คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาซึ่งในทางปฏิบัติเป็นศาสนาประจำชาติเพราะฉะนั้นคำสอนและหลักจริยธรรมต่างๆ ในศาสนาพุทธจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในระดับสูงคือองค์พระประมุขของชาติและระดับคนธรรมดา คำสอนและหลักธรรมต่างๆ เข้ามามีบทบาทต่อความคิด ค่านิยมทัศนคติของคนไทย ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง

ในด้านการเมืองการปกครอง คำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทมาก คือหลักการปกครองแบบธรรมราชา หรือการปกครองด้วยพระคุณมากกว่าพระเดช ซึ่งหลักธรรมราชาเข้ามามีส่วนในการปกครองของไทยอย่างมากในสมัยรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่สมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เรื่อยมาโดยเฉพาะพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเป็นผู้เคร่งครัดและเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างมากพระองค์หนึ่ง ทำให้มีการนำเอาคำสอนและหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนามาประกอบการปกครองมากกว่าการใช้แนวคิดทางการปกครองแบบเทวราชาของพราหมณ์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการที่ทรงให้มีการทำลายศิวิลิ่งค์ซึ่งผู้คนพากันบูชาเสีย เพราะทรงเห็นว่าเป็นการกระทำของคนถ้อยเพื่อล่อเลียนหญิงแพศยากับแม่มดหมอผีและผู้ที่ไม่รู้ก็ปฏิบัติสืบมาจากพฤติกรรมนี้แสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่สนใจลัทธิพราหมณ์เลย

หลักธรรมราชาที่รัชกาลที่ 1 ทรงใช้เป็นหลักในการปกครองของพระองค์เป็นหลักที่สำคัญที่สุดที่สืบเนื่องมาจากพระธรรมศาสตร์ซึ่งไทยได้รับจากมอญตามหลักธรรมราชาที่กล่าวว่าพระมหากษัตริย์จะต้องทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม 10 ประการได้แก่

- 1 การทำทานอยู่เสมอ
- 2 การรักษาศีลเป็นนิจ
- 3 การบริจาคทรัพย์
- 4 มีความซื่อตรงทั้งกาย วาจา ใจ
- 5 มีความอ่อนโยน
- 6 ความประพฤติดิบะ
- 7 ความไม่โกรธ
- 8 ความไม่เบียดเบียนในหมู่ประชาราษฎร์
- 9 มีความอดทน

10 การทำบุญ

การใช้ทศพิธราชธรรมมาปกครองทำให้พระมหากษัตริย์มีความเป็นมนุษย์มากขึ้นและมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้นดังจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดเกล้าให้ราษฎรเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด ทรงห้ามมิให้ยิงลูกนกที่เจยหน้าขึ้นมองพระมหากษัตริย์เมื่อเสด็จผ่าน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงโปรดให้ยกเลิกการหมอบคลานเพื่อเข้าเฝ้า แม้แต่ในรัชกาลปัจจุบันพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรมสูงสุดพระองค์หนึ่งทรงห่วงใยพสกนิกรของพระองค์เป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากการที่ทรงเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรโดยทั่วถึงทำให้ทรงเป็นที่รักของประชาชน จนมีผู้ถวายนามว่า “ภัทรมหाराช”

ในด้านเศรษฐกิจ คำสอนและหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาก็นับว่ามีบทบาทสำคัญเช่นกัน

Eliezer B. Ayal, 1969 อ้างถึงใน สุภาวดี มิตรสมหวัง, 2523 ได้ทำการศึกษาระบบเศรษฐกิจของไทยและอธิบายว่าการที่สังคมไทยพัฒนาไปได้ช้ากว่าสังคมญี่ปุ่น เพราะระบบค่านิยมของคนไทยเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเขากล่าวถึงสาเหตุว่ามาจากการที่พระพุทธศาสนาสอนว่าทุกคนมีกรรมของตนเอง การสร้างค่านิยมเน้นคุณค่าของบุคคลด้วยเหตุนี้คนไทยจึงนิยมพึ่งตนเองและไม่ยอมผูกพันตนเองกับสถานการณ์หรือผู้อื่นมากนัก นอกจากนี้คนไทยยังมีความพอใจกับสิ่งที่ตนหามาได้และคนไทยก็ไม่ชอบต่อต้านผู้อื่น คนไทยมีความเชื่อในเรื่องเวียนว่ายตายเกิดจึงหวังว่าจะเกิดชาติหน้าจึงมีการทำบุญทำทานมากกว่าที่จะนำเงินไปลงทุนเพื่อขยายตลาดและระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้น การที่พระพุทธศาสนาสอนให้คนวางเฉยเป็นคำสอนที่ขัดต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาของไทยทำหน้าที่เพียงเพื่อสอนให้คนปฏิบัติโดยชอบตามระเบียบดั้งเดิมของสังคมเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น แต่ไม่ได้มีบทบาทในการเสริมสร้างทัศนคติเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของคนไทยเลย

นอกจากจะพิจารณาพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจแล้วศาสนาพุทธยังเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาด้วย กล่าวคือสมัยก่อนสถาบันศาสนานั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง เพราะสมัยนั้นยังไม่มีโรงเรียน เด็กผู้ชายจึงมักถูกส่งตัวไปศึกษาเล่าเรียนกับพระสงฆ์ที่วัด แม้

แต่ในสมัยปัจจุบันวัดก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาอบรมทางธรรมะอยู่เช่นเดิม การที่ผู้ชายไทยบวชพระเมื่ออายุครบเกณฑ์เป็นการเข้าศึกษาธรรมะเพื่อชำระจิตใจให้เป็นคนสุกหรือเป็นคนมีศีลธรรม

นอกจากนี้พระพุทธรูปศาสนายังมีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการสร้างขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ นับตั้งแต่เกิดจนตายจนอาจกล่าวได้ว่าไม่ว่าคนไทยจะคิดหรือทำอะไรก็ตามจะมีคำสอนและจริยธรรมต่างๆ ของพระพุทธรูปศาสนาก่อเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ

ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) ที่กล่าวว่า นับตั้งแต่อดีตพระมหากษัตริย์และทางราชการอาศัยสถาบันสงฆ์และวัดในการจัดการด้านการเมืองและวัฒนธรรม โดยมีพระเป็นผู้ดูแลและให้บริการผู้คนในสังคมโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ทรงดำเนินกิจกรรมการปกครองและวัฒนธรรมต่างๆ ผ่านทางพระสงฆ์ที่วัด การเสด็จพระราชดำเนินมาเป็นประธานหรือร่วมประเพณีทำบุญต่างๆ เช่น ในพระราชพิธีทอดผ้าพระกฐินเป็นต้น ทำให้ได้พบปะกับราษฎรและชาวบ้าน พระราชพิธีที่เป็นการกุศลหรือการบุญนั้นทำให้คนมีจิตใจร่วมกันในการทำบุญ ซึ่งลึกๆ แล้วเป็นการลดระยะห่างทางชนชั้น

นอกจากนี้สำหรับการเผยแผ่คำสอนความเชื่อทางศาสนาพระมหากษัตริย์และราชสำนักในฐานะผู้อุปถัมภ์พระพุทธรูปศาสนายังสามารถแพร่สอนความเชื่อที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองและสังคมผ่านพระสงฆ์อีกด้วยซึ่งเป็นวิธีการที่แยบยล

อีกวิธีหนึ่งที่มีการเผยแผ่คำสอนความเชื่อซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยได้อีกทางหนึ่งคือ ทางด้านวรรณคดีทางศาสนา เช่นเรื่องไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเน้นเรื่องนรก โลก สวรรค์ทำให้สามารถใช้นิมนต์นำจิตใจของชาวเมืองให้มีศีลธรรม ทำให้เกิดความละอายและกลัวในการทำบาปเป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมโดยรวมเกิดความสงบสุข

2.5 พระพุทธรูปศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน

พระพุทธรูปศาสนาในปัจจุบันนั้นถูกลดความสำคัญและมีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าในอดีต ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีการคงไว้ซึ่งพิธีกรรมทางศาสนาแต่คำสอนของพระพุทธรูปศาสนาซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธรูปศาสนาก็ถูกคนในสังคมไทยลดและละเลยความสำคัญเพิ่มขึ้นมาก ผลก็คือทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ถึงแม้จะเห็นได้จากในอดีตว่าสังคมไทยนั้นมีพัฒนาการและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะซึ่งก็ส่งผลกระทบต่อพระพุทธรูปศาสนาด้วยก็ตาม แต่ทว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคสมัย

ปัจจุบันนั้นทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อพระพุทธศาสนา ด้วยเนื่องจากว่าคนในยุคสมัยนี้มองพระพุทธศาสนาในความหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิมดังจะอธิบายในต่อไป แต่ก่อนอื่นจะขออธิบายพัฒนาการของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ถึงการพยายามของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่จะเสริมพลังให้แก่พระพุทธศาสนาเพื่อที่จะดำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

2.5.1 มองพัฒนาการของพระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันด้วยมุมมองของกระบวนการเสริมพลัง

คณัย ไชยโยธา (2543) กล่าวว่า ในอดีตประชาชนโดยทั่วไปในสมัยสุโขทัยนับถือผีวิญญาณบรรพบุรุษ ปรากรกฎารณตามธรรมชาติ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ส่วนศาสนาพราหมณ์ฮินดูมีการนับถืออยู่บ้างในสมัยสุโขทัยตอนปลาย ซึ่งแต่แรกเริ่มชาวสุโขทัยนับถือนิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ควบคู่ไปกับการนับถือผีและเทพยดาอารักษ์อันเป็นความเชื่อพื้นเมืองดั้งเดิม พระพุทธศาสนาเจริญจึงเจริญรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชด้วยว่าพระภิกษุไทยที่ไปอุปสมบท ณ ลังกาประเทศกลับมาตั้งสำนักอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชและกลับมาตั้งสำนักอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชแล้วชักชวนพระภิกษุสงฆ์ชาวลังกาตามมาช่วยกันสร้างพระมหาธาตุที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นรูปสถาปัตยกรรมแบบลังกาทำให้เกิดยถาคูณของพระภิกษุสงฆ์ชาวลังกาได้แพร่ไปถึงสุโขทัยตั้งแต่นั้นมา ดังนั้นการที่เรารับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยนั้นก็ด้วยวิธีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมโดยการเปิดรับวัฒนธรรมวัฒนธรรมใหม่และการผสมผสานทางวัฒนธรรมทำให้วัฒนธรรมการนับถือผีค่อยๆ ลดลงไปแต่ก็ยังมิให้เห็นอยู่ส่วนการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนานั้นได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น และหากมองด้วยมุมมองสภาวะการเคลื่อนไหวทางคุณภาพของ Wallace จะพบว่าสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในสังคมสมัยสุโขทัย ณ เวลานั้น อยู่ในขั้นตอนที่ Wallace เรียกว่า สภาวะขั้นที่ 1 หรือสภาวะที่มีความมั่นคงอย่างสม่ำเสมอ (Steady stage) ซึ่งเป็นภาวะที่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างช้าๆ และมีความต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏให้เห็นดังนี้ว่า

ครั้นเวลาล่วงเลยมาถึงปีพ.ศ. 1820 พ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์เถรวาทอย่างลังกาวงศ์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระมหาสังฆราชจากเมืองนครศรีธรรมราชขึ้นไปจำพรรษา ณ วัดอรุณญิกในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์จึงได้รุ่งเรืองตั้งแต่นั้นมา ดังข้อความในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า

“เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำโอยทานแก่พระมหาเถรสังฆราช ปราชญ์เรียนจบพระไตรปิฎกหวักกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ทุกตนลูกแต่ นครศรีธรรมราชมา” (दनัย ไชยโยธา, 2543: 116)

คณะสงฆ์ในระยะแรกมี 2 นิกายซึ่งได้แก่พระสงฆ์นิกายเดิมและพระสงฆ์นิกายเถรวาทอย่างลังกาวงศ์ แต่ในที่สุด สองนิกายนี้ก็ได้อบรมเข้าเป็นนิกายเดียวกัน และพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทรงสร้างแท่นมนังคศิลาบาตรไว้กลางดงตาลซึ่งอยู่ภายในกำแพงเมืองสุโขทัยและในวันธรรมสวนะทรงให้พระสงฆ์แสดงธรรมแก่ประชาชน สั่งสอนให้ยึดมั่นในศีลธรรม ซึ่งพระองค์เป็นตัวอย่างของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และอุปถัมภ์กิจการศาสนาด้วยการสร้างวัดวาอารามจำนวนมาก เพื่อเป็นสถานประกอบศาสนพิธี ด้วยเหตุนี้ชาวสุโขทัยจึงมีการปฏิบัติศาสนกิจกันอย่างจริงจัง ดังข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่หนึ่งว่า

“คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบ่าวท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฟุ้งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อกรานกฐินมีพนมเบ็ญ มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั้ง หมอนนอน บริวารกฐินโอยทานแลปีแล้วญิบล้าน (ดนัย ไชยโยธา, 2543: 116)

ดังจะเห็นได้จากบันทึกในหลักศิลาจารึกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเฟื่องฟูของพระพุทธศาสนาที่เฟื่องฟูขึ้นเรื่อยๆ และได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์ยิ่งทำให้กิจการงานเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์มีความมั่นคงยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เป็นสถานการณ์ที่อยู่ในสภาวะที่มีความมั่นคงอย่างสม่ำเสมอ (Steady stage) วัฒนธรรมของสุโขทัยในช่วงนี้เปลี่ยนแปลงไปซ้ำๆ โดยมีการรับเอาวัฒนธรรมจากอารยธรรมลัทธิและอารยธรรมจีนซึ่งต่อมาก็มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม และสำหรับด้านพระพุทธศาสนานั้นวัฒนธรรมลัทธิและวัฒนธรรมจีนโดยเฉพาะวัฒนธรรมลัทธิจากอินเดียนั้นได้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ยังประเทศไทย ตามรูปแบบที่ Ember และ Ember กล่าวไว้ว่ารูปแบบของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วยการติดต่อกันผ่านคนกลาง (Intermediate contact) โดยติดต่อกันผ่านพระสงฆ์ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้เชิญมาจากอาณาจักรศรีวิชัย ดังนั้นการแพร่กระจายของอารยธรรมในสมัยสุโขทัยนั้นจึงเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นผลให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมากและทำให้ประเทศไทยสงบสุข

ร่วมเย็น และนอกจากนี้จะพบว่าในช่วงสมัยสุโขทัยพระมหากษัตริย์เองทรงใส่ใจที่จะทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองยิ่งขึ้นไปดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการธำนุบำรุง พระพุทธศาสนาในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ดังนี้

ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 กรุงสุโขทัยมีความสัมพันธ์กับประเทศ ลังกาและเมืองนครพันธินในหัวเมืองมอญซึ่งเป็นศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกา วงศ์ พระมหาธรรมราชาที่ 1 ทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนามากจนเสด็จออกบวชในปีพ.ศ. 1904 ที่วัดอรุณญิกหรือวัดป่ามะม่วง นอกจากนี้พระมหาธรรมราชาที่ 1 ได้ทรงพระราชนิพนธ์ ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาโดยเนื้อหาที่นำมาจากคัมภีร์พุทธศาสนาไม่น้อย กว่า 30 คัมภีร์ โดยกล่าวถึงภูมิสามอันได้แก่ กามภูมิ 11 แดน รูปภูมิ 16 ชั้น และอรุณภูมิ 4 ชั้นซึ่งพรรณนาถึงความทุกข์ยากของเปรต พรรณนาถึงสวรรค์ การกำเนิดของสิ่งมีชีวิต และ วรรณคดีเรื่องนี้จบลงด้วยการเน้นเรื่องทางไปถึงการดับทุกข์โดยสิ้นเชิงว่าพระนิพพานเป็น จุดหมายปลายทางของชีวิต โดยถ้อยคำที่ใช้บรรยายนั้นมุ่งหวังให้ผู้อ่านที่กลัวเกรงต่อบาป และนรก วรรณคดีเรื่องนี้จึงมีผลต่อความเชื่อของคนไทยในสมัยสุโขทัยเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ทรงสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนด้วยพระองค์เอง ทรงโปรดเกล้าให้พิมพ์จำลอง พระพุทธบาท ทรงสร้างพระมหาธาตุบรรจुพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากลังกา ทรงเริ่ม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาท ทรงรับสั่งให้ปลูกต้นศรีมหาโพธิ์จากประเทศลังกาไว้หลัง พระมหาธาตุ

ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 เป็นสมัยที่พระพระพุทธศาสนามุ่งเรือง ขึ้นมาก มีการสร้างวรรณกรรมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อและคำสอนของพระพุทธศาสนาทำให้ พระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวสุโขทัยแล้วยังมีอิทธิพลต่อการ สร้างสรรค์วัฒนธรรมด้านอื่นๆ เป็นต้นว่าการเมือง การปกครอง ประเพณีในสังคม วรรณกรรมและศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงว่ายุคนี้เป็นยุคทองยุค หนึ่งของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการนำพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับระบบของการ ปกครองซึ่งส่งผลให้พระพุทธศาสนามีเสถียรภาพและมั่นคงยิ่งขึ้นเห็นได้จากที่ดนัย ไชยโยธา กล่าวไว้ดังนี้

ดนัย ไชยโยธา (2543) ได้กล่าวไว้ว่า อาณาจักรสุโขทัยนั้นนับตั้งแต่ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ถึงพระมหาธรรมราชาที่ 4 เน้นความเป็นธรรมราชา โดยพระมหา ธรรมราชาที่ 1 เป็นแบบอย่างของพระมหากษัตริย์ที่ปกครองโดยอาศัยพระพุทธศาสนา หรือที่ เรียกว่าการปกครองโดยธรรมราชา ซึ่งพระมหากษัตริย์นั้นอยู่ในทศพิธราชธรรม ซึ่งในความ

จริงแนวคิดเรื่องธรรมราชานั้นมีแทรกอยู่ทั่วไปในการปกครองของอาณาจักรต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา รวมถึงสุโขทัยก่อนรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ด้วยแต่นับได้ว่า พระมหาธรรมราชาที่ 1 ทรงนำแนวคิดเรื่องธรรมราชามาปฏิบัติอย่างจริงจังซึ่งก็ทำให้สุโขทัยสงบสุขและยังอยู่ในช่วงสภาวะที่มีความมั่นคงอย่างสม่ำเสมอหรือ (Steady Stage) เรื่อยมา

นอกจากสุโขทัยจะเป็นยุคที่รุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาแล้ว สำหรับในเรื่องการค้าขายกับต่างประเทศก็รุ่งเรืองไม่แพ้กัน สุโขทัยนั้นทำการค้ากับหลายประเทศเช่น ญี่ปุ่น มลายู ชวา บอร์เนียว ฟิลิปปินส์ อินเดีย ลังกา เปอร์เซีย อิหร่าน อาหรับและชาติอื่นๆ ซึ่งจากการค้าขายนี้เมื่อมองตามรูปแบบของ Ember และ Ember เป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะของการติดต่อกันโดยตรง (Direct contact) ทำให้สุโขทัยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมต่างๆ จากประเทศเหล่านี้ได้โดยตรง ซึ่งจากการติดต่อกับชาวยุโรปนั้นก็มักจะนำมาซึ่งวิทยาการใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ รวมถึงมีการนำศาสนาและความเชื่อเข้ามาด้วยเช่นกัน เช่นเดียวกันกับการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ฮินดูซึ่งได้แพร่กระจายเข้ามาในสมัยสุโขทัยและมีบทบาทในระบบการปกครองของไทยตามที่ได้มีการกล่าวไว้ดังนี้

दन्य षाययोथा (2543) กล่าวว่า ศาสนาพราหมณ์ฮินดูได้แพร่จากอินเดียเข้าไปยังอาณาจักรกัมพูชาและสันนิษฐานว่าในสมัยสุโขทัยตอนปลายคงมีการรับอิทธิพลศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้ามาในราชสำนักด้วย เพราะปรากฏหลักฐานว่ามีการใช้คำราชาศัพท์ในศิลาจารึกหลักที่ 4 ซึ่งการใช้คำราชาศัพท์กับพระมหากษัตริย์นั้นเป็นคติของศาสนาพราหมณ์ฮินดู และหากเป็นเช่นนั้นการแสดงว่าปกครองในรูปแบบเทวราชาได้เริ่มถูกนำมาใช้แต่ถึงกระนั้นพระพุทธศาสนาก็ยังคงตั้งมั่นในประเทศไทยอย่างเป็นปึกแผ่นแน่นอน และรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับถึงแม้บางช่วงบางยุคจะมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากภาวะมั่นคงมาเป็นภาวะที่ถูกสั่นคลอนบ้างเล็กน้อย หรือถูกลดความสำคัญลงไปบ้างก็ตาม ซึ่งก็เป็นไปตามที่ Wallace เสนอไว้ว่าการเคลื่อนไหวดุลยภาพในขั้นที่ 1 หรือที่เรียกว่าสภาวะที่มั่นคงสม่าเสมอนั้นจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงบ้างในตัวเองคือการซึ่งองค์การในที่นี้ก็คือสถาบันพระพุทธศาสนา ที่อาจจะพบกับความตึงเครียดและผลกระทบจากการที่ศาสนาพราหมณ์เข้ามาเผยแผ่คำสอนจนทำให้มีคนจำนวนหนึ่งหันไปสนใจนับถือเทพเจ้าตามศาสนาพราหมณ์และทำให้วัฒนธรรมและจารีตประเพณีของพระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงเพี้ยนไปจากเดิมบ้างตามการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation) บ้างก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม ยังจะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ยังทรงเป็นพุทธมามกะและให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นเพราะคนไทยกับพระพุทธศาสนาก็ยังมีความสัมพันธ์กัน

แนบแน่นตั้งแต่ราชสำนักถึงชาวบ้าน คนไทยก็เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ด้วยเป็นเพราะ พระพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกในประเทศไทยมายาวนานจนบ่มเพาะบุคลิกลักษณะนิสัยของคนไทยให้ตั้งงามได้ด้วยกายกรรมดีมีนและปฏิบัติตามคำสอน และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ผูกติดกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ให้การส่งเสริมทำนุบำรุงเรื่อยมาและถึงแม้กรุงสุโขทัยจะเสื่อมอำนาจลงแต่พระพุทธศาสนาก็ได้เสื่อมความสำคัญลงตามและยังเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นในสมัยอาณาจักรอยุธยา ดังจะกล่าวต่อไปนี้

พระพุทธศาสนาในสมัยอยุธยา นั้นยังคงความรุ่งเรืองอยู่ถึงแม้ในด้านการปกครองนั้นจะเปลี่ยนไปเป็นแบบเทวราชาอย่างชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันยังคงมีความเป็นธรรมราชาเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย โดยจะเห็นได้จากคติความเชื่อที่ว่าหากพระมหากษัตริย์นั้นประพฤติพระองค์โดยยึดหลักทศพิธราชธรรมจะทำให้อาณาจักรบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข

เสถียร โปธิ์นทะ (2500) กล่าวถึงเหตุการณ์ที่สำคัญในสมัยอยุธยาที่เกี่ยวข้อกับพระพุทธศาสนาได้แก่ช่วงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ทรงดำเนินปฏิปทาคล้ายกับพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระเจ้าลิไท) คือเสด็จออกผนวชเป็นภิกษุ ณ วัดจุฬามณี เมืองพิษณุโลกนานถึง 8 เดือน นอกจากนี้ในรัชสมัยของพระองค์ยังมีวรรณกรรมเรื่องมหาชาติคำหลวง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์สร้างทานบารมี

ต่อมาในสมัยแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม คณะสงฆ์ไทยได้เดินทางไปนมัสการปูชนียสถานเมืองลังกาคลับมา ได้มาทูลถามเล่าตามคำบอกพระลังกาว่า พระพุทธองค์เคยประทับลอยพระพุทธรูปไว้ที่เขาสุวรรณบรรพต พระเจ้าทรงธรรมจึงโปรดเกล้า ซึ่งในความจริงในสมัยสุโขทัยได้มีการจำลองรอยพระพุทธรูปมาไว้สักการะที่ประเทศไทยแล้ว ซึ่งในที่สุดก็มีการขุดค้นพบรอยพระพุทธรูปที่ไหลเขาภูหนึ่ง แขวงเมืองสระบุรี พระเจ้าทรงธรรมจึงโปรดให้สร้างเป็นปูชนียสถานที่สำคัญยิ่งของชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ในสมัยแผ่นดินพระเจ้าอู่หวับรมโกษฐ์ ทางประเทศลังกาว่างสมณวงศ์ลง พระเจ้ากิตติศิริราชสิงหะเจ้าแผ่นดินลังกา โปรดให้ส่งทูตมาขอสมณวงศ์จากอยุธยาออกไปบวชชาวลังกา พระเจ้าทรงธรรมจึงส่งพระอุบาลีเถระไปและได้ฟื้นฟูสมณวงศ์ตามพระประสงค์ พระสงฆ์ลังกาซึ่งบวชกับคณะสงฆ์ไทย จึงมีชื่อเรียกว่าสยามวงศ์ ในสมัยอยุธยาที่เป็นภาษาบาลีมีน้อย หรืออาจจะมีแต่สาบสูญไปเมื่อคราวเสียกรุงครั้งหลังก็เป็นได้ ในสมัย

พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ได้นิพนธ์พระมาลัยคำหลวง นั้นโทปนันทสูตรคำหลวงเป็นต้น

ในสมัยช่วงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์เป็นช่วงที่มีการติดต่อกับต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสทำให้ได้รับอิทธิพลของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกโดยบาทหลวงที่เข้ามาเพื่อหวังเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นต้นว่าบาทหลวงลาลูแบร์โดยการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นั้นก็ได้ผล มีเจ้านายในสมัยนั้นเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ก็มี เช่นเจ้าฟ้าน้อยเป็นต้น โดยสมัยพระนารายณ์นี่เป็นการเริ่มต้นขั้นที่ 2 ของการเคลื่อนไหวดุจลพภาพ ที่ Wallace เรียกว่าเป็นระยะตั้งเครือข่ายของบุคคลต่างๆ ที่เพิ่มทวีขึ้นอันเนื่องจากการครอบงำจากศาสนาคริสต์เริ่มมีความเข้มแข็งขึ้นจนถึงกับทำให้เจ้านายบางพระองค์ถึงกับเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์เลยทีเดียว แต่ก็เห็นความพยายามที่จะรักษาความเป็นไทยเอาไว้ด้วยการที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงเรียบเรียงหนังสือเรียนภาษาไทยเล่มแรกขึ้น ชื่อ จินตามณี แต่ทั้งนี้ทางฝั่งคริสต์ศาสนาคือบาทหลวงชาวฝรั่งเศสก็มีความพยายามเผยแผ่ศาสนาคริสต์ด้วยการนำตัวอักษรโรมันมาประดิษฐ์เป็นคำไทยเพื่อสอนศาสนาคริสต์ให้แก่คนไทยเป็นเหตุให้การเผยแผ่ศาสนาคริสต์นั้นก้าวหน้ามากในทางกลับกันถือว่าเป็นวิกฤติของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาตลอดช่วงรัชสมัยนี้ นอกจากนี้ยังเกิดเหตุการณ์ความตึงเครียดในช่วงปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์ในช่วงที่พระนารายณ์ประชวรมีการก่อจลาจลขึ้น โดยสาเหตุที่นั้นเกิดจากความระแวงของหมู่ข้าราชการซึ่งเกรงว่าฝรั่งเศสจะมาชักชวนสมเด็จพระนารายณ์และคนไทยทั้งชาติให้พากันนับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิกและมายึดเมืองไทยเป็นเมืองขึ้นของตน แต่ไม่ทันที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอันใดสมเด็จพระนารายณ์ก็สิ้นพระชนม์

ถึงแม้ว่าการเข้ามาของชาติตะวันตกนั้นนอกจากจะเข้ามาเพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนาแล้วนั้นก็ยังมีการแพร่กระจายนำวัฒนธรรมและวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาอีกในสมัยอยุธยาในอีกหลายด้าน ที่สร้างความเจริญให้แก่อยุธยาเช่น

1 ทางด้านการแพทย์ แพทย์จากฮอลันดาและฝรั่งเศสได้ตั้งสถานพยาบาลเพื่อให้การรักษาแก่ราษฎรและพัฒนางานและบุคคลากรทางการแพทย์ให้แก่ไทยด้วย

2 ทางด้านการศึกษา เด็กไทยได้รับการศึกษาในโรงเรียนตามบ้านของหมอสอนศาสนาหรือมิชชันนารี เป็นการสร้างกำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศ แต่ก็มีผู้ที่ได้เรียนเป็นส่วนน้อย

3 ทางด้านการการก่อสร้าง ได้นำวิทยาการในด้านนี้มาใช้ในการก่อสร้างพระราชวัง การทำประปา การทำสถานที่พักผ่อน เช่น น้ำพุ เป็นต้น

4 พัฒนาด้านบุคคล การรับบุคคลมาเป็นผู้ฝึกและให้ความรู้ทางการทหาร

อาจจะกล่าวได้ว่าการเข้ามาของชาติตะวันตกนั้นสร้างความรุ่งเรืองและเกิดประโยชน์แก่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในอาณาจักรอยุธยาเป็นอย่างมากซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นผลดีที่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แต่ทว่าการเข้ามาของชาติตะวันตกนั้นก็ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาบ้างอันเนื่องจากบาทหลวงจากตะวันตกที่เข้ามาเพื่อเผยแผ่ศาสนาคริสต์นั้นสร้างความเชื่อถือศรัทธาและทำให้ชาวพุทธจำนวนหนึ่งได้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งตรงกับช่วงที่ Wallace ได้อธิบายไว้ว่าลักษณะปรากฏการณ์เช่นนี้ถือเป็นลักษณะของช่วงระยะตั้งเครียดที่เพิ่มขึ้นทวี หรือเป็นช่วงระยะความตั้งเครียดในระยะที่ 2 ซึ่งความเครียดนั้นเข้าสู่ภาวะนี้หลังจากการที่บาทหลวงคาทอลิกได้ชักชวนสมเด็จพระนารายณ์ให้หันมานับถือศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นที่หวั่นใจของข้าราชการบริพาลเพราะหากว่าพระองค์ทรงเปลี่ยนพระราชหฤทัยหันไปนับถือศาสนาคริสต์จริงๆ พระพุทธศาสนาที่เคยรุ่งเรืองจนกระทั่งกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติคงถูกลดความสำคัญลงไปให้เหลือเพียงแค่เป็นศาสนาฯ หนึ่งในประเทศไทยแต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่าการเข้ามาเผยแผ่ของศาสนาคริสต์นั้นทำให้พระพุทธศาสนาถูกสั่นคลอนบ้าง แต่ด้วยความเคร่งครัดและยึดมั่นในการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนนั้นส่งผลทำให้พระพุทธศาสนายังคงอยู่รอดมาได้จวบจนสิ้นกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงธนบุรี ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินหลังจากตั้งราชธานีใหม่ที่เสรีจันทรังษีทรงเร่งฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ทรงปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานและทรงฟื้นฟูวัดวาอาราม รวบรวมพระสงฆ์ที่กระจัดกระจายครั้งกรุงศรีอยุธยาแตกให้กลับคืนสู่วัดตน นอกจากนี้ยังทรงโปรดให้รวบรวมพระไตรปิฎก เล่มไหนหล่นหายไปก็ทรงโปรดให้ไปขอคัดลอกจากเขมร ซึ่งในรัชกาลของพระเจ้าตากสินนั้นมีความพยายามจะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากแต่รัชสมัยของพระองค์นั้นสันจึ่งยังไม่เห็นผลที่ได้จากความพยายามในการฟื้นฟูมากนัก

ต่อมาพระพุทธศาสนาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) โปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามไว้ในเขตพระราชฐาน นอกจากนี้ยังโปรดให้สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์อารามทั้งในและนอกกรุง นอกจากนี้ยังโปรด

ให้ประชุมพระมหาเถรานุเถระ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานในการสังคายนาพระไตรปิฎกเนื่องจากศีลธรรมอันเสื่อมลงเนื่องจากการประพฤติของพระสงฆ์ไม่อยู่กับร่องกับรอยที่ดั่งามตั้งนั้นจึงจัดการสังคายนาขึ้นเมื่อวันเพ็ญเดือน 12 ปีวอก พ.ศ. 2331 สิ้นเวลา 5 เดือนจึงจะสมบูรณ์ จำนวนพระมหาเถระที่เข้าสังคายนาประมาณ 218 รูป และราชบัณฑิตอีก 32 คน และโปรดให้สร้างพระไตรปิฎกตามที่สังคายนาไว้เป็นหลักฐาน ปิดทองที่บั้งใบปกหน้าหลังและกรอบ เรียกว่าพระไตรปิฎกฉบับทอง มีจำนวนหนังสือปรากฏในนี้ คือ พระวินัย 80 คัมภีร์ พระสูตร 160 คัมภีร์ พระอภิธรรม 61 คัมภีร์ สัททวาเสส 53 คัมภีร์ รวม 354 คัมภีร์ เป็นหนังสือใบลาน 3686 ผูก นอกจากนี้ยังทรงพระราชทานให้เป็นที่เล่าเรียนตามวัดต่างๆ ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเจริญรุ่งเรืองขึ้น

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชการที่ 2) โปรดส่งสมณทูตไปเจริญศาสนสัมพันธ์กับลังกา และโปรดให้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแบบ 9 ประโยคขึ้น

สมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ 3) พระองค์โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามอย่างยิ่งทำให้เกิดวัดมากมายในแผ่นดินนี้ นอกจากนี้ยังทรงส่งสมณทูตออกไปยังประเทศลังกา 2 ครั้ง ทรงโปรดให้พระเถระและราชบัณฑิตแปลพระไตรปิฎกและปกรณ์พิเศษออกเป็นภาษาไทยเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในสมัยรัชกาลนี้ เจ้าฟ้ากรมขุนงกุญพระเจ้าอนุชาซึ่งออกผนวชและทรงมีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และสันสกฤต ภาษาอังกฤษ ได้ตั้งนิกายธรรมยุติกวศ์ขึ้น

ต่อมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ 4) ในสมัยนี้กวัดขันวัดตปฏิบัติของภิกษุสามเณรให้เคร่งครัด การศึกษาพระปริยัติธรรมเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อน วางระเบียบการบริหารคณะสงฆ์ใหม่ มีการเผยแผ่ นิกายธรรมยุติกวศ์ไปยังเขมร

ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) กล่าวว่า ในสมัยรัชการที่ 4 ให้ความสำคัญต่อกับวัฒนธรรมทางด้านตะวันตกค่อนข้างมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของตะวันตกนิยม (Westernization) แต่ยังคงแพร่หลายอยู่แค่กลุ่มชนชั้นปกครอง ยกตัวอย่างเช่น ในวัยเด็กพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าทรงเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และดาราศาสตร์จากพระคุณเจ้าบัลเลอแก้วและเรียนภาษาอังกฤษกับศาสนาจารย์ชาวอเมริกันคือ แคลเวลล์ หมอบรัดเลย์ และหมอเฮาส์ (บาทหลวงโรแบร์ต โกสเต, 2459) แต่หลังจากมีการแพร่หลายในด้านการพิมพ์

หนังสือทำให้มีการแพร่หลายในด้านวัฒนธรรม การเมือง การศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ซึ่งพระคุณเจ้าปัลเลอกัวได้ตั้งโรงพิมพ์เผยแพร่ศาสนาคริสต์โดยพิมพ์เป็นภาษาไทยชื่อ โรงพิมพ์อัสสัมชัญ ทำให้คำสอนของคริสต์ศาสนาเผยแพร่เข้าไปสู่คนกลุ่มต่างๆ ได้มากขึ้น นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางการคมนาคมยังมีผลทำให้วัฒนธรรมแพร่กระจายไปสู่ที่อื่นๆ ได้มากขึ้นรวมไปถึงการเดินทางไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ตามหัวเมืองต่างด้วย และที่สำคัญคือการทำสนธิสัญญาเบาริงทำให้การค้าเสรีและระบบทุนนิยมเริ่มไหลเข้ามาในประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมรวมไปถึงความเชื่อและคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งในช่วงสมัยนั้นจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ในช่วงสมัยรัชการที่ 4 จึงเป็นช่วงที่ความตึงเครียดเข้าสู่ขั้นที่ 3 ที่ Wallace เรียกว่า ระยะเวลาแห่งการบิดเบือนวัฒนธรรม (The period of cultural distortion) ซึ่งถึงแม้ว่ายังไม่ช่วงที่การบิดเบือนวัฒนธรรมถึงขีดสุดแต่ก็มีความเข้มข้นของการบิดเบือนวัฒนธรรมอยู่ให้เห็นอย่างมาก เพราะในสมัยนี้การค้าขายกับชาติตะวันตกมีมากขึ้น อีกทั้งเหตุผลทางการเมืองที่ต้องพยายามรักษาเอกราชของประเทศไทย จึงมีความพยายามทำให้ทุกอย่างดูศิวิไลซ์เช่นเดียวกับตะวันตก ทำให้เกิดการเปิดรับคริสต์ศาสนานั้นเปิดกว้างขึ้นมีการลงหลักปักฐานทำให้คริสต์ศาสนากลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ 5) ได้โปรดให้ตั้ง มหามณฑลราชวิทยาลัยขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาปริยัติธรรม และทรงตั้งศูนย์กลางในการศึกษาภาษาบาลีที่วัดมหาธาตุอีกแห่งหนึ่ง มหามณฑลราชวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้มหามณฑลราชวิทยาลัยได้ออกนิตยสารธรรมจักรพิมพ์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่งยังพิมพ์เผยแพร่มาจนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากนี้บุคลากรที่ช่วยงานสอนศาสนาคริสต์ที่เป็นคนไทยยังเพิ่มจำนวนขึ้นมากอย่างเห็นได้ชัดคือเพิ่มขึ้น 3 เท่าในเวลา 25 ปี มีคนไทยหันมานับถือศาสนาคริสต์โดยเฉลี่ย 400 คนต่อปี (โรแบร์ต โกลเด, 2549) ส่วนทางด้านศาสนาพุทธใน พ.ศ. 2431 ทรงโปรดให้ทำสังคยานาชำระพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมเป็นอักขระเขมรมาแต่โบราณ โปรดให้ถ่ายออกมาเป็นอักษรไทยแล้วโปรดให้พิมพ์เป็นเล่ม รวม 1000 จบละ 39 เล่ม รวมเป็นสมุด 39000 เล่ม แล้วเสร็จเมื่อปี 2436 นับเป็นครั้งแรกของโลกที่พระไตรปิฎกฝ่ายบาลีได้พิมพ์ครบถ้วนสมบูรณ์เป็นเล่มหนังสือ ไม่ใช่จารึกลงใบลานเหมือนในอดีต ถือเป็นเกียรติยศของชาติไทยยิ่งนัก กิตติศัพท์ที่ประเทศไทยสามารถพิมพ์พระไตรปิฎกนี้ นานาชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาและตามหอสุมุดต่างประเทศทั้งในยุโรปและอเมริกาได้ขอพระราชทานไปเพื่อศึกษา นอกจากนี้นักปราชญ์ที่คงแก่เรียนในต่างประเทศเริ่มสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาชวนกันถ่ายพระไตรปิฎกออกเป็นภาษาโรมันและแปลสู่ภาษาอังกฤษในบางคัมภีร์

นอกจากนี้รัชกาลที่ 5 ยังโปรดให้ตราพรบ.คณะสงฆ์ ส่วนทางด้านวรรณกรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงรจนาวัวเป็นแบบเรียนภาษาไทยทำให้การศึกษาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาสะดวกสบายขึ้นกว่าเดิม

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 นี้เป็นยุคที่ความทันสมัย(modernization)ได้แพร่กระจายเข้ามาโดยเฉพาะจากตะวันตก เนื่องจากรัชกาลที่ 5 ได้ส่งพระราชโอรสไปเรียนยังฝั่งตะวันตกและเมื่อพระราชโอรสเสด็จกลับก็ได้ทรงนำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัยจากต่างชาติกลับมาด้วยสำหรับการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในสมัยนี้นั้นเด่นในเรื่องอารยธรรมที่ได้รับมาจากตะวันตกอันสืบเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราทำให้เกิดชนชั้นกรรมพันธุ์ขึ้น ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของบุคคลที่มีโอกาสนั้นก้าวหน้าไปเรื่อยๆ แต่คนที่ตามหลังไม่ทันนั้นกลายเป็นผู้ที่ด้อยโอกาสไป เกิดความล้ำหลังทางวัฒนธรรม เกิดความเครียดซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาของสังคม

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยนี้การเดินทางสะดวกสบายมากขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากยุคทันสมัยที่แพร่กระจายเข้ามาตั้งแต่ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นว่ามีการก่อสร้างรถไฟสายต่างๆ ซึ่งทำให้การเดินทางไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์สามารถเข้าถึงคนไทยในชนบทได้มากขึ้นมีการสร้างโบสถ์ตามต่างจังหวัด สำหรับทางด้านพระพุทธศาสนา ล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 โปรดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นอีกประเภทหนึ่งคือ นักธรรมเพื่ออบรมภิกษุสามเณรที่มีโอกาสบวชเรียนน้อยแล้วลาสิกขาไป จะได้รับความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาพอสมควร การเรียนปริยัติธรรมแบบนี้แม้ชาวบ้านก็นิยมเรียนด้วยเรียกว่า ธรรมศึกษา

สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราธิบดีพร้อมด้วยคณาจารย์ทั้งหลายประชุมสอบทานพระไตรปิฎกฉบับรัชกาลที่ 5 ถัดวันแล้วทรงประกาศชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ ประชาชน ช่วยกันออกทุนทรัพย์พิมพ์รวมพระรทกุศลจัดพิมพ์พระไตรปิฎกขึ้นมาใหม่ จำนวน 1500ฉบับ ๖๖ เล่ม เท่าพระชนม์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์นับแต่กาลตรัสรู้ ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับนี้มีชื่อว่าพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ซึ่งเป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพ.ศ. 2489 มหามงกุฎราชวิทยาลัยจัดตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขึ้น ต่อมาวัด

มหาธาตุได้ตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้นให้ชื่อว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งต่างก็อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาส่วนรวม

สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนอกจากวัดต่างๆ ที่พระราชอาณาจักจะมี การแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชนทุกวัน 8 คำ 15 คำ เดือนละ 4 ครั้ง วิทยุกรมประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลจะจัดรายการพิเศษเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวันดังกล่าวนี้เหมือนมีพระมาเทศน์ทางวิทยุ รัฐบาลได้ตั้งกรมการศาสนาขึ้นเพื่อช่วยเหลือกิจการของสงฆ์ อีกทั้งยังได้ตั้งงบประมาณเพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาทุกๆ ปี แต่ถึงกระนั้นคนไทยในสมัยนี้ก็ไม่ได้ให้ความสนใจในพระพุทธศาสนามากนัก เพราะอาจจะเกิดจากตัวคำสอนของพระพุทธศาสนาถูกมองว่ายากเกินที่จะทำความเข้าใจ แต่ก็มีภาคเอกชนที่พยายามตั้งสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจมากขึ้น เช่น พุทธสมาคม ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย และเสถียรธรรมสถาน เป็นต้น และในรัชสมัยปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งมีผลสำคัญที่ทำให้คนไทยเห็นห่างจากศาสนาและหันไปมุ่งอยู่กับการทำงานหาเงินและนำเงินไปซื้อวัตถุที่ตนต้องการ จนคนไทยในสมัยนี้กลายเป็นพวกวัตถุนิยมเต็มตัว ซึ่งตรงกับที่ Wallace ได้กล่าวถึงอาการของคนที่อยู่ในระยะเช่นนี้ว่าอยู่ในช่วงแห่งการปิดเปิดทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นภาวะการที่นำไปสู่ความสับสนวุ่นวาย จนในสมัยนี้มีแต่ความทุกข์ ความเศร้า ขาดที่พึ่งพาทางจิตใจและหันไปหาทางดับความทุกข์ของตนด้วยสุราและยาเสพติดซึ่งทำให้จากความทุกข์ซึ่งเป็นปัญหาส่วนตัวได้ทวีความรุนแรงของปัญหา โดยกลายเป็นปัญหาสังคม แต่อย่างไรก็ตามคนในสมัยนี้เองก็ไม่ได้มองว่าพระพุทธศาสนาเป็นทางออก แต่มองว่าพระพุทธศาสนาเป็นความมมงาย คนที่จะหันหน้าไปพึ่งพระพุทธศาสนาเป็นพวกผู้สูงอายุ คนอกหัก พวกที่มีความผิดหวังในชีวิตแต่เพียงเท่านั้น

ดังจะกล่าวได้จากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนานั้นพบว่าพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการ มีช่วงที่เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดไปจนถึงช่วงที่ถูกลดความสำคัญเป็นเพียงแค่ว่าศาสนาตามบัตรประจำตัวประชาชนโดยที่บุคคลไม่ได้สนใจหรือใส่ใจเลยก็ตาม ซึ่งเราก็ได้เห็นตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ถึงช่วงที่เจริญสูงสุดซึ่งก็คือช่วงที่มีการรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามายังประเทศไทยใหม่ๆ หรือในช่วงสมัยสุโขทัยซึ่งทั้งพระมหากษัตริย์และประชาชนต่างเคร่งครัดปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจจะมองได้อีกมุมหนึ่งว่าในช่วงสมัยสุโขทัยนั้นถึงแม้ว่าจะเป็นศูนย์กลางทางการค้า แต่ประเทศคู่ค้าของสุโขทัยก็ยังไม่มากหลากหลายเท่ากับช่วงสมัยอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะวิทยาการทางการคมนาคมนั้นยังไม่เจริญมากนัก การติดต่อซื้อขายกันยังทำกันโดย

ลำบากและใช้เวลาในการเดินทางแต่ละครั้งนาน ทำให้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมรวมไปถึงการเผยแพร่คำสอนของศาสนาอื่นๆ ยังทำได้ไม่ถนัดนัก พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงสุโขทัยจึงสามารถเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมีเสถียรภาพมั่นคง แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสมัยนี้มีต่างชาติเข้ามาติดต่อกับเรามากขึ้น การเดินทางก็สะดวกขึ้นอันเนื่องจากความเจริญทางด้านวิชาการในการเดินทางและขนส่งนั้นทำให้ชาติตะวันตกเข้ามามากขึ้นซึ่งในระยาะนี้บาทหลวงที่เข้ามานั้นเข้ามาในฐานะหมอสอนศาสนาทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการรักษาอาการเจ็บไข้ของผู้ป่วยให้หายได้นั้นจะสร้างความประทับใจทำให้ผู้ป่วยเอนเอียงมานับถือศาสนาคริสต์ได้โดยง่าย แต่อย่างไรก็ตามวิฤทธิของพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในสมัยนี้คือการที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชถูกชักชวนให้นำบถือคริสต์ศาสนาจนสร้างความตริ้งเครียดให้กับขุนนางข้าราชการในช่วงนั้น อีกทั้งยังมีเจ้านายบางพระองค์เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาอยู่ในช่วงตริ้งเครียดมากขึ้นแต่พระพุทธศาสนาก็ยังสามารถประคองตนอยู่ได้อีกเป็นระยะเวลาจนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นยุคตะวันตกนิยม มีการพยายามทำให้วิถีชีวิตไทยเป็นสากลมากขึ้นด้วยเหตุผลทางการเมืองแต่ทว่าด้วยเหตุนี้ทำให้ประเทศไทยต้องเปิดรับอารยธรรมตะวันตกเข้ามามากขึ้น ซึ่งถึงแม้ในตอนแรกวัฒนธรรมเหล่านี้จะได้รับความนิยมจากคนชั้นสูงเท่านั้นแต่พอมาถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสมัยนี้ผู้ที่มิอันจะกินมีความนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่างประเทศทำให้เมื่อกลับมาประเทศไทยคนเหล่านี้ก็ได้นำเอาความคิดของชาวตะวันตกมาด้วยและเห็นดีเห็นงามกับค่านิยมของชาวตะวันตกที่คิดว่าเจริญแล้ว ทำให้ความคิดในเรื่องความทันสมัยเริ่มเข้ามาในระยาะนี้ ซึ่งความคิดความทันสมัยนี้มาพร้อมความคิดทุนนิยม วัตถุนิยมซึ่งแนวคิดเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตและความคิดของคนไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในทางกลับกันความคิดที่จะประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาเริ่มถูกมองข้ามอย่างเห็นได้ชัด แต่พอมาถึงในยุคสมัยโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นในยุคสมัยของเรานี้เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพระพุทธศาสนาถูกลดทอนความสำคัญลงไปจนเป็นเพียงแค่ศาสนาที่คนไม่ได้ให้ความสนใจเท่านั้นซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาถูกบิดเบือนไปจากความหมายแลความสำคัญดั้งเดิมมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระพุทธศาสนา ดังจะกล่าวต่อไป

2.5.2 การเปลี่ยนแปลงบทบาทสำคัญของโครงสร้างหน้าที่ของศาสนาพุทธในสังคมไทย

พระพุทธศาสนาโดยส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมซึ่งโดยส่วนมาก

ประเทศไทยจะได้รับวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกซึ่งพบเห็นได้ตั้งแต่ในสมัยพระนารายณ์แล้ว
ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

พระธรรมปิฎก (2545) ได้ยกตัวอย่างจดหมายเหตุการณ์เดินทางของ
พระสังฆราชแห่งเบรุต ซึ่งเป็นบาทหลวงฌ็อง เดอบูร์ ชาวฝรั่งเศสได้เขียนไว้ว่า

“ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลกที่มีศาสนาอยู่มากมาย และแต่ละ
ศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีเท่าประเทศสยาม” (พระธรรมปิฎก, 2545: 13)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบาทหลวงฌ็อง เดอบูร์ นั้นประทับใจใน
การเปิดรับการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของชาวอยุธยา นอกจากนี้ยังปรากฏข้อความที่พ่อค้าชาว
ฝรั่งเศสได้พูดถึงเรื่องการนับถือศาสนาของสมเด็จพระนารายณ์ซึ่งพ่อค้าท่านนี้เข้าใจว่าพระ
นารายณ์น่าจะหันมานับถือคริสต์ศาสนา ไว้ว่า

“ ถ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ทรงชักชวนแล้วสมเด็จพระนารายณ์ก็คงหันเข้า
หาศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นแน่” (พระธรรมปิฎก, 2545: 14)

แต่องค์สมเด็จพระนารายณ์ทรงตรัสตอบพระราชสาส์นไปว่า

“พระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าได้ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงสร้างแผ่นดิน สร้าง
สิ่งสารพัด ทรงบันดาลได้ทั้งสิ้น ดังนั้นถ้าหากว่าพระเจ้าต้องการให้พระองค์เป็นคริสต์
พระองค์จะบันดาลเอง เมื่อใดที่ทรงต้องการพระเจ้าก็จะบันดาล ขณะนี้พระองค์เป็นพุทธมาม
กะแสดงว่าพระพุทธเจ้ายังไม่ต้องการจึงปล่อยให้พระองค์เป็นชาวพุทธอยู่อย่างนี้” (พระธรรม
ปิฎก, 2545: 15)

ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ปรากฏที่พบว่ามี ความพยายามที่จะแพร่กระจาย
ศาสนาคริสต์ให้แพร่หลายในประเทศไทยทั้งในหมู่ประชาชนจนถึงพระมหากษัตริย์ ซึ่งก็ได้ผล
บ้างกับชาวบ้านบางคนหรือเจ้านายบางพระองค์ ที่เปลี่ยนแปลงหันไปนับถือคริสต์ แต่
ประชากรส่วนใหญ่ยังคงเป็นพุทธอยู่เนื่องจากพระพุทธรูปศาสนาในสมัยนั้นเข้มแข็งมาก ดังจะ
เห็นได้จากข้อความของนายพลฟอร์บดังนี้

“ที่ทำให้คริสต์ศาสนาแผ่ไพศาลได้ไม่เร็วขึ้น ต้องโทษจรรยาวัตรของพระภิกษุ
ซึ่งมีความอดทนเคร่งครัดมากไม่เสพสุราเมรัย ฉันท์ของที่คนใจบุญถวายเป็นวันๆ เขาหานับ
ถือศาสนาของเราไม่ เพราะผู้สอนศาสนาไม่เคร่งครัดเท่าพระภิกษุ เมื่อผู้สอนศาสนาของเรา
แสดงคริสต์ธรรม คนไทยเป็นคนว่านอนสอนง่ายนั่งฟังเหมือนฟังนิทาน” (พระธรรมปิฎก,
2545: 16)

จากข้อความดังกล่าวทำให้พบว่าชาวอยุธยาในสมัยนั้นเปิดกว้างให้คริสต์ศาสนาแต่ก็ได้พึงใจหันไปนับถือศาสนาคริสต์แต่อย่างใด ถึงแม้จะพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า คริสต์ศาสนามีนโยบายกลมกลืน (Assimilation) ที่นำมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งคือต้องใช้วิธีการกลมกลืนทุกด้าน เริ่มตั้งแต่ในแง่คำสอนทางศาสนา กล่าวคือให้คนเก่งของคริสต์ไปเรียนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วเอามาใช้ในคริสต์ศาสนา ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ดังที่ปรากฏหลงเหลือในปัจจุบันเช่นการทอดผ้าป่า มีการนำโต๊ะหมู่บูชาไปใช้เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนโยบายเกี่ยวกับคำสอน มีการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปอธิบายแบบคริสต์ เพื่อเป็นการทำให้คริสต์และพุทธเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (พระธรรมปิฎก, 2545) ความพยายามดังกล่าวของคริสต์ศาสนาแสดงให้เห็นถึงว่าคริสต์ศาสนามีความพยายามที่จะแย่งพื้นที่ของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ในอดีต แต่สำหรับในปัจจุบันพื้นที่ของพระพุทธศาสนาถูกลบถูกแย่งไปโดยการที่โลกมีความทันสมัย มีวิวัฒนาการ มีพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่เจริญขึ้นมากจนทำให้คนบนโลกแม้จะอยู่กันคนละทวีปก็สามารถกลายเป็นอยู่ในพื้นที่และเวลาเดียวกันหรือที่เรียกว่าโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ดังนี้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2546) (อ้างถึงในพระไพศาล วิสาโล, 2546) กล่าวว่าพระพุทธศาสนาของไทยกำลังเผชิญกับวิกฤติถึงแม้จะมีกุลบุตรบวชในพระพุทธศาสนาปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนหลายแสนและคนไทยส่วนใหญ่ก็ยังลงทะเบียนที่อำเภอว่านับถือพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์ก็ยังเจริญมั่งคั่ง แต่หากมองลึกๆ ลงไปแทบจะกล่าวได้ว่าพุทธธรรมดูเป็นส่วนเกินของวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธและสังคมไทย ปรากฏการณ์หลังไหลเข้ามาอย่างท่วมท้นของลัทธิวิทยาศาสตร์นิยมและบริโภคนิยมซึ่งมีฐานคิดที่เป็นอริกับพุทธธรรมโดยตรงนั้นไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับฐานคิดแบบพุทธในเมืองไทยเลย อีกทั้งคนที่นับถือพุทธยังมองโลกและชีวิตจากมุมมองวิทยาศาสตร์นิยมและบริโภคนิยมมากกว่าจะใช้หลักพุทธธรรมในการทำความเข้าใจและสัมพันธ์กับโลกและชีวิตของตน นอกจากนี้นโยบายสาธารณะทั้งหมดของสังคมปัจจุบันไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานคิดของพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่ในอดีตผู้ปกครองนั้นยึดถืออุดมคติของพุทธศาสนาเป็นแกนอยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันผู้คนต่างหันไปยึดถือลัทธิพิธีกรรมที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ และส่วนใหญ่ก็ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรมแม้ว่าจะยังแฝงตัวอยู่ในฉายาของพุทธศาสนาก็ตาม วัดเองก็ดึงดูดคนได้น้อยวันเสียแต่จะมาวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ดังจะกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบันถูกลดทอนความสำคัญไปมาก ดังจะเห็นได้จากการที่สังคมเราเกิดปัญหามากมายที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะชาวพุทธไม่

รู้จักพระพุทธศาสนาแต่ห่างเหินจากพระพุทธศาสนาออกไป นอกจากนี้ยังเป็นเพราะกระแสสังคมและความนิยมในวัฒนธรรมต่างประเทศทำให้เด็กและเยาวชนเห็นห่างจากพระพุทธศาสนา ไม่ใช่เฉพาะในเมืองเท่านั้นแม้แต่ในชนบท เด็กจำนวนมากที่ไม่เห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์ต่อชีวิตและชุมชนของเขาจึงไม่เกิดความรู้สึกร่วมที่จะรักษา ใฝ่ใจในพระพุทธศาสนา เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากสมัยนี้คนไทยเรานิยมชื่นชมในฝรั่ง เราเลยมีค่านิยมตามวัฒนธรรมฝรั่งแม้บางเรื่องเป็นเรื่องที่ไม่เป็นสาระ หาแก่นสารไม่ได้ หรือแม้บางเรื่องที่เป็นด้านเสื่อมของเขา แต่สังคมเราไม่ได้ว่าที่เราควรนำมาใช้ประโยชน์คืออะไรแล้วจึงเกิดความเชื่อถือผิด ปฏิบัติผิดจึงเกิดปัญหาขึ้น ดังนั้นวิธีแก้ที่ง่ายที่สุดคือการทำให้เขารู้จักพระพุทธศาสนา เมื่อรู้จักพระพุทธศาสนา เชื่อถูก ปฏิบัติถูกก็เป็นการแก้ปัญหาสังคมไปในตัว

ในปัจจุบันถึงแม้บทบาทหน้าที่ของพระพุทธศาสนายังดำเนินต่อไปได้อันเนื่องจากหลักธรรมและคำสอนของพระพุทธเจ้าอันเป็นสัจธรรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่ด้วยการที่โลกเราเองก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาทำให้คนไทยอาจจะเลยคำสอนของพระพุทธศาสนาไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตามสถาบันศาสนาก็ยังคงต้องพยายามทำหน้าที่และปรับตัวให้เข้ากับปรากฏการณ์ดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมนั้นมาจากการประทุติตนผิดวินัยกันอย่างแพร่หลายของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเสื่อมถอยของศาสนาซึ่งเป็นเพราะการที่ประเทศไทยเจริญมั่งคั่งทางวัตถุมากขึ้นทำให้เกิดปัญหาพระทุศีลตามมา เช่นมีพระบางรูปที่สร้างความสำเร็จในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์และไสยศาสตร์ทำให้ชนชาวไทยหลงมัวเมาไปทั่วนอกจากนี้ยังมีพระบอกใบ้ หวย ดิถยา เล่นการพนัน ชนไก่ แทงหวย กินข้าวเย็น ปลอมตัวเป็นฆราวาสไปเที่ยวกลางคืน เทียวไปเบียดเสียดสีกา ทำตัวเป็นนักเลง พกอาวุธ วิ่งราว ลอบแทงกัน พระเมาเหล้า พระเสพเมถุนจนปาราชิกก็มีมากมายให้เห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์ (พระไพศาล วิสาโล, 2546) ดังนั้นพระสงฆ์ผู้ที่มีหน้าที่ในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทต้องเคร่งครัด ต้องเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทยและไม่หลงมัวเมาจนเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมแก่พระพุทธศาสนาอีกทั้งยังต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคม เพราะสังคมโลกเราในปัจจุบันมีความเป็นพลวัต สังคมไม่ได้หยุดนิ่งแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องประทุติตนไม่ให้ไม่ให้ขัดกับพระวินัยด้วย ซึ่งตามการแนะนำของพระธรรมปิฎกนั้นมีดังนี้

พระธรรมปิฎก (2545) กล่าวว่า การจะรักษาและธำรงพระพุทธศาสนา นั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่พระภิกษุสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและดำรงตนให้นำเป็นที่นับถือของพุทธศาสนิกชนดังนี้

1) พระภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติตนให้สำรวมมากขึ้น เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติและให้เป็นที่ศรัทธายอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเชื่อฟัง พระธรรมคำสอนและปฏิบัติตาม

2) พระภิกษุสามเณรต้องชวนชวายุปฏิบัติธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องแม่นยำในพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังต้องสามารถประยุกต์และอธิบายพระธรรมคำสอนให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันด้วย

3) พระภิกษุสามเณรควรแสวงหาความรู้ในวิชาทางโลกด้วยเช่นวิธีการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากเครื่องมือสื่อสารเพื่อเป็นสื่อการสอนพุทธศาสนิกชนได้ นอกจากนี้ยังควรศึกษาภาษาร่วมสมัยเพื่อที่จะอธิบายให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจความหมายในทางที่ตรงกันง่ายขึ้น

4) พระภิกษุสามเณรในฐานะผู้สอนพระธรรมควรเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันสถานการณ์โดยเปลี่ยนมาเป็นการสอนพระธรรมในเชิงรุก จัดกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อลดช่องว่างระหว่างพุทธศาสนิกชนสมัยทุนนิยมกับพระธรรมคำสอนให้น้อยลง และควรชี้แจงให้เห็นโทษของทุนนิยมและบริโภคนิยมซึ่งเป็นกระแสวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อคนไทย ทำให้ควรเตือนสติให้คนหันมาสนใจในเรื่องของจิตใจซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

5) ภิกษุสามเณรควรจัดวัดและศาสนสถานให้สะอาด สงบ ร่มรื่น มีสถานที่ปฏิบัติธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชน เพื่อที่จะใช้ในการพัฒนาจิตใจ อีกทั้งยังจะช่วยในแง่ผ่อนคลายความเครียดจากสถานการณ์สังคมภายนอกวัดอีกด้วย

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสถาบันศาสนาเองมีการปรับปรุงเพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งที่ยังเป็นปัญหาอยู่นั้นคือคนนั่นเองที่ยังไม่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อที่จะใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับปรากฏการณ์ทางสังคมอันวุ่นวาย อีกทั้งความเครียดที่ถูกรบกวนนั้นสร้างขึ้นเอง ดังคำของท่านพระธรรมปิฎกที่กล่าวไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (2539) กล่าวไว้ว่า หากมองกว้างออกไปจะพบว่าขณะนี้โลกของเรากำลังประสบปัญหาคนมีความสุขมากขึ้น เพราะเนื่องจากมีเทคโนโลยีสนองความสะดวกสบายมากขึ้น คนเราก็เคยชินกับการปลุกเร้าและสนองในปริมาณและขีดระดับนั้น ทำ

ให้มีความต้องการในขั้นที่ว่าจะต้องได้อย่างนั้นและขนาดนั้นเท่านั้นชีวิตถึงจะมีความสุข ถ้าไม่ได้ขนาดนั้นแล้วชีวิตก็ไม่อาจพบความสุขได้ กลายเป็นว่าการมีความรู้สึกขาดแคลนบกพร่องนั้นเป็นทุกข์ นอกจากนี้ท่านยังอธิบายถึงสาเหตุของการเสียดุลยภาพในสังคมอีกด้วย ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (2543) ได้อธิบายถึงการที่สังคมในปัจจุบันไม่เกิดดุลยภาพนั้นว่ามีปัญหาเกิดจากการที่คนเรานั้นหย่อนในพรหมวิหาร 4 ในข้อ อุเบกขา ซึ่งอุเบกขานั้นแปลว่า อยู่นิ่งๆ คือคอยดูให้เป็นไปตามวิถีของมัน หรือคอยดูให้เป็นไปตามธรรม ไม่ชวนชวายเป็นช่วยเหลือ ไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงธรรม แต่ปล่อยให้ธรรมปรากฏออกมา ใครมีหน้าที่ปฏิบัติตามธรรมหรือตามกฎก็ให้ปฏิบัติไปตามนั้น ท่าน พระธรรมปิฎกมองว่าในสังคมใดที่ให้ความช่วยเหลือกันมาก สังคมนั้นย่อมมีสุข แต่ถ้าความช่วยเหลือกันจนกระทั่งลืมอุเบกขา คือคนช่วยเหลือกันจนกระทั่งลืมมองข้ามกฎหมาย ละเลยความชอบธรรมในสังคมไป หรือบางสังคมนั้นหย่อนอุเบกขาก็จะทำให้สังคมนั้นขาดความเมตตา กรุณา ไม่ช่วยเหลือกัน แล้งน้ำใจ ไม่เอาใจใส่กันเป็นสังคมตัวใครตัวมัน สังคมนี้ก็จะมึนงงอึดอัดในที่วิเวก เหวง อ้างอ้าง ประสาทระวนระวาย จิตใจเครียด ไม่มีความสุข ทำให้ทุกคนต้องดิ้นรนเอาตัวรอด ให้เหนือคนอื่น ชวนชวายเป็นเต็มที่ ใครดีใครอยู่ ทุกคนต้องดิ้นรนแข่งขัน ขาดเมตตาและน้ำใจ จนเกิดสภาพจิตที่ทุกขร้อนไม่มีทางไป ซึ่งประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่ประสบปัญหาเช่นนี้ ประเทศอเมริกาผู้เป็นผู้นำทางด้วยทุนนิยมนั้นก็ประสบปัญหานี้มาก่อนเรา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของท่านพระธรรมปิฎกดังนี้

พระธรรมปิฎก (2539) กล่าวว่า คนหนุ่มสาวอเมริกันจำนวนมากไม่พอใจและเบื่อหน่ายสภาพความเจริญแบบสมัยใหม่เพราะชีวิตจะไม่มีจุดหมาย หากมุ่งแต่แสวงหาวิถึวัฒนธรรมหรือแสวงหาวัตถุ ที่เขามองไม่เห็นว่ามีวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นจะทำให้เกิดความสุขที่แท้จริง จึงหันมาเป็นฮิปปี

เมื่อหันมาดูประเทศไทยในยุคที่ผ่านมานี้ คนไทยเราหันไปหาความเจริญสมัยใหม่โดยมองออกไปต่างประเทศแล้วหันมาดูกฎวัฒนธรรมตนเอง คำว่า สมบัติ คำว่า สมณะ คำว่า วิภังขณานี้คำครี ไม่มีจุดหมายเลยสำหรับคนไทยในยุคนี้ แต่พอฝรั่งสนใจเรื่องหนึ่งสมบัติก็เอาบ้าง ตอนนี้นักไทยสนใจเรื่องหนึ่งสมบัติ คำว่า สมบัติกลับมีความหมายเป็นสำคัญ มีคุณค่า หรือแม้กระทั่งให้หรรษาขึ้นมาอีก กลายเป็นว่าเรานี้ทำตามฝรั่งกันมาตลอด แม้แต่จะสนใจเรื่องตนเองก็ยังคงไปสนใจตามฝรั่ง นอกจากนี้การที่วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ

ได้วิวัฒนาการไปอย่างรวดเร็วขึ้นยิ่งทำให้วัฒนธรรมประเพณีไทยที่จากเดิมผูกยึดติดกับวิถีชีวิตของคนไทยได้เปลี่ยนไป ดังความเห็นที่มีดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ (2539) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทยเคลื่อนไปทางโลก ฆราวาสมากขึ้น ความเชื่อของคนไทยสมัยโบราณนั้นเชื่อมทางโลกกับทางธรรมอยู่เสมอจะเห็นได้จากตัวอย่างง่ายๆ เช่นเมื่อมองเห็นต้นไม้ใหญ่ (โลกทางกายภาพ) ก็จะยกมือท่วมหัวเพราะตีความว่าต้นไม้ใหญ่ๆ แบบนี้จะต้องมีเทพารักษ์สถิตอยู่ และเริ่มมีการเอาผ้าแดงมาพันรอบๆ แต่สำหรับโลกของฆราวาสต้องมองด้วยมุมมองที่ว่าการคิดคำนวณว่า ไม้ใหญ่ขนาดนี้จะเลื่อยเป็นกระดานได้กี่แผ่น แผ่นละเท่าไร คิดแล้วจะตกเป็นเงินสักไร การคิดแบบหลังนี้เป็นแบบมิตินทางโลกล้วนๆ ซึ่งเป็นไปตามทิศทางการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมของโลก ที่เรียกว่าเป็นกระบวนการทำให้เป็นโลกฆราวาส (Secularization) โดยมีจุดเริ่มต้นจากโลกตะวันตกก่อน แล้วค่อยแผ่ขยายไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก สำหรับการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมไทย ให้เข้าสู่กระบวนการนี้ อาจกล่าวได้ว่าเกิดมาจากการผลักดันจากกระแสภายนอก ซึ่งมีประจักษ์พยานหลายระดับที่แสดงกระบวนการกลายเป็นโลกฆราวาสของวัฒนธรรมไทย เช่น ในระดับชีวิตประจำวัน แต่เดิมนั้นจึงหะการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทยถูกกำหนดด้วยกิจกรรมทางศาสนาคนไทยตื่นเช้ามาก็ใส่บาตรพระ ก่อนเที่ยงก็ไปส่งข้าวพระ และรู้เวลาใกล้เที่ยงด้วยกลองเพล เย็นก็ได้ยินเสียงพระทำวัตร และเข้านอนด้วยการไหว้พระก่อนนอน ปัจจุบันมีผู้ศึกษาว่า ชีวิตประจำวันของไทยถูกกำหนดด้วยนาฬิกาและเข้ามาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันโดยผ่านสื่อมวลชน เช่น เราตื่นนอนด้วยนาฬิกาปลุก รู้เวลาด้วยข่าวรับอรุณ และตลอดทั้งวันก็รู้เวลาจากรายการต่าง ๆ จนกระทั่งปิดท้ายด้วยรายการทีวีก่อนเข้านอนเป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ความเห็นเกี่ยวกับศาสนาและระบบทุนด้วยว่า

กาญจนา แก้วเทพ (2539) กล่าวว่า ปัจจุบันวัฒนธรรมของระบบตลาด ปัจจุบันคนไทยปลดปล่อยตนเองออกจากสถาบันศาสนา ข้อตกลงในทางสังคมที่ถูกนำมาใช้สร้างสรรควัฒนธรรมไทยก็คือ หลักเกณฑ์ของระบบตลาดสถาบันต่าง ๆ ในสังคมจึงเข้าสู่ตลาดแห่งการแข่งขัน ที่จะช่วงชิงพื้นที่การสร้างจิตสำนึกของผู้คนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน รัฐ สื่อมวลชน ฯลฯ ในแต่ละวัน เด็กอายุ 3 - 4 ปีของเราใช้เวลาอยู่หน้าจอโทรทัศน์วันละกี่ชั่วโมง ในขณะที่เด็กกลุ่มนี้อาจยังไม่เคยไปวัดเลยนั้น แต่ยังไม่เคยมีเด็กคนไหนไม่เคยเห็นจอทีวีอย่างแน่นอน

กาญจนา แก้วเทพ (2539) ยังได้พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกลางโลกฆราวาส สื่อมวลชนและความสัมพันธ์แบบชื้อขายทุกวันนี้ การยังคงดำรงอยู่และการขยายตัวของศาสนานั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่ชนชั้นกลางกลุ่มต่างๆ ได้ “หันหน้าเข้าหาวัด” ด้วยมูลเหตุจูงใจแบบต่าง ๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มชนชั้นกลางซึ่งเป็นคนที่อยู่กับโลกฆราวาสนั้น จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับ สถาบันศาสนาด้วยท่วงทำนองแบบทางโลก เช่น บรรดานักธุรกิจจะสนใจเทคโนโลยีบางอย่างทางศาสนา เช่น การทำสมาธิ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในกิจการ การทำงานได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับบรรดา copy writer ที่สนใจการนั่งสมาธิเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งการขอให้หลวงพ่อดัง ๆ เจิมป้าย ซึ่งนอกจากจะเป็นสิริมงคลแล้ว ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของกิจการอีกด้วย กล่าวโดยสรุปก็คือ สถาบันศาสนาถูกใช้เป็นหนทาง เป็นวิถีทางในการบรรลุเป้าหมายของโลกฆราวาส และเมื่อดำรงอยู่ในลักษณะเช่นนี้ สถาบันศาสนาก็ไร้ความหมายแบบที่เคยทำหน้าที่มาในวัฒนธรรมไทย

ดังจะเห็นได้ว่าในสังคมที่พัฒนาเช่นสังคมปัจจุบันเมื่อคนมีปัญหาทางด้านจิตใจมากขึ้น คนจะไขว่คว้าหาทางออก ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาหรือการแสวงหาคคุณค่าทางจิตใจมากขึ้น ทำให้ลัทธิหรือศาสนากลับฟื้นตัวเฟื่องฟูเพิ่มมากขึ้นพร้อมๆ กับความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์นั้นไม่ใช่คำตอบทางจิตใจ เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่คนหันเข้ามาสนใจศาสนาหรือลัทธิกันมากขึ้น ปรากฏการณ์นี้เกิดจากภาวะแปลกแยกระหว่างจิตใจกับปัญญา ซึ่งปกติแล้วคนที่มีปัญญาเขาจะถูกฝึกฝนให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับการประกอบอาชีพแต่ไม่ได้มีความรู้ในการแก้ปัญหาทางจิตใจ แต่ถ้าเป็นปัญญาในความหมายที่แท้ ปัญญากับจิตใจต้องเชื่อมโยงกัน เมื่อปัญญาเจริญขึ้น คนต้องมีจิตใจที่เป็นอิสระมีความสุขมากขึ้นเข้าใจชีวิตและนำปัญญาไปใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้ชีวิตไม่เลือนลอย

สำหรับสังคมในสมัยนี้นั้นคนต้องการที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยว คนต้องการมีกลุ่มมีสังกัด เพราะคนเริ่มรู้สึกแล้วว่าชีวิตที่อิสระ ไร้ระเบียบกฎเกณฑ์ทำให้คนอ้างว้าง คนจึงหันมาต้องการกรอบ กฎเกณฑ์ที่มีบทบาทชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นทางไปสู่จุดหมายของชีวิตซึ่งจากข้อมูลทางสถิติที่รายงานสรุปผลการสำรวจสุขภาพจิตของประชาชนในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจช่วงเดือน สิงหาคม 2550 – ก.พ. 2551 โดยจากการสำรวจทั้ง 3 ครั้ง พบว่า ครั้งที่ 1 กลุ่มตัวอย่างมีความเครียด ร้อยละ 46.9 ครั้งที่ 2 ร้อยละ 50.1 และครั้งที่ 3 ร้อยละ 47.4 ปัญหาที่ทำให้เครียดมากที่สุด คือ ปัญหาการงาน รองลงมาคือ ปัญหาการเงิน โดยที่เพศหญิงมีความเครียดสูงกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.3, 51.9 และ 65.2

ตามลำดับ ทั้ง จากการสำรวจครั้งที่ 1-2 กลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41-50 ปี มีความเครียดคิดเป็นร้อยละ มากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ครั้งที่ 3 พบว่า กลุ่มอายุ 21-30 ปีจะมีความเครียดคิดเป็นร้อยละมากกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้ ความรู้สึกกับปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มตัวอย่างที่พบมากที่สุด คือ รู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นหนักหนา และมองว่าปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 92.7, 91.8 และ 91.7 ตามลำดับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง มองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้ ร้อยละ 48.7, 50.1 และ 50.7 ตามลำดับ (กรมสุขภาพจิต, 2553: ออนไลน์) นอกจากนี้ยังพบอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จต่อประชากรแสนคน ปีพ.ศ. 2552 มีคนฆ่าตัวตาย จำนวน 3,634 คน อัตรา 5.72 ต่อแสนของประชากรเฉลี่ยแล้ววันละ 10 คน (กรมสุขภาพจิต, 2552 : ออนไลน์) ซึ่งในปัจจุบันคนไทยต้องเผชิญหน้ากับความเครียดความทุกข์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญที่แสดงออกมาในรูปของความเครียดจนเป็นเหตุให้มีการฆ่าตัวตาย แต่ทว่าคนไทยกลับไม่ได้นึกถึงการเข้าวัดเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจตั้งแต่ก่อนเพราะจากสถิติที่กล่าวมาแล้วนั้นจะพบว่าคนไทยเข้าวัดน้อยจะเข้าก็ต่อเมื่อต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งทำให้เราได้เห็นว่าสถานภาพและบทบาทของพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามการวิวัฒนาการของวัฒนธรรม ซึ่งได้รับผลกระทบมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกทำให้ความหมายของพระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไปจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่ของพระพุทธศาสนาสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ดังนี้

2.5.3 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์

Herbert Blumer (1969) กล่าวถึงความหมายของการปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ไว้ว่า การปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นั้นคือการให้ความหมายของสิ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยเอกลักษณ์พิเศษนี้จะขึ้นอยู่กับการศึกษาและให้ความหมายของการกระทำซึ่งจะมีการตีความการกระทำด้วยการรับรู้และได้ตอบการกระทำนั้นๆ กลับตามความหมายที่ได้ตีความการกระทำนั้นๆ ไว้ ดังนั้นการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์จึงเป็นการประสานโดยผ่านสื่อกลางที่เรียกว่าสัญลักษณ์ (Symbol) ด้วยการแปลความหมายจากการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งนอกจากนี้คนเรายังมีความคิดและการกระทำที่เกิดจากการหลอหลอมทางสังคมด้วยการเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบๆ ตัว (Objects) ซึ่ง Blumer ได้อธิบายแนวคิดเรื่อง Objects ของ Mead ไว้ในงานเขียนของเขาว่า มนุษย์นั้นอยู่ในโลกที่รายล้อมไปด้วยวัตถุตั้งแต่ในสมัยยังเด็กทำให้ต้องมีการขัดเกลาทางสังคม และเมื่อโตขึ้นก็จะเรียนรู้ทางสังคมและการเรียนรู้ทางสังคมจึงต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับ

Object เพื่อที่คนเราจะสามารถรู้และปฏิบัติกับ Object นั้นได้ โดยเขาได้พูดถึง Object ไว้ 5 ประการด้วยกันดังนี้

- 1) Object นั้นมีไว้ใช้เรียกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
- 2) Object นั้นไม่ได้มีความหมายตามสภาพความเป็นจริงแต่มีความหมายอีกอย่างหนึ่งตามแต่ที่มนุษย์จะให้ความหมาย เช่นความหมายในเชิงกวี เป็นต้น
- 3) Object มีความหมายเป็นสิ่งที่ของทั้งหมดทั้งที่เป็นสิ่งที่เป็นรูปแบบดั้งเดิม หรือผ่านการแปรรูป โดยผ่านกระบวนการให้ความหมายจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม
- 4) คนเราจะมีรับรู้ว่ามีเมื่อเจอ Object นั้นๆ แล้วจะต้องทำอะไรต่อ โดยคนเราจะจัดการกับ Object ตามรากเดิมของความหมายของมัน
- 5) มองว่า มีObject บางอย่างที่ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นความหมายอย่างหนึ่งเพื่อแสดงถึงการกระทำของมนุษย์

นอกจากนี้ Blumer ยังกล่าวอีกว่า อย่างไรก็ตามการให้ความหมายของ Object ของในแต่ละสังคมนั้นมีความหมายต่างกันและความหมายนั้นๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

Herbert Blumer, 1974 อ้างถึงใน สุเทพ สุนทรภัสช์, 2540 ได้แบ่ง Objects ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1) Physical objects คือ พวกข้าวของเครื่องใช้ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา อย่างเช่น แก้ว , ต้นไม้
- 2) Social objects คือ บุคคลในสังคมที่เราติดต่อสื่อสารด้วย อย่างเช่น บิดา , มารดา
- 3) Abstract objects คือ ความคิดหลักการที่ปรากฏอยู่ภายนอก อย่างเช่น ศีลธรรม

ดังนั้นคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นจึงเป็น Abstract objects เพราะคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นนามธรรม สำหรับการนิยามความหมายของคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับตัวปัจเจกบุคคลว่าแต่ละคนจะนิยามคำสอนของพระพุทธศาสนาไปในทางใดซึ่งผลจากการนิยามก็จะตามมาด้วยการประพฤติปฏิบัติตนต่อพระพุทธศาสนาของแต่ละคน ซึ่งค่านิยมการให้ความหมายและความสำคัญนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เพราะการนิยามความหมายนั้นมีลักษณะเป็นพลวัต กล่าวคือ

สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดย Blumer ได้เสนอความคิดหลักของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ไว้ดังนี้ คือ มนุษย์จะกระทำต่อสิ่งต่างๆ ตามความหมายที่ให้กับสิ่งเหล่านั้น และความหมายจะเกิดขึ้นตามกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งความหมายจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางสังคมและท้ายที่สุดการกระทำทางสังคมนั้นจะเกิดจากการปรับเปลี่ยนตามความหมาย

ซึ่งเมื่อนำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับการให้ความหมายของพระพุทธศาสนานั้นจะพบว่าปัจจุบันคนในสังคมได้ให้ความหมายต่างไปจากเดิมซึ่งแต่ก่อนนั้นศาสนาเป็นคำตอบของการขาดความกลัว เพื่อขาดความกลัวก็ต้องกราบไหว้บูชาบนบานศาลกล่าวด้วยวิธีต่างๆ (สุพัตรา สุภาพ, 2546) แต่ในปัจจุบันเราสามารถอธิบายความกลัว ความลี้ลับทางธรรมชาติได้ด้วยวิทยาศาสตร์ ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถอธิบายได้ด้วยหลักเหตุผล คนเลยไม่ฟังศาสนาจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การให้ความหมายเปลี่ยนและจึงเกิดการกระทำที่เปลี่ยนไปตามมา ดังนั้นศาสนาในปัจจุบันไม่ได้เป็นที่ยึดเหนี่ยว คนถึงมองข้ามศาสนา เพราะศาสนานั้นไม่มีบทบาทในใจคน คนจึงเริ่มมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาหลง จนมองข้ามความสำคัญของศาสนา และจะไม่สนใจประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจนทำให้สังคมวุ่นวายไม่เป็นระเบียบเกิดภาวะขาดความสมดุล (Dysfuntion) ตามมาจนทำให้โครงสร้างหน้าที่ของสังคมเปลี่ยนแปลงดังจะอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ดังนี้

2.5.4 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม

Calhoun Craig (2002) ได้พูดถึงทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ว่าเป็นทฤษฎีที่มีสมมติฐานว่าสังคมมนุษย์นั้นเปรียบเหมือนสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ ที่ทำหน้าที่ของตน เช่นเดียวกับสังคมมนุษย์ที่ต้องมีองค์ประกอบต่างๆ เพื่อจะทำให้สังคมดำเนินต่อไปได้ โดยทุกส่วนต้องทำงานสอดคล้องกัน โดยมีองค์ประกอบของทฤษฎีเป็น 2 ส่วน คือส่วนโครงสร้าง และส่วนหน้าที่ ส่วนของโครงสร้าง คือส่วนที่เป็นรูปแบบถาวรอันเกิดจากความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคม และอีกส่วนหนึ่งคือส่วนของหน้าที่ คือส่วนกระบวนการเคลื่อนไหวภายใต้โครงสร้าง เป็นผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละโครงสร้าง

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าส่วนต่างๆ ของสังคมอยู่ในสภาวะที่สมดุล และการเปลี่ยนแปลงในส่วนใดส่วนหนึ่งจะกระทบต่อส่วนอื่นๆ ในสังคมด้วย ส่วนประกอบในแต่ละส่วนมีหน้าที่ในการรักษาให้สังคมเกิดความสมดุล เพราะการขาดสมดุลนั้นเป็นเหตุที่ทำให้เกิด

ปัญหาต่อสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ เพราะทฤษฎีนี้เชื่อว่าทุกส่วนของสังคมนั้นเชื่อมโยงกัน

ดังจะเห็นได้จากความคิดของ Calhoun นั้นหากนำมาใช้มองพระพุทธศาสนาจะพบว่าแต่เดิมพระพุทธศาสนามีบทบาทหน้าที่ในการเป็นสถาบันที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจโดยตัวสถาบันพระพุทธศาสนานั้นมีโครงสร้างซึ่งองค์ประกอบของโครงสร้างของพระพุทธศาสนานั้นประกอบไปด้วย พระศาสดา คือ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีคำสอนของพระพุทธศาสนา คือพระธรรมซึ่งจารึกไว้ในพระไตรปิฎก มีผู้สืบทอดศาสนาหรือศาสนทายาท ซึ่งก็คือพระสงฆ์ มีศาสนสถานอันได้แก่ วัด มีสัญลักษณ์ซึ่งก็คือพระพุทธรูปซึ่งชาวพุทธถือว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ซึ่งโครงสร้างต่างๆ ของพระพุทธศาสนานั้นทำให้พระพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้ แต่ทว่าปัจจุบัน โครงสร้างของส่วนที่เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นถูกชาวไทยละเลยไป ทำให้การทำงานของสถาบันพระพุทธศาสนานั้นสะดุดไปด้วยพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่สถาบันที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจเหมือนในอดีต เมื่อสถาบันศาสนาอยู่ในภาวะที่ขาดความสมดุล สังคมจึงเกิดปัญหาตามมาอันเนื่องจากสถาบันที่เคยเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่เหมือนแต่ก่อน และเมื่อสังคมซึ่งเปรียบเสมือนเป็นร่างกายแต่ต้องเผชิญกับภาวะที่ขาดความสมดุลสังคมนั้นจึงเกิดปัญหาขึ้น เนื่องจากทฤษฎีนี้เชื่อว่าทุกๆ ส่วนขององค์กรในสังคมนั้นเชื่อมโยงกัน

Robert K. Merton (1975) (อ้างถึงใน สุเทพ สุนทรภัสส์ช, 2540) กล่าวว่าถึงแม้สังคมจะมีมาตรฐานมีโครงสร้างหน้าที่ในตัวของมันเอง แต่ก็ในตัวสังคมนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลง สังคมมิได้เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกเสมอแต่การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดผลทางลบ ซึ่งถือเป็นข้อบกพร่องของโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมหรือที่เรียกว่า Dysfunction ทำให้โครงสร้างหน้าที่ของสังคมไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ

Robert K. Merton (1982) (อ้างถึงใน พรชัย ชันดี, 2543) กล่าวว่า เมื่อสังคมกำหนดจุดมุ่งหมายหรือความต้องการ (Cultural Goals) ของคนในสังคมที่บุคคลจะไขว่คว้าหาตามแต่วัฒนธรรม โดยเฉพาะความมั่งคั่งร่ำรวย การได้รับการยอมรับทางสังคม ซึ่งเมื่อไม่สามารถทำตามความคาดหวังได้จะทำให้เกิดความเครียด ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะอนomie (Anomie) เนื่องจากคนในสังคมมีจุดประสงค์ไม่สอดคล้องกับวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย ซึ่ง Robert K. Merton ได้กล่าวไว้ใน Merton theory of deviance ซึ่งนำหลักการสังคมไร้บรรทัดฐานของ Durkheim มาสร้างเป็นทฤษฎีใหม่ เพื่ออธิบายอาชญากรรมในสหรัฐอเมริกาว่า วัฒนธรรมของสังคมเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการ (Culture Goal) ทุกสังคมมีการ

กำหนดเป้าหมายของสังคมไว้ร่วมกัน โดยมีวัฒนธรรมของสังคมเป็นตัวกำหนด หรือรองรับ บรรทัดฐาน หรือวิธีการที่ได้รับการยอมรับ (Institutionalized Means) ซึ่งวิธีการเข้าถึง เป้าหมายนั้นมันมีหนทางของมันอยู่ แต่การที่มุ่งสู่เป้าหมายมากเกินไป ทำให้การปฏิบัติ ตามวิธีการทางสังคมไร้ความหมาย ทำให้เกิดสถานการณ์ความกดดัน (Strain) ให้กับบุคคลที่ ไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายทางสังคมโดยวิธีการที่วัฒนธรรมหรือสังคมยอมรับ ซึ่งความ กัดดันนี้เกิดจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างจุดมุ่งหมายของสังคมกับวิธีการไปสู่ จุดมุ่งหมายนั้น (Dysfunction between Goals and Means) ทำให้เกิดพฤติกรรมการตอบโต้ หรือการปรับตัวของบุคคลต่อความกดดันทางสังคม 5 รูปแบบ อันได้แก่

1) Conformity คือ การปฏิบัติตาม ด้วยการยึดถือจุดมุ่งหมายทางสังคมและ วิธีการที่ได้รับการยอมรับจากสังคม การปรับตัวในลักษณะนี้เป็นการปรับตัวของคนส่วนใหญ่

2) Innovation คือ การยอมรับจุดมุ่งหมายทางสังคมแต่ไม่สามารถทำได้ โดยวิธีการที่ได้รับการยอมรับ จึงหาวิธีใหม่ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นการผิดกฎหมายหรือ ละเมิดศีลธรรม

3) Ritualism คือ การยึดติดระเบียบซึ่งไม่ยอมรับจุดมุ่งหมายทางสังคมแต่ ยังคงปฏิบัติตามวิธีการที่ได้รับการยอมรับของสังคม และเลิกยึดถือจุดมุ่งหมายของวัฒนธรรม เดิมซึ่งส่วนใหญ่ เป็นคนที่ไม่ความหวังไว้สูงเพราะกลัวผิดหวัง ไม่กล้าเสี่ยงในการแข่งขันแต่ถึง อยากรักก็ตามก็ยังจะคงดำเนินตามที่สังคมยอมรับเนื่องจากได้รับการฝึกอบรมให้ยึดมั่นใน ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ

4) Retreatism คือ การหนีโลก กล่าวคือ การไม่ยอมรับจุดมุ่งหมายทางสังคม หรือวิธีการที่ได้รับ การยอมรับ และเป็นคนที่แปลกแยกจากสังคม ปลีกตัวออกมาจากแรง กัดดันหรือความต้องการทางสังคม มักเป็นคนที่เคยยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทาง แต่ เพราะประสบความล้มเหลว คือ ไม่สามารถได้ตามจุดหมายโดยวิธีการที่เป็นที่ยอมรับ ใน ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถใช้วิธีการที่ไม่ได้รับการยอมรับได้เพราะควบคุมภายในจาก ขบวนการขัดเกลาทางสังคมในช่วงต้นๆ ของชีวิต

5) Rebellion คือ ผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพราะรู้สึกผิดหวังกับจุดมุ่งหมาย ทางสังคมจึงเปลี่ยนจุดมุ่งหมายใหม่จึงหยุดการเป็นสมาชิกของสังคมและเริ่มอยู่ใต้วัฒนธรรม ใหม่ที่เห็นว่า เหมาะสมกว่า ไม่ยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายของสังคมที่เขาอาศัยอยู่

Merton (1957) ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่าคนในสังคมจะปรับตัวในลักษณะหนีโลกน้อยที่สุด ส่วนการปรับตัวในลักษณะเบี่ยงเบนหรือยึดติดระเบียบหรือต้องการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละคน

ดังจะเห็นได้ว่าความต้องการของมนุษย์ถูกกระตุ้นโดยวัฒนธรรมของสังคม แต่ในขณะเดียวกัน โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวจำกัดวิธีการในการบรรลุความต้องการของมนุษย์ เป็นเหตุให้เกิดความกดดันต่อบุคคลและนำไปสู่การตอบโต้ต่อความกดดันในรูปแบบของพฤติกรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายที่วัฒนธรรมของสังคมที่สร้างมา

กล่าวได้ว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ โดย Robert K. Merton นั้นเป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญในการใช้อธิบายปรากฏการณ์ของการที่คนสังคมไทยนั้นว่าคนในสังคมไทยได้ในขณะนี้วัฒนธรรมทางสังคมที่เป็นไปในลักษณะของการนิยมความร่ำรวย มีความเชื่อที่ว่าเงินทองบันดาลได้ทุกอย่าง เงินทองซื้อความสุขได้ ซึ่งความจริงแล้วคำสอนในพระพุทธศาสนาสอนไว้ว่าความสุขนั้นอยู่ที่ใจ แต่ในเมื่อการให้ความหมายของความสุขนั้นเปลี่ยนไปเป็นความสุขคือการต้องมีเงินมากๆ คนก็จะหันไปหาแต่เงิน และไม่สนใจคำสอนของพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงถูกลดบทบาทลง และเนื่องจากคนไทยในปัจจุบันจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายทางวัฒนธรรม (Cultural Goals) หรือความต้องการของตนเอาไว้ว่า จุดมุ่งหมายของคนในยุคทุนนิยม วัตถุนิยมนี้คือความต้องการร่ำรวย มีเงินทอง เมื่อมีเงินทองแล้วจะได้นำเงินไปซื้อวัตถุต่างๆ เพื่อนำมาความสุข เพื่อชดเชยเวลาและความสุขที่เสียไปกับการทำงาน หรือคิดในอีกทางหนึ่งก็เพื่อให้รางวัลกับตัวเองจากการเหน็ดเหนื่อยทำงาน นอกจากนี้คนในยุคนี้ยังต้องการการยอมรับทางสังคม ซึ่งการยอมรับในสังคม วัตถุนิยมนี้ก็คือต้องมีวัตถุต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับ เช่น มีรถยนต์ราคาแพง มีบ้านหลังใหญ่เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเชื่อว่าทุกคนในสังคมสามารถได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการทุกคน อันเนื่องจากบุคคลแต่ละบุคคลมีพื้นฐานไม่เหมือนกัน มีทุนทางสังคมไม่เท่ากัน ทำให้โอกาสของคนเราที่จะเข้าถึงจุดมุ่งหมาย (Cultural Goals) นั้นต่างกันไปด้วย และเมื่อคนที่ทำงานหนักแต่ไม่สามารถเข้าถึงความร่ำรวยได้ก็จะทำให้เกิดความเครียด ความกดดัน (Strain) กับบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงจุดมุ่งหมายทางสังคมทำให้เกิดความผิดปกติ (Dysfunction) คนเกิดอาการเบื่อหน่ายกับชีวิต รู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ Merton มองว่าเป็นพฤติกรรมของการหนีโลก (Retreatism) กล่าวคือคนไม่ยอมรับจุดมุ่งหมายของสังคม และต้องการปลีกตัวออกมาจากแรงกดดันด้วยการแสวงหาความสุขที่แท้จริงจากรสพระธรรม ทำให้คนหันเข้ามาสนใจคำสอนของพระพุทธศาสนาอีกครั้งและสนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมกัน

เพิ่มขึ้นคนไทยเริ่มละจากจุดมุ่งหมายเดิมคือความต้องการจะร่ำรวยเงินทองมาเป็นความต้องการความสงบสุขทางจิตใจทำให้มีความพยายามจากหลายฝ่ายทั้งทางภาครัฐและเอกชนที่จะเข้ามาช่วยเหลือคนไทยจำนวนมากที่ประสบปัญหาความเครียดด้วยการใช้กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาเป็นพุทธโอสธโดยแนวคิดการเสริมพลังคำสอนนี้สามารถทำได้โดยใช้แนวคิดกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970)

2.6 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

Wallace (1970) ให้ความหมายเกี่ยวกับกระบวนการเสริมพลังคำสอนว่า เป็นความพยายามฟื้นฟูพลัง (Revitalization) ให้กับสังคมด้วยการปรับรูปแบบของพิธีกรรมและความเชื่อใหม่ซึ่งประยุกต์มาจากพื้นฐานความเชื่อเดิม

ตามคำกล่าวนี้พบว่าขบวนการศาสนาในรูปนี้พบได้มากในสังคมที่ถูกอำนาจจากภายนอกเบียดเบียนคุกคามดังเช่นสังคมไทย ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาขึ้น

2.6.1 บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ในการฟื้นฟูคำสอนของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระเทพโศภณ (2547) เมื่อได้ตระหนักถึงปัญหาของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันอันที่จริงมีหลายประการเช่นคนที่เข้าวัดฟังเทศน์นั้นมีแต่ผู้สูงอายุ อาจเป็นเพราะธรรมเนียมนิยมในการเทศนา คือ พระสงฆ์นั่งบนธรรมาสน์และชาวบ้านนั่งบนพื้นพนมมือฟังธรรม ซึ่งเป็นลักษณะที่คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยชอบนัก และผลที่เกิดขึ้น คือมีเฉพาะคนแก่เท่านั้นที่เข้าวัดในวันพระ สถานการณ์ยิ่งหนักซ้ำเข้าไปอีก เพราะวันพระตรงกับวันทำงานและคนหนุ่มสาวมาวัดไม่ได้ มีพระธรรมเทศนาบ้างในวันอาทิตย์ แต่การไปวัดวันอาทิตย์ก็ไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก คนมักพูดว่าไม่มีเวลาไปวัดและฟังธรรม ทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงปัญหาและมีความพยายามที่จะฟื้นฟูให้พระพุทธศาสนาให้กลับมาได้รับความสนใจอีกครั้ง สถานการณ์เช่นนี้ไม่ใช่เพียงแค่พระสงฆ์หรือประชาชนทั่วไปที่ตระหนักถึง แต่รวมไปถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงให้ความสนใจและทรงมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วย เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลมหาชนกชาดกเป็นพากย์ภาษาไทยและอังกฤษ โดยมีการปรับให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ตามท้องเรื่อง พระมหาชนก ทรงบำเพ็ญวิริยบารมีย่างยิ่งยวด ไม่ทรงประสงค์ผลตอบแทนอะไร ได้ทรงขึ้นครองราชย์และนำความรุ่งเรืองมาสู่พระราชอาณาจักร มหาชนกชาดกซึ่งจัดพิมพ์เมื่อปี 2539 และเป็นหนังสือขายดีที่สุด

เหมาะกับสถานการณ์ทรงย้ำเตือน ให้คนไทยอดทนต่อวิกฤตทางเศรษฐกิจ และเพียรพยายามในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยอาศัยความเพียร ปัญญา และสุขภาพแข็งแรง

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเช่น มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พยายามเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยซึ่งมีภารกิจดังนี้ มีศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติ มีคำแนะนำทั้งพากย์ภาษาไทยและอังกฤษอีกทั้งยังมีการเราฝึกอบรมพระสงฆ์ให้สามารถสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนได้ และส่งนิสิตให้ออกไปฝึกปฏิบัติงานอยู่กับชาวบ้าน และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ทำคำสอนของพุทธเจ้าให้สืบค้นได้ง่ายจากทั่วโลกเป็นต้น

2.6.2 การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม

2.6.2.1 การให้ทาน

พุทธทาส (2536) กล่าวถึงการให้ทานว่ามีหลายประเภท ดังนี้

1) การให้วัตถุทานหรือการให้อามิสทาน เป็นการให้ทานที่ให้เป็นสิ่งของก็ได้ หรือเป็นการสละ ซึ่งความสุขส่วนตัวของตนเองเพื่อให้เกิดความสุขแก่ผู้อื่นก็ได้ เช่น เงิน หรือสิ่งของที่เกื้อกูลแก่ ชีวิต แต่การให้ทานนั้นจะต้องให้สิ่งที่ได้มาด้วยความชอบธรรม ไม่ใช่ลักขโมยมาเพื่อจะได้ไม่เกิดโทษแก่ผู้รับ และการให้ทานนั้นต้องให้ด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ สำหรับการให้ต้องเลือกของที่จะให้ด้วยว่าเป็นของที่เหมาะสมและสมควรจะให้ ให้ทานให้ถูกเวลา ยกตัวอย่างเช่นเมื่อคนที่เราจะให้ทานได้รับของสิ่งเดียวกันกับที่เราคิดจะให้นั้นถือว่าการให้ทานที่ผิด เพราะเมื่อเขามีเยอะแล้ว วัตถุทานที่เราให้ไปจะไม่ทำให้เกิดประโยชน์แก่เขา

2) การให้อภัยทาน หมายถึงการให้อภัย คำว่าอภัยนี้หมายความว่าไม่ต้องกลัว กล่าวคือการที่เราให้อภัยคือ เราให้ความไม่ต้องกลัวแก่คนผู้นั้น แปลว่าผู้นั้นไม่ต้องกลัวเรา เราสามารถให้อภัยได้ทั้งกาย วาจา ใจ สำหรับการให้อภัยในอีกรูปแบบหนึ่งคือการที่เราไม่ไปเบียดเบียนใคร นี่ก็ถือเป็นการให้อภัย หรือการแผ่เมตตาจิตให้กันนั้นก็ถือเป็นการให้อภัย

3) ธรรมทาน คือการให้ธรรมะเป็นทาน คำว่าธรรมนี้หมายถึงความรู้ที่เขารู้แล้วจะไม่ใช่เป็นทุกข์ ซึ่งธรรมทานนี้ให้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม แล้วก็ต้องมีผู้รับทานจึงจะสำเร็จประโยชน์ ถ้าให้ไปแล้วไม่มีใครรับจะถือว่าการให้ทานนี้เป็นหมัน

2.6.2.2 การรักษาศีล

พุทธทาส (2536) กล่าวถึงการรักษาศีลว่า ศีลนั้นแปลว่าปกติ แต่ศีลของมนุษย์นั้นหมายความว่า ยังคงทำอะไรทุกอย่างปกติ ยกตัวอย่างเช่นผู้ใดมีภาวะปกติทางกายและวาจาที่แสดงออกมาให้เห็นชัดๆ ว่าไม่มีเรื่องกรรมกรวนกระวาย ไม่มีความเดือดร้อนระส่ำระสาย ไม่มีเรื่องหมองเศร้า สิ่งนี้แสดงว่าคนผู้นั้นมีศีล คือมีความปกติ ศีลนั้นมี 2 ประเภท กล่าวคือ

1) ศีลที่บัญญัติโดยธรรมชาติ ธรรมชาติก็คือธรรมชาติของจริง ซึ่งตัวธรรมชาติเองนี้มีกฎของตัวเองเป็นกฎที่ตายตัว ถ้าทำให้ผิดปกติไปจากธรรมชาตินั้นจะเกิดเรื่องยุ่ง

2) ศีลที่มนุษย์บัญญัติขึ้น ศีลชนิดนี้คือศีลที่อ้างอิงกฎของธรรมชาติ มนุษย์บัญญัติศีลที่อ้างอิง กฎของธรรมชาติ ดังนั้นการจะปฏิบัติตามสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นก็จะต้องดูว่าธรรมชาตินั้นเป็นอย่างไร หลักเกณฑ์ของธรรมชาติเป็นอย่างไร เมื่อเรารู้หลักเกณฑ์ของธรรมชาติแล้วเราจึงอาศัยหลักของธรรมชาติเป็นเครื่องวินิจฉัยตัดสินว่าอะไรทำแล้วผิดศีลอะไรทำแล้วไม่ผิดศีล ซึ่งการจะเป็นผู้รักษาศีลนั้นจะต้องไม่มีกิเลส ต้องไม่เข้าข้างตัวเอง เพราะถ้าเข้าข้างตัวเองก็จะมีช่องโหว่สำหรับหลีกเลี่ยงหรือแก้ตัวเอาประโยชน์เข้าข้างตัวเอง จะทำให้ไม่สามารถรักษาศีลได้

2.6.2.3 การทำสมาธิ

การปฏิบัติธรรมในยุคสมัยปัจจุบันคือการทำสมาธิ ซึ่งจะมีหลายรูปแบบตามแต่ละสำนัก แต่จะมีเป้าหมายเดียวกันคือการทำให้ร่างกายและจิตใจสงบ การฝึกสมาธิในรูปแบบต่างๆ ไปดังนี้

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) พูดถึงการทำสมาธิว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าการทำสมาธิ(meditation)เป็นการรักษาในรูปแบบหนึ่ง และที่สำคัญไปกว่านั้นเป็นที่ทราบกันดีว่าเจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในขณะที่กำลังทำสมาธิอยู่ใต้ต้นโพธิ์ ดังนั้นการนั่งสมาธิกับคำสอนต่างๆ ของพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่เคียงคู่กันในทุกยุคทุกสมัย อย่างไรก็ตามหลังจากเวลาผ่านพ้นมาหลายพันปี การทำสมาธิตามแนวพระพุทธศาสนาได้ถูกตัดต่อ เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมออกไปตามความเห็นของอาจารย์แต่ละสำนัก ซึ่งแต่เดิมนั้นการทำสมาธิเรียกเป็นภาษาสันสกฤตโบราณว่า Dhyana ซึ่งแปลว่า การยกระดับจิตใจให้ไปสู่สภาวะของความเป็นพุทธะ (ระดับจิตใจส่วนลึกของคนเรา) ซึ่งเป็นสภาวะที่ไม่มีแบ่งแยกระหว่างผู้ทำสมาธิและสรรพสิ่งต่างๆ ในจักรวาล

ผู้ทำสมาธิจะเกิดความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ต่อทุกสรรพสิ่ง ซึ่งสภาวะที่สมบูรณ์ที่สุดนี้ไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนด้วยคำพูดหรือคำอธิบายใดๆ (ในพระพุทธศาสนาเรียกนิพพาน) โดยการทำสมาธิสามารถสรุปกระบวนการสั้นๆ ได้ว่าเป็นกระบวนการในการทำให้ร่างกายจิตสำนึก และจิตใต้สำนึกหยุดทำงานหรือมีการทำงานน้อยที่สุดเพื่อให้จิตใจส่วนลึกของเราได้มีโอกาสทำงานอย่างเต็มที่

หลักการกว้างๆ ในการทำสมาธิของสถาบัน Seva Dharma Mission ในประเทศอินเดีย กล่าวไว้ว่า ต้องเริ่มจากการหยุดการทำงานประสาทสัมผัสเสียก่อน โดย

1) การไม่ให้มือทำงาน ในการทำสมาธิผู้ฝึกจะนั่งนิ่งเฉย โดยเอามือทั้งสองวางซ้อนกันที่ตักนิ้วมือประสานกัน หลายศาสนาใช้วิธีนับลูกประคำหรือลูกปัดพร้อมกับสวดมนต์ภาวนา การทำสิ่งที่เข้าไปเข้ามาด้วยวิธีใดก็ตามจะช่วยให้จิตสำนึกที่วุ่นวายสงบลงได้ แน่แน่นอนว่าจิตสำนึกเรายังทำงานแต่น้อยลงกว่าปกติ แต่ในการทำสมาธิเพื่อเข้าถึงจิตใจส่วนลึกที่สุดเราต้องการให้ประสาทสัมผัสและจิตสำนึกของเราทำงานน้อยที่สุด มือทั้งสองของเราจึงควรจะอยู่นิ่งที่สุด

2) การไม่ให้เท้าทำงาน บางศาสนาสอนให้ผู้ทำสมาธิใช้การภาวนาแบบแกว่งตัว บางศาสนาใช้เดินจงกรมหรือวิธีการเดินรำ การเคลื่อนไหวซ้ำซากเช่นนี้ยังไม่ทำให้จิตสำนึกสงบลงโดยสมบูรณ์จึงควรหยุดการทำงานของประสาทสัมผัสส่วนนี้ด้วยการนั่งท่าดอกบัว ซึ่งดาบสในประเทศอินเดียได้ทดลองใช้ทำนั้มานานหลายพันปีแล้วทำโดยการวางเท้าขวาทับอยู่บนต้นขาซ้าย ส่วนเท้าซ้ายทับอยู่บนต้นขาขวา ซึ่งจากการทดลองหลายครั้งหลายหนพบว่า คนที่นั่งในท่านี้แม้ว่าจะไม่ทราบวิธีทำสมาธิเลย ก็สามารถมีการเปลี่ยนแปลงของคลื่นสมองคือ คลื่นสมองเบตา(Beta) ซึ่งค่อนข้างวุ่นวายและรวดเร็วจะเปลี่ยนเป็นคลื่นสมองอัลฟา(Alpha) ซึ่งราบเรียบและช้าอันแสดงถึงสภาวะที่ผ่อนคลาย นอกจากนี้ยังมีการทดลองให้ผู้นั่งในท่านี้คิดปัญหาคณิตศาสตร์ยากๆ ท่ามกลางเสียงอึกทีกมีแสงสีและเครื่องล่อตาต่างๆ แต่ปรากฏว่าผู้ที่นั่งในท่านี้มีปฏิกิริยาตอบสนองน้อยมา และใช้ความคิดได้ดีกว่าท่าปกติธรรมดา ดังนั้นการนั่งท่าดอกบัวจึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการฝึกสมาธิ

3) การไม่ให้หลอดเลือดทำงานในบางศาสนาสอนให้สวดมนต์หรืออ่านคัมภีร์ด้วยเสียงดังๆ เพื่อหันเหจิตใจให้เลิกหมกมุ่นกับสิ่งเร้าที่อยู่นอกร่าง การทำเช่นนี้มีผลดีมากก็จริง แต่ไม่สามารถยกระดับจิตใจให้เข้าสู่สภาวะสูงสุดได้ เพราะหลอดเลือดยังทำงานอยู่และหูของเราก็ยังได้ยินเสียงสวดมนต์ของเราอยู่ ซึ่งทำให้จิตสำนึกยังคงตื่นตัวอยู่

ตลอดเวลา แต่การทำสมาธิยังมีวิธีการที่ทำให้หลุดเสียงสงบ คือ การเลือกห้องคำบริกรรมบางอย่างในใจ

4) การหลับตาไม่ให้ตาทำงาน การหลับตาทำให้ตาหยุดการทำงานอย่างสิ้นเชิง

5) การหยุดการทำงานของหูและจมูก_ เป็นการยากที่จะไม่ทำให้หูและจมูกทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากอยู่ในที่ๆ เสียงดัง เช่นกันหากอยู่ในที่ๆ มีกลิ่นต่างๆ ลอยมา เราจะทำอย่างไรที่จะทำให้สิ่งเหล่านั้นไม่สามารถมารบกวนเราในการนั่งสมาธิสำหรับวิธีที่เป็นไปได้ก็คือ การสร้างจินตนาการขึ้น เพื่อหันเหจิตใจออกไปจากสิ่งเร้า โดยการเปลี่ยนสถานะของจิตได้สำนึกด้วยการจินตนาการว่านั่งสมาธิอยู่ในที่สงบเงียบห่างไกลความวุ่นวาย แต่อย่างไรก็ตามนี่เป็นการฝึกสมาธิในขั้นสูงที่จะทำให้ประสาทสัมผัสหยุดการทำงาน ทำให้จิตสำนึกที่ควบคุมการทำงานของประสาทสัมผัสและอวัยวะเหล่านี้หยุดการทำงานไปด้วย ทั้งหมดนี้คือวิธีการที่จะไม่ให้ประสาทสัมผัสทำงาน ผู้ฝึกสมาธิจะสามารถข้ามพ้นจิตสำนึกเข้าสู่จิตได้สำนึกในขณะที่ไม่ได้นอนหลับโดยไม่ต้องอาศัยวิธีการใดๆ ที่ซับซ้อนเมื่อประสาทสัมผัสหยุดการทำงานแล้ว เราก็ได้ก้าวข้ามจากจิตสำนึกสู่จิตได้สำนึก ต่อมาภาพในอดีต แผนการในอนาคต ความหวังกังวลต่างๆ จะพรั่งพรูเข้ามาในจิตใจของเราในขณะที่เราเริ่มทำสมาธิ เพราะจิตได้สำนึกนั้นมีหน้าที่สะสมข้อมูล ความจำ ประสบการณ์ ความคิดต่างๆ ทำให้จิตได้สำนึกทำงานอยู่ตลอดเวลา เมื่อเราหยุดการทำงานของจิตได้สำนึกโดยฉับพลันในขณะที่ทำสมาธิจึงเป็นเรื่องยาก สิ่งที่จะช่วยให้ไม่คิดอะไรในขณะที่ทำสมาธิ นั่นคือ วิธีการที่เรียกว่า มंत्रา หรือการท่องคำสองพยางค์ ซึ่งกลุ่มผู้ฝึกสมาธิโดยวิธีมंत्रาประกอบด้วยหายใจเข้าออกอย่างเป็นจังหวะจะสามารถสงบความวุ่นวายในจิตได้สำนึกได้เป็นอย่างดี ในไม่ช้าพลังจิตอันมหาศาลอันเกิดจากจิตใจที่จดจ่อกับเสียงที่ท่องไว้ในใจของผู้ทำสมาธิจะค่อยๆ ยกระดับจิตใจให้เข้าสู่ความเป็นพุทธะ

6) คลื่นสมองในขณะที่ทำสมาธิ สมองของคนเราประกอบด้วยเซลล์ประสาทหลายพันล้านเซลล์แต่ละเซลล์ได้สร้างกระแสไฟฟ้าเล็กๆ ขึ้นซึ่งรวมกันแล้วจะเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าหรือคลื่นสมองซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของจิตใจ จากการต่อเครื่องมือที่ใช้วัดคลื่นสมองเข้ากับศีรษะของคนเรา ทำให้เราพบว่าคลื่นสมองที่เกิดขึ้นในขณะที่สภาวะจิตสำนึกตื่นตัวตามปกติเป็นคลื่นเบตา ซึ่งเป็นความถี่รวดเร็วใสม่าเสมอ อันเป็นการชี้ชัดถึงความกระสับกระส่ายวุ่นวายของจิตใจคนปกติทั่วไป แต่เมื่อเอาใจจดจ่อกับมंत्रาคลื่นสมองของผู้ทำสมาธิก็จะมีความถี่ที่ช้าและแน่นอนขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นคลื่นเธตาที่มีพลังงานทางจิตมหาศาลในสภาวะที่กำลังเข้าสู่จิตใต้สำนึกนี้ นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าเป็น

ภาวะที่คนเราเกิดความคิดสร้างสรรค์ หยั่งรู้เอง มีความสงบทางจิตใจสูงสุด และจะทำให้ผู้ทำสมาธิมีความสงบมากขึ้น มีจิตใจจดจ่อกับมันตรามากขึ้นคลื่นสมองก็จะช้าลงอีกจนกลายเป็นคลื่นเดลตา เมื่อระดับพลังงานเดลตาเพิ่มมากขึ้น ความปิติความสุขใจก็จะมากขึ้น ด้วยจนกระทั่งคลื่นสมองของผู้ที่ทำสมาธิดูเหมือนจะหยุดนิ่งเข้าสู่ความว่างไม่มีตัวตน ไม่มีอัตตาเข้าสู่สภาวะความเป็นพุทธะ

สำหรับการทำสมาธินั้นมีงานวิจัยของไทยที่แสดงให้เห็นถึงข้อดีของการทำสมาธิไว้เช่นกัน อันได้แก่

ก่องแก้ว เจริญอักษร (2545) กล่าวว่า สำหรับหลักพุทธศาสตร์ได้พูดถึงงานการฝึกจิตให้มีคุณสมบัติพิเศษว่ามี 2 ระดับ

ระดับแรกคือการใช้งานซึ่งจัดเป็นความมุ่งหมายของการฝึกจิตโดยตรง คือการฝึกจิตให้สงบราบเรียบ นิ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน จนถึงขั้นดื่มด่ำแนแนแน่นอยู่กับสิ่งที่กำหนดเป็นลักษณะการฝึกจิตที่ปรากฏอยู่แล้วในบางศาสนา ลักษณะนี้ทางพุทธศาสตร์เรียกชื่อว่า”สมถกรรมฐาน” โดยมีจุดมุ่งหมายในการฝึกจิตให้สงบนิ่ง ไม่หวั่นไหวเพียงเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามจิตที่เป็นสมาธิในลักษณะนี้จะมีสมรรถภาพสูง เป็นจิตที่มีพลังมาก มีความนุ่มนวลเหมาะแก่การใช้งานเพราะไม่เครียด ไม่กระด้าง

ส่วนระดับที่สองของการฝึกจิตทางพุทธศาสนาเรียกว่า “วิปัสสนากรรมฐาน” อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อการใช้งานเป็นพิเศษอีกระดับหนึ่ง เป็นระดับที่สูงกว่ากรรมฐานอย่างสมบูรณ์ แล้วใช้จิตที่สงบนิ่งนั้นพิจารณาธรรมชาติของชีวิตให้รู้เห็นความเป็นจริงตามกฎไตรลักษณ์ กล่าวได้ว่า การที่จิตสงบถึงขั้นเหมาะแก่การเจริญวิปัสสนาได้ย่อมแสดงว่าจิตมีคุณภาพสูงสามารถใช้เป็นฐานปฏิบัติการทางปัญญา คือใช้พิจารณาให้ถึงความหลุดพ้นได้

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2545) กล่าวว่า การทำสมาธิไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลทางจิตขั้นสูงในศาสนาเท่านั้น ในระดับหนึ่งผู้ที่สามารถทำสมาธิได้จะรู้สึกผ่อนคลายทั้งกายและใจ ทำให้ใจเป็นสุขและมีสุขภาพดี สมาธิ คือ ภาวะจิตที่นิ่งตั้งมั่น ผู้ที่มีสมาธิจะรู้สึกผ่อนคลาย และการเผาผลาญพลังงานในร่างกายจะช้าลง การทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกายจะลดความแรงของการถูกกระตุ้น ทำให้รู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น การปฏิบัติสมาธิทำได้หลายวิธีทั้งการนั่ง การเดิน และไม่ต้องทำเฉพาะในวัดเท่านั้น ทุกคนสามารถทำสมาธิได้ทุกที่ เช่นที่บ้าน ที่ทำงาน หรือที่เหมาะสม

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาที่เสถียรธรรมสถาน
จึงขอล่าความเป็นมาของเสถียรธรรมสถานโดยย่อ

2.6.3 เสถียรธรรมสถาน

เสถียรธรรมสถานเป็นสถานปฏิบัติธรรมที่ซึ่งมีการใช้กระบวนการเสริมพลัง
คำสอนของพระพุทธศาสนาโดยใช้แนวคิดกระบวนการเสริมพลังตามกรอบแนวคิด
กระบวนการเสริมพลังของของ Anthony F. C. Wallace (1970)มาใช้เพื่อทำให้การเผยแผ่
หลักคำสอนของพระพุทธศาสนากลับมาเป็นที่สนใจของพุทธศาสนิกชนอีกครั้ง โดยจะขอ
กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของเสถียรธรรมสถานดังนี้

1) ประวัติความเป็นมาของเสถียรธรรมสถาน

เสถียรธรรมสถานก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2530 โดยแม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต
ภายใต้ความอนุเคราะห์จากกองทุนเสถียรธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม
และการ เผยแพร่ธรรมะโดยเริ่มต้นงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี และนักบวชตั้งแต่
ปี พ.ศ. 2531 เพื่อ แบ่งปันความสุขสงบเย็นต่อเพื่อนมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดย
ปราศจากปัญหาโดยใช้หลัก พุทธธรรม เป็นอีกสถานที่ที่เผยแพร่การฝึกสมาธิตามหลักพุทธ
ศาสนา เพื่อพัฒนาจิตใจโดยการทำงานของเสถียรธรรมสถานเน้นการทำงานเชิงรุกเน้นการ
ป้องกันและส่งเสริมการนำ การฝึกสมาธิไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาศักยภาพ
ตนเอง โดยมีการสอนการฝึกสมาธิ ตั้งแต่สตรีมีครรภ์ เด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน ตลอดจนบุคคล
ทั่วไปที่สนใจ โดยกิจกรรมของแต่ละวัยจะ แตกต่างกันไปเช่นเด็กก็จะสอนการฝึกสมาธิ
ผ่านการวาดรูปบนผ้าบาติก เดินบัลเลต์ วัยรุ่นก็จะ สอนการฝึกสมาธิผ่านการทำกิจกรรม
บำเพ็ญประโยชน์เช่น การสร้างสวนธรรม การเข้าค่ายภavana กับความรัก การเข้าโครงการ
เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา เสถียรธรรมสถานเป็นสถานที่พัฒนาจิตใจที่มี ประชาชนให้ความสนใจ
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมากเฉลี่ยสัปดาห์ละ 500 คน และมีวัยรุ่นเข้า ร่วมกิจกรรมเฉลี่ยปี
ละ 3, 400 คน มีการจัดกิจกรรมผู้นำเยาวชนเพื่อให้เกิดเครือข่ายของเยาวชนทั่วประเทศโดย
จัดให้มีเว็บไซต์เป็นช่องทางการติดต่อระหว่างเยาวชนด้วยกัน และระหว่างเยาวชนกับ 24
หลักการทำงานของเสถียรธรรมสถานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยใช้หลักพุทธ
ธรรมนำสังคมเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ ได้มาทำแบบฝึกหัด
ร่วมกันในการ ให้และการรับผ่านการทำงานเพื่อสังคมอันจะเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น โดย
เสถียรธรรมสถาน มีโครงการและรูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรมดังนี้ โดยมีวัตถุประสงค์และ
โครงการต่างๆ ดังนี้ (ขวัญชนก เรนนี่, 2552)

2) วัตถุประสงค์ของเสถียรธรรมสถาน

- (1) เพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เผยแพร่ธรรมะแก่เพื่อนมนุษย์ สามารถนำธรรมะไปใช้ได้ดับทุกข์ในชีวิตประจำวัน ให้มีชีวิตที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์
- (2) เพื่อสาธิตการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยใช้หลักพุทธธรรมนำสังคม
- (3) เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้มาทำแบบฝึกหัดร่วมกัน ในการให้ และการรับ ผ่านการทำงานเพื่อสังคม อันจะเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ด้วยวิธีการดังนี้

3) โครงการของเสถียรธรรมสถาน

เสถียรธรรมสถานมีวิธีการเสริมพลังคำสอนและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา ผ่านการดำเนินกิจกรรมที่น่าสนใจซึ่งวิธีการนี้สามารถดึงดูดคนให้เข้ามาศึกษาพระธรรมคำสอนและเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมต่างๆ เป็นจำนวนมากซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้แก่

(1) โครงการจิตปัสสัรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์

โครงการจิตปัสสัรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์ได้แนวคิดจากที่ทางการแพทย์ยืนยันว่า อารมณ์ ของแม่มีผลโดยตรงต่อลูกในครรภ์ และการเลี้ยงดูของพ่อแม่มีผลอย่างมากต่อทัศนคติและ พฤติกรรมของลูกดังนั้นพ่อแม่คือตัวอย่างของการใช้ชีวิตอย่างมีจิตปัสสัรให้ลูก กิจกรรม ครอบครัวจิตปัสสัรจะเป็นเพื่อนกับพ่อแม่โดยการมีกิจกรรมพบกันอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง เป็นโครงการที่ทำงานป้องกันปัญหาสังคมเชิงรุก ช่วยให้พ่อแม่ได้เตรียมความพร้อม ต่อการให้กำเนิดชีวิตทั้งกายและจิตอย่างสมดุล โดยดูแลตั้งแต่การปฏิสนธิจิตไป จนกระทั่งการภาวนา กับลูกในครรภ์ตลอดระยะเวลา 9 เดือน โครงการจิตปัสสัรตั้งแต่นอน อยู่ในครรภ์จะช่วยให้พ่อแม่เข้าใจเรื่องการมีความสุขในการใช้ชีวิตในปัจจุบันขณะ การสอนให้ แม่มีความตั้งใจที่จะเป็นแม่ที่ดีโดยการตั้งใจที่จะรักษา ภาย วาจา ใจ ไม่ให้ขุนมัวตลอดการตั้งครรภ์ และช่วยพ่อแม่ให้เข้าใจบทบาท ของตนและช่วยทำให้แม่มีชีวิตประจำวันที่ไม่ขุนมัว ฝึกให้ พ่อแม่มองโลกอย่างเข้าใจความจริง เพื่อให้ลูกเห็นแบบอย่างของการใช้ชีวิตอย่างมีสติ และปัญญาพร้อมที่จะเรียนรู้กับทุกคน ทุกที่ ทุก สถานการณ์ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้พ่อแม่มีลูกอย่างตั้งใจ และตั้งใจที่จะเป็นพ่อแม่ที่ดีด้วยการ รักษา ภาย วาจาใจให้อยู่ในกุศล เพื่อสร้างพื้นฐานจิตที่ปัสสัรเป็นทุนของชีวิตให้ลูกตั้งแต่น 25 เทคนิควิธีการอบรมใช้การบรรยาย และการสนทนาแลกเปลี่ยน ชมวีดีทัศน์ วิทพยากร ในการ อบรมคือพระสงฆ์ หรือแม่ชีคณสนีย์

และคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ระยะเวลาการจัดกิจกรรมปีละ 10- 20 ครั้ง ครั้งละ 1 วัน กลุ่มเป้าหมายคือครอบครัวใหม่ จำนวนกลุ่มเป้าหมายแต่ละครั้ง 50 -100 คน ค่าใช้จ่ายตาม ศรัทธา

2) โครงการโรงเรียนพ่อแม่

เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อความต่อเนื่องจากหลักสูตรจิตปัสัศสรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์ เมื่อคุณแม่คลอดลูกแล้วสามารถพาลูกและครอบครัวมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยจะมีการส่งเสริมให้พ่อแม่เลี้ยงลูกอย่างตั้งใจ และปรับตัวตน ปรับอารมณ์ไปพร้อมกับพัฒนาการของลูก และยังคงกิจกรรมการนั่งสมาธิ เดินจงกรม และฟังบรรยายธรรม เช่นเดียวกับโครงการจิตปัสัศสรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์ นอกจากนี้โครงการจะมีกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับในวัยต่างๆ และมีพิธีกรรับเชิญพิเศษที่จะมาแนะนำวิธีการเลี้ยงลูกให้เหมาะสมกับวัย

(3) โครงการธรรมะสัญจร

วัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการ ปฏิบัติธรรม การพัฒนาจิต การนั่งวิปัสสนากรรมฐาน เน้นการอบรมหลักธรรม ทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม พุทธประวัติ วันสำคัญทางศาสนา การปฏิบัติธรรมพัฒนาจิต ใช้เทคนิคการสนทนาแลกเปลี่ยน ฝึกปฏิบัติ วิทยากรที่สอนคือพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระยะเวลา การจัดกิจกรรมตามความเหมาะสม กลุ่มเป้าหมาย นักเรียน นิสิตนักศึกษา จำนวน กลุ่มเป้าหมายแต่ละครั้ง 100 -200 คน ไม่เสียค่าใช้จ่าย

(4) โครงการสาวิกาสิกขาลัย

ประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้หญิงทั่วไปพันทุข์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม พัฒนา คุณภาพชีวิตส่งเสริมการปฏิบัติธรรมการพัฒนาจิต วิปัสสนากรรมฐาน แก้ปัญหา สังคม ปัญหา ครอบครัว เนื้อหาในการอบรมเน้นการสอนหลักธรรมการพัฒนาจิตโดยใช้ เทคนิคการสนทนา แลกเปลี่ยน ปฏิบัติธรรม วิทยากรคือพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระยะเวลา การจัดกิจกรรมตามความ เหมาะสม กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มวัยทำงาน จำนวนกลุ่มเป้าหมาย แต่ละครั้งไม่มีกำหนดแล้วแต่ จำนวน ผู้สนใจเข้ารับการฝึกอบรมแต่ละครั้งไม่เสียค่า ใช้จ่าย

(5) การฝึกสมาธิจัดขึ้นเฉพาะกิจในกลุ่มวัยรุ่น

กิจกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะกิจเช่นการฝึกสมาธิผ่านการทำกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์ การสร้าง สวณธรรม กิจกรรมพลังของเด็กช่างกล กิจกรรมจริยศาสตร์และการดนตรี หรือจะเข้า ร่วม โครงการที่จัดทุกปีเช่น โครงการธรรมะสัญจร การประชุมเมธิต์

พันธุ์แห่งปัญญา ค่ายภาวนากับ ความรักเนื้อหาในการอบรมเน้นการสอนการพัฒนาจิต ปฏิบัติธรรมหลักอานาปานสติ ใช้ เทคนิคการสอนโดยการบรรยายเนื้อหาผ่านการทำ กิจกรรม เช่นการปั้นบ้านดิน การปลูกต้นไม้ หลังจากลงมือปฏิบัติจะมีกิจกรรมสนทนา แลกเปลี่ยนเพื่อเชื่อมโยงและสอดแทรกธรรมะและการ ฝึกสมาธิโดยมีวิทยากร คือพระสงฆ์ ท่านแม่ชีคันทน์และคณะครู อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือเยาวชนทั่วไปที่สนใจ ไม่มีการกำหนดแน่นอนแล้วแต่จำนวนผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมแต่ ละครั้งและรูปแบบกิจกรรม ไม่เสียค่าใช้จ่าย

(6) หลักสูตรศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนา

การปฏิบัติจิตภาวนาด้วยการใช้ลมหายใจเป็นเครื่องมือที่เรียกว่า “อานาปานสติภาวนา” เป็น วิธีการภาวนาที่อบรมจิตใจให้เกิดความเป็นอิสระในการภาวนา ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งใด เพราะลม หายใจมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพียงแต่ให้รู้จักใช้ลมหายใจให้ เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นและประโยชน์ สูงสุดคือเป็นเครื่องมือภาวนาให้เกิดความสงบภายใน จน สามารถใคร่ครวญธรรมและเข้าถึง สภาวะ ของธรรมส์จจะได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม พัฒนา ประสิทธิภาพการทำงาน เพิ่มพูน ความรู้ทางพุทธศาสนาเช่น หลักธรรมคำสอน ศาสนพิธี และ การนำการฝึกสมาธิไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน การนำการฝึก สมาธิไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและใช้ เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อ แก้ปัญหาสังคม ครอบครัว และปฏิบัติธรรมเป็นพระราชกุศลเฉลิมพระเกียรติ

เนื้อหาในการอบรมเน้นการสอนพุทธประวัติ วันสำคัญทางศาสนา การพัฒนาจิต การปฏิบัติธรรม หลักอานาปานสติ ใช้เทคนิคการบรรยายเนื้อหา สนทนาแลกเปลี่ยน ชมวิดีทัศน์ ทดลองปฏิบัติ วิทยากรคือพระสงฆ์ แม่ชีคันทน์และคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ระยะเวลา การจัด กิจกรรม 3 วัน จัดตลอดปีเริ่มกิจกรรมตั้งแต่วันศุกร์เวลา 16.00 น. ถึงวันอาทิตย์เวลา 16.00 น. แต่กรณีที่ตรง กับช่วงวันสำคัญทางพุทธศาสนาหรือวันหยุดราชการอาจจัดอบรม นานถึง 4-7 วัน เช่นเทศกาลปี ใหม่ วันเข้าพรรษา กลุ่มเป้าหมายคือบุคคลทั่วไป เข้ารับการ ฝึกอบรมโดยเสียค่าใช้จ่ายตามกำลัง ศรัทธา

โดยมีตารางกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงกิจวัตรประจำวันของผู้เข้าร่วมอบรม

วันแรกของการเข้าอบรม	
14.00 น.-16.00 น.	ลงทะเบียน
16.00 น	โยคะสมาธิ
17.30 น.	ปฐมนิเทศและทำวัตรเย็น
19.00 น.	สมาทานศีล 8 ส่งอารมณ์กรรมฐาน
21.00 น.	ทำความเพียรโดยส่วนตัว
วันที่สองของการเข้าอบรม (กรณีจัดอบรมมากกว่า 3 วัน กิจกรรมวันที่ 2 จนถึงวันก่อนวันสุดท้ายจะเหมือนกันทุกวัน)	
04.00 น.	ระฆังแห่งสติ
05.00 น.	ทำวัตรเช้า
06.00 น.	ธรรมรับอรุณ โยคะ สมาธิ
08.00 น.	พิจารณาอาหารเช้า
09.00 น.	ร่วมฟังการจัตรายการวิทยุ 'สาวิกา' ออกอากาศสด
10.00 น.	ภาวนากับบทเพลง ธรรมบรรยาย
11.30 น.	พิจารณาอาหารกลางวัน
12.00 น.	ว่างอยู่ในปัจจุบันขณะ
13.30 น.	สมาธิภาวนา ยืน เดิน นั่ง นอน และตอบคำถาม
16.00 น.	น้ำปานะ
18.00 น.	ทำวัตรเย็น
19.00 น.	ธรรมบรรยาย สมาธิภาวนา
21.00 น.	ทำความเพียรโดยส่วนตัว
วันสุดท้ายของการเข้าอบรม	
04.00 น.	ระฆังแห่งสติ
05.00 น.	ทำวัตรเช้า
06.00 น.	ธรรมรับอรุณ โยคะ – สมาธิ
08.00 น.	พิจารณาอาหารเช้า
09.00 น.	ร่วมฟังการจัตรายการวิทยุ 'สาวิกา' ออกอากาศสด
10.00 น.	ภาวนากับบทเพลง ธรรมบรรยาย
11.30 น.	พิจารณาอาหารกลางวัน
12.00 น.	ว่างอยู่ในปัจจุบันขณะ
13.30 น.	สมาธิภาวนา ยืน เดิน นั่ง นอน และตอบคำถาม
16.00 น.	จบกิจกรรมการเข้าอบรม

2.6.4 วิเคราะห์กระบวนการสอน(การปฏิบัติธรรม)ของเสถียรธรรมสถานตามกรอบแนวคิด การเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F. C. Wallace (1970)

จากกระบวนการเสริมพลังของ Wallace ที่ว่าด้วยกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ซึ่งกล่าวถึงความพยายามที่จะรักษาคุณภาพที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่ามีความพยายามจะรักษาคุณภาพของคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ประกอบกับการมีปัจจัยภายนอกจากต่างชาติโดยเฉพาะจากชาติตะวันตกที่เข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จนในที่สุดคนไทยได้ห่างเหินและไม่สนใจคำสอนของพระพุทธศาสนาจนเป็นเหตุให้เมื่อเกิดความเครียดและความทุกข์มาเยือนบุคคลเหล่านี้ แต่บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถหาทางออกด้วยตนเองได้เพราะว่าชาติที่พึงทางจิตใจ ต่างจากคนไทยในสมัยก่อนที่เมื่อมีปัญหาที่หันหน้าเข้าวัดพึ่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจนทำให้จิตใจสงบสุขและสามารถกลับไปดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติ ข้าพเจ้าจึงเกิดคำถามขึ้นว่าทำอย่างไรจะทำให้คนที่ทุกข์ใจสามารถคลายความทุกข์โดยการหันไปพึ่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ จึงพยายามมองหาคำตอบซึ่งก็พบว่าที่เสถียรธรรมสถานมีความสามารถที่จะชักจูงพุทธศาสนิกชนให้เข้ามาศึกษา มาปฏิบัติธรรมได้เป็นจำนวนมาก จึงสนใจในกระบวนการที่เสถียรธรรมสถานใช้ฟื้นฟูให้พระธรรมคำสอนกลับมาได้รับความนิยมและบทบาทในชีวิตของคนไทยอีกครั้ง หนึ่งจึงเกิดการนำมาซึ่งการศึกษาที่เสถียรธรรมสถาน กับกระบวนการเสริมพลัง(Revitalization process) ซึ่งเสถียรธรรมสถานมีการดำเนินการบริหารจัดการได้เหมือนกับแนวคิดกระบวนการเสริมพลังของWallaceจะเห็นได้ว่าเสถียรธรรมสถานเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างสันติ ด้วยการสร้างกฎระเบียบขึ้นมาใหม่ (Formulation of a code) โดยให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งในที่นี้คือแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต นอกจากนี้ต้องอาศัยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งให้เป็นพิมพ์เขียวเพื่อให้เกิดความศรัทธาซึ่งสำหรับเสถียรธรรมสถานได้สร้างกลุ่มขึ้นมาเช่นกลุ่มเยาวชน คนหนุ่มสาวที่เข้ามาปฏิบัติธรรม หรือแม้แต่การนำนักแสดงที่มีชื่อเสียงมาเป็นแบบอย่างหรือพิมพ์เขียวของคนที่ผ่านมากระบวนการสอนของเสถียรธรรมสถานโดยใช้กฎระเบียบใหม่ซึ่งในที่นี้หมายถึงการอธิบายพระธรรมคำสอนในรูปแบบของเสถียรธรรมสถาน เพื่อหวังที่จะแก้ไขและฟื้นฟูกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาให้กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งด้วยการอาศัยความเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาชีวิตของเราให้อยู่เหนือสิ่งที่เป็นความอึดอัดหรือความทุกข์ได้ ด้วยการฝึกฝน เพราะฉะนั้นเสถียรธรรมสถานจึงจัดวิถีชีวิตของชุมชนภายในเสถียรธรรมสถานให้เกื้อกูลต่อการที่จะพิจารณาชีวิต ทั้งในฝ่ายกายและในฝ่ายใจให้กายกับใจมีความเจริญก้าวหน้า ให้มีย่างก้าวที่มีสติและได้สื่อสาร

แพร่กระจายแนวความคิดในเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุ หรือในอินเทอร์เน็ต ซึ่งตรงกับกระบวนการฟื้นฟูในระยะเวลาเสริมพลังโดยใช้ การสื่อสาร (Communication) ด้วยวิธีการที่ดึงดูดใจให้พุทธศาสนิกชนหันมาสนใจใน กระบวนการฟื้นฟูคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เสถียรธรรมสถานได้พยายามทำ หลังจากนั้น ก็เข้าสู่กระบวนการที่ Wallace เรียกว่าช่วงการจัดตั้งองค์การ (Organization) ให้บริหาร จัดการงานในหน่วยต่างๆ ได้ดีขึ้น พร้อมด้วยการหาผู้สนับสนุนและหาทุนเพิ่มด้วยการอาศัย บุคลิกภาพที่สามารถดึงดูดใจคนได้เป็นพิเศษหรือที่เรียกว่ามี charismatic ซึ่งก็คือตัวแม่ชี ศันสนีย์เองที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงเป็นศูนย์กลางในการจัดการให้องค์การหรือเสถียรธรรมสถาน ในที่นี้ให้เข้มแข็งเป็นที่น่าเชื่อถือ และได้รับการยอมรับจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและ ภาคเอกชนอื่นๆ ทำให้มีลูกศิษย์มากมายที่พร้อมจะเปลี่ยนตัวเองจากวิถีชีวิตในรูปแบบเดิมที่ ทำให้พวกเขาเครียดและทุกข์มาเป็นวิถีแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ยังต้องมีการ ดัดแปลงแก้ไข (Adaptation) เพื่อประยุกต์ปรับปรุงให้คำสอนของพระพุทธศาสนาทันสมัย เป็นที่เข้าใจได้ง่ายแต่ไม่ทิ้งหลักพระธรรมคำสอนซึ่งเป็นเนื้อหาเดิมเพื่อป้องกันไม่ให้มีผู้ตีตึง หรือคิดว่าการเปลี่ยนแปลงพระธรรมคำสอนซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงของ เสถียรธรรมสถานได้ และเมื่อตัวเสถียรธรรมสถานดำเนินการเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนา ในรูปแบบของเสถียรธรรมสถานมาในระยะหนึ่งแล้ว พบว่ามีคนที่เข้าไปศึกษาพระธรรมคำ สอนได้เรียนรู้และซาบซึ้งกับพระธรรมคำสอน และผู้ที่มีความทุกข์ได้เปลี่ยนวิถีคิด ทำให้ สามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้จนในที่สุดก็กลับเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่าการเข้าสู่ สภาพปกติ (Routinization) ดังนั้นเสถียรธรรมสถานจะต้องคงไว้ซึ่งกระบวนการฟื้นฟูศาสนา ในรูปแบบของเสถียรธรรมสถานไว้เพื่อให้องค์การสามารถอยู่ได้ตลอดไป ทำให้ขั้นตอนของ การเสริมพลังนั้นสิ้นสุดและกลับมาสู่สภาวะมั่นคงสม่ำเสมออีกครั้งหรือที่เรียกว่า(The New Steady Status)ซึ่งเป็นสภาวะที่สังคมกลับมาสู่สภาวะดุลยภาพอีกครั้ง

2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขวัญชนก เรณีย์(2552) ได้ศึกษาด้านดัชนีความสุขของวัยรุ่นนจังหวัดนครสวรรค์ใน กลุ่มที่เข้ารับการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยาของเสถียร ธรรมสถานมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความสุขของวัยรุ่นก่อนและหลังการฝึกสมาธิ 2) ศึกษากระบวนการฝึกสมาธิ 3) ศึกษาความคงทนของการฝึกสมาธิและระดับความสุขของ วัยรุ่นหลังการฝึกสมาธิตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยาของ เสถียรธรรมสถาน กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้เป็นวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปกำลัง

ศึกษาระดับอาชีวศึกษาจำนวน 28 คน โดยผลการศึกษาคั้งนี้ทำให้เข้าใจได้ว่ากระบวนการฝึกสมาธิ และผลการนำการฝึกสมาธิไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของวัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง จะเสริมพลังด้านภาพจิตใจ สมรรถภาพจิตใจและดัชนีความสุขโดยรวมสูงขึ้น

ซึ่งตรงกับผลจากการวิจัยของ

จิตติรัตน์ รัชชใจตรง (2548) ได้ศึกษากการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถานวิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหลักคำสอนตามหลัก อานาปานสติในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถาน งานวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาเอกสารด้วยการศึกษาคำสอนในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ ๒ การศึกษาวิจัยการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถาน และการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถาน ซึ่งฝึกสอนโดยแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต ผลการวิจัยพบว่าอานาปานสติภาวนาหรืออานาปานสติสมาธิ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญมากกว่าวิธีเจริญสมาธิอื่นๆ อานาปานสติเมื่อทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ซึ่งพระอรหันตศาจารย์ท่านได้ขยายความ อานาปานสติเป็นยอดแห่งกรรมฐาน เป็นภูมิธรรมแห่งมณสิการของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพุทธบุตรที่เป็นมหาบุรุษ เท่านั้น การศึกษาผู้ที่เข้าฝึกการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาชีวิตของ เสถียรธรรมสถาน ฝึกสอนโดยแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต การเปรียบเทียบคะแนนของพฤติกรรมก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติอานาปานสติภาวนา เมื่อได้รับการฝึก อานาปานสติภาวนา จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นใน เกือบทุกด้านซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า หลังจากได้รับการฝึกปฏิบัติ อานาปานสติภาวนา ผู้ปฏิบัติสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้น ผลงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชนสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติตนตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ให้ถึงพร้อมทั้งการศึกษาด้านปริยัติ ปฏิบัติ และรับผลจากการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอันจะนำมาซึ่งความสุขต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและมวลมนุษยชาติ

นอกจากนี้จะพบว่าการฝึกสมาธิด้วยอานาปานสติภาวนาในสำนักอื่นๆ ยังได้ผลลัพธ์ตรงกันซึ่งก็คือมีแนวโน้มว่าคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นหลังจากการเจริญสติด้วยอานาปานสติ ดังตัวอย่างผลการวิจัยจากสำนักอื่นๆ ดังนี้

สร้อยสุดา อิมอรุณรักษ์ (2543) ได้ศึกษาผลการฝึกอานาปานสติภาวนาต่อภาวะสุขภาพจิตของบุคคลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ที่เข้าอบรมอานาปานสติภาวนา ณ ธรรม

อาศรมนานาชาติสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ภายหลังจากการเข้าอบรมอานาปานสติภาวนา สุขภาพจิตของผู้เข้าอบรมที่มีภาวะสุขภาพจิตอยู่ในเกณฑ์ปกติมีลักษณะไม่เปลี่ยนแปลงแต่ก็มีแนวโน้มที่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรมและมีส่วนเห็นว่า การแสดงออกทางสังคมดีขึ้น ส่วนกลุ่มที่มีแนวโน้มของภาวะสุขภาพจิตไม่ดี ตอบว่ารู้สึกดีขึ้นในทุกด้านยกเว้นผู้ที่มีการรับรู้ผิดปกติดูเหมือนเดิม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แนวคิดในการพัฒนาตนเองไม่ว่าจะเป็น การปฏิบัติด้วยเทคนิคใดต้องคำนึงถึงความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจของบุคคลเป็นสำคัญจึงจะได้ผลตามเป้าหมาย

ส่วนการศึกษาวิจัยสารนิพนธ์ของอีกสำนักหนึ่งคือที่วัดอัมพวันผลการศึกษาวิจัยที่ได้นั้นพบว่า การฝึกอานาปานสติทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นเช่นเดียวกับสองสำนักแรก ดังนี้

พระเกรียงศักดิ์ คงศรีอ่อง (2546) ได้ศึกษาสมาธิกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ศึกษากรณีวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรีศึกษาสมาธิกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เข้าฝึกสมาธิวัดอัมพวัน เดือนเมษายน 2547 ผลการวิจัยพบว่า หลังการฝึกสมาธิผู้เข้าฝึกสมาธิมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อบาป เป็นผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ มีความเมตตา กรุณา รู้จักการให้อภัยผู้อื่น และสามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ดีขึ้น ด้านสุขภาพพบว่าผู้ฝึกสมาธิที่มีความวิตกกังวล สามารถลดความวิตกกังวล และระดับความเครียดลดลง นอกจากนี้ยังมีอารมณ์แจ่มใสและมีจิตใจเบิกบานขึ้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 ประเภทของการวิจัย

การศึกษาวิจัยกระบวนการเสริมพลังคำสอนของเสถียรธรรมสถานเป็นการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาและการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ในการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) รวมไปถึงการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant observation)

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants)

จากการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเลือกตัวอย่างแบบ Snowball sampling โดยเริ่มจากแม่ชี และค่อยให้แม่ชีแนะนำไปเรื่อยๆ โดยจะเรียกกลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นว่าผู้ให้ข่าวสำคัญ (key informants) โดยการที่ผู้วิจัยใช้พื้นที่หลายพื้นที่เพราะจะเป็นการยืนยันว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยมากที่สุด โดยเลือกตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้เลือกจากบุคคลากรที่ทำหน้าที่เผยแพร่คำสอนพระพุทธศาสนาที่เสถียรธรรมสถานจำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมโดยกลุ่มที่เลือกมานั้นคือบุคคลที่เข้าร่วมอบรมโครงการปฏิบัติธรรมและฟังพระธรรมคำสอนที่จัดขึ้นที่เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพฯ เป็นจำนวน 2 กิจกรรมเป็นอย่างต่ำโดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

3.2.1 เป็นผู้มาปฏิบัติธรรมและฟังพระธรรมคำสอนที่เสถียรธรรมสถานและเข้าร่วมกิจกรรมของเสถียรธรรมสถานไม่ต่ำกว่า 2 โครงการ

3.2.2 ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดอาชีพ

3.2.3 ไม่จำกัดอายุ

3.3 วิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษา

3.3.1 ใช้เครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข่าวสำคัญ (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์แม่ชีคณิสสรณ์และคณะทำงาน รวมถึงผู้มาปฏิบัติธรรมและฟังพระธรรมคำสอนที่เสถียรธรรมสถานด้วยการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิดและเน้นการหันเหความสนใจของผู้ให้ข่าวสำคัญมาที่ต้องการศึกษา

3.3.2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant observation)

เข้าร่วมอบรมในโครงการศิลปะการพัฒนาศีวิตด้วยอาณาปานสติภาวนาเพื่อปฏิบัติธรรมและฟังพระธรรมคำสอนที่เสถียรธรรมสถานเพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาของเสถียรธรรมสถานที่มีการสอนด้วยวิธีใด ใช้กิจกรรมอะไรบ้างในการส่งเสริมการสอนพระธรรมและการปฏิบัติธรรม และเพื่อสังเกตพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เข้าอบรมต่อกระบวนการสอนพระธรรมและการอบรมการปฏิบัติธรรมด้วยวิธีอาณาปานสติภาวนา

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลดังนี้ สำหรับในการศึกษาปรากฏการณ์กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ที่เสถียรธรรมสถานนั้นเพื่อที่จะทำความเข้าใจกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งซึ่งนั้นต้องอาศัยเครื่องมือการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative research) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา ซึ่งคือการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความจริงวิธีการนี้จะสนใจข้อมูลในด้านความรู้สึกนึกคิดและความหมายและมักใช้เวลาในการติดตามระยะยาวจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยงานชิ้นนี้จะแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วน ได้แก่

3.4.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางสถิติ แผ่นวีซีดี แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ ที่เกี่ยวกับกระบวนการสอนคำสอนและการสอนปฏิบัติธรรมของเสถียรธรรมสถาน

3.4.2 การศึกษาวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Field Work) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept interview) และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) จากกลุ่มตัวอย่าง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

Miles&Huberman(1994)อ้างถึงใน สฐาศุภร์ จันประเสริฐ(2553) เสนอไว้ว่า

3.5.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) เป็นกระบวนการจัดการด้วยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบทั้งในกายภาพและในทางเนื้อหาพร้อมที่จะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบ

3.5.2 การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่ อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้ากับกรอบ ทฤษฎีหรือแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์ เพื่อบอกลักษณะที่ศึกษาและความหมายข้อมูลที่จัดระเบียบไว้แล้ว

3.5.3 การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล เป็น กระบวนการหาข้อสรุปว่าผลที่ได้มานั้นน่าเชื่อถือเพียงใด ซึ่งสามารถทำได้ในทุกขั้นตอนของการวิจัย

3.6 การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะกระทำอย่างต่อเนื่องโดยเริ่มตั้งแต่การทำการเก็บรวบรวม ข้อมูล เช่นใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้วยการอาศัยแหล่งข้อมูลหลักฐานหลายแหล่งใช้ วิธีการเก็บเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีหรือใช้ผู้วิจัยหลายคนในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเชื่อมโยง ความสอดคล้องของข้อมูลหลักฐานและความเป็นเหตุเป็นผล

บทที่ 4

บทวิเคราะห์

ในส่วนของบทที่ 4 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยนำเสนอผ่านหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
 - 4.1.1 ระยะเวลาแห่งการเปิดเปิดเส้นทางวัฒนธรรม
 - 4.1.2 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาโดยเสถียรธรรมสถาน
- 4.2 แรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
- 4.3 ผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน
 - 4.3.1 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงปัจเจกบุคคล
 - 4.3.2 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงสังคม
 - 4.3.3 ประโยชน์ที่พระพุทธศาสนาได้รับ

4.1 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

เสถียรธรรมสถานเป็นสถานปฏิบัติธรรมที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในยุคทุนนิยมนี้โดยเสถียรธรรมสถานมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับคนวัยทำงานและคนที่มีครอบครัวที่ส่วนใหญ่จะมีภาระและมักไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรม เสถียรธรรมสถานจึงเน้นกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยทำให้สามารถเข้าใจพระธรรมคำสอนได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีบรรยากาศร่มรื่นเหมาะกับการพักผ่อนหย่อนใจทำให้เป็นที่สนใจและดึงดูดให้ผู้ปฏิบัติธรรมในยุคสมัยนี้สนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานเป็นจำนวนมากโดยเบื้องหลังของความสำเร็จของเสถียรธรรมสถานนั้นเกิดจากความเข้าใจในเรื่องความจริงของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง และการมองโลกอย่างที่โลกเป็นของคุณแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด เป็นผู้ก่อตั้งเสถียรธรรมสถานทำให้คุณแม่ชีคันสนีย์มีแนวคิดที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงานของคุณแม่ชีคันสนีย์ได้กับกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970) แล้วผลจากการศึกษาพบว่า

กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาของเสถียรธรรมสถานนั้นมีการที่ไปในทางเดียวกัน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเสริมพลัง(Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970) นั้น ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านมาเป็นระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษ แนวคิดนี้ก็ยังสามารถใช้ได้เป็นอย่างดี โดยแนวคิดกระบวนการเสริมพลังนั้นจะเริ่มหลังจากการที่ประชาชนรู้สึกถึงการบิดเบือนทางวัฒนธรรมซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้

4.1.1 ระยะเวลาแห่งการบิดเบือนทางวัฒนธรรม (The period of cultural distortion)

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมนั้นพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมองว่าพระพุทธศาสนานั้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ตามทุนนิยม ตามโลกาภิวัตน์ และมีเรื่องพุทธพาณิชย์บนฐานความเชื่อของผู้ไม่รู้ (อวิชา)ซึ่งมีส่วนสร้างความเสื่อมให้กับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์บางรูปที่ไม่ประพฤติตนตามพระธรรมวินัย ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมเห็นแล้วว่ามันไม่ควรนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนเริ่มเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนบางส่วนก็ไม่ได้สนใจหลักคำสอนพระพุทธศาสนา สนใจแต่จะบูชาพระเพื่อขอความมั่งคั่ง ร่ำรวย ประสบความสำเร็จให้แก่ตน จึงนำมาซึ่งความเสื่อมของพระพุทธศาสนาที่ควรจะได้รับการฟื้นฟูแก้ไขซึ่งเสถียรธรรมสถานก็เป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนช่วยเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งมากขึ้น ดังความเห็นของผู้ปฏิบัติธรรม ดังนี้

(1) “ในทีวีก็มีข่าวพระบางรูปที่ทำไม่ดีให้เห็นมันทำให้ไม่รู้สึกศรัทธา ก็เข้าใจนะว่าทุกคนมีกิเลส แต่พระตัดกิเลสยังไม่ได้จะบวชเป็นพระไปทำไม แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ พี่คิดว่าการประพฤติปฏิบัติตนของพระที่เป็นระดับพระเถระก็ดีอยู่ อยู่ในพระธรรมวินัยเคร่งครัด แต่บางรูปที่ไปบวชก็เห็นอยู่ว่าบวชให้พ่อให้แม่สบายใจ ไม่ได้ตั้งใจบวชจริงๆ มันก็จะดูออกว่าความประพฤติไม่สำรวมสำรวม ส่วนแม่ชีเนี่ยยังไม่เคยเห็นในข่าวนะ อย่างคุณแม่เนี่ยดูน่าศรัทธา ดูสงบเยือกเย็นพี่ว่าสมาธิมันทำให้จิตใจเยือกเย็น”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(2) “ ในความเห็นของคุณย่าความเจริญข้อดีก็มีข้อเสียก็มีทางศาสนาเห็นในทีวีเดี๋ยวนี้มีพระที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมเยอะขึ้น ออกข่าวกันบ่อยพระแก่งนอนตายแบบฝรั่งไปเอาอย่างเขาแต่มันไม่สุภาพไม่เหมาะสมกับสังคมบ้านเรา แล้วเดี๋ยวนี้มีมาใหม่เป็นนั่งพับเพียบก็มีพระ มีสามเณรทำเห็นออกข่าว ถึงได้บอกยังงี้ว่าทำอะไรต้องมีสติ คุณย่าชอบมาที่นี้เพราะคุณแม่จะสอนว่าเวลาทำอะไรต้องมีสติ คนเราต้องอยู่กับปัจจุบันขณะ ต้องมีสติ แต่เมื่อไหร่ที่เราไม่มีสติ สิ่งใดที่เข้ามาก็ทำให้เราคล้อยตามไป โดยที่พอทำไปแล้วมันอาจจะไม่ถูกต้อง คุณแม่ได้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่างนะ ดูคุณแม่สิ ท่านสำรวมใหม่ ท่านสำรวมเพราะท่านมีสติ ตอนเดินจงกรมท่าน

เจอขยะท่านก็ไม่ปล่อยผ่านท่านเห็นท่านมีสติท่านก็เก็บไปทิ้ง คุณแม่ท่านทำเป็นตัวอย่าง เป็นการสอนเราไปในตัว ท่านสอนให้คนรักศาสนา รักครอบครัว”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

“มันเป็นเรื่องทุนนิยมกับศาสนาพุทธไปแล้ว ซึ่งวิถีในศาสนาพุทธจริงๆ จะเป็นลักษณะคล้ายๆ ที่ในหลวงบอกเรื่องพอเพียง แต่ว่าการที่วัฒนธรรมที่เข้ามากระตุ้นให้บริโภคให้เอาอย่าง ให้ทัดเทียมกัน ต้องครอบครอง ถึงเรื่องเรียกว่าดี ว่าประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้นในแนวความคิดนี้จะค่อนข้างขัดแย้งกับแนวความคิดศาสนาพุทธดั้งเดิม เดี่ยวนี้แนวโน้มของศาสนาพุทธเปลี่ยนไปทางด้านเรื่องทุนนิยม พุทธศาสนาปัจจุบัน กลายเป็นลักษณะของการทำบุญเพื่อให้ได้รับอะไร การเข้าวัดเหมือนเป็นการไปทำบุญ แต่ว่าไม่ได้เข้าไปฟังธรรม ไม่ได้นำไปปฏิบัติในชีวิตจริง บริจาคไปแล้วก็หวังว่าเราจะได้อะไรที่ดี เราลงทุนบูชาพระอันนี้ แล้วจะทำให้เรามีการค้าที่เจริญรุ่งเรือง แต่เราไม่ได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรเลย”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

4.1.2 กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาโดยเสถียรธรรมสถาน

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างบุคลากรของเสถียรธรรมสถานพบว่าได้ดำเนินงานไปในทางเดียวกันกับกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาและกลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาก็ได้พบว่ามีกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970) ในกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนา

1) **สร้างกฎระเบียบขึ้นมาใหม่ (Formulation of a code)** ในด้านของผู้ปฏิบัติธรรมพบว่ากฎระเบียบของเสถียรธรรมสถานนั้นเป็นกฎที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมทุกๆ ท่านนั้นอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเน้นให้ใช้ชีวิตแบบอยู่ง่าย กินง่าย เรียบง่าย พอเพียงเพื่อที่จะทำให้อคติเลสของผู้มาปฏิบัติจึงให้ท่านให้ใกล้เคียงกับนักบวช แต่ก็ไม่ได้เคร่งครัดจนทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นอึดอัดจนเกินไป ทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นพึงพอใจเพราะสามารถทำตามได้อย่างง่ายดายดังเช่น

(1) “อย่างเดียวที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือที่นี้สอนให้อยู่ง่าย กินง่าย มันก็เป็นระเบียบของที่นี่เขา ก็ดีไปอีกแบบ ได้ถือศีล กินมังสวิรัตเดือนละหนึง”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(2) “กฎระเบียบการใช้ชีวิตในวิถีชุมชนของที่นี่ก็ยิ่งเหมือนเดิม ซึ่งก็ดีแล้วค่ะ เรียบง่ายดี”

(คุณแม่โอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “อย่างท่านแม่ชี ท่านจะทำงานเป็นระบบ เหมือนเซ็ตรบบไว้ เราก็ทำตามระบบนั้นเลย ตามโปรแกรม”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

ซึ่งสิ่งที่ผู้ปฏิบัติได้พบ รับรู้ และเข้าใจนั้นเป็นไปในทางที่สอดคล้องกับคำบอกเล่าถึงกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธานุชาจากบุคคลากรของเสถียรธรรมสถานว่าที่นี่มีกฎระเบียบที่เรียกว่าวิถีชุมชนที่ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องปฏิบัติตาม โดยวิถีชุมชนนั้นจะเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ลดละตัวตนของตนไม่ว่าเมื่อตอนอยู่ข้างนอกจะมียศฐาบรรดาศักดิ์ใดๆ แต่เมื่อเข้ามาแล้วตัวตนจะต้องเล็กลงเสมอกัน ส่วนในเรื่องอาหารการกินจะต้องประพฤติให้อย่างง่ายเหมือนเป็นการปฏิบัติตนเช่นเดียวกับการถือศีลของแม่ชี ดังจะเห็นได้จากคำพูดของบุคคลากรในเสถียรธรรมสถานดังต่อไปนี้

(1) “นอกจากนี้วิถีชุมชนของที่นี่ยังจะทำให้คนที่เข้ามาเกื้อกูลกัน เพราะคุณแม่ชีค้นหานี้ได้สอนไว้ในเรื่อง จิตที่คิดจะให้มันเบา จิตที่คิดจะเอามันหนัก โดยจะเห็นผลจากการสอนว่าผู้ปฏิบัติธรรมช่วยเหลือชุมชนด้วยการเก็บใบไม้ กวาดใบไม้ มันคือหลักจำเป็นของการปฏิบัติธรรมแต่บางคนอาจจะไม่เข้าใจ ว่าทำไมเราต้องมาล้างห้องน้ำ มากกว่าใบไม้ มาหั่นผัก แต่ทั้งหมดทั้งมวลมันก็เรื่องของปฏิบัติเหมือนกัน ก็คือการปฏิบัติในเรื่องของจิตที่คิดจะให้ อันนี้จะเป็นวิถีชุมชนที่นี่”

(คุณแม่ชีเหม่ม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(2) “ผู้ที่มาปฏิบัติที่นี่ ได้มาฟังคำสอนก็ได้ความมีวินัยในหลายๆ เรื่องไม่ว่าแม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่นเรื่องของการดูแลเรื่องความสะอาด ที่นี่เมื่อมาอยู่แล้วทุกอย่างคือการช่วยตัวเองดูแลตัวเอง ดูแลกาย ใจ”

(คุณพี่นาย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(3) สำหรับการปฏิบัติตามวิถีชุมชนของเสถียรธรรมสถาน หากใครได้ปฏิบัติตามในทุกๆ เรื่องแม้กระทั่งการกวาดพื้น เช็ดพื้นของผู้ปฏิบัติธรรมเขาจะได้เรียนรู้ในเรื่องของการมี

สติสัมปชัญญะ เข้าใจในการรู้ตัวทั่วพร้อม เข้าใจในรายละเอียดของสิ่งที่ทำอยู่จริงๆ ซึ่งเขาจะนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

(คุณแม่ชีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

แต่ในความเป็นจริงแล้วเชื่อว่าทุกคนจะทำตามกฎระเบียบทุกอย่างๆ อย่างๆ เครื่องครัดเสียเลยที่เดียว ยังมีเรื่องการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะมาปฏิบัติธรรม ขณะมานั่งฟังธรรมด้วย ความประพฤติเช่นนี้พบเห็นได้บ่อยในเสถียรธรรมสถาน ตามที่คุณแม่ชีท่านนี้ได้กล่าวไว้

(4) “คนที่มามักจะคุยกันเอามือถือมากัน คือคนเดี๋ยวนี้เค้าขาดมือถือไม่ได้ นั่นทำให้เค้าขาดโอกาส ที่เค้าได้เรียนรู้ตัวเองได้ชัดเจน ถ้าเพียงแต่เค้าไม่เอามาแล้วก็ปฏิบัติตามเนี่ย เค้าก็จะได้พบบางสิ่งบางอย่างที่ว่า เค้าจะได้กลับไปใช้ชีวิตที่จะหาความสุขขึ้นในใจได้ ว่าบางครั้งเนี่ย ต้องกลับมาฟังตัวเองนิดนึงว่า จิตที่ไม่ได้มีอะไรครอบงำเนี่ย พื้นฐานเลย หรือแม้แต่ในเรื่องของกาย กายป่วยจิตไม่ต้องพุ่งออกไปรอบนอก ทบทวนใจตัวเองให้ดีเลย”

(คุณแม่ชีทัศน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

2) การสื่อสาร (Communication) จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมได้พบว่าการสนทนาธรรมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาของเสถียรธรรมสถานนั้นได้ใช้สื่อเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารเพื่อให้ผู้ปฏิบัตินั้นเข้าใจคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยการใช้สื่อที่หลากหลายด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สื่อสารได้ตรงกับทุกเพศทุกวัยอย่างรวดเร็วและในวงกว้าง แม้กระทั่งผู้ที่ไม่เคยเข้ามาที่เสถียรธรรมสถานเลยก็ตามก็รู้จักธรรมะของเสถียรธรรมสถานและสามารถเข้าใจได้อย่างเนื่องจากเสถียรธรรมสถานนั้นอธิบายธรรมะที่ยากด้วยการใช้ภาษาง่ายๆ ทั่วไปที่ใช้กันในชีวิตประจำวันสื่อออกไปให้ผู้รับ ซึ่งผู้รับก็สามารถรับข้อความนั้นได้อย่างเข้าใจ โดยไม่จำเป็นทางรายการโทรทัศน์ ทางวิทยุ ทางซีดี ทางหนังสือ ทางหนังสือ ทางนิตยสาร ทางโฆษณาบนรถไฟฟ้า ดังนี้

(1) “ส่วนใหญ่เราจะเห็น จะได้ฟังรายการธรรมที่ท่านไปออกมากกว่าท่านก็ยังสอนวิธีฝึกสติอยู่กับปัจจุบัน อันนี้สำคัญมาก ฝึกถึงว่าสิ่งใดเมื่อมีเหตุแล้วจะมีผลตาม ถ้าไม่ยอมให้ผลเป็นอย่างนี้ ก็อย่าทำเหตุอย่างนั้น”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “พี่ก็ซื้อซีดีไปเปิดให้เขาฟังที่บ้าน เขาก็กำหนดลมหายใจที่บ้านด้วยหรือ อย่างเวลาเดินขึ้นบันไดเขาก็รู้ว่าจะเขากำลังเดินขึ้นบันไดอยู่นะ มันเหมือนทุกอย่างมันสอดคล้องกันจนเป็นกระบวนการเรียนรู้”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “เห็นท่านเซ็นต์หนังสือ ท่านเป็นคนที่เรามองแล้วสบายใจ มองแล้วเย็นใจมาก หลังจากนั้น ก็มีโอกาสที่มาฟัง”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(4) “เห็นใหม่ในใจจะเอ๋-บ้ายบาย ที่เขาเปิดให้ดูนะ ที่เจ้านายไล่ออกนะ มองหน้าจิ้งจก มองหน้าหมาที่เลี้ยงไว้ มองหน้าภรรยาก็ยังเป็นหน้าของเจ้านายกำลังพูดคำว่าผมได้คุณออกเลย ที่เสถียรธรรมสถานทำสื่อนี้มาให้ดู มันเป็นการสอนเรื่องสติค่ะ มีสติแล้วต้องปล่อยวางนะ”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(5) “ส่วนญาติๆ ที่อยู่ต่างจังหวัดก็ฝากเงินมาทำบุญนิตยสารธรรมสวัสดิ์ของที่นี่ เขาก็จะได้รับข่าวสารจากธรรมะเสถียรธรรมสถานทุกเดือน”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(6) “ที่นี่ทันสมัยตลอด อย่างตอนที่ขึ้นรถไฟฟ้าบีทีเอสในปีที่เอสก็เปิดที่คุณยายสอนด้วย คนที่อยู่บนนั้นก็เฝ้ายกหูฟังคุณยายสอนด้วยและฟังว่าเป็นการทำให้นักู้จักที่นี่เฝ้ายกหูฟังนะ”

(คุณแม่ไฉ่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(7) “โดยเฉพาะเด็กเนี่ย ผมว่าเด็กๆ จะซึมซับจากที่นี้ง่ายนะอย่างเพลง แอนิเมชันประกอบเพลงที่ฟังสบายๆ จำก็ง่าย ส่วนพ่อแม่พวกเด็กวัยรุ่นหน่อยที่นี้ก็เฝ้ายกหูฟัง มีข้อมูล เข้าไปคลิกได้ตลอด มีตาราง มีรายการวิทยุ ดิฉันผมว่าทำแบบนี้มันทำให้เข้าไปเจาะกลุ่มได้ง่ายจริงๆ แล้วที่นี้ก็เหมือนมีการโฆษณาที่เผยแพร่ออกไปเยอะมาก แล้วก็มีการเป็นฟรีเซนเตอร์ให้แต่บางวัดไม่มีการทำโฆษณาถ้าคนอยากจะทำ ต้องไปหาเอง แต่ที่นี้ มีทำหนังสือออกไป ทำซีดีออกไป มีการถ่ายทำทั้งภาพนิ่ง วีดีโอ เก็บข้อมูลอยู่ตลอด แล้วเวลาที่แม่ท่านไปบรรยายที่ไหน ท่านจะเอาไปเผยแพร่ด้วยก็ทำให้คนรู้จักที่นี่มากขึ้นแล้วที่นี้ก็ถือว่ามีสื่อการสอนที่น่าจะโดนใจ โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่และวิธีการสอนของท่านมันก็ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าใจง่าย มันไม่น่าเบื่อ”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

จากคำพูดของผู้ปฏิบัติธรรมดังกล่าวจะเห็นว่าสอดคล้องกับบุคคลากรส่วนหนึ่งที่
มีหน้าที่ผลิตสื่อธรรมของเสถียรธรรมสถานดังนี้

(1) “บางคนนะสะ บางคนที่ผมเคยได้คุยด้วย เคื่บอกว่าที่มานี้ก็เพราะเคื่
เห็นท่านในทีวี เห็นท่านในทีวี ได้ยินคำสอนท่านในทีวี ในวิทยุก็อยากจะมาพบซักที อยากรจะมานั่ง
ปรึกษาปัญหาธรรมกับท่านส่วนมากคนจะมีปัญหาบางอย่างแล้วอยากรจะหาทางออกที่จะทำให้
ชีวิตเคื่ดีขึ้น ผมก็ดีใจนะ ที่มีคนดูงานของผมด้วย”

(คุณพีซึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้เสถียรธรรมสถานยังมีวิธีดึงดูดใจให้คนหันมาศึกษาพระธรรมคำสอน
และปฏิบัติธรรมได้โดยการขอความร่วมมือจากบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือบุคคลที่กำลังตกอยู่ใน
กระแสความดัง ทำให้ได้รับความสนใจจากผู้ปฏิบัติธรรมและจากประชาชนทั่วไปเป็นอันมาก ดังนี้

(2) “อย่างอันใหม่ที่อ้อม สุนิสา และแบล็กเฮด แล้วอีกอันที่เบิร์ด ธงไชยได้มา
รณรงค์ให้มาปฏิบัติธรรมได้ดูแล้วไซ้ใหม่ ซึ่งสื่อเนี้ยมันทำให้คนตื่น และสื่อที่ออกไปเนี้ยมันเป็น
ภาษาเดียวกับบุคลิกภาวะของผู้ที่มานั่งปฏิบัติธรรม มาฟังคำสอนที่ธรรมศาลา คนที่ธรรมศาลาเนี้ย
70% -80% เป็นคนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นอย่งต่ำ คนเหล่านี้เขาจะ เกิด ในสิ่งที่เรา
สื่อออกไปในทันที ว่าแมสเสช ที่เราต้องการจะบอกคืออะไร”

(คุณแม่ชีก๊วย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(3) “ที่นี้สื่อดีทำให้เข้าใจง่ายโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เขาจะชอบ สื่อในการทำ
โฆษณาที่ดีคือที่มีคนมีชื่อเสียงมาช่วย อย่างชมพู อารยาที่แสดงเป็นเรยา โดยสื่อโฆษณาที่ใช้
แน่นอนอยู่แล้วว่าคนเข้าใจได้ ถ้าเราเข้าใจ เข้าถึงได้ อย่างน้อยตัวเขานั้นจะเกิดความสงบได้
เฉพาะตัวก่อน จากนั้นจะทำให้สังคมภายนอกเกิดสันติภาพ”

(คุณแม่ชี่หญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(4) “ตอนที่พีเดินเข้ามา จัดรายการธรรมะกับคุณยายจ๋า เราก็เฮ้ย รายการธรรมะ
ไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อ มันเป็นเรื่องที่สนุกมาก เพราะว่าเบา ฟังคุณยายจ๋าท่านสอนธรรมะอะนะ เบา
สบาย ง่าย สนุก เราก็เลยเดินเข้ามาที่นี้ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ท่านเป็นคนที่เกี่ยวข้องในการใช้
สื่อในการเผยแผ่พระธรรม เพราะฉะนั้นเนี้ย ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มไหนก็ตาม ได้เข้ามาเรียนรู้วิธี
การศึกษาธรรมะ การใช้สื่อต่างๆ ของคุณยายจ๋าท่าน เข้าใจง่าย แล้วก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่จับ
ต้องได้”

(คุณพีชี่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

3) **มีการจัดตั้งองค์การ (Organization)** จากการศึกษาจากผู้ปฏิบัติธรรมพบว่า เสถียรธรรมสถานมีบุคคลากรที่เข้ามาช่วยในการดำเนินงานของเสถียรธรรมสถานทั้งคนของเสถียรธรรมสถานเองและคนที่เสถียรธรรมสถานเชิญมา โดยแต่ละคนจึงถูกมอบหมายหน้าที่ให้ทำตามแต่ความสามารถของตน เสถียรธรรมสถานจึงเป็นสถานปฏิบัติธรรมหนึ่งที่มีระบบ ระเบียบ มีขั้นตอนดำเนินงาน มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมรู้สึกว่าง่ายในการทำตามระบบของเสถียรธรรมสถานเพราะได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนโดนใจผู้ปฏิบัติธรรมแล้ว และผู้ปฏิบัติธรรมเองก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับเสถียรธรรมสถานเนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี และทำแล้วก็เกิดผลดีแก่ตนเอง ดังนี้

(1) “เวลามาร่วมโครงการอานาปานสติ พอก้าวเข้ามาที่นี่แล้ว ต้องถอดตัวตนออก ต้องเคารพสถานที่ ทำตามหลักปฏิบัติของที่นี่ เราต้องให้ความร่วมมือกับทุกคน เพราะเขาทำงานเพื่อจะช่วยเหลือเรา ช่วยให้เราชีวิตเราดีขึ้น เขาทำงานกันเป็นระบบถึงแม้จะไม่เป๊ะเหมือนพวกองค์กร แต่เท่าที่เห็นก็จะมีคุณแม่เป็นศูนย์กลางที่กระจายงานออกไป”

(คุณพีลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “พี่ว่าคุณแม่ได้ทีมงานดีที่คอยช่วยท่านด้วยแหละ ท่านถึงสามารถพัฒนาพวกสื่อการสอนให้ทันเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา พี่ว่าใครๆ ก็อยากมาช่วยงานท่าน ทำแล้วได้บุญนะ”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(3) “พวกโยคะหรืออะไรอื่นๆ ที่ๆ แม่ชี้ท่านอื่นสอน วิทยากรของธรรมชาติ บำบัด แล้วก็พระท่านที่ทางเสถียรธรรมสถานเชิญมา”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(4) “มาตอนเช้าก็มาฟังยายจำเทศน์ตอนเช้า แล้วก็ ฟีกลมหายใจ แล้วก็เดินจงกรม ฟังคุณหมอมือมาบรรยาย”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนจากบุคคลากรส่วนหนึ่งในองค์การของเสถียรธรรมสถานที่กำลังถึงการปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ ของตน และความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์การของว่าเป็นองค์การภาคธรรมะที่มีคนหลากหลายอาชีพเข้ามาช่วยงานดังนี้

(1) “มันไม่เร็วเหมือนภาคธุรกิจ เพราะมันเป็นภาคธรรมมะใช้มัย ต้องใช้คนที่ เป็นทีมที่มีทิวี่เสมอกัน เป็นทีมที่มีใจ เป็นทีมที่ปฏิบัติด้วย”

(คุณแม่โ๊ะะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(2) “ทำในเรื่องของการประสานงานในโครงการต่างๆ และเป็น backstage ที่ธรรมดา เป็นผู้ประสานงานซึ่งต้องคอยดูตรงไหนที่คุณพี่นายพอจะเข้าไปเป็นประโยชน์ตรง นั้นได้ก็จะเข้าไป แต่หลักๆ ของคุณพี่นายก็คือประสานงานของโครงการอานาปานสติกับธรรมชาติ บำบัด”

(คุณพี่นาย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(3) “การทำงานนี่เป็นลักษณะในรูปองค์กร แบบนี้ก็ช่วยเผยแผ่พระ พุทธศาสนาแบบได้ผล อย่างที่เห็นๆ อยู่จากโครงการที่จัดขึ้น ก็จะมีพวกที่บวชเป็นแม่ชีแล้วลา ศึกษาไปก็เห็นว่ากลับมาช่วย คนที่เข้ามาช่วยคุณแม่มีเยอะมากอุปัฏฐาก เขาก็มาช่วยเท่าที่เห็นมี หลายคนเลย มาช่วยเท่าที่เขาช่วยได้ หรือคนที่มาปฏิบัติแล้วก็มาช่วยงานที่นี้เป็นจิตอาสาก็มี เหมือนกัน อย่างแม่ชีเองก่อนบวชก็มาดูแลห้องพระบรมฯก็ได้รู้สึกว่าได้รู้สึกรู้ว่าใกล้พระพุทธองค์มากขึ้น”

(คุณแม่ชีอุ๊ด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(4) “ลูกศิษย์ของคุณแม่ก็จะเข้ามาช่วยอุปัฏฐากทุกเรื่อง จิตของลูกศิษย์เป็น จิตที่เป็นกุศล คือจะมีความคิดเรื่องการให้มากขึ้นแล้ว ส่วนจะทำอะไรก็ขึ้นอยู่กับที่คุณแม่ท่าน บอก ซึ่งท่านก็ดูตามความถนัด ความสามารถของแต่ละคนซึ่งเมื่อให้ทำอะไรเขาก็ยินดี นอกจากนี้ ก็มีจิตอาสาที่เหมือนกันเพราะทุกคนที่เข้ามาเนี่ยจะมีความรู้สึกอยากปฏิบัติธรรม อยากรู้เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา และอยากจะทำบุญในแบบที่ถูกต้องว่าควรจะทำอย่างไร ดังนั้นทุกคนที่มาที่นี่ก็ อยากทำบุญ ทำทาน อาจจะช่วยเสริมตัวเองให้มีสิ่งดีๆ กลับไปใช้ในชีวิิตเขาด้วย”

(คุณแม่ชีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

4) มีการดัดแปลงแก้ไข (Adaptation) เสถียรธรรมสถานมีการดัดแปลงแก้ไข ปรับปรุงตนเองเพื่อให้ความสะดวกกาย สบายใจแก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมพอใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเรื่องสื่อธรรมะที่ใช้ เสริมพลังคำสอนที่ทันสมัยเข้าถึงได้ทุกคน ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้น่าอยู่ น่านอน นำมาปฏิบัติธรรม อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่างๆ ของเสถียรธรรมสถานตลอดเวลาให้สอดคล้องกับโลกในยุค ปัจจุบัน ดังเช่น

(1) “ถ้าพี่พาเขาไปวัดด้วยพี่อาจจะไม่ได้นั่งสวดมนต์ เพราะพี่ต้องเลี้ยงลูกด้วย ถ้ามาที่นี่ไม่ได้มีแค่นั่งฟังธรรมะ มันก็มีกิจกรรมอย่างอื่นให้ลูกเราทำได้ มีกิจกรรมอย่างอื่นให้ได้เปลี่ยน พี่ชอบพี่มาฟังธรรม มาปฏิบัติธรรม ที่นี่เปิดโอกาสให้พี่ทำได้โดยไม่กังวลเรื่องการเลี้ยงลูก”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ส่วนสื่ออื่นที่ไม่ใช่ซีดีเพลงธรรมะ คุณยายก็มีออกมาเยอะ พัฒนาตามโลกตลอด ไม่ว่าจะเป็นรายการ เป็นเฟสบุค เป็นหนังสือ เป็นสถานีวิทยุต่างๆ ได้ฟังได้ดูก็ได้สติขึ้นนะ แค่ว่าทำจริงๆ ต้องยอมรับ”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ท่านรู้ว่าคนเราจะเปิดรับด้วยหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ คนที่มาก็ต้องการเห็นภาพที่ดี ท่านก็พัฒนาปรับปรุงอย่างแลนสเคปให้เป็นที่ต้องตาคน”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้จากการศึกษาบุคคลากรของเสถียรธรรมสถานต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงดัดแปลงแก้ไขของเสถียรธรรมสถานในแง่ของการปรับปรุงผลงานของตนให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปโดยอาศัยการประเมินดังนี้

(1) “ถึงแม้ทุกคนจะตั้งใจกันเต็มที่ แต่ก็ต้องมาประเมินผล ไม่ใช่ปล่อยตามเลย เพราะเสถียรธรรมสถานก็ต้องปรับปรุงพัฒนาอยู่ เพราะฉะนั้นหลังเสร็จงานทุกครั้งจะมีการประเมิน โดยมีให้คนอื่นประเมินเรา เราประเมินด้วยตัวเอง เป็น two ways คือคนข้างนอกที่เข้ามาเขาก็จะประเมินเรา คนข้างในก็จะประเมินกันเองด้วย แล้วเราก็มารับจุดอ่อนให้ปรับปรุงเพื่อพัฒนาต่อไป”

(คุณแม่ชีกัลย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(2) “มีการปรับปรุงพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเผยแพร่ตลอด ยกตัวอย่างเช่น เมื่อก่อนที่พักเราไม่พอเราก็ทำห้องพักเพิ่ม ห้องน้ำไม่พอก็ทำเพิ่ม แต่ก็ยังไม่พอ เพราะว่าเสถียรธรรมสถานต้องรักษาพวกต้นไม้ไว้เพื่อคงความเป็นธรรมชาติ จึงไม่สามารถสร้างที่เป็นตึกได้มากพอกับจำนวนคนแต่ก็พยายามที่จะอำนวยความสะดวกให้คนที่มา”

(คุณแม่ชัชศนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

5) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรม (Cultural transformation) จากการศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมพบว่ามาฟังธรรม มาศึกษา ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานทำให้ตนเองรู้ตัวและตระหนักคิดได้ ว่าควรจะต้องเปลี่ยนแปลงความคิดจากเดิม ทำให้ตนมีพฤติกรรมใหม่ในทางที่ดี ส่งผลให้ชีวิตดีขึ้นทั้งกายและใจซึ่งจะสามารถส่งผลให้สังคมดีขึ้นด้วย

(1) “มาแล้วได้ฟังท่านสอน มาปฏิบัติธรรมพร้อมๆ กับคนอื่น พอเข้ามาตลอดๆ เรื่องทุกข์ เรื่องเครียดๆ ก็หายไป มีสติมากขึ้น ไม่คิดพะวง ก็นั่งนิ่งๆ มากเลย”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(2) “พอพี่เริ่มรู้ว่าเครียดพี่ก็จะทำใจให้ปล่อยวาง หยุดคิด ยอมรับมัน แล้วพี่ก็จะปรับตัวไปเรื่อยๆ มากกว่า”

(คุณแม่ตุ่น (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ทุกอย่างมันต้องแก้ที่ตัวเรา และตัวเราจะต้องไม่สร้างปัญหาเมื่อเราไม่สร้างปัญหามันก็คงลดความวุ่นวายของโลกของสังคมได้บ้าง”

(คุณพี่ลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

ส่วนบุคคลากรของเสถียรธรรมสถานได้กล่าวถึงกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรมที่ได้สอนผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรม(Cultural transformation)ใหม่ในทางที่ดีขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติธรรม ดังนี้

(1) “อานาปานสติ กายเคลื่อนไหว ใจตั้งมั่นกับการเก็บใจไว้ กวาดใจไว้ เช็ดพื้นอะไรเหล่านี้ทำให้เขามีจิตใจจดจ่อกับการทำงานที่เขาทำและลมหายใจก็เป็นเบื้องหลัง เป็นฐานกำลังของเขาในการทำงาน ดังนั้นเขาจะรู้สึกเหนื่อยกับการทำงานแต่มันจะเพลิน ใจเขาจะไม่ไปในอนาคต ไม่ไปสู่อดดี อยู่กับปัจจุบันในการทำไปเรื่อยๆ ”

(คุณแม่ชีพิศมัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(2) “บางคนเนี่ย ใช้ฐานกายเพื่อที่จะทำให้ตนเองพ้นทุกข์ ก็คือใช้ อดทนนะ หรือ ใช้การมอง การสัมผัสกับธรรมชาติ นั่งนิ่งๆ เฉยๆ กับตัวเอง ได้เฝ้าใคร่ครวญ มันก็เกิดจุดเปลี่ยน ที่อาจจะทำให้ตัวเองพ้นทุกข์ได้ แต่บางคนอาจจะชอบฟังธรรมมะ พอนั่งฟังธรรมมะ นั่งๆ มันก็เกิดจุดเปลี่ยนๆ ได้”

(คุณแม่ไฉ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(3) “ท่านก็จะให้เราเรียนรู้ กับลมหายใจ อย่างเช่นเวลาโกรธเราก็จะ (เสียงหายใจแรงๆ) อะไรอย่างนี้อะครับ มันก็จะเป็นอะไรที่รุนแรง ท่านก็บอกว่าใจเย็น หายใจเข้าลึก เรียนรู้เรื่องของการหายใจ แล้วมันก็ผ่อนคลาย พอมันผ่อนคลายเสร็จปั๊บ หายใจเข้าอ่อนโยน หายใจออกผ่อนคลาย พอมันผ่อนคลายเสร็จปั๊บ เราก็ดีขึ้น สภาวะที่เรากำลังโกรธที่กำลังบรีดเนีย สามารถที่จะเดินเข้าไปชกหน้าคนได้เลยนะ มันจะหยุดทันที เราก็จะโอเค ร่างกายเป็นปกติละ ห้ามตัวเอง ห้ามอารมณ์ตัวเองได้ จากที่ต้องมีเรื่องชกต่อยกัน เราก็โอเคจบ ให้อภัย ไม่เป็นไร คำก็อาจจะด่าผิดคน คำพูดให้เราฟัง ไม่ได้พูดให้เราเชื่อ เนี่ย มันก็จะมีวิธีการแบบเนี่ย ทำให้เราพัฒนาการปฏิบัติของเรา”

(คุณพีชี่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

6) การเข้าสู่สภาพปกติ (Routinization) เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้ผ่านการกระบวนการสอนพระพุทธานุศาสนาดโดยเสถียรธรรมสถานแล้วผู้ปฏิบัติธรรมพบว่าภาวะจิตใจและภาวะร่างกายของตนอยู่ในภาวะปกติ สงบลง เย็นลง เมื่อเอาพระธรรมคำสอนที่ได้ยินได้ฟังหรือได้ฝึกจากเสถียรธรรมสถานและจากสื่อต่างๆ ของเสถียรธรรมสถานไปปฏิบัติแล้วรู้สึกดี สบายใจจนอยากทำต่อเนื่องเพื่อรักษาสภาพภาวะความมั่นคงในจิตใจนั้นไว้ ดังนี้

(1) “พอเข้ามาปั๊บ แล้วมันรู้สึกดีมากอยากจะทำต่อเนื่อง แล้วได้อ่านหนังสือของคุณยาย อยากที่จะทำต่อ”

(คุณแม่ปุ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “พอนึกถึงคำสอนของท่านเราก็จะสงบลงทันที มันทำให้ใจเย็นขึ้น เพราะวันๆ หนึ่งเรามีเรื่องที่ทำให้ขาดสติกันบ่อยๆ ก็ต้องมาที่นี้บ่อยๆ มาให้คุณยายช่วยย้ำ ช่วยเตือนเราอีกที เพราะถึงแม้เราจะเตือนตัวเองแล้ว แต่เราก็ลืมตัวบ้าง ดีค่ะให้คุณยายช่วยเตือน”

(คุณแม่โอ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “เวลาทำที่นี้เราก็ฟังธรรมแล้วพยายามเอาคำสอนไปใช้แต่พอออกไปข้างนอกเนี่ยมันดีเลย การที่เราพยายามเอาออกไปใช้มันก็ใช้ได้กับตัวเรา”

(คุณพีลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

ส่วนบุคคลากรของเสถียรธรรมสถานก็มีส่วนกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกบ่อยๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อที่จะรักษาสภาพจิตใจและรักษาจิตสำนึกของความเป็นคนดีให้กับผู้ปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะเป็นหนึ่งในองค์กรที่ช่วยรักษาให้สังคมนั้นสงบสุขอยู่ตลอด ดังเช่น

(1) “มันเหมือนมีอะไรสอนในสื่อว่า เฮ้ย กลับมาดูแลตัวเองว่าเราเป็นแบบนี้รึเปล่า มันก็จะมีจิตสำนึกที่จะทำให้เราไปคิดถึงเรื่องพวกนี้มากขึ้น”

(คุณพี่นาย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

(2) “ทุกวันนี้สังคมก็เริ่มเสื่อมลงด้วย คนเสื่อมก็พาทุกอย่างอย่างเสื่อม แต่วิธีการสอนของเสถียรธรรมสถานได้ช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ถ้าคนมาเสถียรธรรมสถานแล้วปฏิบัติตามต่อเนื่องนะ ถ้าหมั่นทำตามที่สอนทุกวันๆ วันละนิดวันละหน่อยก็เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว คนก็จะมีจิตใจดี สังคมก็จะดี มีความดีสั่งสมไป”

(คุณแม่ชีอุ๊ด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

จากการศึกษากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในเสถียรธรรมสถานดังกล่าวทำให้ทราบว่าเสถียรธรรมสถานมีการปฏิบัติงานและดำเนินงานตามกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970) ในกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาจริงจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมและกลุ่มบุคลากรของเสถียรธรรมสถานและจากความเห็นของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมพบว่า การที่กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานเป็นประจำจนทำให้ภาวะระยะแห่งการบิดเบือนทางวัฒนธรรมกลับเข้ามาสู่สภาพปกติ (Routinization) นั้นเกิดขึ้นได้เพราะกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมีแรงจูงใจที่ทำให้เข้ามาปฏิบัติธรรมบ่อยๆ จนซึมซับพระธรรมคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน จึงนำมาสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน โดยผลจากการศึกษาที่ได้จะกล่าวในหัวข้อถัดไปนี้

4.2 แรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาจะมาร่วมด้วยเหตุผลซึ่งเรียงตามลำดับความเห็นพ้องต้องกันดังนี้

1) ต้องการมาฟังธรรม

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมพบว่าคนที่เข้ามาเสถียรธรรมสถานนั้นต้องการมาฟังธรรมทั้งเพื่อการยกระดับจิตใจตนเองและนอกจากนี้ยังพาคนในครอบครัวมาฟังธรรมโดยเฉพาะเด็กๆ เพื่อกล่อมเกล่าให้มีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ โดยมีความหวังว่าเมื่อเด็กๆ ได้ฟังธรรมแล้วเด็กๆ เหล่านี้จะเป็นเด็กดีและเป็นคนดีของสังคมต่อไป ซึ่งผลของการศึกษานั้นก็ตรง

กับการทบทวนวรรณกรรมที่ผู้ที่ได้ปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรมอื่นที่มาสถานปฏิบัติธรรมเพื่อมาฟังธรรมเช่นกัน สำหรับคำบอกเล่าของผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นมีดังนี้

(1) “ คุณย่าเองชอบมานั่งฟังธรรมที่นี่ เลยพาน้องมาเข้ามาเข้าโครงการโรงเรียนพ่อ-แม่เสียด้วยเลย เพื่อที่ว่าน้องแฟนจะได้มีจิตใจดีอ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง เนื่องจากคุณพ่อกับคุณแม่ของน้องแยกทางกันนะค่ะ คุณย่ากลัวน้องแฟนจะเป็นเด็กมีปัญหาเลยพามาฟังธรรม ปฏิบัติธรรมกับคุณย่า ”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ ตอนท้องมาฟังธรรม ลูกพี่ก็เลยได้ฟังธรรมตั้งแต่ยังเด็ก พี่ชอบเดินมานั่งฟังธรรมนะ ที่นี่สงบนะ ”

(คุณแม่ตุ่น (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ พี่ชอบพี่มาฟังธรรม มาปฏิบัติธรรม ที่นี่เปิดโอกาสให้พี่ทำได้โดยไม่กังวลเรื่องการเลี้ยงลูก ”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

2) ซอบสื่อที่ใช้ในการสอน

เสถียรธรรมสถานมีจุดเด่นในเรื่องสื่อการสอนที่กลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมลงความเห็นว่าเป็นสื่อการสอนที่ทันสมัย และหลากหลายเข้าถึงได้ทุกช่วงวัยโดยเสถียรธรรมสถานมีสื่อในการเสริมพลังคำสอนพระพุทธานุศาสนาทิ้งสำหรับสอนในเสถียรธรรมสถาน และสื่อการสอนที่เข้าถึงผู้ปฏิบัติธรรมแม้อยู่นอกเสถียรธรรมสถานซึ่งทำออกมาได้โดนใจผู้ปฏิบัติธรรมดังนี้

สื่อการสอนที่ใช้ในการสอนที่เสถียรธรรมสถาน

หนังสือ ที่มีเนื้อหากระตุ้นให้ผู้ที่ได้ดูได้คิดจากนั้นคุณแม่ซีก็จะบรรยายธรรมที่ได้จากหนังสือเรื่องนั้นๆ โดยหนังสือบางเรื่องนั้นได้ตัวเอกที่เป็นดาราที่มีชื่อเสียงในขณะนั้นๆ มาเป็นผู้แสดง สร้างความประทับใจและดึงดูดความสนใจให้ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก

ซีดีเพลง ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ประกอบการสอนในการทำสมาธิ มีเนื้อเพลงที่สามารถจดจำได้ง่ายเหมาะมากสำหรับช่วยเด็กๆ ในการฝึกสมาธิและมีจำหน่ายให้ซื้อไปเปิดเพื่อฝึกสมาธิที่บ้าน อีกด้วย

สื่อในการสอนที่ใช้สอนนอกเสถียรธรรมสถาน

รายการโทรทัศน์ ชื่อรายการธรรมะสวัสดิ์ ออกอากาศทางช่อง 9 อสมท. ทุกวัน จันทร์-ศุกร์ เวลา 5.00 น. เป็นรายการธรรมะสั้นๆ โดยคุณแม่ชีคันสนีย์ เหมาะสำหรับผู้คนตื่นเช้า

รายการวิทยุ ชื่อรายการออกอากาศสดทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 9.00-10.00 น. ทางคลื่นวิทยุ มก. AM 1107 kHz โดยคุณแม่ชีคันสนีย์จะเทศน์สอนผู้ปฏิบัติธรรมที่ธรรมศาลาและออกอากาศไปด้วย สำหรับผู้ที่ไม่ได้ไปเสถียรธรรมสถานในวันนั้นก็ยังสามารถฟังคำสอนของคุณแม่ชีได้

เว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตและเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นอีกสื่อการสอนหนึ่งที่ผู้ปฏิบัติธรรมสมัยนี้เข้าถึงได้ง่ายรวดเร็วทันใจและทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเข้าไปอ่าน ฟังคำสอนได้ตลอดเวลาในทุกสถานที่

นิตยสารธรรมสวัสดิ์ เป็นนิตยสารที่ส่งให้สมาชิกรายเดือนเป็นเวลา 1 ปี มีค่าสมัคร 200 บาท เป็นนิตยสารที่สอดแทรกเนื้อหาธรรม เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสอน โดยในแต่ละฉบับจะมีบุคคลที่มีชื่อเสียงมาลงถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ที่เกี่ยวกับธรรมะของตน

โฆษณาธรรมะบนรถไฟฟ้า (B.T.S.) เป็นการพูดสอนธรรมะในช่วงสั้นๆ แต่สร้างความสนใจให้กับผู้โดยสารให้สนใจหันมาฟังได้ก็เป็นอีกวิธีเสริมพลังคำสอนหนึ่งที่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานกล่าวถึง

จากการศึกษากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติธรรมได้พูดถึงสื่อในการสอนของเสถียรธรรมสถานดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “พี่ว่าวิธีดึงดูดใจของคุณแม่ค่อนข้าง create มันทำให้คนอยากรู้จัก รู้จัก ธรรมะมากขึ้น มันกระตุ้นนะ เพราะอย่างเราๆ จะเชื่อคนก็ยากอยู่ แต่พอเห็นดาราท่า ดารามา เราก็ให้ความสนใจขึ้น ว่าเอ๊ะ เขามาทำอะไร เราอยากมาด้วย อย่างตอนนี้คุณแม่ให้ทำอะไรเราก็ทำตามหมดเลยไม่ว่าจะเป็นนั่งสมาธิ แผ่เมตตา เดินจงกรม นวดให้คนข้างๆ ถ้าวันไหนมาปฏิบัติธรรม 3 วันก็จะได้สวดมนต์เช้า เย็น เหมือนตอนนี้อาเป็นแฟนคลับคุณแม่ไปแล้ว”

(คุณพีช (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(2) “ท่านเข้าใจทางโลก รู้จักเรื่อง entertainment ผลิตสื่อออกมาแต่ละอย่าง คนดูก็ง่าย เป็นที่จดจำอย่างเช่นเพลงดอกไม้บานที่ท่านทำเราจะนึกถึงทุกครั้งที่เรามีปัญหา ง่ายๆ เลย จากที่เคยเหวี่ยงเคยโมโห เราก็จะนิ่งขึ้น นอกจากนี้ท่านรู้จักการ presentation”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ที่นี้ก็คือว่ามีสื่อการสอนที่น่าจะโดนใจโดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่และวิธีการสอนของท่านมันก็ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าใจง่าย มันไม่น่าเบื่อ น้องเคยดูโซเชียลที่เป็นภาพยนตร์โฆษณาเรื่องกระทบทกระทก มีสติ ไม่กระทกออกมา ซึ่งมันโอเค เข้าใจง่าย ถ้าเกิดโกรธขึ้นมา บ๊ีบ เครียดขึ้นมา บ๊ีบ ถ้าเกิดคุณทำยังงี้ แล้วจะเป็นยังไงต่อ แต่ถ้าคุณรู้ทัน แล้วคุณรู้แล้วจับมัน บ๊ีบ มันก็จะเป็นอีกทางหนึ่ง ไม่ใช่ทางเดิมอีก มันฟังแล้วติดหูเลย ผมเอาไปใช้ผมลดความเครียดของผมลงได้เยอะ ลองดี”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(4) “พี่ชอบชอบนะ ที่นี้ผลิตสื่อออกมาดี มันมีsense เดียวกับพวกโฆษณาเหมือนพวก เมืองไทยประกันชีวิตที่เป็นแบบ clip สั้นๆ ดูแล้ว In ดูแล้วเข้าใจ แทนที่จะมานั่งท่องหลักธรรมให้ฟัง เพราะหลายๆ คนมันก็ไม่ get ใจ พอมันเป็นภาพเป็นอะไร มันก็ get เร็ว ง่ายขึ้น แล้วความยาวของมันกำลังดี 15, 20วิ อยู่ในช่วงที่กำลังน่าสนใจ เพราะถ้ายาวไปนานไป เราก็จะสติหลุดไม่อยากจะฟังได้ แล้วอย่างเวลาเขาสอนเราให้ทำอะไรอย่างเนี้ย เขาพูดให้เข้าใจง่าย เราทำตามได้เลย โดยไม่ต้องแปล ดินะพี่ว่าพี่โอเคเลย ชอบ แล้วก็เอาที่เขาสอนมาทำต่อที่บ้านได้ด้วย มันไม่ซับซ้อน ไม่ยุ่งยากง”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

3) ชอบคำสอนของแม่ซีที่ทำให้เข้าใจง่ายและนำมาใช้ได้จริง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมพบว่าคำสอนพระพุทธศาสนาที่ถูกถ่ายทอดโดยคุณแม่ซีคั้นสนียนั้นเป็นคำสอนที่ฟังแล้วผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจง่ายแบบไม่เคร่งเครียด ด้วยการสอนที่ใช้สื่อการสอนมาประกอบรวมถึงเหตุการณ์ร่วมสมัย สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ซึ่งเป็นการยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนอีกทั้งยังทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมชื่นชอบ และจดจำได้ง่าย และเมื่อเจอสถานการณ์เดียวกันในชีวิตประจำวันก็สามารถนำคำสอนเหล่านั้นมาปรับใช้กับตนเองได้

(1) “คุณแม่เข้าใจธรรมชาติ ท่านสอนให้เราเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจธรรมชาติ สอนให้เอาคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันได้แบบง่ายๆ ไม่เคร่งมากเกินไป มันก็ทำให้เราทำได้ง่ายๆ ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(2) “เราขอบคุณยายสอน เอาคำง่ายๆ ของพุทธศาสนามาเป็นคำง่ายๆ คิดว่าคุณพ่อคุณแม่ทุกท่าน ที่ว่าเป็นพันๆ ครอบครัวเนี่ย แม่คิดว่าทุกคนเข้าใจฟังแล้วมันไม่ต้องคิดลึกและน่ากลับไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ โดยไม่ยากนอกจากนี้คุณยายยังใช้สื่อ มาทำให้ Get

ง่ายขึ้น คือ คือของคุณยายนี้ไม่ซับซ้อน คือเป็นภาพง่าย ๆ แล้วก็ คือทุกครั้งมาอาจจะซ้ำ ๆ แต่แม่ก็ รู้สึกไม่เบื่อ เพราะว่ามันมีสาระแล้วเราเอามาปรับใช้กับเราได้

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “คุณยายจำเสียงหวาน พอพูดแล้วก็ให้สติทั้งพ่อทั้งแม่เลย คุณยายสอนให้พ่อกับแม่ต้องใกล้ชิดกันให้พ่อดูแลแม่ คือมาแล้วทั้งพ่อ ทั้งแม่ก็เอาสิ่งที่ได้จากที่นี่ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันด้วย ในการดูแลลูก แล้วก็ใช้จัดการกับความเครียดที่มีเข้ามาในแต่ละวัน”

(คุณแม่โอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

4) มีเรื่องเครียด

มีเรื่องเครียดเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนหันมาปฏิบัติธรรมซึ่งพบได้จากการ ทบทวนวรรณกรรมว่าเป็นเหตุเดียวกันที่ทำให้คนหันมาปฏิบัติธรรม สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียร ธรรมสถาน พบว่าความเครียดนั้นเกิดจากปัญหาเรื่องงาน เรื่องเงิน ซึ่งความเครียดดังกล่าวอาจ สร้างปัญหาให้กับที่บ้าน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาร่วมกิจกรรมอานาปานสติ ของเสถียรธรรมสถานแล้วโรคที่เกิดจากความเครียดได้หายไป ซึ่งตรงกับกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace(1970) ที่ได้กล่าวถึงความเครียดอันทำให้ คนต้องการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนการเสริมพลัง(Revitalization process) และเมื่อผู้ปฏิบัติ ธรรมได้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานซึ่งเป็นสถานปฏิบัติธรรมที่มีกระบวนการเสริมพลังทำให้ผู้ ปฏิบัติธรรมหายเครียด อันเป็นความสำเร็จที่เห็นได้ชัดของกระบวนการเสริมพลังคำสอน พระพุทธศาสนาของเสถียรธรรมสถานดังนี้

(1) “มีบ้างที่เครียดเรื่องงานและเรื่องอื่นด้วย ตอนนั้นปวดหัวมากไปตรวจ เลย์รู้ว่าเป็นไมเกรน พี่เป็นหนักเลยนะ เป็นจนขนาดยาแก้ปวดทั้งหลายที่คุณหมอสั่งมาให้เอาไม่ อยู่ คุณหมอแนะนำว่าให้พี่มาหาที่ปฏิบัติธรรม พี่ก็เลยโทรถาม bug 1113 แล้วเขาก็ให้เบอร์ที่นี้มา พี่ก็ลองมาดู พอมาปฏิบัติธรรมที่นี้มาเข้าคอร์สอานาปานสติ ไมเกรนพี่ค่อยๆ ดีขึ้น ดีขึ้นจนหาย เลยนะ แล้วพี่ก็ไม่กลับมาเป็นอีก แล้วเรื่องงานก็ดีขึ้นๆ ”

(คุณพี่ลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “อย่างตอนนี้ประเทศไทยปัญหาเยอะ คนเรามันเห็นแก่ตัว นี่ที่พึ่งเลือกตั้ง มาแล้วไม่รู้บ้านเราจะเป็นอย่างไร ปัญหาพวกนี้ทำให้เกิดความเครียดบ้างแต่ไม่มาก ส่วนใหญ่จะ เครียดเรื่องเงินๆ ทองๆ ไม่พอใช้ แต่พอมาที่นี้ได้ฟังคุณแม่ก็ดีขึ้น อย่างที่คุณแม่บอก “ทุกขมีไว้ให้ เห็นไม่ได้มีไว้ให้เป็น” เพราะแต่ละคนก็ต้องดำเนินชีวิตต่อไป”

(คุณพี่ชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(3) “คุณย่าเข้าใจค่ะว่าแต่ละคนก็ต้องทำงานเพราะมีครอบครัวต้องเลี้ยงดู เวลาที่จะมาทำเพื่อสังคมหรือเวลาที่จะเข้าวัดมันก็น้อยลงคนส่วนใหญ่มักจะเป็นอย่างนี้คนพวกนี้ จะเครียดนะ แล้วก็จะพาความเครียดกลับบ้านด้วย มันก็จะมีปัญหามาถึงในครอบครัว”

(คุณย่าจำไผ่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

5) พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการโรงเรียนพ่อแม่

จากการศึกษาพบว่าโครงการโรงเรียนพ่อแม่เป็นโครงการที่ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีบุตรหลานให้ความสนใจเข้าร่วมเนื่องจากมีความต้องการที่จะปูพื้นฐานทางด้านจิตใจให้กับบุตรหลานของตนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับเด็กๆ โดยการให้มาร่วมทำกิจกรรมที่เสถียรธรรมสถานจัดขึ้นซึ่งก็จะหมุนเวียนเปลี่ยนไปทำให้เด็กๆ เหล่านี้ไม่เบื่อที่จะเข้าร่วม แต่สำหรับผู้ปกครองที่มีลูกอ่อนก็จะมาเรียนรู้วิถีดูแลลูก วิถีอบรมเลี้ยงดูลูก วิถีรับมือกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในครอบครัว รวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวด้วย เช่น

(1) “พี่ลัดพยายามจะพาเขามาให้ได้เท่าที่ตัวเองจะจัดเวลาได้ แต่อย่างน้อย พี่ลัดจะแพลนไว้เลยวันอาทิตย์ที่สามของทุกเดือนจะเป็นวันของลูก ไม่ว่าจะยุ่งแค่ไหน ไม่ว่าจะเกิดอะไรต้องพาลูกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนพ่อแม่ พาลูกมาเดินจงกรม พอดๆ ไปเขาโตขึ้นพี่ก็อยากให้ลูกเข้าใจเรื่องความจริงที่เชื่อในเรื่องนี้ เพราะความจริงไม่มีวันตายมันคือคำตอบตลอดเวลา อยากให้ลูกโตแล้วอยู่ร่วมกับสังคมได้ อย่าไปปลีกวิเวกหรืออะไรเพราะนั่นไม่ใช่ชีวิต มันต้องอยู่ตรงนี้ มันต้องอยู่ได้และนี่เป็นสิ่งที่เราจะต้องให้กับลูกเราได้”

(คุณพี่ลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ท่านสอนเรื่องการเลี้ยงลูก ท่าน แนะนำพ่อกับแม่ว่าถ้ามีจิตใจที่ ตั้งใจที่จะสอนลูก รักลูก รักครอบครัว ไม่เถลไถลเนี่ย ยังไงมันก็ base พื้นฐานที่จะออกมาดีเนี่ย ลูกเราก็ยากที่มันจะออกนอกกลุ่มนอกรทาง แต่ตอนนี้ก็ยังเด็กอยู่ เราก็ไม่รู้ เราก็พยายามให้มันดีที่สุดในตอนนี้ให้มันมาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มันก็ดีกว่าน้องแล้ว เดี่ยวพอน้องโตก็จะร่วมกิจกรรมอื่นๆ ด้วย มีกิจกรรมน่าสนใจเยอะ มาแต่ละครั้งเปลี่ยนตลอด”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “มาที่นี้มันได้เรื่องการพัฒนาจิตใจ ส่วนลูกพี่ที่นี้ทำให้เขาเป็นเด็กอ่อนโยน ฝ่อกลายแล้วก็ได้มาเรียนรู้เรื่องการเข้าสังคม เขาได้เจอเพื่อนหลายๆ แบบ มาชิมช้บภูมิคุ้มกันเพื่อจะเผชิญกับโลกข้างนอกพวกเทคโนโลยี เจอสังคมน้องเขาจะได้อยู่ได้เขาจะได้รู้ว่าตรงไหนเป็นอย่างไร เจอกับปัญหาจะแก้ยังไง แล้วก็ได้มาทำบุญและได้มาพัฒนาอารมณ์ด้วย

อีกอย่าง กิจกรรมของที่นี่ค่อนข้างเน้นเรื่องเด็ก ครอบครัวและวัยรุ่น พวกโครงการของที่นี่จะเป็นโครงการที่เข้าสู่สังคมได้ง่าย”

(คุณแม่เอื้อง(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

6) ครอบครัวสนับสนุน

จากการศึกษาผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นส่วนใหญ่มาเป็นแบบครอบครัว มาทำกิจกรรมร่วมกัน แต่สำหรับบางคนที่มาคนเดียวก็ยังคงได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวในการมาปฏิบัติธรรมเนื่องจากครอบครัวมีความเห็นว่าการมาปฏิบัติธรรมนั้นเป็นเรื่องดีของชาวพุทธที่น่าสนับสนุนซึ่งสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่ไปปฏิบัติธรรมที่อื่นก็ได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวเช่นกัน สำหรับที่เสถียรธรรมสถานขอยกตัวอย่างดังเช่น

(1) “คนรอบข้างมีส่วนสนับสนุน สามีนี่มีส่วนมาก ถึงเขาจะเป็นฝรั่งแต่เขานับถือพุทธเขาชอบที่เรามาปฏิบัติธรรม”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(2) “พี่ปามาทั้งครอบครัวเลย สามีด้วย บางทีก็มีคุณแม่สามีด้วย”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “พ่อ เอ่อ สามีนี่เขาบอกเขายังมาได้ ไม่พร้อม แต่เขาก็สนับสนุนให้เรา มา เวลามีคนมาสัมภาษณ์หรือถ่ายรูปปลุกกล เขาก็ภูมิใจนะ ”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

7) พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการจิตประภัสสร

สำหรับโครงการจิตประภัสสรนั้นก็อีกหนึ่งโครงการของเสถียรธรรมสถานที่ได้รับคามนิยมนจากคู่สามีภรรยาที่ต้องการมาเตรียมความพร้อมในด้านจิตใจ อารมณ์ก่อนที่จะมีบุตรหรือสำหรับผู้ที่กำลังท้องก็มาเตรียมตัวและจิตใจสำหรับการคลอดบุตรซึ่งคุณแม่ที่กำลังตั้งครรภ์นั้นส่วนใหญ่จะกังวลเรื่องการคลอดบุตรซึ่งการได้มาปฏิบัติธรรม ฟังธรรมนั้นก็เหมือนได้พาลูกในท้องมาปฏิบัติธรรมด้วยนั้นเป็นอีกหนึ่งที่พึงทางใจของคุณแม่ตั้งครรภ์ ดังนี้

(1) “พาลูกในท้องมาปฏิบัติธรรม มาฟังธรรมะที่นี่และตัวเองก็มีความสุขอยู่แล้ว”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(2) “ก็เข้ามาตั้งแต่ตอนท้องสามเดือน มาทุกเดือนอะคะ อืม ก็มาเรื่อยๆ ก็เลยแบบอืม มาแล้วแบบมันก็ดี แล้วมันก็รู้สึกตอบคำถามตัวเองหลายๆ อันที่ที่เคย เคยตั้งคำถามไว้ในใจ แต่หาคำตอบไม่ได้ อืม ว่ายังไงแล้วก็ได้รับความรู้เพิ่มเติม จากจากที่นี่ว่าเออ ท้องแล้วต้องทำตัวยังไง นอกเหนือจากที่คุณหมอบอกที่โรงพยาบาล”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “ตั้งแต่ตอนเริ่มรู้ว่าท้องได้สถานที่แห่งนี้ เป็นที่ที่พึงพอใจ แล้วก็แบบ แพ้ก็น้อยลง แล้วก็แปลกอย่างหนึ่งว่า เขามาที่นี่เขาไม่แพ้อะ”

(คุณแม่แข็ง, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

8) มาศึกษาและปฏิบัติธรรมโครงการศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนา

จากการศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานพบว่าสาเหตุหนึ่งของผู้ปฏิบัติธรรมมาที่เสถียรธรรมสถานเพื่อเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในโครงการศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนา ซึ่งก็คือผู้ที่สนใจมาศึกษาในพระธรรมคำสอนและเพื่อปฏิบัติธรรม โดยผลที่ได้รับจากการมาศึกษานั้นเป็นที่พอใจ เข้าใจในสิ่งที่เสถียรธรรมสถานสอนทำให้คลายความทุกข์ในใจตนได้

(1) “คุณย่ามาฟังธรรม ปฏิบัติธรรมที่นี่ 3 ปีแล้ว มาซึมซับธรรมะใช้พระธรรมมาอารักขาจิตตัวเอง”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ที่นี่ก็ช่วยเราหาคำตอบได้เหมือนกัน ผมเคยมาอานาฯ ที่นี่ ก็ดีนะ เพราะที่นี่จะเน้นสอนคำสอนในระดับกลาง ๆ ซึ่งทำให้คนเข้าใจคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ค่อนข้างง่ายขึ้น โดยส่วนตัวแล้วชอบนะ”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “มาปฏิบัติธรรมพร้อมๆ กับคนอื่น พอเข้ามาตลอดๆ เรื่องทุกข์ เรื่องเครียดๆ ก็หายไป มีสติมากขึ้น ไม่คิดพะวง ก็ดีขึ้นมากเลย”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

9) ชอบบรรยากาศร่มรื่นมีต้นไม้มาก

จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมขึ้นชอบที่เสถียรธรรมสถานร่มรื่น อากาศดี เย็นสบาย มีทิวทัศน์ที่สวยงาม เมื่อพาครอบครัวมาเสถียรธรรมสถานก็เสมือนพาครอบครัวมาพักผ่อน หย่อนใจด้วยดังนี้

(1) “พาลูกข้ามมาเล่นสนามหญ้า ที่นี้ร่มรื่นมาก มาเดินชมสวน พี่ชอบ อากาศดี ถึงพี่อยู่ต่างจังหวัดแต่ก็ไม่ได้บรรยากาศดีแบบนี้”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ผมก็รู้สึกดีตั้งแต่มาครั้งแรก ก็รู้สึกชอบสถานที่ คืออากาศดี เหมือนอยู่ในป่า มาที่นี่ลูกผมก็ได้รับออกซิเจนด้วยเต็มๆ ”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ตอนที่เข้ามาครั้งแรก พี่รู้สึกถึงความร่มรื่นต่างๆ ที่มาในหน้าร้อน อากาศ ช่างนกร้อนมากแต่พอเข้ามาข้างในเสถียรฯแล้วอากาศเย็นมาก เย็นแบบผิดกันเลย ประทับใจค่ะ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

10) ชอบกระบวนการสอนที่ไม่ซ้ำ ไม่เร็ว ไม่เคร่งเครียด

กลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติธรรมนั้นมีความขึ้นชอบในกระบวนการสอน ขั้นตอน ต่างๆ ที่พวกเขาทำได้โดยไม่หนัก หรือเข้าใจยากจนเกินไป ที่เสถียรธรรมสถานจะไม่สอนอย่างรวดเร็วแต่จะสอนแล้วรอให้ปฏิบัติไปด้วยพร้อมๆ กันอย่างไม่เคร่งครัดจนเกินไป

(1) “การมาปฏิบัติที่นี่มันเป็นแนวทางหนึ่งที่พี่ลัดชอบหมายถึงว่าจริตของคนมัน ต่างกัน ถ้าสอนเร็วกว่านี้หรือช้ากว่านี้ยากกว่านี้การต่อต้านในใจเราก็จะเยอะ อย่างตอนนี้พี่ลัด ค่อยๆ ฝึกแล้วพี่ลัดคิดว่าพี่ลัดไม่ฝืนมาก ค่อยๆ ทำไปแล้วพี่ลัดรู้สึกดี จริตของเรามันคงถูกกับที่นี้ การทำอะไรที่ไม่ถูกบังคับมากเกินไป ดูไม่ยากเกินไปเราก็สนใจที่จะทำต่อและถ้าครั้งแรกไม่เข็ด เราก็มีความสุขกับการได้มาเติมแล้วพี่ลัดว่ามันเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับคนเมืองที่มันไม่ยาก พี่คิดว่า การสอนแบบนี้มันโอเคนะ”

(คุณพี่ลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ถ้าถามใจพี่เวลาปฏิบัติธรรมที่นี่ดีกว่าที่เคยไปมาตอนสมัยเรียน มัน ไม่ได้เคร่งเครียดเกินไป และไม่ได้ฝืนเกินไป ไม่ได้เหมือนด้ายที่ดึงจนจะขาด หรือหย่อนจนไม่สามารถดึงรั้งอะไรได้ พี่ว่ามันอยู่ที่ตรงกลาง”

(คุณแม่ปู(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

11) เพื่อนชวน

เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของผู้ที่มาปฏิบัติธรรมทั้งที่เสถียรธรรมสถานและสถานปฏิบัติธรรมอื่นซึ่งพบกรณีนี้เช่นกันในการทบทวนวรรณกรรม สำหรับเสถียรธรรมสถานมีทั้งเพื่อนที่เห็นเสถียรธรรมสถานจากทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตแล้วชวนกันมาและเป็นเพราะเพื่อนเคยมาปฏิบัติธรรมในโครงการหนึ่งของเสถียรธรรมสถานแล้วเห็นดีจึงชวนเพื่อนมา ดังนี้

(1) “เขาดูในทีวี. แล้วเห็นว่าสวย อยากมาเที่ยวก็เลยไปเปิดหาแผนที่ในเว็บไซต์ แล้วก็มาชวนคุณย่า มาบอกคุณย่าว่าเป็นสถานที่ๆ ร่มรื่น สวยงามร่มเย็น แล้วก็ไปชวนคนแถวบ้านมาทัน พวกเขามาคุยคุณย่าก็มาคุยกับเขารั้งนี้ พอหลังจากนั้นคนที่มาคุยด้วยกันก็หายหมด เหลือคุณย่าคนเดียวที่มาต่อเรื่อง “

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “พอท้องก็ได้เปิดเว็บไซต์แล้วได้เห็นโครงการจิตประภัสสรแล้วก็มีเพื่อนที่เคยมาชวนมาด้วย ก็มาเลยมาทันทั้งครอบครัว”

(คุณแม่ไอ้(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “มีเพื่อนเขาทำมาก่อน แล้วเขาบอกเขาจะมา พอเราท้องก็เลยตามกันมาชวนกันมา ก็มาด้วยกัน”

(คุณแม่หนึ่ง(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

12) สามารถมาได้ทั้งครอบครัว

ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีลูกเล็กๆ ให้ความเห็นว่าชื่นชอบการมาเสถียรธรรมสถาน เพราะที่นี่เปิดโอกาสให้น่าเด็กเล็กซึ่งอาจมีบ้างที่จะส่งเสียงดังมาเข้าร่วมฟังธรรมกับผู้ปกครองได้ ซึ่งจะเห็นได้ในโครงการโรงเรียนพ่อแม่ที่มีผู้ปกครองนำบุตรหลานมาร่วมฟังธรรมจำนวนมาก โดยผู้ปฏิบัติธรรมมีความเห็นดังนี้

(1) “ในส่วนของให้มาปฏิบัติธรรมวันหยุด แล้วเราก็พาลูกเรามาได้ด้วย มากันได้ทั้งบ้าน”

(คุณพี่ลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ที่นี่เปิดโอกาสให้พี่ทำได้โดยไม่กังวลเรื่องการเลี้ยงลูก พี่พามาทั้งครอบครัวเลย สามี่ด้วย บางทีก็มีคุณแม่สามี่ด้วย พี่อยากให้ลูกได้อยู่ในสังคมแบบนี้”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “มันต่างจากที่อื่นที่เคยไปแล้ว อีกอย่างคือครอบครัวเข้าร่วมยาก อย่างวัดเนี้ยถ้าไปแล้วพี่ก็กลัวว่าลูกพี่จะไปทำเสียดังรบกวนเขา แต่ที่นี้ลูกมาได้ด้วย”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

13) เครียดและกังวลเรื่องลูกในครอบครัว

ความเครียดและกังวลเรื่องลูกในครอบครัวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาหาที่พึ่งพิงใจที่เสถียรธรรมสถาน โดยจะเข้าร่วมโครงการจิตประภัสสร เมื่อเข้ามาแล้วจะพบว่าตนเองมีเพื่อนทำให้ได้พูดคุยปรึกษากันถึงความเครียดของตน อีกทั้งมีคุณแม่ชีคอยให้กำลังใจ และพอบุคลากรทางสูตินารีเวชย์มาให้คำปรึกษา ทำให้อาการเครียดและกังวลเรื่องลูกในครอบครัวนั้นลดลง

(1) “พอเรารู้ว่ามีท้องเนี้ย ก็ มันก็กังวล เพราะแม่อายุเยอะ อายุ 43 ตอนท้องจริงๆ ภาวนาอยากมีลูกมานาน ก็ตอนมีก็ดีใจ คือทำหลอดแก้ว ทำกิฟ บนนานสานกล่าวก็มี อยู่มาท้องก็มาเกิดเอง ตอนท้อง เราก็กังวล กังวลที่เค้าคาดคะเนว่าท้องจะไม่ปกติ ตอนนั้นทุกซั่มมากๆ บอกตรงๆ ว่าเป็นช่วงที่ทรมานมาก ลำพังแพ็ก็นอนกอดอยู่แล้วยังเครียด ปวดหัวมาก”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(2) “เพราะตอนท้องก็มีเครียดๆ มากๆ เพราะท้องนี่เป็นท้องแรกด้วย แล้วก็อายุเยอะแล้ว อายุ 34 ปี ก็กังวลว่าลูกจะแข็งแรงไหม กลัวลูกจะพิการ กลัวเป็นออทิสติก เป็นดาวน์ซินโดรม เพราะหมอบอกว่าถ้าท้องตอนอายุ 35 ปีขึ้นไปเนี้ยจะมีความเสี่ยงสูง หมอให้เจาะน้ำคร่ำ ก็ล้งเลวว่าจะเจาะดีไหมแต่พอมาสถียธรรมสถานก็มั่นใจว่าจะไม่เจาะ เพราะเชื่อที่คุณยายสอนว่าถ้าเราคิดดี ทำดีเราก็ไม่ต้องกลัวอะไร”

(คุณแม่ไฉ่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(3) “กว่าพี่จะตัดสินใจแต่งงาน ตอนแรกว่าจะไม่แต่ง แต่งดีไม่แต่งดี พอแต่งกว่าจะตัดสินใจมีลูกก็ อายุปาเข้าไป 36 แล้วก็ค่อนข้างอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่ลูกจะไม่ปกติเพราะท้องตอนอายุเยอะแล้ว”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

14) ใกล้เคียงบ้าน

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหนึ่งที่เลือกมาสถียธรรมสถานนั้นเพราะใกล้บ้าน ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสะดวกในการเดินทาง

(1) “พอมมาแล้วก็ติดใจวิธีการสอนของที่นี่มากเลย อีกอย่างมันไม่ไกลบ้าน มากนักด้วยค่ะ”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “พี่ชอบเดินมานั่งฟังธรรมนะ ที่นี่สงบนะแล้วมันใกล้บ้านพี่ด้วยใจ ไปมา สะดวกบ้านพี่อยู่ตรงเรียบทางด่วนใกล้ๆ นี่เอง”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “แต่ก่อนไม่เคยมาแม้จะอยู่แถวบ้าน แล้วมาอีกทีหลังจากท้องที่นี้มาเป็น กิจวัตร มาตลอดเลยทุกเสาร์ อาทิตย์ มาเข้าร่วมทุกกิจกรรม โชคดีๆ ที่มีสถานที่ดีๆ อยู่ใกล้ เลยมา ทั้งจิตประภัสสร โรงเรียนพ่อแม่มาหมด”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

4.3 ผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียร ธรรมสถาน

จากกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียร ธรรมสถานนั้นทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อ ส่วนรวมโดยผู้วิจัยจะแบ่งเป็น 2 ข้อ คือ 1) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงปัจเจก บุคคล 2) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงสังคมดังนี้

4.3.1 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงปัจเจกบุคคล ซึ่ง การมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นผู้ปฏิบัติธรรมได้เรียนรู้ในเรื่องของภavana 4 ดังนี้

1) กายภavana คือการฝึกอบรมกาย ให้อุจจกติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลาย ภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ซึ่งเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาที่เสถียรธรรมสถานก็จะได้รับการฝึกให้คิดดี ทำดีตลอดเวลาแม้กระทั่งเมื่อก้าวเดินออกจากเสถียรธรรมสถานไปแล้วก็ตาม ซึ่งเมื่อทำได้เช่นนี้ แล้วชีวิตก็จะมีความสุข ความเครียดก็จะหายไปโรคที่เกิดจากความเครียดก็จะหายไปด้วย ดังนี้

(1)พอมานั่งปฏิบัติธรรมที่นี้มาเข้าคอร์สอานาปานสติ ไมเกรนพี่ค่อยๆ ดีขึ้น ดีขึ้นจนหายเลยนะ แล้วพี่ก็ไม่กลับมาเป็นอีก แล้วเรื่องงานก็ดีขึ้นๆ ”

(คุณพี่ลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ปัจจุบันพี่ก็ยังใส่บาตร ถ้าเราตั้งใจที่จะทำ เราถือว่าตรงนั้น เราเป็นกุศลหมด มันขึ้นอยู่กับใจของเรา”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “มาปฏิบัติธรรมพร้อมๆ กับคนอื่น พอเข้ามาตลอดๆ เรื่องทุกข์ เรื่องเครียดๆ ก็หายไป มีสติมากขึ้น ไม่คิดพะวง กิเลสขึ้นมากเลย”

(คุณแม่ซิ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

2) **ศีลภาวนา** คือการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เมื่อเดินออกจากเสถียรธรรมสถานแล้วผู้ปฏิบัติธรรมบางคนก็จะมี ความพยายามในการรักษาศีลอยู่แต่สำหรับบางคนก็อาจจะไม่ทำแต่จะใช้โอกาสที่เมื่อเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานมาเป็นช่วงถือศีลแทน ดังนี้

(1) “เวลามาปฏิบัติที่นี่ก็จะถือศีล 8 ก็ทำได้อยู่ พอออกไปก็พยายามรักษาศีล 5 ก็พอทำได้แหละ จริงๆ แล้วที่นี่มีส่วนช่วยให้นั่งขึ้นนะ”

(คุณพี่ชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(2) “มาแต่ละครั้งเปลี่ยนตลอด อย่างเดียวที่ไม่เปลี่ยนคือที่นี้สอนให้อยู่ง่าย กินง่าย มันก็เป็นระเบียบของที่นี้เขา ก็ดีไปอีกแบบ ได้ถือศีล กินมังสวิรัตินะหนิง”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

3) **จิตภาวนา** คือ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอกงามด้วยคุณธรรม สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมนั้นมีความพยายามที่จะทำตามคือ มีจิตที่มีสติตั้งมั่นอยู่ในปัจจุบัน เพราะถ้าหากขาดสติอาจจะทำให้การดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ นอกจากนี้การสอนและอบรมจิตใจให้กับเด็กๆ ยังเป็นจุดเด่นของเสถียรธรรมสถานโดยผู้ปฏิบัติธรรมให้ความเห็นว่าหลังจากพาลูกมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานแล้วลูกของตนมีสติมีสมาธิกับกิจกรรมที่เขากำลังปฏิบัติเป็นต้น ดังนี้

(1) “เวลาทำอะไรต้องมีสติ คนเราต้องอยู่กับปัจจุบันขณะ ต้องมีสติ แต่เมื่อไหร่ที่เราไม่มีสติ สิ่งใดที่เข้ามา ก็ทำให้เราคล้อยตามไป โดยที่พอทำไปแล้วมันอาจจะไม่ถูกต้อง”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “ลูกพี่ค่อนข้างทำอะไรมีสติจดจ่อกับสิ่งที่อยากทำ มีสมาธิ หนึ่งมีความกระตือรือร้น ทำอะไรทำได้นานๆ ”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

4) ปัญญาภาวนา คือ ให้อ่านเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมนั้นมีความรู้และเข้าใจและยอมรับในเรื่องของความจริงหลังจากที่ได้ฟังธรรมและปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานจนกระทั่งสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันของตนได้ทำให้สามารถผ่อนคลายความทุกข์ได้ด้วยตนเอง ดังนี้

(1) “การได้ฟังธรรมที่สอนให้เราเห็นความจริง พวกสังขธรรมทั้งหลายที่เขาสอน ว่าถ้าเราปฏิบัติอย่างนี้ เราจะได้แบบนี้”

(คุณพี่ชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

(2) “ถ้าเราเกิดเรื่องทุกข์ เราก็หยุดมันไว้แค่นั้น เราก็รู้สึกตัวว่าทุกข์ แล้วเราก็หายใจเข้าหายใจออก เพื่อเป็นการปรับจิตใจ”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ทั้งพ่อ ทั้งแม่ก็เอาสิ่งที่ได้จากที่นี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย ในการดูแลลูก แล้วก็ใช้จัดการกับความเครียดที่มีเข้ามาในแต่ละวัน เมื่อเราเริ่มเครียด เราก็นึกถึงจะเอ๋ยบายบายเลย ช่วยเตือนสติให้ได้บ่อย แม้กระทั่งอย่างเวลาเราขับรถ เวลาเราโกรธเราก็นึกถึงคำสอนของคุณยาย พอนึกถึงคำสอนของท่านเราก็จะสงบลงทันที มันทำให้ใจเย็นขึ้น”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

4.3.2 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงสังคม นอกจากผู้ปฏิบัติธรรมจะได้รับประโยชน์ต่อตนเองแล้วการมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานยังทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีทั้งเสริมสร้างความรักในครอบครัวและส่งเสริมการมีไมตรีจิตต่อผู้อื่นดังนี้

1) มีความสมัครสมานกลมเกลียวกันของครอบครัว จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่เข้ามาเสถียรธรรมสถานกับครอบครัวซึ่งมีทั้งมาแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายซึ่งกิจกรรมที่เสถียรธรรมสถานจัดขึ้นจะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดความรักและผูกพันมากขึ้น โดยพ่อแม่จะหวังเป็นพิเศษว่าเมื่อลูกของตนได้เข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมจะทำให้ลูกของตนนั้นเป็นคนดีและสามารถอยู่ร่วมกับกับสังคมได้ในอนาคต ดังนี้

(1) “ พาลูกสาวมาร่วมโครงการกับเสถียรธรรมสถานตลอดเพราะคุณพี่ลัคมีความหวังว่าเมื่อโตขึ้นลูกสาวจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีสติ”

(คุณพี่ลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “พี่พามาทั้งครอบครัวเลย สามี่ด้วย บางทีก็มีคุณแม่สามี่ด้วย พี่อยากให้คุณได้อยู่ในสังคมแบบนี้”

(คุณแม่ปุ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(3) “ คุณยายสอนให้พ่อกับแม่ต้องใกล้ชิดกันให้พ่อดูแลแม่ คือมาแล้วทั้งพ่อ ทั้งแม่ก็เอาสิ่งที่ได้จากที่นี่ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย ในการดูแลลูก”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(4) “ขอยกกรณีที่ประสบด้วยตัวเอง คือมีผู้มาบูชาดอกไม้ เขามากัน 3 คนแม่ซึ่งคิดว่าจะฝากดอกไม้ช่อใหญ่ให้แม่เขาไปนมัสการพระบรมฯ แต่ยังไม่ทันได้พูดเขาก็เดินไปแล้วแป๊บเดียวเขาก็เดินกลับมา แล้วเขาก็บอกแม่ซึ่งว่าหนูจะเล่าอะไรให้ฟัง คือหนูมีโอกาสได้มาปฏิบัติธรรมวันเข้าพรรษา หนูเพิ่งออกมาเมื่อวาน หนูได้ฟังคุณแม่สอนแล้ววันนี้หนูเลยพาแม่สามี่มาเลย แต่ก่อนหนูไม่ถูกกันนะ คือแรงศรัทธาที่เขาศรัทธาในคำสอนของคุณแม่ แล้วเขาก็ได้ดูสื่อของเราก็เลยคิดได้”

(คุณแม่ชีอุ๊ด(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

2) ได้เจอเพื่อนใหม่และได้มีการแนะนำซึ่งกันและกัน จากการศึกษาพบว่าในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่มีปัญหาเครียดระหว่างการตั้งครุภังค์จะมีการปรับทุกข์และรับฟังปัญหาของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีปัญหาเช่นเดียวกับตน ซึ่งผลที่ออกมาคือรู้สึกว่าคุณแม่ไม่ได้ประสบปัญหาแต่เพียงผู้เดียว และทำให้ค่อยๆ มีสติขึ้น ดังนี้

(1) “ ตอนที่มากก็เครียดๆ ค่ะ แต่พอมาแล้วเหมือนมีเพื่อน บางคนเขาเป็นคนที่เหมือนกับเราแต่พอมานั่งฟังสักพักก็รู้สึกนิ่งขึ้นเหมือนเราได้สติ”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

4.3.3 ประโยชน์ที่พระพุทธศาสนาได้รับ

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมีจิตใจที่มุ่งทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป ดังจะเห็นได้ดังนี้

(1) “ จากแต่ก่อนคนเนี่ยเดินเข้าวัด แต่เดี๋ยวนี้อวดต้องมาหาคน เราจะสังเกตได้จากการที่พระออกโทรทัศน์มากขึ้น พระออกหนังสือ ออกซีดี ซึ่งที่นี้ก็มีเหมือนกัน ทำดี

ด้วยไปซื้อมาดูซะ คือถ้าคนที่สืบทอดพระพุทธศาสนาทำเหมือนแต่ก่อนที่ทำๆ กันมาที่ว่า พระพุทธศาสนาคงตายไปแล้ว แต่เดี๋ยวนี้มันมีกระบวนการที่จะปรับตัวขึ้น แต่อย่างไรก็ตามมันก็ต้องขึ้นอยู่กับเราๆ ด้วยเหมือนกันว่าจะหันมาสนใจในสิ่งที่เขาพยายามบอกสอนหรือเปล่านั้น แต่จากที่เห็นนะ คนรอบข้างพี่จากที่ไม่เคยเข้าวัดไม่เคยฟังธรรมเลย อยู่ดีๆ วันหนึ่งเค้าเดินมาถามพี่ว่า พี่ รู้จักพระมหาสมปองหรือเปล่าทำานพูดตลกดีเนอะทำานสอนเรื่องนี้ พี่ก็เออ อย่างน้อยเขาก็ฟังแต่จะเอาไปคิด เอาไปใช้แค่ไหนก็แล้วแต่คนอื่นเหมือนกัน”

(คุณแม่โธ่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

(2) “อย่างเรามาทำบุญเนี่ยแม่ถวยตั้งค์แม่ชีเนี่ย คือแม่คิดว่าลูกต้องทำงานเพื่อที่ว่าจะมีปัจจัยเป็นมิตร คำชูพุทธศาสนาให้มันอยู่คง ทุกยุค ทุกสมัย”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

ดังจะเห็นได้จากผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถานซึ่งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อสุดท้ายทำให้ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเสริมพลังคำสอนของเสถียรธรรมสถานนั้นให้ผลลัพธ์ที่ดีตามที่ผู้ปฏิบัติธรรมกล่าวไว้ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาของเสถียรธรรมสถาน อันจะกล่าวได้ว่าเสถียรธรรมสถานสามารถเป็นตัวอย่างในการพัฒนาสถานปฏิบัติธรรมในประเทศไทยให้เป็นที่สนใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและเป็นตัวอย่างแก่สถานปฏิบัติธรรมอื่นๆ ในการพัฒนาองค์กรของตนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในบทต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงความสอดคล้องของงานวิจัยในอดีตกับข้อค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้

บทที่ 5 ความสอดคล้องในงานวิจัยอื่น

ผลจากการศึกษากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัย 2 งาน ได้แก่

1 ดัชนีความสุขของวัยรุ่นจังหวัดนครสวรรค์ในกลุ่มที่เข้ารับการฝึกสมาธิหลักสูตร
ศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนาของเสถียรธรรมสถาน (2552) โดยคุณขวัญชนก
เรนนี่ เป็นงานวิจัยครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
มีลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม และมีวัตถุประสงค์ตรงกับงานวิจัยของผู้วิจัย1 ประเด็น
ในเรื่องกระบวนการสอนธรรมะ ซึ่งในส่วนนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

2 ผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต (2543) โดยคุณสร้อยสุดา
อิมอรุณรักษ์ เป็นงานวิจัย วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาคลินิก คณะแพทยศาสตร์ศิริ
ราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยงานวิจัยมีความสอดคล้องกับ
งานวิจัยอยู่ 2 ประเด็น คือ 1) แรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่สถานปฏิบัติ
ธรรม 2) ผลจากการปฏิบัติธรรม

ดังนั้นในบทที่ 5 นี้จะแบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ

5.1 ความสอดคล้องในเรื่องของกระบวนการสอน

5.2 ความสอดคล้องในเรื่องของแรงจูงใจ

5.3 ความสอดคล้องในเรื่องของผลจากการปฏิบัติธรรม

5.1 ความสอดคล้องในเรื่องของกระบวนการสอน

ผลจากการศึกษาดัชนีความสุขของวัยรุ่นจังหวัดนครสวรรค์ในกลุ่มที่เข้ารับการ
ฝึกสมาธิหลักสูตรศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนาของเสถียรธรรมสถาน (2552)
พบว่า กระบวนการสอน คือ การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในการสอนธรรมะ
และฝึกสมาธิโดยใช้ลมหายใจมาเป็นเครื่องมือในการยึดเหนี่ยวจิตใจให้อยู่กับปัจจุบันขณะ
แม้กระทั่งในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันโดยการสอนจะ
เน้นให้เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย เช่นถ้าเป็นวัยรุ่นก็จะไม่ให้ฟังธรรมมากเกินไป สวดมนต์มาก

เกินไปหรือนั่งสมาธิมากเกินไปเพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่ตั้งใจฝึก แต่จะเน้นการสอนหลักให้เข้าใจง่ายเน้นให้น่ากลับไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

(1) “วิธีสอนการฝึกสมาธิของคุณยาย (ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด) ไม่น่าเบื่อดี ชอบการฝึกสมาธิกับการทำงานร่วมกัน รู้สึกสนุกและมีความสุขที่ได้มาฝึกสมาธิที่นี่”

(วัยรุ่นหญิงอายุ 15 ปี)

(2) ชอบการสอนธรรมะของเสถียรธรรมสถาน หลังจากไปฝึกอบรมทำให้รู้จักปลดปล่อยความทุกข์ และรู้การหายใจอย่างไรถึงจะทำให้ใจผ่องใส ถ้ามีโอกาสอยากมาอีก

(วัยรุ่นหญิงอายุ 17 ปี)

จากงานวิจัยดัชนีความสุขของวัยรุ่นจังหวัดนครสวรรค์ในกลุ่มที่เข้ารับการฝึกสมาธิหลักสูตรศิลปะการพัฒนาศีวิตด้วยอานาปานสติภาวนาของเสถียรธรรมสถาน (2552) พบความสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยในเรื่องของการสอนปฏิบัติธรรมที่ไม่เคร่งครัดจนเกินไป อีกทั้งการสอนพระธรรมคำสอนก็ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจได้ง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตนได้ ดังตัวอย่างงานวิจัยของผู้วิจัยดังนี้

(1) “เวลาปฏิบัติธรรมที่นี้ดีกว่าที่เคยไปมาตอนสมัยเรียน มันไม่ได้เคร่งเครียดเกินไป และไม่ได้ฝืนเกินไป ไม่ได้เหมือนด้ายที่ตึงจนจะขาด”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

(2) “คุณแม่เข้าใจธรรมชาติ ท่านสอนให้เราเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจธรรมะสอนให้เอาคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันได้แบบง่ายๆ ไม่เคร่งมากเกินไป มันก็ทำให้เราทำได้ง่ายๆ มาที่นี้มันได้เรื่องการพัฒนาจิตใจ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบข้อค้นพบใหม่ว่ากระบวนการสอนของเสถียรธรรมสถานไม่ได้มีแค่การสอนโดยการฟังธรรมและปฏิบัติธรรมตามที่งานวิจัยดัชนีความสุขของวัยรุ่นจังหวัดนครสวรรค์ในกลุ่มที่เข้ารับการฝึกสมาธิหลักสูตรศิลปะการพัฒนาศีวิตด้วยอานาปานสติภาวนาของเสถียรธรรมสถาน (2552) เท่านั้น อันเนื่องมาจากวันเวลาได้เปลี่ยนแปลงไปซึ่งในปีที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้นเป็นปี พ.ศ. 2554 เสถียรธรรมสถานได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยใช้สื่อต่างๆ เข้ามาช่วยในการสอนทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเข้าใจและเรียนรู้ตามรวมถึงสามารถเข้าถึงผู้ปฏิบัติธรรมได้มากขึ้น จากรายการธรรมะทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์, วีซีดีและซีดีเพลง

ธรรมะหรือสอนการทำสมาธิ, หนังสือธรรมะ, หนังสือสั้นธรรมะ, นิตยสารธรรมสวัสดิ์, โฆษณาธรรมะสั้นๆ บนรถไฟไฟฟ้า บี.ที.เอส., เว็บไซต์ และเฟสบุ๊คด้วย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

รายการธรรมะ

(1) “ส่วนใหญ่เราจะเห็น จะได้ฟังรายการธรรมที่ท่านไปออกมากกว่าท่านก็ยังสอนวิธีฝึกสติอยู่กับปัจจุบัน อันนี้สำคัญมาก ฝึกถึงว่าสิ่งใดเมื่อมีเหตุแล้วจะมีผลตาม ถ้าไม่ยอมให้ผลเป็นอย่างนี้ ก็อย่าทำเหตุอย่างนั้น”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

วีซีดีและซีดีเพลงธรรมะหรือสอนการทำสมาธิ

(2) “พี่ก็ซื้อซีดีไปเปิดให้เขาฟังที่บ้าน เขาก็กำหนดลมหายใจที่บ้านด้วยหรืออย่างเวลาเดินขึ้นบันไดเขาก็รู้ว่าจะเขากำลังเดินขึ้นบันไดอยู่นะ มันเหมือนทุกอย่างมันสอดคล้องกันจนเป็นกระบวนการเรียนรู้”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

หนังสือธรรมะ

(3) “เห็นท่านเซ็นต์หนังสือ ท่านเป็นคนที่เรามองแล้วสบายใจ มองแล้วเย็นใจมาก หลังจากนั้น ก็มีโอกาสที่มาฟัง”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

หนังสือสั้นธรรมะ

(4) “เห็นใหม่ในใจจะเอะ-บ้ายบาย ที่เขาเปิดให้ดูนะ ที่เจ้านายไล่ออกนะ มองหน้าจิ้งจก มองหน้าหมาที่เลี้ยงไว้ มองหน้าภรรยาก็ยังเป็นหน้าของเจ้านายกำลังพูดคำว่าผมได้คุณออกเลย ที่เสถียรธรรมสถานทำสื่อนี้มาให้ดู มันเป็นการสอนเรื่องสติคะ มีสติแล้วต้องปล่อยวางนะ”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นิตยสารธรรมสวัสดิ์

(5) “ส่วนญาติๆ ที่อยู่ต่างจังหวัดก็ฝากเงินมาทำบุญนิตยสารธรรมสวัสดิ์ของที่นี่ เขาก็จะได้รับข่าวสารจากธรรมะเสถียรธรรมสถานทุกเดือน”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

โฆษณาธรรมะสั้นๆ บนรถไฟฟ้า บี.ที.เอส.

(6) “ที่นี้ทันสมัยตลอด อย่างตอนพี่ขึ้นรถไฟฟ้าบีทีเอสในบีทีเอสก็เปิดที่คุณยายสอนด้วย คนที่อยู่บนนั้นก็เฝ้าเฝ้าก็ได้ฟังคุณยายสอนด้วยและพี่ว่าเป็นการทำให้คนรู้จักที่นี้เยอะขึ้นนะ

(คุณแม่โธ่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

เว็บไซต์ และเฟสบุ๊ก

(7) “โดยเฉพาะเด็กเนี่ย ผมว่าเด็กๆ จะซึมซับจากที่นี้ถ่ายทอดอย่างเพลง แอนิเมชันประกอบเพลงที่ฟังสบายๆ จำก็ง่าย ส่วนพ่อแม่พวกเด็กวัยรุ่นหน่อยที่นี้ก็มีเว็บไซต์ให้ดู มีข้อมูล เข้าไปคลิกได้ตลอด มีตาราง มีรายการวิทยุ ดิฉันผมว่าทำแบบนี้มันทำให้เข้าไปเจาะกลุ่มได้ง่ายจริงๆ แล้วที่นี้ก็เหมือนมีการโฆษณาที่เผยแพร่ออกไปเยอะมาก แล้วก็มีการเป็นฟรีเซนต์เตอร์ให้แต่บางวัดไม่มีการทำโฆษณาถ้าคนอยากจะทำ ต้องไปหาเอง แต่ที่นี้ มีทำหนังสือออกไป ทำซีดีออกไป มีการถ่ายทำทั้งภาพนิ่ง วีดีโอ เก็บข้อมูลอยู่ตลอด แล้วเวลาที่แม่ท่านไปบรรยายที่ไหน ท่านจะเอาไปเผยแพร่ด้วยก็ทำให้คนรู้จักที่นี้มากขึ้นแล้วที่นี้ก็ถือว่ามีส่วนการสอนที่น่าจะโดนใจ โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่และวิธีการสอนของท่านมันก็ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าใจง่าย มันไม่น่าเบื่อ”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

จากงานวิจัยทั้ง 2 งาน ที่ระยะเวลาแตกต่างกันเพียงแค่ 2 ปี แต่ทำให้เห็นถึงพัฒนาการในกระบวนการเสริมพลังคำสอนของเสถียรธรรมสถานว่ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก แต่หัวใจของกระบวนการสอนยังยึดมั่นอยู่ในหลักการเดิมที่ว่ากระบวนการสอนจะไม่เคร่งเครียดหรือเร่งรัดผู้ปฏิบัติธรรมจนรู้สึกกดดันเพราะอาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมรู้สึกเครียดและเบื่อที่จะปฏิบัติธรรมในที่สุดและอีกประการหนึ่งคือกระบวนการสอนที่เน้นภาษาง่ายๆ ยกเหตุการณ์ใกล้ตัวมาทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเห็นภาพและเข้าใจพระธรรมคำสอนว่าเป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติตามได้ง่ายๆ ในชีวิตประจำวันก็เป็นอีกกระบวนการสอนหนึ่งที่เป็นหัวใจหลักของเสถียรธรรมสถานและเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติธรรมกลับมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานรวมถึงสถานปฏิบัติธรรมอื่นด้วย ดังจะกล่าวได้ในหัวข้อต่อไปดังนี้

5.2 แรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่สถานปฏิบัติธรรม

จากการศึกษางานวิจัยอื่นซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจในหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต (2543) ผู้วิจัยพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่สวนโมกขพลารามมีแรงจูงใจ

ในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมเรียงตามลำดับตามจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมที่ลงความเห็นมากที่สุดไปน้อยที่สุดดังนี้

- (1) ต้องการพัฒนาตนเอง
- (2) เครียด มีปัญหาชีวิต
- (3) ได้รับคำแนะนำจากญาติผู้ใหญ่
- (4) เพื่อนชวน

ซึ่งงานวิจัยเชิงสำรวจหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต (2543) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร อยู่ครบทั้ง 4 ประเด็นแม้ว่าชื่อที่ใช้เรียกจะแตกต่างกันแต่มิมีนัยยะเดียวกัน นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติธรรมของเสถียรธรรมสถานได้ให้ความสำคัญใน 4 ประเด็นนั้นๆ ต่างกันอีกด้วยคือ

1) ต้องการพัฒนาตนเอง(ด้วยอานาปานสติภาวนา)สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 8 ดังเช่น

“เวลามาปฏิบัติธรรมที่รู้สึกได้เลยว่าตัวเองดีขึ้น ที่นี้ทำให้เกิดสติ มีความสงบ อีกอย่างหนึ่งคือทำให้เกิดความเข้าใจผู้อื่น คือที่นี้ชี้แนวทางออกให้เรามีสติในการดำเนินชีวิต ให้เราดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง และอยู่อย่างมีความสุขโดยไม่ทำให้เราเดือดร้อน และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

2) เครียดและมีปัญหาชีวิต สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 4 ดังเช่น

“มีบ้างที่เครียดเรื่องงานและเรื่องอื่นด้วย ตอนนั้นปวดหัวมากไปตรวจเลยรู้ว่าเป็นไมเกรน พี่เป็นหนักเลยนะ เป็นจนขนาดยาแก้ปวดทั้งหลายที่คุณหมอสั่งมาให้เอาไม่อยู่ คุณหมอนำมาให้พี่มาหาที่ปฏิบัติธรรม พี่ก็เลยโทรถาม bug 1113 แล้วเขาก็ให้เบอร์ที่นี้มา พี่ก็ลองมา ดู พอมาปฏิบัติธรรมที่นี้มาเข้าคอร์สอานาปานสติ ไมเกรนพี่ค่อยๆ ดีขึ้น ดีขึ้นจนหายเลยนะ แล้วพี่ก็ไม่กลับมาเป็นอีก แล้วเรื่องงานก็ดีขึ้นๆ ”

(คุณพีลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

3) **ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 6 ดังเช่น

“พี่พามาทั้งครอบครัวเลย สามี่ด้วย บางทีก็มีคุณแม่สามี่ด้วย”

(คุณแม่ปุ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

4) **เพื่อนชวน** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 11 ดังเช่น

“เขาดูในทีวี. แล้วเห็นว่าสวย อยากมาเที่ยวก็เลยไปเปิดหาแผนที่ในเว็บไซต์ แล้วก็มาชวนคุณย่า มาบอกคุณย่าว่าเป็นสถานที่ๆ รมรื่น สวยงามร่มเย็น แล้วก็ไปชวนคนแถวบ้านมาทัน พวกนั้นมาดูคุณย่าก็มาดูกับเขารั้งนึง พอหลังจากนั้นคนที่มาดูด้วยกันก็หายหมดเหลือคุณย่าคนเดียวที่มาต่อเอง”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้ในงานวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร ได้ค้นพบข้อค้นพบใหม่ที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานเพิ่มเติมจากงานวิจัยเชิงสำรวจหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต(2543) อีก 10 ประเด็น ดังนี้

1) **มาฟังธรรม** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 1 ดังเช่น

“ ตอนต้องมาฟังธรรม ลูกพี่ก็เลยได้ฟังธรรมตั้งแต่ยังเด็ก พี่ชอบเดินมานั่งฟังธรรมนะ ที่นี้สงบนะ ”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

2) **มาเพราะชอบสื่อที่ใช้ในการสอน** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 2 ดังเช่น

“พี่ชอบชอบนะ ที่นี้ผลิตสื่อออกมาดี มันมีsense เกี่ยวกับพวกโฆษณาเหมือนพวก เมืองไทยประกันชีวิตที่เป็นแบบ clip สั้นๆ ดูแล้ว In ดูแล้วเข้าใจ แทนที่จะมานั่งท่องหลักธรรมให้ฟัง เพราะหลายๆ คนมันก็ไม่ get ใจ พอมันเป็นภาพเป็นอะไร มันก็ get เร็ว ง่ายขึ้น แล้วความยาวของมันกำลังดี 15, 20วิ อยู่ในช่วงที่กำลังน่าสนใจ เพราะถ้ายาวไปนานไป เราก็จะสติหลุดไม่อยากจะฟังได้”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

3) **ขอคำสอนของแม่ซีที่ทำให้เข้าใจง่ายและนำมาใช้ได้จริง** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 3 ดังเช่น

“เราขอคุณยายสอน เอาคำยากๆ ของพุทธศาสนา มาแปลเป็นคำง่ายๆ คิดว่าคุณพ่อคุณแม่ทุกท่าน ที่ว่าเป็นพันๆ ครอบครัวเนี่ย แม่คิดว่าทุกคนเข้าใจฟังแล้วมันไม่ต้องคิดลึก และนำกลับไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ โดยไม่ยากนอกจากนี้คุณยายยังใช้สื่อ มาทำให้ Get ง่ายขึ้น คือ คื่อของคุณยายนี้ไม่ซับซ้อน คือเป็นภาพง่ายๆ แล้วก็ คือทุกครั้งมาอาจจะช้าๆ แต่แม่ก็รู้สึกไม่เบื่อ เพราะว่ามันมีสาระแล้วเราเอามาปรับใช้กับเราได้”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

4) **พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการโรงเรียนพ่อแม่** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 5 ดังเช่น

“พี่ลัดพยายามจะพาเขาให้ได้เท่าที่ตัวเองจะจัดเวลาได้ แต่อย่างน้อยพี่ลัดจะแพลนไว้เลยวันอาทิตย์ที่สามของทุกเดือนจะเป็นวันของลูก ไม่ว่าจะยุ่งแค่ไหน ไม่ว่าจะเกิดอะไรต้องพาลูกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนพ่อแม่ พาลูกมาเดินจงกรม”

(คุณพี่ลัด (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

5) **พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการจิตประภัสสร** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 7 ดังเช่น

“พาลูกในท้องมาปฏิบัติธรรม มาฟังธรรมะที่นี่และตัวเองก็มีความสุขอยู่แล้ว”

(คุณพี่ชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

6) **ขอบรรยากาศร่มรื่นมีต้นไม้มาก** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 9 ดังเช่น

“ตอนที่เข้ามาครั้งแรก พี่รู้สึกถึงความร่มรื่นต่างๆ ที่มาในหน้าร้อน อากาศข้างนอก ร้อนมากแต่พอเข้ามาข้างในเสถียรฯ แล้วอากาศเย็นมาก เย็นแบบผัดกันเลย ประทับใจค่ะ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

7) **ขอกระบวนการสอนที่ไม่ซ้ำ ไม่เร็ว ไม่เคร่งเครียด** สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 10 ดังเช่น

“การมาปฏิบัติที่นี่มันเป็นแนวหนึ่ง พี่ลัดชอบหมายถึงว่าจิตของคนมันต่างกัน ถ้าสอนเร็วกว่านี้หรือช้ากว่านี้ยากกว่านี้การต่อต้านในใจเราก็จะเยอะ อย่างตอนนี้พี่ลัดค่อยๆ ฝึกแล้วพี่ลัดคิดว่าพี่ลัดไม่ฝืนมาก ค่อยๆ ทำไปแล้วพี่ลัดรู้สึกดี จิตของเรามันคงถูกกับที่นี้การทำอะไรที่ไม่ถูกบังคับ

มากเกินไป ดูไม่ยากเกินไปเราก็สนใจที่จะทำต่อและถ้าครั้งแรกไม่เข็ดเราก็มีความสุขกับการได้มาเติม แล้วพี่ลัคว่ามันเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับคนเมืองที่มันไม่ยาก พี่คิดว่าการสอนแบบนี้มันโอเคนะ”

(คุณพีลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

8) สามารถมาได้ทั้งครอบครัว สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 12 ดังเช่น

“มันต่างจากที่อื่นที่เคยไปแล้ว อีกอย่างคือครอบครัวเข้าร่วมยาก อย่างวัดเนี้ยถ้าไปแล้วพี่ก็กลัวว่าลูกพี่จะไปทำเสียดังรบกวนเขา แต่ที่นี้ลูกมาได้ด้วย”

(คุณแม่เอื้อง(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

9) เครียดและกังวลเรื่องลูกในครม สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 13 ดังเช่น

“เพราะตอนท้องก็มีเครียดๆ มากๆ เพราะท้องน้องเป็นท้องแรกด้วยแล้วก็อายุเยอะแล้ว อายุ34ปี ก็กังวลว่าลูกจะแข็งแรงไหม กลัวลูกจะพิการ กลัวเป็นออทิสติก เป็นดาวน์ซินโดรม เพราะหมอบอกว่าถ้าท้องตอนอายุ35ปี ขึ้นไปเนี่ยจะมีความเสี่ยงสูง หมอให้เจาะน้ำคร่ำก็กลัวว่าจะเจาะดีไหมแต่พอมาสถียรธรรมสถานก็มั่นใจว่าจะไม่เจาะ เพราะเชื่อที่คุณยายสอนว่าถ้าเราคิดดี ทำดีเราก็ไม่ต้องกลัวอะไร”

(คุณแม่โอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

10) ใกล้เคียง สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นให้ความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 14 ดังเช่น

“พี่ชอบเดินมานั่งฟังธรรมนะ ที่นี้สงบแล้วมันใกล้บ้านพี่ด้วยใจ ไปมาสะดวกบ้านพี่อยู่ตรงเรียบทางด่วนใกล้ๆ นี้เอง”

(คุณแม่ตุ่น (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

จากแรงจูงใจที่เป็นข้อค้นพบใหม่จากการศึกษาครั้งนี้สามารถจุดประกายต่อสถานปฏิบัติธรรมอื่นที่จะนำมาพัฒนาเพื่อสร้างแรงจูงใจในสถานปฏิบัติธรรมอื่นด้วยเพื่อที่จะดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนสนใจที่จะมาศึกษาและปฏิบัติธรรมกันมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อสังคมไทย อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อไปอีกด้วย เนื่องจากแรงจูงใจดังกล่าวทำให้คนที่มาปฏิบัติธรรมได้รับผลดีต่อตนเองนอกจากนี้ยังขยายไปเป็นวงกว้างอีกด้วย

5.3 ผลจากการปฏิบัติธรรม

จากการศึกษาพบว่าไม่ว่าผู้ปฏิบัติธรรมจะได้รับกระบวนการสอนจากที่ใดก็ตาม จะพบว่าผลจากการปฏิบัติธรรมนั้นจะมีความสอดคล้องกัน โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างผลการศึกษางานวิจัยเชิงสำรวจในหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต(2543) ซึ่งผู้วิจัยพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่สวนโมกขพลารามได้รับผลลัพธ์ในการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน โดยมีประเด็นที่สอดคล้องกันอยู่ 1 ประเด็น คือ ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองดังนี้

ผลที่ได้รับต่อตนเอง

1) ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองในด้านกาย

ผลการศึกษางานวิจัยเชิงสำรวจในหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต(2543)พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีสุขภาพกายดีขึ้น จากการได้ออกกำลังกาย อากาศที่บริสุทธิ์ ตลอดจนการรับประทานอาหารมังสวิรัตินี้ดีขึ้น รู้เท่าทันอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง มีสติอยู่กับปัจจุบัน สามารถระงับอารมณ์โกรธ อุนเฉียว เศร้า และผิดหวังได้เร็วขึ้น จิตใจมั่นคง รู้สึกสงบ เยือกเย็น มีความสุขุมรอบคอบในการกระทำสิ่งต่างๆ มากขึ้น

จากการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ในด้านกายภาวนาในงานวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร ดังนี้

“พอมานั่งปฏิบัติธรรมที่นี้มาเข้าคอร์สอานาปานสติ ไมเกรนพี่ค่อยๆ ดีขึ้น ดีขึ้นจนหายเลยนะ แล้วพี่ก็ไม่กลับมาเป็นอีก แล้วเรื่องงานก็ดีขึ้นๆ ”

(คุณพี่ลัค(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

2) ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองในด้านศีล

ผลการศึกษางานวิจัยเชิงสำรวจในหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต(2543)พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมรู้จักการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย เห็นคุณค่าของเวลา และสำรวจกับการกินการอยู่ให้มีวามพอดี และรู้จักที่จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น

จากการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ในด้านศีลภาวนาในงานวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร ดังนี้

“มาแต่ครั้งเปลี่ยนแปลงตลอด อย่างเดียวที่ไม่เปลี่ยนคือที่นี้สอนให้อยู่ง่าย กินง่าย มันก็เป็นระเบียบของที่นี่เขา ก็ดีไปอีกแบบ ได้ถือศีล กินมังสวิรัตเดือนละหนึง”

(คุณแม่หนึ่ง(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

3) ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองในด้านจิต

ผลการศึกษางานวิจัยเชิงสำรวจในหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต(2543)พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น รู้จักตัวเองมากขึ้น ความวิตกที่มีอยู่ลดลง มีกำลังใจที่จะเผชิญกับความยากลำบาก และดำเนินชีวิตต่อไปด้วยความสดชื่น ได้เรียนรู้ในเรื่องความอดทนที่จะให้อภัย และมีมุมมองต่อคนอื่นตลอดจนสิ่งต่างๆ ในโลกดีขึ้น

จากการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ในด้านจิตภาวนาในงานวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร ดังนี้

“เวลาทำอะไรต้องมีสติ คนเราต้องอยู่กับปัจจุบันขณะ ต้องมีสติ แต่เมื่อไหร่ที่เราไม่มีสติ สิ่งใดที่เข้ามาก็ทำให้เราคล้อยตามไป โดยที่พอทำไปแล้วมันอาจจะไม่ถูกต้อง”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

4) ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองในด้านปัญญา

ผลการศึกษางานวิจัยเชิงสำรวจในหัวข้อผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อสุขภาพจิต(2543)พบว่าผู้ปฏิบัติธรรมมีความศรัทธาในพุทธศาสนามากขึ้น โดยมีความเข้าใจธรรมในทางพุทธศาสนาจากธรรมบรรยายในแต่ละวันของการอบรม ทำให้ทราบถึงเหตุแห่งทุกข์และหนทางที่จะดับทุกข์ มองเห็นปัญหาต่างๆ เป็นเรื่องธรรมดา เห็นความไม่แน่นอนของสรรพสิ่งในโลก ทำให้สามารถลดอัตตาของตัวเองลงและปล่อยวางได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจในความเป็นมนุษย์และการดำรงชีวิตมากขึ้น ทั้งยังสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

จากการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ในด้านปัญญาภาวนาในงานวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ศึกษากรณี: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร ดังนี้

“ถ้าเราเกิดเรื่องทุกข์ เราก็หยุดมันไว้แค่นั้น เราก็รู้สึกตัวว่าทุกข์ แล้วเราก็หายใจเข้าหายใจออก เพื่อเป็นการปรับจิตใจ”

(คุณแม่ตุ่น (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้หัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
ศึกษารณีย์: เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร ยังมีข้อค้นพบใหม่ในผลที่ได้รับในประเด็นเรื่อง
การทำเชิงสังคมดังนี้

ผลที่ได้รับในประเด็นเรื่องการทำเชิงสังคม

1) มีความสมัครสมานกลมเกลียวกันของครอบครัว ดังนี้

“ พาลูกสาวมาร่วมโครงการกับเสถียรธรรมสถานตลอดเพราะคุณพี่ลัคมี
ความหวังว่าเมื่อโตขึ้นลูกสาวจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีสติ”

(คุณพี่ลัค(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

2) ได้เจอเพื่อนใหม่และได้มีการแนะนำซึ่งกันและกัน

“ ตอนที่มาก็เครียดๆ ค่ะ แต่พอมาแล้วเหมือนมีเพื่อน บางคนเขาเป็นคนที่
เหมือนกับเราแต่พอมานั่งฟังสักพักก็รู้สึกนั่งขึ้นเหมือนเราได้สติ”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

บทที่ 6

บทสรุป ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ

ในบทที่ 6 นี้ เป็นการกล่าวถึงบทสรุป ข้อจำกัดของงานวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยต่อไป ซึ่งมีลำดับการนำเสนอหัวข้อ คือ

- 6.1 บทสรุป
- 6.2 ข้อจำกัด และอุปสรรคในการวิจัยครั้งนี้
- 6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 บทสรุป

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทย : ศึกษากรณีการสอนพระพุทธศาสนา ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร (The Revitalization Process of a Buddhist – teaching in Thailand: A case study of the Buddhist – teaching at Sathira – Dhammasathan, Bangkok Metropolis) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน , แรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน , ผลที่จากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน ซึ่งแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดวัฒนธรรม, แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม , แนวคิดกระบวนการเสริมพลัง , พระพุทธศาสนาในสังคมไทย, พุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน **จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่า** ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นมองว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยยังคงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยอยู่ถึงแม้ว่าสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันในด้านพระธรรมวินัยของพระสงฆ์บางรูปจะหย่อนลงตามที่เราเห็นตามข่าวเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตร์จากชาติตะวันตกได้แพร่กระจายวัฒนธรรมเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมไทยโดยเฉพาะกลุ่มคนทำงานซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความที่จะเข้าวัดหรือฟังธรรมในวันพระและในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ก็จะใช้เวลาส่วนใหญ่พาครอบครัวไปเที่ยวตามห้างสรรพสินค้าหรือตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งกำลังได้รับความนิยมพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกและการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากตะวันตกนั้นไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ชมราวาสเท่านั้นแม้แต่พระภิกษุสงฆ์บางรูปซึ่งมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก เช่นการนอนคว่ำท่าศพหรือแพลิ่งกิ้ง (Planking)ตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมมีความเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีในเรื่องของพุทธพาณิชย์ซึ่งเกิดจากการรับทุนนิยมมาจากชาติตะวันตกจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีวิถีพุทธอันดั้งเดิมกลายเป็นเชิงการค้าเพื่อแสวงหากำไร และพฤติกรรมเช่นนี้ผู้ปฏิบัติธรรมก็มองว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลงด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามผู้ปฏิบัติธรรมยังคงมีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมเชื่อว่าเป็นสัจธรรม เป็นความจริงที่พิสูจน์แล้วว่าใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัยแม้ว่าสถานการณ์ของโลกจะเปลี่ยนไปในรูปใดก็ตามแต่สิ่งที่เห็นได้ชัดคือความเครียดของคนมีมากขึ้น แต่หากมองในอีกด้านหนึ่งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและกระแสโลกาภิวัตน์นั้นไม่ได้ส่งผลเสียต่อสังคมเพียงอย่างเดียวแต่การเข้ามาของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยจากประเทศตะวันตก ซึ่งเราได้รับมาพร้อมกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้นยังส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้มากขึ้น เร็วขึ้นและน่าสนใจมากขึ้นตามไปด้วยดังจะเห็นได้จากการศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมที่มีคุณสมบัติเคยเข้าร่วมกิจกรรมของเสถียรธรรมสถานไม่ต่ำกว่า 2 โครงการโดยไม่จำกัดเพศและอายุจำนวน 10 คน ดังนี้

จากการศึกษากระบวนการเสริมพลังคำสอนในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถานซึ่งมุ่งเน้นศึกษาตามกรอบแนวคิดกระบวนการเสริมพลัง (Revitalization process) ของ Anthony F.C. Wallace (1970) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1 ผู้ปฏิบัติธรรม 2 บุคลากรของเสถียรธรรมสถาน โดยในการศึกษาวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแห่งการบิดเบือนวัฒนธรรมและระยะแห่งการเสริมพลัง ซึ่งในช่วงแห่งการบิดเบือนวัฒนธรรมนั้นผู้ปฏิบัติธรรมได้กล่าวถึงวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของพุทธศาสนาที่ถูกบิดเบือนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้วิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนเปลี่ยนแปลงไปตามชาติตะวันตกมากขึ้นรวมถึงพระสงฆ์เองก็ได้เปลี่ยนแปลงเช่นกันโดยเฉพาะในเรื่องของความหย่อนยานในพระธรรมวินัยที่ทำให้ตกเป็นข่าวที่สร้างความตกใจให้กับพุทธศาสนิกชนมาตลอด อีกทั้งในเรื่องของพุทธพาณิชย์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธา สำหรับเสถียรธรรมสถานได้นำกระบวนการเสริมพลังมาใช้ช่วยฟื้นฟูสร้างความเชื่อมั่นในพุทธศาสนาให้กับพุทธศาสนิกชนโดยมีกระบวนการดังนี้

1) การสร้างกฎระเบียบขึ้นมาใหม่ (Formulation of a code) ผู้ปฏิบัติธรรมพบว่ากฎระเบียบของเสถียรธรรมสถานนั้นเป็นกฎที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมทุกๆ ท่านนั้นอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเน้นให้ใช้ชีวิตแบบอยู่ง่าย กินง่าย เรียบง่าย พอเพียง เพื่อที่จะทำให้อคติเลสของผู้มาปฏิบัติจึงให้ทำตนให้ใกล้เคียงกับนักบวช แต่ก็ไม่ได้เคร่งครัดจนทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นอึดอัดจนเกินไป ทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นพึงพอใจเพราะสามารถทำตามได้อย่างง่าย ๆ ซึ่งก็ตรงกับ

หลักปฏิบัติตนสำหรับผู้ที่จะเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานที่ท่านแม่ชีได้วางไว้เพื่อให้ลดละกิเลสและตัวตนเพื่อเป็นการฝึกผู้ปฏิบัติธรรม

2) การสื่อสาร (Communication) จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมได้พบว่าการสนทนาธรรมเสริมพลังคำสอนพระพุทธรศาสนาของเสถียรธรรมสถานนั้นได้ใช้สื่อเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นเข้าใจคำสอนของพระพุทธรศาสนาด้วยการใช้สื่อที่หลากหลายด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สื่อสารได้ตรงกับทุกเพศทุกวัยอย่างรวดเร็วและในวงกว้าง แม้กระทั่งผู้ที่ไม่เคยเข้ามาที่เสถียรธรรมสถานเลยก็ตามก็รู้จักธรรมะของเสถียรธรรมสถานและสามารถเข้าใจได้โดยง่ายเนื่องจากเสถียรธรรมสถานนั้นอธิบายธรรมะที่ยากด้วยการใช้ภาษาต่างๆ ทั่วไปที่ใช้กันในชีวิตประจำวันสื่อออกไปให้ผู้รับ ซึ่งผู้รับก็สามารถรับข้อความนั้นได้อย่างเข้าใจ โดยไม่จำเป็นทางรายการโทรทัศน์ ทางวิทยุ ทางซีดี ทางหนังสือ ทางหนังสือ ทางนิตยสาร ทางโฆษณาบนรถไฟฟ้า ซึ่งสื่อการสนทนาธรรมของเสถียรธรรมสถานได้รับการตอบรับที่ดีคุ้มค่ากับที่บุคลากรของเสถียรธรรมสถานมุ่งมั่นทุ่มเทในการสร้างสื่อต่างๆ เหล่านี้เพื่อช่วยในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนา

3) การจัดตั้งองค์การ (Organization) จากการศึกษาจากผู้ปฏิบัติธรรมพบว่าเสถียรธรรมสถานมีบุคลากรที่มาร่วมช่วยในการดำเนินงานของเสถียรธรรมสถานทั้งคนของเสถียรธรรมสถานเองและคนที่เสถียรธรรมสถานเชิญมา โดยแต่ละคนจึงถูกมอบหมายหน้าที่ให้ทำตามแต่ความสามารถของตน เสถียรธรรมสถานจึงเป็นสถานปฏิบัติธรรมหนึ่งที่มีระบบ ระเบียบ มีขั้นตอนดำเนินงาน มีการประเมินผลลัพท์ของงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมรู้สึกว่าง่ายในการทำตามระบบของเสถียรธรรมสถานเพราะได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนโดนใจผู้ปฏิบัติธรรมในขณะเดียวกันบุคลากรของเสถียรธรรมสถานก็ได้หยุดที่จะปรับปรุงและพัฒนาองค์การเพราะทุกครั้งหลังจากปฏิบัติงานเสร็จก็จะมีการประชุมเพื่อประเมินงาน

4) การดัดแปลงแก้ไข (Adaptation) เสถียรธรรมสถานมีการดัดแปลงแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อให้ความสะดวกกาย สบายใจแก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมพอใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเรื่องสื่อธรรมะที่ใช้เสริมพลังคำสอนที่ทันสมัยเข้าถึงได้ทุกคน ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้น่าอยู่ น่ามอง นำมาปฏิบัติธรรม อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่างๆ ของเสถียรธรรมสถานตลอดเวลาให้สอดคล้องกับโลกในยุคปัจจุบันโดยบุคลากรของเสถียรธรรมสถานหลังจากที่ประเมินงานแล้วก็จะปรับปรุงตลอดเพื่อที่สภาพแวดล้อม และสื่อต่างๆ ที่ออกมาจะทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่ออำนวยความสะดวกให้คุณแม่ชีใช้สอนพระธรรมคำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรม (Cultural transformation) จากการศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมพบว่ามาฟังธรรม มาศึกษา ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานทำให้ตนเองรู้ตัวและตระหนักคิดได้ ว่าควรจะต้องเปลี่ยนแปลงความคิดจากเดิม ทำให้ตนมีพฤติกรรมใหม่ในทางที่ดี ส่งผลให้ชีวิตดีขึ้นทั้งกายและใจซึ่งจะสามารถส่งผลให้สังคมดีขึ้นด้วยซึ่งจากการศึกษานุเคราะห์ของเสถียรธรรมสถานพบว่าหลังจากการที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้มาฟังธรรมแล้วส่วนใหญ่ก็จะเปลี่ยนความคิดและมีพฤติกรรมพัฒนาในทางที่ดีขึ้นโดยรับรู้ได้จากคำบอกเล่าที่ผู้ปฏิบัติธรรมมาบอกกล่าวแก่ตน

6) การเข้าสู่สภาพปกติ (Routinization) เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้ผ่านการกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาโดยเสถียรธรรมสถานแล้วผู้ปฏิบัติธรรมพบว่าภาวะจิตใจและภาวะร่างกายของตนอยู่ในภาวะปกติ สงบลง เย็นลง เมื่อเอาพระธรรมคำสอนที่ได้ยินได้ฟังหรือได้ฝึกจากเสถียรธรรมสถานและจากสื่อต่างๆ ของเสถียรธรรมสถานไปปฏิบัติแล้วรู้สึกดี สบายใจ จนอยากทำต่อเนื่องเพื่อรักษาสภาพภาวะความมั่นคงในจิตใจนั้นไว้ซึ่งตรงกับจุดประสงค์ของคุณแม่ชีและบุคลากรของเสถียรธรรมสถาน

วัตถุประสงค์ในการศึกษาข้อต่อมาคือศึกษาแรงจูงใจ พบว่ามีสาเหตุ 14 ประการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน ดังจะเรียงตามลำดับความสนใจจากสาเหตุที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมให้ความเห็นตรงกันมากที่สุดไปจนถึงสาเหตุที่ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเห็นตรงกันน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้

ผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าสาเหตุที่ทำให้เขาเหล่านั้นเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานนั้นคือ ต้องการเข้ามาฟังธรรม, ชอบสื่อที่ใช้สอน, ชอบคำสอนของคุณแม่ชีที่ทำให้เข้าใจง่ายและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมมองว่าตนเอง **ชอบสื่อที่ใช้สอน** เพราะว่ามีสื่อการสอนของเสถียรธรรมสถานมีความโดดเด่นเป็นสื่อการสอนธรรมะที่ถูกสร้างขึ้นมาให้เหมาะสมกับกลุ่มคนในแต่ละวัยเช่น การ์ตูนธรรมะในรูปแบบแอนิเมชันสำหรับเด็ก, หนังสือที่เป็นหลักสูตรซึ่งดูแล้วเข้าใจง่ายเหมาะกับวัยรุ่น, หลักสูตรมะสังข์สำหรับคนทำงานที่เผยแพร่บนรถไฟฟ้าสำหรับผู้ที่ไม่ได้มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานก็มีรายการวิทยุสาวิกา นอกจากนี้ยังใช้สื่อทางอินเทอร์เน็ตเช่น เว็บไซต์และเฟซบุ๊กมาเป็นสื่อในการสอนธรรมะนอกจากนี้สำหรับคนที่อยู่ต่างจังหวัดก็มีหนังสือนิตยสารธรรมะสวัสดิ์ส่งไปให้สมาชิกถึงที่บ้าน, สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่ตั้งครรภ์ที่เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรก็จะมีบุคลากรทางการแพทย์มาแนะนำเกี่ยวกับการดูแลครรภ์และการคลอดบุตรกลุ่มที่มาเป็นครอบครัวเพื่อเข้าร่วมโครงการโรงเรียนพ่อแม่ก็จะมีกิจกรรมแนะนำการดูแลบุตร ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้

ผู้ปฏิบัติธรรม **ชอบมาฟังธรรม** ซึ่งเป็นอีกแรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมกลับเข้ามาฟังธรรมที่เสถียรธรรมสถานอีก ด้วยเหตุว่าต้องการยกระดับจิตใจตนเองและเพื่อกล่อมเกล่าให้มีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ นอกจากนี้อีกแรงจูงใจหนึ่งของผู้ปฏิบัติธรรมก็คือ **ชอบคำสอนของแม่ชีที่ทำให้เข้าใจง่ายและนำมาใช้ได้จริง** เนื่องจากคุณแม่ชีท่านจะยกตัวอย่างในสิ่งใกล้ตัวหรือเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่กำลังได้รับความสนใจมาประกอบกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้ไม่ยาก นอกจากนี้ยังมีแรงจูงใจอื่นๆ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเลือกมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน ได้แก่ **ความเครียด** โดยพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ซึ่งรวมผู้ปฏิบัติธรรมนั้นจะมองว่าในยามที่คนมีความทุกข์สิ่งที่จะเป็นที่พึ่งทางใจได้นั้นคือ พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นผู้ปฏิบัติธรรมจึงเข้ามาเสถียรธรรมสถานมาฟังคำสอนพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป นอกจากนี้เสถียรธรรมสถานยังจัดกิจกรรมดีๆ ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและเปิดให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าร่วมจนเป็นอีกแรงจูงใจที่ทำให้มาปฏิบัติธรรมได้แก่ พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโรงเรียนพ่อแม่, พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมจิตประภัสสร, มาศึกษาและปฏิบัติธรรมโครงการศิลปการพัฒนาศีวิตด้วยอานาปานสติ โดยการที่ผู้ปฏิบัติธรรม **พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการโรงเรียนพ่อแม่** นั้นจะเป็นการปูพื้นฐานทางด้านจิตใจให้กับบุตรหลานของตนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับเด็กๆ โดยการให้มาร่วมทำกิจกรรมที่เสถียรธรรมสถานจัดขึ้นซึ่งก็จะหมุนเวียนเปลี่ยนไปทำให้เด็กๆ เหล่านี้ไม่เบื่อที่จะเข้าร่วม แต่สำหรับผู้ปกครองที่มีลูกอ่อนก็จะมาเรียนรู้วิธีดูแลลูก วิธีอบรมเลี้ยงดูลูก วิธีรับมือกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในครอบครัวรวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวอีกด้วย สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่ **พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมจิตประภัสสร** เป็นโครงการของคุณแม่ตั้งครรภ์ที่พาลูกในครรภ์มาปฏิบัติธรรมรวมถึงได้เรียนรู้วิธีดูแลครรภ์และเตรียมการคลอดโดยทางเสถียรธรรมสถานจะเชิญบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความรู้มาแนะนำและตอบคำถามให้กับผู้ปฏิบัติธรรม สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่ **มาศึกษาและปฏิบัติธรรมโครงการศิลปการพัฒนาศีวิตด้วยอานาปานสติ** ก็เป็นอีกกิจกรรมของเสถียรธรรมสถานที่จัดขึ้นและได้รับความนิยมเป็นกิจกรรมที่เปิดรับทุกเพศทุกวัยให้มาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมโดยจะรับผู้ปฏิบัติธรรมแบบพักค้าง จะมีกิจกรรมฟังธรรมและสอนการทำอานาปานสติในแบบต่างๆ ตั้งแต่นั่งสมาธิ เดินจงกรม นอนสมาธิ โยคะสมาธิ เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่า เสถียรธรรมสถานนั้นจะเน้นกิจกรรมครอบครัวและกิจกรรมที่เข้าถึงได้กับทุกวัยจึงได้รับ **การสนับสนุนจากครอบครัว** ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน และอีกแรงจูงใจหนึ่งก็คือการที่เสถียรธรรมสถานได้ปลูกต้นไม้ไว้จำนวนมากอีกทั้งมีการจัดแต่งสวนให้สวยงามอยู่ตลอดเวลาทำให้ผู้ปฏิบัติธรรม **ชอบบรรยากาศที่ร่มรื่นมีต้นไม้มาก**

ของเสถียรธรรมสถานทำให้สามารถพาครอบครัวมาพักผ่อนหย่อนใจได้ไปในตัว และสำหรับกระบวนการสอนที่ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ก็เป็นอีกแรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานเพราะ **ชอบกระบวนการสอนที่ไม่ซ้ำ ไม่เร็ว ไม่เคร่งเครียด** ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมรู้สึกว่าจะไม่ยากจนเกินไปที่จะปฏิบัติตาม ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมตั้งใจและนำไปเผยแพร่ให้กับเพื่อนและคนรอบข้างของตนจนทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นสนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานด้วยเพราะว่า **เพื่อนชวน** ซึ่งก็เป็นอีกแรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้มีผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และอีกแรงจูงใจหนึ่งที่เป็นจุดเด่นที่ทำให้เสถียรธรรมสถานเหมาะสำหรับเป็นที่ปฏิบัติธรรมของครอบครัวก็คือ **สามารถมาได้ทั้งครอบครัว** เนื่องจากบางครอบครัวมีลูกเล็กไม่สะดวกที่จะพาไปวัดเนื่องจากผู้ปกครองกลัวว่าเด็กจะส่งเสียงร้องเป็นที่รบกวนผู้อื่น แต่สำหรับเสถียรธรรมสถานได้เปิดกว้างให้พาลูกมาได้โดยจะจัดกิจกรรมให้เด็กๆ ทำ และมีกิจกรรมใหม่ๆ มาหมุนเวียนเปลี่ยนตลอดทำให้เด็กๆ เพลินและสามารถอยู่ปฏิบัติธรรมร่วมกับผู้ปกครองได้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่กำลังตั้งครรภ์และ**เครียดและกังวลเรื่องลูกในครรภ์** จึงทำให้เป็นแรงจูงใจที่จะมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน เพราะผู้ปฏิบัติธรรมพบว่าตนเองมีเพื่อนทำให้ได้พูดคุยปรึกษากันถึงความเครียดของตน อีกทั้งมีคุณแม่ซึ่งคอยให้กำลังใจ และพานุเคราะห์ทางสูตินารีเวชย์มาให้คำปรึกษา ทำให้อาการเครียดและกังวลเรื่องลูกในครรภ์นั้นลดลง และแรงจูงใจสุดท้ายที่ผู้ปฏิบัติธรรมลงความเห็นว่าเป็นแรงจูงใจในการมาเสถียรธรรมสถานของตนนั้นก็คือ **ใกล้บ้าน** ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานหลายคนมาไกลหรืออยู่ต่างจังหวัดแต่ก็มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานอันเนื่องจากแรงจูงใจด้านอื่นๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว

ดังจะพบได้จากผลของการศึกษาว่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาของเสถียรธรรมสถานนั้นโดยเฉพาะการสื่อสาร(Communication)ได้สร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานเป็นอย่างมาก อีกทั้งคำสอนของคุณแม่ซีที่ทำให้เข้าใจง่ายและนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงยังทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับผลจากกระบวนการเสริมพลังคำสอนเป็นอย่างดี ดังจะพบได้จากการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยข้อสุดท้ายของการศึกษาวิจัยดังนี้

จากการศึกษาผลจากการดำเนินการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาที่มีต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน ดังมีรายละเอียดแบ่งเป็น 2 ข้อ คือ 1) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงปัจเจกบุคคล 2) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงสังคมดังนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงปัจเจกบุคคล จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมได้รับหลักธรรมในเรื่องของภาวนา 4 อันได้แก่ กายภาวนา, ศีลภาวนา, จิตภาวนา, ปัญญาภาวนา

1) **กายภาวนา** คือการฝึกอบรมกาย ให้อุจจกรติดต่อกันเกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ซึ่งเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเข้ามาที่เสถียรธรรมสถานก็จะได้รับการฝึกให้คิดดี ทำดีตลอดเวลาแม้กระทั่งเมื่อก้าวเดินออกจากเสถียรธรรมสถานไปแล้วก็ตาม ซึ่งเมื่อทำได้เช่นนี้แล้วชีวิตก็จะมีความสุข ความเครียดก็จะหายไปโรคที่เกิดจากความเครียดก็จะหายไปด้วย

2) **ศีลภาวนา** คือการฝึกอบรมศีล ให้อยู่อยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เมื่อเดินออกจากเสถียรธรรมสถานแล้วผู้ปฏิบัติธรรมบางคนก็จะมี ความพยายามในการรักษาศีลอยู่แต่สำหรับบางคนก็อาจจะไม่ทำแต่จะใช้โอกาสที่เมื่อเข้ามาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานมาเป็นช่วงถือศีลแทนแต่อย่างไรก็ตามการมาเสถียรธรรมสถานอย่างน้อยก็เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้ถือศีล

3) **จิตภาวนา** คือ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมนั้นมีความพยายามที่จะทำตามคือ มีจิตที่มีสติตั้งมั่นอยู่ในปัจจุบัน เพราะถ้าหากขาดสติอาจจะทำให้การดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ นอกจากนี้การสอนและอบรมจิตใจให้กับเด็ก ๆ ยังเป็นจุดเด่นของเสถียรธรรมสถานโดยผู้ปฏิบัติธรรมให้ความเห็นว่าหลังจากพาลูกมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานแล้วลูกของตนมีสติมีสมาธิกับกิจกรรมที่เขากำลังปฏิบัติเป็นต้น

4) **ปัญญาภาวนา** คือ ให้อุจจกรเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมนั้นมีความรู้และเข้าใจและยอมรับในเรื่องของความจริงหลังจากที่ได้ฟังธรรมและปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานจนกระทั่งสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันของตนได้ทำให้สามารถผ่อนคลายความทุกข์ได้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเสริมพลังคำสอนในเชิงสังคม นอกจากผู้ปฏิบัติธรรมจะได้รับประโยชน์ต่อตนเองแล้วการมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทั้งเสริมสร้างความรักในครอบครัวและส่งเสริมการมีไมตรีจิตต่อผู้อื่นดังนี้

1) **มีความสมัครสมานกลมเกลียวกันของครอบครัว** จากการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่จะมาเสถียรธรรมสถานกับครอบครัวซึ่งมีทั้งมาแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายซึ่งกิจกรรมที่เสถียรธรรมสถานจัดขึ้นจะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ใน

ครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดความรักและผูกพันมากขึ้น โดยพ่อแม่จะหวังเป็นพิเศษว่าเมื่อลูกของตนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมจะทำให้ลูกของตนนั้นเป็นคนดีและสามารถอยู่ร่วมกันกับสังคมได้ในอนาคต

2) **ได้เจอเพื่อนใหม่และได้มีการแนะนำซึ่งกันและกัน** จากการศึกษาพบว่าในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่มีปัญหาเครียดระหว่างการตั้งครรภ์จะมีการปรับทุกข์และรับฟังปัญหาของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีปัญหาเช่นเดียวกับตน ซึ่งผลที่ออกมาคือรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้ประสบปัญหาแต่เพียงผู้เดียว และทำให้ค่อยๆ มีสติขึ้น

สุดท้ายนี้อาจจะกล่าวได้ว่าจากการศึกษาวิจัยหัวข้อกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในเสถียรธรรมสถานทำให้ผู้วิจัยได้พบว่ากระบวนวิธีที่ว่ามีสมาธิมาปฏิบัติหรือทางสายกลางนั้นใช้ได้จริงในทุกยุคทุกสมัยรวมถึงใช้ในกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ร่วมกับการสอนพระธรรมคำสอนของเสถียรธรรมสถานจนทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าใจหลักคำสอนได้ง่ายและคนกลุ่มนี้ก็จะขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจะสามารถดำรงอยู่บนโลกใบนี้ได้อย่างไม่มีวันสูญหายไปไหน แม้ว่าโลกใบนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดก็ตาม

ประโยชน์ที่พระพุทธศาสนาได้รับ จากการที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าร่วมฟังธรรมและปฏิบัติธรรมนั้นถือเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

6.2 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการวิจัยครั้งนี้

6.2.1 ข้อจำกัดในด้านพื้นที่

พื้นที่ของการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้คือ เสถียรธรรมสถาน ซึ่งเป็นสถานปฏิบัติธรรมภาคเอกชนที่เปิดให้เข้าร่วมศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมเฉพาะ วันศุกร์, เสาร์, อาทิตย์ ส่วนวันธรรมดาจะถูกจำกัดพื้นที่ในการเข้าไปสังเกต ไม่สามารถเข้าไปในเขตสังฆวาสได้ เนื่องจากเป็นที่อยู่ของเหล่าคุณแม่ชี ซึ่งท่านเหล่านั้นกำลังปฏิบัติกิจส่วนตัว ทำให้ไม่สามารถพูดคุยสัมภาษณ์ภายในนั้นได้ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อื่นที่สงวนไว้ไม่สามารถเข้าไปได้เลย นอกจากนี้ทางเสถียรธรรมสถานยังไม่อนุญาตให้ผู้วิจัยถ่ายรูปรูปภายในเสถียรธรรมสถานอีกด้วย

6.2.2 ข้อจำกัดด้านกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลากรของเสถียรธรรมสถานและผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม สำหรับบุคคลากรของเสถียรธรรมสถานนั้นผู้วิจัยไม่สามารถสัมภาษณ์คุณ

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุตซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและผู้นำของเสถียรธรรมสถานได้ เนื่องจากคุณแม่ชีคันสนีย์ ติดภารกิจในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนทั้งในและนอกสถานที่ตลอดเวลา สำหรับด้านการ สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติธรรมนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมไม่ต้องการจะเปิดเผยในเรื่องรายได้และฐานะความเป็นอยู่ ของตนแต่จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละท่านนั้นมีรายได้ดีถึงดีมาก

6.2.3 ข้อจำกัดด้านเวลา

งานวิจัยนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเดือนละครั้งตาม โปรแกรมกิจกรรมที่เสถียรธรรมสถานกำหนดในระยะเวลา 3 เดือน จากกรกฎาคม ถึง กันยายน ทำให้ไม่สามารถเก็บเกี่ยวพัฒนาการของผู้ปฏิบัติธรรมได้ตลอดและผู้ปฏิบัติธรรมบางท่านก็ไม่ได้มาต่อเนื่องตามที่กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องได้

6.2.4 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล

ในการลงสนามเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยพบอุปสรรคในการเก็บข้อมูลอัน เนื่องจากผู้ที่มาปฏิบัติธรรมนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการเข้ามาศึกษาพระธรรมคำสอน อย่างต่อเนื่องเพียงแต่ต้องการมาเรียนรู้และนำกลับไปใช้ปฏิบัติเองที่บ้านแต่ไม่ได้มาตลอดอัน เนื่องจากอุปสรรคด้านเวลาและติดภารกิจของตน และผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่ที่ไม่ได้กำลัง ตั้งครรภ์หรือมีบุตรก็จะไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ของเสถียรธรรมสถานซึ่งส่วนใหญ่เป็น กิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านี้ไม่เข้าข่ายตามระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ว่าต้อง เคยเข้าร่วมกิจกรรมไม่ต่ำกว่า 2 โครงการ สำหรับการเข้าถึงข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์คุณแม่ชีและ บุคคลากรของเสถียรธรรมสถานนั้นเป็นไปได้ยากมากอันเนื่องจาก ในช่วงแรกไม่ได้รับความ ร่วมมือเท่าที่ควร จนกระทั่งคุณแม่ชีได้รับการติดต่อจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม ทำให้ผู้วิจัย สามารถเข้าไปสัมภาษณ์บุคคลากรของเสถียรธรรมสถานได้

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไปคือ ศึกษา และติดตามเจาะลึกในโครงการใดโครงการหนึ่งเลย เพื่อจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมสุขภาพจิต. ความเครียดของคนไทย. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา : <http://www.forums.dmh.go.th/index.php?topic=2589.0> [2552, มิถุนายน 12].
- กรมสุขภาพจิต. อัตราการฆ่าตัวตาย. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา : <http://www.dmh.go.th/report/suicide/> [2553, กรกฎาคม 25].
- กระทรวงศึกษาธิการ. อัตราการเข้าวัด. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/node/1403>. [2553, เมษายน 5].
- ก่องแก้ว เจริญอักษร. 2545. การพัฒนานบุคลิกภาพตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- กาญจนา แก้วเทพ. 2539. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิภูมิปัญญา.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2545. เมื่อสื่อสองและสร้างวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาลาแดง,
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2530. วิถีแห่งพุทธะ : วิถีชีวิตแห่งความมสุข. กรุงเทพมหานคร : สายส่งศึกษา,
- ขวัญชนก เรนนี่. 2552. ดัชนีความสุขของวัยรุ่นจังหวัดนครสวรรค์ในกลุ่มที่เข้ารับการฝึกสมาธิหลักสูตรศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนาของเสถียรธรรมสถาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมสุขภาพ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,
- คุณ โทชน์. 2545. พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2543. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ชาย โพธิ์สิตา. 2550. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,
- ชูพรรณ วงศ์วุฒติ. 2545. ศึกษาเปรียบเทียบผลการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติกับการฝึกผ่อนคลายด้วยตนเองที่มีต่อความวิตกกังวลด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยบูรพา,
- จิตรีรัตน์ รักษาใจตรง. 2548. ศึกษาการใช้อานาปานสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเสถียรธรรมสถาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพระพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,

- दनัย ไชยโยธา. 2543 - 2544. พัฒนาการของมนุษย์กับอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย.
กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
- ดักลาส แอล โอลิเวอร์. 2528. แนวคิดพื้นฐานทางมนุษยวิทยา. แปลโดย จลลาดชาวย
รมิตานนท์, นภา
- ธิดา สาระยา. 2545. อารยธรรม-วัฒนธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการ
เผยแพร่วิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- นันทนา กปิลกาญจน์. 2546. ประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลก. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
- นิเทศ ดินณะกุล. 2549. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- นิยพวรรณ วรณศิริ. 2550. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม : แนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา และ
สาระสำคัญด้านมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ท,
- บุญลือ วันทายนต์. 2522. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
- พรชัย ชันดี. 2543. ทฤษฎี และงานวิจัยทางอาชญาวิทยา Criminology : Theories and
research. กรุงเทพมหานคร : บூคเนท,
- พระเกียรติศักดิ์ คงศรีอ่อนง. 2546. สมาธิกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ศึกษากรณีวัดอัมพวัน
อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, ศาสตรศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล,
- พระเทพโสภณ (ประยูร มีฤกษ์). 2547. พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2551. หลักการและวิธีการเทศน์. กรุงเทพมหานคร :
เซน ปรีนตั้ง,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2539. ธรรมกับการพัฒนาชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2541. พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2543. พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2545. ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิพุทธธรรม,

- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). 2539. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม,
- พระไพศาล วิสาโล. 2549. ฝ่าฟันวิกฤตศีลธรรมด้วยทัศนะใหม่. กรุงเทพมหานคร :
เครือข่ายพุทธิกา,
- พระราชวรมูณี. 2518. พจนานุกรมพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
พุทธทาสภิกขุ. 2504. แก่นพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,
- ยศ สันตสมบัติ. 2537. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์,
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์,
- วัฒนา สุภัทธีล. 2548. โลกาภิวัตน์ (Globalization). กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัย
แห่งชาติ,
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2545. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2544. พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์,
สนิท สมัครการ. 2522. สังคมศาสตร์กับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
- สนิท สมัครการ. 2538. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับพัฒนาการของสังคม.
กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2529. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางศึกษาวิเคราะห์
และวางแผน. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
- สร้อยสุดา อิมอรุณรักษ์. 2543. ผลของการฝึกอานาปานสติภาวนาที่มีต่อภาวะสุขภาพจิต.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราช
พยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล,
- สำนักงาน, กระทรวงวัฒนธรรม. 2553. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย : สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม,
- สุเทพ สุนทรภัสส์. 2540. ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย : พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคม
และวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : โกลบอลวิชั่น,
- สุพัทธรา สุภาพ. 2546. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,

- สุภาวงศ์ จันทวานิช. 2531. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สุภาวดี มิตรสมหวัง. 2523. สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน,
- สุภาวดี มิตรสมหวัง. 2551. เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาทฤษฎีสังคมวิทยา : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา)
- สุริชัย หวันแก้ว. 2547. เผชิญหน้าโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม : นโยบายวัฒนธรรมในบริบทใหม่, เสถียร โพธิ์นันทะ. 2500. พระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทย. พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์นามกุฎราชวิทยาลัย,
- อดิน รพีพัฒน์. 2551. วัฒนธรรมคือความหมาย : ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ / อดิน รพีพัฒน์. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน),
- อมรา พงศาพิชญ์. 2549. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ภาษาอังกฤษ

- Broom, Leonard, and Philip Selznik. 1971. Sociology. New York: Macmillan
- Calhoun, Craig. 2002. Dictionary of the social sciences. Oxford : Oxford University Press
- Carol R. Ember, Melvin Ember. 2004. Cultural anthropology. Upper Saddle River, N.J. : Pearson/Prentice Hall
- Durkheim, Emile. 2002. Suicide : A study in sociology. London : Routledge
- Herbert, Blumer. 1969. Principles of sociology. New York : Barnes & Noble
- Kroeber, Alfred L. 1939. Cultural and Natural Areas of Native North America, Berkeley : University of California Press
- Merton, Robert K. 1957. Social theory and social structure. New York : Free Press
- Wallace, Anthony F.C. 1970. Culture and personality. New York : Random House

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำบอกเล่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาจากบุคลากรของเสถียรธรรมสถาน

คำบอกเล่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาจากบุคลากรของเสถียรธรรมสถาน

คนที่ 1 คุณแม่ไอ้ะ (นามสมมติ)

คุณแม่ไอ้ะอายุ 42 ปี จบการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต เอกบริหารการศึกษา แล้วก็ทำงานที่เสถียรธรรมสถาน ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาปัจจุบันทำงานวิชาการโครงการ และการจัดฝึกอบรมให้กับเสถียรธรรมสถานตั้งแต่ พ.ศ. 2532 จนถึงปัจจุบันถึง พ.ศ. 2554

คุณแม่ไอ้ะทำงานให้กับเสถียรธรรมสถานในเรื่องของการทำโครงการด้านวิชาการ และเรื่องการจัดฝึกอบรม การทำหลักสูตร การจัดฝึกอบรมของโรงเรียนพ่อแม่ซึ่งมีในส่วนของวิชาการ ตัวอย่างเช่น เรื่องของการตีโจทย์ของโครงการออกมาเชิงวิชาการแล้วให้มันลึก และเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการเกี่ยวกับปัญหาที่พบในปัจจุบันแล้วเอามาวิเคราะห์รวมเพื่อนำธรรมะไปเยียวยาสิ่งที่มันเกิดขึ้นกับครอบครัว แล้วเอาธรรมะมาทำเป็นหลักสูตร แล้วก็ตีออกมาเป็นกิจกรรม แล้วก็ประเมินผล เหมือนกับทำวิจัย แต่ก็ยังสามารถเป็นงานวิจัยเชิงลึกได้เพราะว่าทำคนเดียว แต่ก็ค่อยๆ พัฒนาไปเรื่อยๆ ดังคำพูดของคุณแม่ไอ้ะว่า

“มันไม่เร็วเหมือนภาคธุรกิจ เพราะมันเป็นภาคธรรมะใช้มัย ต้องใช้คนที่เป็นทีมที่มีทิสูเสมอกัน เป็นทีมที่มีใจ เป็นทีมที่ปฏิบัติด้วย พอเวลามันเกิดปัญหาก็จะมาวิเคราะห์ในเชิงพุทธธรรมร่วมกัน มันก็จะเป็นงานที่ไปเรื่อยๆ แต่ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน”

(คุณแม่ไอ้ะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

งานของคุณแม่ไอ้ะเริ่มตั้งแต่เริ่มรับนโยบาย เพราะท่านแม่ซีคันสนีย์หรือคุณยายจำจะให้นโยบายเป็นปี ดูกิจกรรมโดยภาพรวม ดูบรรยากาศโดยภาพรวม แล้วก็เวลาคุณยายจำท่านสอน แล้วเวลาที่ท่านสอนท่านจะต้องมีข้อมูล เพราะฉะนั้นหน้าที่ของคนที่เป็นผู้ประสานงานซึ่งแม่คุณแม่ไอ้ะเองก็ทำหน้าที่นี้ด้วยและจะต้องดูว่า คนที่มาอายุเฉลี่ยเท่าไร มีกี่ครอบครัวแล้วเพื่อจะเป็นข้อมูลให้ท่าน ให้ท่านได้ทำการสอนได้ ต้องดูทั้งข้อมูลสมาชิกใหม่ สมาชิกเก่า แล้วก็จะมีหน้าที่ดูบรรยากาศโดยรวมด้วย เช่น การเสริมที่นั่งหรือความร้อนพัดลม เป็นต้น ไม่ว่าจะอะไรที่เป็นภาพรวมที่จะทำให้การสอนและกิจกรรมตรงนั้นดำเนินไปได้ด้วยดี อันนี้ก็คือหน้าที่ของคนที่เป็นผู้ประสานงาน แต่ก็จะมีงานอื่นๆ อีกที่อยู่ในงาน เช่น ท่านส่ง script มาว่าท่านอยากได้อันไหน อันนี้ที่เกี่ยวข้องกับการสอน เราก็จะไปหามาให้หรือติดต่อประสานคนที่ต้องเอามาให้ท่าน หรือคอยส่งคิวให้ท่าน บอกท่านว่าคิวต่อไปมันจะเป็นอะไร เพื่อให้ท่านรู้ ท่านจะได้ไปเชื่อมโยงกับงานที่ท่านทำ เพราะว่าเวลาที่ท่านสอน ท่านจะเน้นย้ำว่าโรงเรียนพ่อแม่คือ โรงเรียนที่นำพ่อแม่มา

ฝึกหัด เพื่อที่จะได้เข้าใจตัวเองเพื่อที่จะได้ไปเข้าใจลูก โรงเรียนพ่อแม่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู เพราะพ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก จะได้เอาไปสร้างห้องเรียนที่บ้านให้ลูก มันก็จะเป็นภารกิจของพ่อแม่ นอกจากคนที่เข้ามาที่เสถียรธรรมสถานแล้วคุณแม่โธ๊ะยังกล่าวว่า

“คนที่เข้ามาที่นี้ะมันมีหลากหลาย เสถียรไม่ได้ทำงานเฉพาะโรงเรียนพ่อแม่อย่างเดียว เราเปิดหน้างานตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ปฏิสนธิจนตาย เพราะฉะนั้นถ้าคนเข้ามาเนี่ย ก็จะมีหลากหลายวัย ก็คือตั้งแต่ยังไม่เกิดด้วยซ้ำ เตรียมตัวตั้งแต่จะมีลูกด้วยซ้ำ มาเตรียมทิสู่ตัวเองให้เพื่อที่จะตั้งครรรค์ ก็จะเป็นประมาธเนี่ย เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์ของคนที่มา ก็จะหลากหลาย เพราะมีมาด้วยกันหลากหลาย บางคนมีทุกข์ก็เข้ามา ทุกข์จากอะไร ทุกข์ในวัยทำงาน ทุกข์ในวัยเรียน ทุกข์ของความเป็นวัยรุ่น เยาวชน ทุกข์ของความเป็นคนที่มีอายุแล้วจัดการลูกไม่ได้ ก็แล้วแต่ทุกข์ของแต่ละคน ก็มาด้วยเหตุผลตามวัยของตนเองและบางคนก็อยากที่จะมาปฏิบัติ บางคนก็ไม่ว่าตัวเองทุกข์หรือไม่ทุกข์แต่ก็อยากจะมาเรียนรู้ธรรมะ อยากมาปฏิบัติ อยากมาหาคำตอบให้กับชีวิต อะไรอย่างเงี้ยคะ ก็มาด้วยหลากหลาย แต่บางคนก็มาเที่ยว อยากจะมาเห็นสวนสวย เพราะคนเค้าเอาไปรำลือกันว่าเสถียรนะสวย คนเค้าก็มา ก็ประมาธเนี่ยอะคะ มันเยอะอะ”

(คุณแม่โธ๊ะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้คุณแม่โธ๊ะยังบอกวิธีการขจัดทุกข์ของเสถียรธรรมสถานด้วย ซึ่งก็คือการที่คนเราที่มันจะพ้นทุกข์

“มันจะต้องเกิดจุดเปลี่ยนหัวใจ มันจะมีฐานสามฐานที่ใช้ในการดำรงชีวิต คือ ฐานกาย ฐานจิต ฐานปัญญา บางคนเนี่ย ใช้ฐานกายเพื่อที่จะทำให้ตนเองพ้นทุกข์ ก็คือใช้อายตนะหรือใช้การมอง การสัมผัสกับธรรมชาติ นิ่งนิ่งๆ เฉยๆ กับตัวเอง ได้เฝ้าใครครวญ มันก็เกิดจุดเปลี่ยน ที่อาจจะทำให้ตัวเองพ้นทุกข์ได้ แต่บางคนอาจจะชอบฟังธรรมะ พอนั่งฟังธรรมะนิ่งๆ มันก็เกิดจุดเปลี่ยนๆ ได้ หรือบางคนเห็นธรรมชาติ ต้นไม้เล็กต้นไม้ใหญ่ มันอยู่ที่สภาวะทุกข์ของคนๆ นั้น ถ้าคนๆ นั้นมองตัวเองเป็นต้นไม้เล็ก และมองคนอื่นเป็นต้นไม้ใหญ่ แล้วตามันไปกระทบรูปแล้วมองเห็นอยู่มันอาจจะเกิดการใคร่ครวญ เสถียรธรรมจึงจัดพื้นที่ที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรม และใคร่ครวญในสิ่งเหล่านี้โดยคุณแม่โธ๊ะมองว่าตรงนี้ คนที่มาที่นี้จะได้ธรรมะจากบริบทของสภาพแวดล้อม และอีกด้านหนึ่งซึ่งมองข้ามไม่ได้คือบริบทของวัฒนธรรมชุมชนของที่นี่ ที่เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอถึงแม้ว่าจะไม่ได้ทำให้คนพ้นทุกข์ได้แต่ทำให้คนเห็นความทุกข์มากขึ้น แล้วก็เรียนรู้ที่จะอยู่กับทุกข์และเข้าใจทุกข์ แล้วก็ไม่เลือกที่จะทุกข์ อันนี้คือวัฒนธรรมของชุมชนที่นี้เพราะวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต และสรรพสิ่งที่มีชีวิตที่นี้ทั้งหมด ทั้งคนและสรรพสัตว์ มันแสดงธรรม คือคนทุกคนแสดงธรรมกันหมด อย่างหนู (ตัวผู้วิจัย) หนูเข้ามาหนูก็แสดงธรรมไม่

ว่าจะเป็นเรื่องความอ่อนน้อมหรืออะไรก็ได้แล้วแต่ ทุกคนก็แสดงธรรมหมด อย่างตัวคุณแม่โง๊ะมีเจตนาว่าจะทำตัวให้มีประโยชน์ก่อนตัวจะสิ้นไป รวมถึงตัวคุณแม่โง๊ะก็ได้แสดงธรรมด้วยเช่น พี่ทำให้คนได้มีโอกาสมองเห็นเวลาที่พวกเราแบกของหนักๆ แต่เค้าแค่นั่งเฉยๆ พอเค้าเห็นเราแบกของหนักๆ มันก็อาจจะเกิดจุดเปลี่ยน ว่าจริงๆ เค้าไม่ได้ทำงานแบบเราเลย แต่ดูยายผู้หญิงคนกระปองเขียว(คุณแม่โง๊ะ)นั้นแบกของหนักมากเลย แต่เค้าก็ยิ้ม เค้าแบกของไปแล้วเค้าก็ยิ้มไป แต่เราซะอีกเรานั่งอยู่เฉยๆ เรานั่งอมทุกข์ เราก็ไม่ได้แบกของอะไรอย่างเค้าเลย คือบางอย่างมันเป็นการสอน”

(คุณแม่โง๊ะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คุณแม่โง๊ะมองว่าสภาพแวดล้อมหรือสิ่งทั้งหมดที่พูดทั้งหมดเป็นตัวที่ทำให้คนมองเห็นจุดเปลี่ยน แล้วมันมาพลิกจุดเปลี่ยนในใจ ธรรมะที่เห็นจากการทำของคน ธรรมะจากธรรมชาติ ธรรมะจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเป็นการสอนแม้ว่าไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง ซึ่งคุณแม่โง๊ะก็ไม่ได้คาดหวังว่าผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องเข้าใจทั้งหมดที่เสถียรธรรมสถานทำแต่คุณแม่โง๊ะถือได้ว่าได้ตั้งสัจจะอธิษฐานว่าจะพยายามที่จะทำ โดยเฉพาะหน้าที่ในการทำงานในโรงเรียนพ่อแม่เพราะคุณแม่โง๊ะเข้าใจดีว่า พ่อแม่ทุกคนอยากให้ลูกดีหมด พ่อแม่ทุกคนอยากให้ลูกเป็นคนประสบความสำเร็จในชีวิต เพราะพ่อแม่ก็ไม่คิดว่าพ่อแม่จะอยู่ได้นาน ความตั้งใจที่พ่อแม่ อยากมาค้นพบตัวเอง พอค้นพบตัวเอง เห็นจุดเปลี่ยนตัวเองแล้วเอาสิ่งที่ค้นพบเนี่ยแหละไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งตัวเอง ทั้งลูก และทั้งครอบครัว คุณแม่โง๊ะกล่าวถึงความประทับใจต่อพ่อแม่ที่มาว่า

“ด้วยความที่ว่าบรรยากาศมันดีอะ และมันเป็นการเรียนรู้ที่จะได้เห็นวงศาคุณญาติผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่คนอื่นเลี้ยงลูกอีกแบบนึง ให้มานั่งกินข้าวใกล้ๆ กัน ได้ยินคนสอนอีกคนนึง คนนึงยกธรรมะของยายจ๋า มาพูด แต่อีกคนนึงไม่ได้ยกธรรมะคุณยายจ๋า พอมาเห็นวงศาคุณญาติในลักษณะแบบนี้มันก็เลย มีโอกาสที่จะได้เห็นมุมมองที่หลากหลาย แต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน หรืออีกคนนึงนั่งใกล้ๆ อยู่ยกธรรมะขึ้นมา นั่นแหละอีกคนนึงก็ได้ฟัง ฟังแต่ไม่ยกธรรมะ ความเห็นอีกคนนึงสอนด้วยวิธีการนี้ เขาก็นำกลับวิธีการเนี่ยไปใช้ ถามว่าคนที่ยกธรรมะขึ้นมาคนแรก ไปบอกให้เค้าทำมัย ก็ไม่ได้บอก แต่วิถีชีวิต หรือวิธีการเหมือนที่พวกเราทำมันซึมซาบไป มันเป็นวงศาคุณญาติ แล้วมันเป็นลูกโซ่เนอะ เป็นโดมิโนแหละ ก็เหมือนกันแหละกับเสถียร เสถียรธรรมก็อยู่ในนี้แหละ แต่สิ่งหนึ่งที่คนเข้ามาแล้วเอาออกไปใช้กับครอบครัวตัวเอง แล้วถ้ามีคนๆ นึงไปสัมพันธ์กับครอบครัวเนี่ย ที่มาจากเสถียรธรรมเนี่ย พี่ก็เชื่อว่าครอบครัวเนี่ยได้ไปๆ แล้วก็

ครอบครัวอื่นเป็นสัมพันธ์มาต่อเป็นลูกโซ่ เพราะพี่ว่าทุกอย่างมันเชื่อมกันหมด มันมีผลต่อกันหมด อันนี้คือสิ่งที่มันเกิดการถักทอเนอะ” คุณแม่โตะกล่าวด้วยแววตาและรอยยิ้มที่ภาคภูมิใจ

(คุณแม่โตะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการเสริมพลังคำสอนคุณแม่โตะให้ความเห็นว่าบริษัทที่อยู่ยาวนานที่สุด 2600ปี ก็คือบริษัทพระพุทธเจ้า และที่อยู่ได้เพราะมีวินัย เพราะระเบียบ ถึงแม้ปัจจุบันจะเห็นข่าวที่ไม่ดีในทางที่เสื่อมไปบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย พระพุทธศาสนายังเข้มแข็งอยู่ ส่วนเสถียรธรรมสถานก็มีวิถีชีวิตที่มีระเบียบ คุณแม่โตะโยกกลับไปโรงเรียนพ่อแม่ว่าวินัยของโรงเรียนพ่อแม่คือ

“คุณก็รักลูกและก็เฝ้ามองดูลูกอย่างที่ลูกเป็น อย่างไม่เป็นทุกข์ คุณไม่คิดจะเปลี่ยนคุณลบความคาดหวังในตัวลูก อันนี้มันเป็นวินัยของพ่อแม่ ถ้าถามว่าคุณไปเปลี่ยนลูกแล้วคุณจะได้อะไรอะ ถ้าคุณยังไม่เปลี่ยนใจคุณ เพราะจะยังไงลูกก็ต้องทำตามความอยากของคุณ แต่ไม่ได้นึกถึงความอยากของลูก ไม่ได้เป็นธรรมชาติของลูก ลูกมีพฤติกรรมของคนที่เป็นไฮเปอร์หรือเร่งๆ เป็นไฮเปอร์รีเพล่าไม่รู้ แต่เราไปคิดเอาเอง แต่ลูกกำลังเรียนรู้อะ แล้วคุณไปห้ามไม่ให้ลูกวิ่ง ไม่ให้ลูกเล่นอะ ก็โดยพฤติกรรมการเรียนรู้มนุษย์ก็ใช้ช่องทางนี้ไง ช่องทางความเร็วเรื่องของการวิ่งของอะไร เค้าได้เรียนรู้ แล้วคุณไปพูดคุณก็ตัดใจเรื่องของการพัฒนาการไง ถูกปะ ถ้าเด็กมีพฤติกรรมของคนที่เป็นธาตุดิน นิ่งๆ แต่หูฟังอย่างเงี้ย แต่เด็กไม่วิ่ง ก็บอกว่าเด็กเป็นอินเนอร์ด หรือบอกว่าเด็กเป็นอะไร ซึ่งพ่อแม่เป็นคนพิพากษาลูกเสียแล้วเนี่ย แล้วลูกจะงดงามในแผ่นดินหรืองดงามในสังคมประเทศชาติได้ยังไง พ่อแม่ไม่มีสิทธิ์ไปพิพากษาใคร คุณเป็นแค่แดนเกิด พระพุทธเจ้าบอกว่าพ่อแม่เป็นแค่แดนเกิด”

(คุณแม่โตะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

เพราะฉะนั้นนี่คือโจทย์ของพ่อแม่ที่เป็นวินัย ซึ่งเราไม่ได้บอก แต่คุณต้องมาเข้าเรียนแบบฝึกหัด นอกจากการเรียนการทำแบบฝึกหัดที่นี้ยังอาศัยสื่อที่สร้างมาจากตัวอย่างที่มันดีๆ เพราะที่เสถียรธรรมสถานเวลาทำงานก็มีการใช้สื่อที่เป็นอีกช่องทางนึง เพราะฉะนั้นพ่อแม่ที่เข้ามารวมกลุ่มกัน มันก็จะเป็นวงศาคุณาญาติที่เป็นตัวอย่าง ที่จะทำให้สังคมเห็นภาพจากช่องทางในการสื่อสารทางธรรมไม่ว่าจะเป็นรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์หรืออาจจะเป็นเฟสบุ๊ค วิธีการสอนของที่นี่จะถูกถ่ายทอดให้คนภายนอกเห็นโดยสื่อ และสื่อเหล่านี้ก็จะประชาสัมพันธ์ตัวมันเอง ยิ่งถ้ามันถูกเผยแพร่ออกไปในช่องทางต่างๆ คุณแม่โตะก็เชื่อว่าสร้างให้สังคมดีได้

นอกจากนี้เสถียรธรรมสถานยังเป็นที่หนึ่งที่ได้สร้างคนให้มีใจเป็นจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นมานาน คุณแม่โตะเองก็เป็นหนึ่งในจิตอาสารุ่นแรก นอกจากนี้ยังมีลูกศิษย์คุณแม่

จำนวนมากที่เข้ามาช่วยทั้งให้ร่างกายแข็งแรงใจบางคนก็ให้ทุน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ช่วยดำรงให้คำสอนของพระพุทธศาสนานั้นสืบไป

การทำงานในแบบของเสถียรธรรมสถานเป็นการทำงานที่เป็นอิสระ เพราะไม่ได้ถูกครอบงำด้วยภายใต้แนวคิดของใคร เราทำเต็มศักยภาพ และเราก็ตรวจสอบและประเมินตัวเองเสมอ เพื่อให้คนที่ก้าวเข้ามาในเสถียรธรรมสถานได้รับความสงบเย็นและถ้าเกิดอะไรขึ้น คนเหล่านี้จะกลับมาเสถียรธรรมสถานอีก เพราะเสถียรธรรมสถานเข้มแข็งยึดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์

คนที่ 2 คุณพีเช้ง (นามสมมติ)

คุณพีเช้งเรียนจบคณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาอิเล็กทรอนิกส์ แต่จบแล้วก็ไม่ได้ทำงานเป็นช่าง คนออกแบบหรือวิศวกร คุณพีเช้งมาทำงานเป็นช่างภาพ เมื่อก่อนคุณพีเช้งทำอยู่ที่ป่าใหญ่creation ด้วยความรักในการถ่ายภาพก็เลยทำงานอาชีพนี้มาเรื่อยๆ แล้ววันหนึ่งคุณยุพาพัชรฤทธิ์ได้เข้ามาคุยกับท่าน(คุณแม่ชีคันสนีย์หรือคุณยายจำ) คุณยายบอกว่ากับคุณยุพาว่าต้องการจะหาคนมาทำรายการเพื่อนทุกข์ เมื่อ15-16ปีที่แล้ว คุณยุพาก็เลยส่งผมเข้ามาทำ ก็ทำๆ อยู่ ทำเพื่อนทุกข์อยู่ประมาณ 8-9ปี แล้ววันหนึ่งก็รู้สึกว่ามีอึดอัดกับงานประจำที่ทำข้างนอก แต่คุณพีเช้งก็ตระหนักว่าตนเองมีครอบครัว และที่นี้ก็มีค่าใช้จ่ายให้ถึงแม้ว่าจะไม่สูงเท่าข้างนอก วันหยุดน้อยกว่าข้างนอก แต่ทำแล้วสบายใจประโยคหนึ่งที่คุณพีเช้งได้กล่าวไว้และแสดงถึงความให้ความสำคัญกับครอบครัวซึ่งตรงกับแนวทางของเสถียรธรรมสถานนั่นคือ

“ผมว่าผมทำงานที่นี้แล้วผมได้บางอย่างที่พอคนอื่นไม่มี ไม่ได้ ก็คือผมได้ลูก เมื่อก่อนผมทำงานวันหนึ่งหยุดวันหนึ่ง ผมทำงานสิบห้าวัน แต่ยี่สิบสี่ชั่วโมง เข้าเก้าโมงเช้าออกเก้าโมงอีกวันหนึ่ง ผมก็ต้องการพักใช้มัย แม่เค้าก็จะคอยกันลูก อยู่อยู่กับป๊าป้า ตื่นขึ้นมาบ่าย มันไม่สดชื่นอะ จะเล่นกับลูกมันก็เก้ๆ กังๆ จะออกไปเที่ยวข้างนอกมันก็นะเหนื่อยอยากพัก แล้ววันหนึ่งเราก็รู้สึกว่าเราตัดสินใจไม่เอาดีกว่า แล้วพอดีช่วงนั้นท่านก็ต้องการคน แล้วบังเอิญผมก็มาเที่ยวเนียะมากราบยาย มาสวัสดีปีใหม่ท่าน เออ เนี่ยท่านอยากได้ ก็เลยตัดสินใจกับภรรยาว่ามา ก็มาด้วยกัน ก็อยู่ทำมาตอนนี้ก็เก้าปีแล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่คนอื่นไม่ได้ ผมพูดได้เต็มปากคือ คุณไม่ได้ลูกคุณคุณพ่อทั้งหลายตื่นเข้ามาส่งลูกไปเรียน กลับมาพูดคุยกับภรรยา กลับมาถึง ลูกหลับ ผมกลับมาได้คุย ได้กินข้าวกับเค้าทุกวัน มันแลกกันไง เราอาจจะไม่ได้เยอะๆ เหมือนคนอื่น แต่มันได้ตรงเนี่ยผมว่ามันเยอะกว่า”

(คุณพีเช้ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้คุณพี่แข็งมารับผิดชอบในส่วนทำผลิตภัณฑ์ภายในเสถียรธรรมสถาน งานของคุณพี่แข็งคือการผลิตรายการโทรทัศน์ซึ่งคุณพี่แข็งทำร่วมกันกับภรรยา ก็จะมีรายการ ก็จะมีรายการธรรมะสวัสดิ์ ออกอากาศทางช่อง 9 อสมท. ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 5.00 นาฬิกา แล้วก็นอกนั้นก็จะเป็น presentation

ที่คุณยายมีให้ทำ รายการธรรมะสวัสดิ์ ก็คือ รายการที่นำเอาคำสอนของท่านแม่ชี ศันสนีย์มาเผยแพร่ หัวข้อประเด็นอาจจะเป็นเรื่อง ชีวิต ความเป็นอยู่สังคม ประเด็นข่าวสำคัญๆ ในช่วงนั้น หรือไม่อาจจะเป็นสิ่งที่ท่านไปพบไปเจอมาในต่างประเทศ ก็จะถูกนำมาถ่ายทอดทางโทรทัศน์ด้วยฝีมือของคุณพี่แข็ง ซึ่งจากรายการธรรมะสวัสดิ์นี่ก็เป็นจุดหนึ่งที่ได้จุดประกายให้คนมาที่เสถียรธรรมสถานตามคำบอกกล่าวของคุณพี่แข็งว่า

“ บางคนนะฮะ บางคนที่ผมเคยได้คุยด้วย เคื่อบอกว่าที่มาเนี่ยก็เพราะเค้าเห็นท่านในทีวี เห็นท่านในทีวี ได้ยินคำสอนท่านในทีวี ในวิทยุก็อยากจะมาพบซักที อยากจะมานั่งปรึกษาปัญหาธรรมกับท่านส่วนมากคนจะมีปัญหาบางอย่างแล้วอยากจะหาทางออกที่จะทำให้ชีวิตเค้าดีขึ้น ผมก็ดีใจนะ ที่มีคนดูงานของผมด้วย”

(คุณพี่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ซึ่งตามความเห็นของคนที่คุณพี่แข็งได้พูดคุยด้วยจึงกล่าวได้ว่าคำสอนของคุณแม่ชี ศันสนีย์จึงน่าจะเป็นแนวทางพันทุกข์แต่ว่าจะบอกแล้วพันทุกข์เลยหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับว่ามันคนแต่ละคนอยู่ที่แต่ละคนมองตัวตนของตัวเองอย่างไร มีวิธีการดำเนินชีวิตของตัวเองอย่างไร บางคนฟังแนวทางแล้วอาจจะมองไม่เห็นทางก็ได้ คุณพี่แข็งจึงไม่ได้คาดหวังว่าจากรายการที่ตนเองทำคนดูจะได้อะไร ขนาดไหนบ้าง เพราะคิดเพียงแต่ว่า ตนเองทำงานให้ออกมาดีที่สุด ส่วนคนดูๆ แล้วชอบหรือไม่ชอบ นั่นคือปัจจัยที่ตนไม่สามารถตัดสินได้ เราทำไม่ได้ แต่ถ้าสิ่งที่ทำออกไปแล้วเค้าได้รับประโยชน์จากคำสอนที่คุณยายสอน เพียงแค่คนดูทางบ้านดู แล้วหยุดการกระทำบางอย่างที่คิดว่าจะทำให้ตนเองไม่ปลอดภัย อันนั้นก็ถือว่าสิ่งที่ประสบความสำเร็จแล้ว ดังคำกล่าวของคุณพี่แข็งที่ว่า

“ผมเชื่อว่าถ้าคนที่ทำตามที่คุณยายสอน ทำตามคำสอนพระองค์ทุกๆ อย่างมันจะดีขึ้นเอง ในทุกๆ เรื่องนะไม่ใช่จะเฉพาะแต่กับตัวเอง คนอื่นก็ด้วย”

(คุณพี่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากรายการที่เป็นสื่อที่ทำให้คนสนใจมาเสถียรธรรมสถานก็จะมีเรื่องของบรรยากาศของเสถียรธรรมสถานนั้นที่ดีมาก ทำให้คนที่ได้เห็นภาพทางทีวีแล้วรู้สึกว่าเขาสามารถหาภาพธรรมชาติแบบนี้ได้ในกรุงเทพฯ เพราะมันใกล้และไม่จำเป็นต้องออกไปต่างจังหวัดไกลๆ

สำหรับเรื่องกระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาคุณพีซึ่งมีความเห็นว่าเป็นจริง แล้วเราสามารถปฏิบัติธรรมได้ทุกวันเช่นวันนี้เราไม่โกหกใคร วันนี้เราไม่คิดไม่ดีกับใคร วันนี้เราไม่เอาใจใครเปรียบใครนั่นก็เป็นสิ่งที่ได้ทำตามคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว แต่ถ้ามาที่นี้ ที่นี้สอนให้รู้จักการให้ นั่นเป็นความรู้สึกจริงๆ ที่คุณพีซึ่งสัมผัสในกระบวนการสอนของเสถียรธรรมสถานได้ ซึ่งคุณพีซึ่งกล่าวว่า

“จากการที่ผมสัมผัสได้ ผมรู้สึกว่าที่นี่สอนเรื่องการให้ ถ้าคุณไม่รู้จักรักที่จะให้ เพียงแค่สมมุติเราเป็นผู้ปฏิบัติที่จะเข้ามาปฏิบัติ เราคิดว่าเรามาซื้อบริการ เราอยู่ได้คืนหนึ่ง เราอยู่ไม่ได้และเพราะเรารู้สึกว่า เฮ้ย ชั้นทำบุญนะ ชั้นควรได้นอนห้องแบบนี้สิ แค่นี้มันก็ผิดแล้ว ผิดวัตถุประสงค์แล้วฮะ แต่ถ้าเราคิดว่า แค่นี้ก็โอเค แค่นี้ทำบุญเท่านี้เนี่ยนะ ชั้นมาปฏิบัติ ชั้นทำตามกฎ ชั้นอยู่ได้เออมาที่นี้ชั้นได้นอนห้องนี้ ตื่นเข้ามาชั้นสวดมนต์ ทำโยคะ มากวาดลานวัด เช็ดห้องน้ำ กวาดห้องน้ำ ทำความสะอาดห้องน้ำให้คนอื่นได้ใช้ คนที่มาก็จะได้อีกเรื่องหนึ่งคือ การลดละตัวตน คุณจะไม่ใหญ่ขนาดไหน คุณจะร่ำรวยขนาดไหน สุดท้ายคุณก็ต้องมานอนรวมๆ กัน มานั่งกวาดลานวัดด้วยการลดนะ เพราะถ้าคุณไม่ลดคุณก็คงไม่กวาด มาล้างห้องน้ำกับผ้ากายสิทธิ์ผืนหนึ่ง มาเช็ดโต๊ะกินอาหาร ไม่ว่าจะคุณเป็นใครมาจากไหน คนมาที่นี้ทุกคนได้รู้จักการให้ การลดตัวตน ถ้าทุกคนคิดอย่างนี้ได้แล้วทุกคนไปทำที่บ้าน ลองคิดดูละกันว่ามันจะขยายผลไปขนาดไหน”

(คุณพีซึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากมุมมองในด้านการประพฤติปฏิบัติตนที่เสถียรธรรมสถานได้ปลูกฝังให้ผู้ปฏิบัติธรรมรู้จักการให้แล้ว ยังมีอีกมุมมองหนึ่งคือเรื่องของสื่อ สื่อที่เสถียรธรรมสถานนำเสนอ จะเป็นสื่อที่ต้องการจุดประกายความคิดให้กับผู้ที่มาปฏิบัติธรรม ไม่ได้ยึดเยียด เพราะในขณะที่คุณแม่อชีต้นสนีย์พูดไป สื่อการสอนก็จะทำหน้าที่ให้ได้เห็นภาพสวย บรรยากาศดนตรีพร้อมๆ กันไปด้วย เพื่อไปจุดประกายความคิดว่าคนฟังเค้าควรไปทำอะไรต่อกับตัวผู้ฟังเอง

“เสถียรธรรมสถานไม่เคยบอกว่า คุณต้องทำอย่างนี้สิ แล้วคุณจะไปแก้ความทุกข์ของตัวเองได้ คุณยายไม่เคยสอนอย่างนั้น ยายสอนแค่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่เราจะหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างไร ผมว่าถ้าคนฟังๆ แล้ววิเคราะห์แล้วก็สังเคราะห์ มันก็จะกลับเข้ามา

ที่ตัวเค้า มันก็จะเป็นการขยายคำสอนของพระพุทธองค์ออกไปได้เรื่อยๆ ไม่ใช่ลัทธิ เป็นคำสอนของพระพุทธองค์”

(คุณพีเช้ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

สำหรับการสอนของที่นี่ คุณพีเช้งยังย้ำในเรื่องของการให้ เนื่องจากคุณแม่ชีคันสนีย์จะใช้ศาสนาสมัครเยอะ อาสาสมัครในที่นี้ก็คือใครทำงานอะไร ใครมีความรู้ด้านใด อย่างเช่นมีความรู้ทางด้านรายการวิทยุดังนี้

“อย่างคุณเล็ก คุณเล็กก็เข้ามาช่วยจัดรายการวิทยุ ก็เป็นการให้ โดยฐานผู้ฟังของคุณเล็ก อาจจะมีคนฟังเช่นสพอ. 91 ตามมาฟังคุณเล็กในรายการวิทยุของท่าน ก็เป็นการนำธรรมะของท่านไปสอนคนในกลุ่มนั้น หรืออย่างคุณหนอง อรุโณชา ทำทีวี ก็เชิญมาเนี่ยมาเป็นอาสาสมัครแล้วก็จะดึงอาสาสมัครคนอื่นดึงเข้ามา ก็เป็นการรวมกำลังกัน แล้วงานที่มันขยายออกไปก็จะไกลขึ้นไปเรื่อยๆ มันเป็นการสอนให้คนเราให้ เมื่อเราพร้อม แต่ถามว่าคนที่ไม่พร้อมให้ได้มั้ย ให้ได้ เพียงแค่คุณเดินออกมาหน้าบ้าน มีไม้ลูกชิ้นตกซักอันเนี่ย คุณเก็บ หักปลายทิ้งขยะมันก็เป็นกาให้แล้ว ไม่จำเป็นต้องเป็นอาสาสมัคร ไม่จำเป็นต้องเป็นที่นี้ด้วยอาสาให้กับโลกทั้งใบ คำสอนของท่านทำไมท่านถึงต้องใช้อาสาสมัคร ท่านต้องการแสดงให้เห็นว่า คนที่พร้อมทางด้านทรัพย์สิน ปัญญา เค้าช่วยคนอื่นได้ขนาดไหน แต่ถ้าเราไม่พร้อมขนาดนั้น เราช่วยตัวเราเอง ช่วยสังคม ช่วยคนรอบข้าง เพื่อนบ้าน ประเทศ มันก็ได้หมดอะฮะ” คุณพีเช้งกล่าว

(คุณพีเช้ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

อันเนื่องจากการทำงานของเสถียรธรรมสถานได้ทำงานกันด้วยความตั้งใจอยากจะทำให้งานออกมาดีที่สุด จึงทำให้ต้องมีการประเมินเพื่อพัฒนากันด้วย โดยจะเป็นการประเมินจากคุณแม่ชีคันสนีย์ แล้วก็เป็นการประเมินจากคนดู บางคนก็บอกว่าอย่างนี้สวยดี อย่างนี้ไม่ชอบ ก็เอามาปรับปรุงแต่เสถียรธรรมสถานไม่ได้ประเมินเป็นเชิงวิชาการว่าได้ผลขนาดไหน อย่างงานสวนของคุณพีเช้งก็จะพัฒนางานของตนด้วยการลงโปรแกรมใหม่ๆ ศึกษาการใช้เครื่องมือลงกล้องลงอุปกรณ์เพื่อที่จะผลิตรายการดีๆ มาให้ดูเรื่อยๆ มันก็เป็นกาเปิดโลกทัศน์ของคนดูไปเรื่อยๆ

สำหรับมุมมองของคนทำสื่อคุณพีเช้งมีความเห็นว่าปัจจุบันไม่ค่อยมีการตั้งหลักธรรมคำสอนจริงๆ ขึ้นมาสอนนี่คือปัญหาหนึ่งที่พบ ดังนั้นวิธีการที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็งคือทำยังไงที่จะนำคำสอนที่แท้จริง ไม่หลอก ไม่เรียไร ไม่มีสินจ้าง ไม่เห็นแก่วัตถุบูชา คือนำเอาหลักธรรมของพระพุทธองค์มาพูด มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำมาใส่ใจเราซึ่งตรงกับความตั้งใจของคุณแม่ชีคันสนีย์ดังนี้

“ผมว่าพระพุทธศาสนา จะเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ ผมว่าดำริของยายชัดเจนมากนะฮะ ไม่หลอก ไม่ปิดเบือนคำสอน นะครับ แล้วก็ หลักธรรมคำสอนอย่างไร ท่านก็พูดอย่างนั้น ท่านก็ไม่เพิ่มไม่เสริมไม่แต่ง แต่อาจจะพลิกแพลงให้เหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน ให้มันเข้ากับคน ซึ่งคนสมัยนี้ขี้เบื่อ ท่านก็จะโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ภาพยนตร์ ดนตรี เพลง เข้ามาพัฒนาเพื่อนำคำสอนเนี้ยเข้าไปใกล้คนมากขึ้น แล้วยิ่งตอนนี้ท่านไปเน้นทางด้านสารสนเทศ เทคโนโลยีมากๆ เลย ทำทุกอย่างลง ไอที ทำทุกอย่างลงเฟสบุ๊ค คิดดูละกันนะครับท่านลงไปปี๊บ คนก็มากดlike like like คนอ่านแล้ววิเคราะห์ วิเคราะห์ เสรีจสังเคราะห์ จนได้ประเด็นของตนเองชัดเจน และน้อมเข้ามาใส่ตัวเอง ชีวิตเค้าก็จะดีขึ้น”

(คุณพี่เซ้ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นี่จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เสถียรธรรมสถานใช้ในกระบวนการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งความเข้มแข็งของศาสนาก็จะเจริญขึ้น เพราะคุณแม่ชีคันสนียีใช้เทคนิค หรืออีกอย่างเรียกว่ากุศโลบาย ทำให้คำสอนมันง่าย และเข้าไปตรงกับคนที่รับ กับผู้ปฏิบัติ ตรงกับยุคกับสมัย

คนที่ 3 คุณพี่นาย (นามสมมติ)

คุณพี่นายเรียนจบคณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาสื่อสารมวลชน ที่มหาวิทยารามคำแหง เมื่อ 10 กว่าปีจบมาก็ได้ทำวิทยุอะไรต่างๆ หลายที่และเมื่อประมาณ 4 ปีก่อนก็ได้มาทำงานที่เสถียรธรรมสถาน โดยได้รับความเมตตาจากท่านแม่ชีคันสนียีให้ทำในเรื่องของการประสานงานในโครงการต่างๆ และเป็น backstage ที่ธรรมศาลา เป็นผู้ประสานงานซึ่งต้องคอยดูตรงไหนที่คุณพี่นายพอจะเข้าไปเป็นประโยชน์ตรงนั้นได้ก็จะเข้าไป แต่หลักๆ ของคุณพี่นายก็คือประสานงานของโครงการอานาปานสติกับธรรมชาติบำบัด สำหรับงานในส่วนอื่นที่ท่านได้ให้โอกาสเรียนรู้ซึ่งก็ได้มีโอกาสเรียนรู้และได้เป็นส่วนหนึ่งของแทบจะทุกโครงการในเสถียรธรรมสถาน ซึ่งทำให้คุณพี่นายได้เห็นกระบวนการสอนผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม ดังนี้

“กระบวนการสอนของผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม โดยหลักที่นี้จะใช้อานาปานสติ ก็จะตอบในเรื่องของการใช้ชีวิตในปัจจุบัน ก็จะทำให้รู้ตัวทั่วพร้อมอยู่กับการใช้ชีวิตในปัจจุบันอย่างเงี้ยอะคะ ก็ไม่ต้องอะไรมากมาย ก็แค่อยู่กับปัจจุบัน”

(คุณพี่นาย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ด้วยเหตุที่ว่าคนส่วนใหญ่ที่มาที่นี้นั้นมาด้วยความทุกข์ คนที่ไม่มีทุกข์ก็มีแต่ว่าเป็นส่วนน้อย ซึ่งคุณพ่อนายทราบมาจากประสบการณ์และจากที่ฟังสถิติที่ได้บันทึกไว้ พบว่า

“ทุกคนก็มีความทุกข์ไม่ว่าจะเรื่องเล็กๆ น้อยๆ บางคนว่าไม่ได้ทุกข์นะ แค่รู้สึกน้อยใจ อันนั้นก็คือทุกข์อย่างหนึ่ง หลักๆ ของคนที่นี่ที่เข้ามาก็คือเรื่องของความทุกข์ หาที่พึ่งทางใจอย่างน้อยก็ส่งเสริมให้เค้าได้มีความสบายใจมากขึ้น มีความสงบในการใช้ชีวิต คือถ้ามาแล้วมันเห็นอะไรที่มัน สบายๆ มาเห็นธรรมชาติที่นี่ มาเห็นความงดงามของสรรพสัตว์ที่นี่ ของสิ่งแวดล้อมที่นี่ มันอาจจะทำให้เค้าสบายใจขึ้นได้ระดับหนึ่ง บวกกับการที่เค้าได้มาฟังธรรมะจากท่าน ท่านแม่ชี้ที่ว่าสิ่งนั้นจะทำให้เค้าสบายใจขึ้น สิ่งนั้นจะช่วยเรื่องจิตใจมาก”

(คุณพ่อนาย(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ในความคิดของคุณพ่อนายนั้นไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ถ้าหากไม่ทุกข์ไม่เข้าวัด แต่อันที่จริงแล้วเสถียรธรรมสถานไม่ใช่วัด แต่ที่นี่เหมือนเป็นบ้าน เหมือนเป็นโรงเรียน และสำหรับคุณพ่อนายที่นี่เหมือนเป็นทุกอย่างในชีวิต ที่มาแล้วอย่างน้อยก็ได้ความสบายใจกลับไปคุณพ่อนายก็คิดว่าผู้ปฏิบัติธรรมนั้นได้รับความสบายใจกลับไปเช่นกัน โดยความสบายใจนั้นๆ คุณพ่อนายคิดว่าได้มาจากการได้รับฟังธรรมะของที่นี่ เพราะธรรมะที่ท่านแม่ชี้คັນสนียี่ได้สอนซึ่งธรรมะของท่านไม่มมหาย ท่านสอนให้อยู่กับตัวเองอยู่กับตัวเอง โดยคุณพ่อนายมีความเห็นว่าถ้าคนในสังคมได้มารับฟังและนำธรรมข้อนี้ไปปฏิบัติสังคมคงจะน่าอยู่มากขึ้น เพราะอย่างน้อยผู้ที่มาปฏิบัติที่นี่ ได้มาฟังคำสอนก็ได้ความมีวินัยในหลายๆ เรื่องไม่เว้นแม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่นเรื่องของการดูแลสุขภาพ ที่นี่เมื่อมาอยู่แล้วทุกอย่างคือการช่วยตัวเองดูแลตัวเอง ดูแลกาย ใจ แล้วมันจะให้ผลถึงคนข้างๆ หากทุกคนรับผิดชอบของตัวเอง คนข้างแล้วก็สังคม ขยายใหญ่หรือว่าใหญ่ขึ้น มันก็ไม่มีอะไรที่จะให้คนมานั่งรับผิดชอบใครอีกในเมื่อทุกคนรับผิดชอบของตัวเองแล้ว โดยที่คุณพ่อนายให้ความเห็นว่า สื่อที่เสถียรธรรมสถานมี ทุกอย่างมันเป็นเรื่องของ การปลูกจิตสำนึกและก็ให้หันกลับมาดูตนเอง

“พี่ว่าถ้าคนได้เห็นสื่อของที่นี่ ก็จะได้รับสิ่งนี้มากขึ้น มันเหมือนมีอะไรสอนในสื่อว่า เฮ้ย กลับมาดูตัวเองว่าเราเป็นแบบนี้รึเปล่า มันก็จะมีจิตสำนึกที่จะทำให้เราไปคิดถึงเรื่องพวกนี้มากขึ้น”

(คุณพ่อนาย(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

โดยสื่อการสอนของที่นี่เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้ รวมถึงการที่ เสถียรธรรมสถานมีอาสาสมัครจำนวนมาก แทบจะทั่วโลกด้วยซ้ำ ไม่ใช่แค่ในประเทศไทย แล้วก็ไม่ใช่แค่ผู้ใหญ่ มีเด็กเล็กๆ วัยรุ่น คนทำงาน สูงวัยขึ้นไปและมีอยู่ทั่วโลก โดยเรียกคนกลุ่มนี้ว่าจิตอาสา แล้วคนพวกกลุ่มนี้จะเข้ามาช่วยท่านแม่ชีคັນสนีย์ทำงานตามแต่ถนัดโดยที่คนเหล่านี้จะเข้ามาด้วยความจำนองเอง ที่นี่เปิดโอกาสให้คนได้เข้ามาทำงาน ได้ปรับปรุงพัฒนาตนเองด้วยเพื่อที่จะเป็นอีกหนึ่งเมล็ดพันธุ์ที่จะสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพราะคุณพี่นายมีความเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาว่า ตัวบุคคลจะสะท้อนได้ว่าธรรมะของพระพุทธศาสนานั้นมีความเข้มแข็งแค่ไหน บางคนมีความอ่อนแอ คือไม่มีความเข้าใจหลัก ไม่เข้าใจธรรมะอย่างแก่นแท้ มันทำให้เราหลงผิดไปบ้าง เวลาเอาไปปฏิบัติอาจจะถูกมองว่าไม่เหมาะสม แต่ที่นี่ได้มีส่วนช่วยให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็งได้โดย เอาคำสอนพระพุทธศาสนา เอาธรรมะใส่เข้าไปในคนให้มากๆ ถ้าคนมีจิตสำนึกที่แข็งแรงแล้วเข้าใจธรรมะจริงๆ พระพุทธศาสนาก็จะมีความศักดิ์สิทธิ์และแข็งแรง

คนที่ 4 คุณแม่ชีแห่ม่ม (นามสมมติ)

คุณแม่ชีแห่ม่มเล่าประวัติให้ฟังคร่าวๆ ว่า คุณแม่ชีแห่ม่มเกิดที่จ.แม่ฮ่องสอน แล้วย้ายมาอยู่ที่จ.พะเยา แล้วย้ายมาเรียนอยู่ที่กรุงเทพฯ และได้เรียนจบบริหารธุรกิจ ที่ม.รามคำแหง จากนั้นก็เริ่มทำงานด้าน sell marketing มาตั้งแต่ปี 2540- 2551 และได้มีโอกาสมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานและได้มาปฏิบัติที่นี่เรื่อยๆ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2553 จึงได้ตัดสินใจที่จะบวชอยู่ พอมาอยู่ที่เสถียรธรรมสถาน คุณแม่ชีแห่ม่มก็ได้ศึกษาพระธรรมด้วยการอ่านหนังสือต่างๆ ไป อะไรที่นำอ่านคุณแม่ชีแห่ม่มอ่านหมดเลย อย่างตอนนี้กำลังอ่านเรื่องเอกะทัตตะ ในพระพุทธศาสนา ก็จะเป็นเรื่องของพระอรุณสาวก ในสมัยพุทธกาล ที่เป็นรูปพระอรหันต์ อ่านไปเรื่อยๆ ไม่เจาะจงแต่คุณแม่ชีแห่ม่มก็ไม่ได้เรียนแบบเป็นเรื่องเป็นราว

คุณแม่ชีเริ่มทำงานที่เสถียรธรรมสถานในหน้าที่ดูแลฐานแห่งการภาวนาสถูป คุณแม่ชีแห่ม่มก็จะเป็นที่เชิญชวนคนให้ไปนั่งปฏิบัติภาวนาอยู่ในสถูป พอหลังจากนั้น สถูปมีเข้าพิธีใหม่ แม่ชีก็ได้มีโอกาส ได้ไปอยู่ที่ธรรมะภาคี ซึ่งเป็นเรื่องของการปฏิสังขรณ์พุทธคียมรวมทั้งเรื่องของการบอกบุญคนที่เข้ามาแต่ตอนนี้ถูกลืมไปแล้ว คุณแม่ชีคັນสนีย์ก็เลยบอกให้ไปอยู่ที่ธรรมะสวัสดิ์เป็นที่ๆ ปัจจุบันยังคงทำหน้าที่เฝ้าที่ทุกคนที่เข้ามาเยี่ยมชมเสถียรธรรมสถาน รวมถึงเป็นการตอบปัญหาทั้งหมดของคนที่มาเป็นเหมือน one stop service บางคนที่มาครั้งแรก มาบ่อยๆ หลายๆ ครั้ง ทั้งคนที่เข้ามาสอบถามเรื่องการปฏิบัติธรรม เสถียรธรรมสถานมีความเป็นมาอย่างไร บางท่านก็อยากจะทราบ มาทำบุญอะไรต่างๆ ก็ ที่อยู่หน้าบ้าน แล้วก็อีกอย่างหนึ่งที่เพิ่งได้รับ

มอบหมายคือ คู่มือโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่อาทิตย์ที่ผ่านมาเป็นอาทิตย์แรก (วันที่ 4 กันยายน 2554) ซึ่งจิตประภัสสรนั้นก็เป็นโครงการหลักโครงการหนึ่งของเสถียรธรรมสถานซึ่งคุณแม่ชีแพมเมเล่าให้ฟังว่า

“จิตประภัสสร จริงๆ แล้วถ้าตัวโครงสร้างของงาน มันก็จะมีหลายๆ ส่วนงานด้วยกัน แต่ถ้าในภาพของนักบวชเองเนี่ย ก็คือมีหน้าที่ในการดูแลคุณแม่ที่จะรับเข้า แล้วก็คุณแม่ที่มีเคส (การตั้งครรภ์มีปัญหา) หรืออาจจะภาวะในเรื่องของความเครียด หรืออะไรต่างๆ ก็จะเป็นที่ปรึกษาที่มาที่นี้รวมถึงคุณแม่ตั้งครรภ์ที่เข้ามาร่วมโครงการจิตประภัสสรนั้นมาด้วยความทุกข์ หรือบางคนก็อยากจะมาหาสถานที่สงบๆ ที่ไม่ต้องไปไกลมากนัก อยู่ในกรุงเทพฯ”

(คุณแม่ชีแพมเม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้จากการที่นี้ยังมีคนที่เข้ามาอีกหลายรูปแบบ บางคนเข้ามาแบบงมงายก็มี อย่างเช่น ส่วนใหญ่คนที่เข้ามาจะมาบวชชีพราหมณ์ที่นี่ ซึ่งมันต่างกับวิถีชุมชนของเสถียรธรรมสถานที่อยู่คือ 8 เคื่อบอกว่า แต่บวชชีพราหมณ์ไม่ถือศีล 8 เป็นต้น แต่การมาที่นี้คุณแม่ชีแพมเมอยากให้เราเข้ามาแล้วอย่างนี้ก็ได้อยู่กับธรรมชาติ และต้องคุณธรรมคำสอนของคุณแม่ชีคັນสนีย์ เอากลับไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือใช้เมื่อไปทำงาน การไปอยู่สังคมข้างนอก เอาธรรมะไปใช้ควบคู่อย่างนี้จะดีมาก เพราะคุณแม่ชีคັນสนีย์ท่านได้เอาคำสอนจากพระโอรสของพระพุทธเจ้ามาสอน โดยคุณแม่ชีแพมเมคิดว่าถ้าหากทุกคนที่มาฟังหลักคำสอนแล้วเอากลับไปปฏิบัติต่อชีวิตเขาน่าจะมีความสุขขึ้น อย่างน้อยในเรื่องของภาวะความยึดมั่นถือมั่น สิ่งหนึ่งเคยมีแล้วเดี๋ยวนี้ไม่มี อย่างนี้เป็นทุกข์ ทุกข์เพราะหนึ่ง เพราะมีการจากพรากจากเป็นกับจากตาย ที่ไปยึดมั่นเอาไว้คุณแม่ชีแพมเมยังกล่าวถึงตัวเองด้วยว่า

“เราเองนี่ก็ไม่ได้ปล่อยวางทั้งหมด แต่ก็ฝึกๆ ที่จะเรียนรู้ในการปล่อยและการวางก็จะช่วยให้เค้าได้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข”

(คุณแม่ชีแพมเม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้วิถีชุมชนของที่นี่ยังจะทำให้คนที่เข้ามาเกี่ยวคู่กัน “เพราะคุณแม่ชีคັນสนีย์ได้สอนไว้ในเรื่อง จิตที่คิดจะให้มันเบา จิตที่คิดจะเอามันหนัก โดยจะเห็นผลจากการสอนว่า ผู้ปฏิบัติธรรมช่วยเหลือชุมชนด้วยการเก็บใบไม้ กวาดใบไม้ มันคือหลักจำเป็นของการปฏิบัติธรรม แต่บางคนอาจจะไม่เข้าใจ ว่าทำไมเราต้องมาล้างห้องน้ำ มากกว่าใบไม้ มาหั่นผัก แต่ทั้งหมดทั้งมวลมันก็เรื่องของปฏิบัติเหมือนกัน ก็คือการปฏิบัติในเรื่องของจิตที่คิดจะให้ อันนี้จะเป็นวิถี

ชุมชนที่นี่ โดยสื่อที่ใช้สอนก็มีส่วนอย่างมาก เพราะว่า ส่วนใหญ่ที่เข้ามาจะเป็นคนกลุ่มวัยรุ่น เป็นเยาวชน เป็นหนุ่มสาววิธีการสอนของที่นี่เลยถูกปรับให้เข้ากับคนเหล่านี้”

(คุณแม่ชีเหม่ม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

โดยคุณแม่ชีเหม่มให้ความเห็นว่า “ให้มานั่งอ่านพระไตรปิฎกโบราณแบบแต่ก่อนเป็น จริงๆ ถ้ามั่นก็ได้ล้ำสมัยหรอก แต่ก็ปรับให้ทันกับยุคสมัย อย่างเช่น โฆษณา ชุดจี๊เอ๋กับป้ายบายเนี่ย จะเอ๋กับความโกรธ อย่างเจ๊อะ ก็เป็นอีกสื่อหนึ่งที่คนกลับออกไปแล้ว ถ้ามั่วว่าปฏิบัติธรรมแล้วได้อะไร ได้จี๊เอ๋กับป้ายบาย แค่นี้ก็ตอบโจทย์ได้แล้วแหละว่าเค้าก็เกิดกับคำสอนที่เราเอาไปนำเสนอในรูปแบบของสื่อ”

(คุณแม่ชีเหม่ม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ที่นี่จึงใช้สื่อเป็นหลักในการสอน โดยมีคุณแม่ชีคณินเป็นผู้สอน ส่วนคนอื่นๆ ที่อยู่ที่นี่อย่างแม่ชีเอง อย่างพี่ในห้องแต่ละท่านก็มีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่างกันไป มีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละจุด ที่นี่มีคนเข้ามาช่วยงานเยอะดังที่คุณแม่ชีเหม่มกล่าวไว้ว่า

“เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ตอนมาประชุมสัปดาห์ละ คือเราก็ไม่คิดว่าอาสาสมัครต่างที่เข้ามา เค้ามาอะไรยังไง สุดท้ายเค้าก็มารวมกันเป็นหมู่ พอหลังจากจบงานสัปดาห์แล้ว ทุกคนก็ยังเดินเข้ามาช่วยงานที่นี้อยู่ตลอด ไม่ว่าจะป็นงานเล็กงานใหญ่ แต่ทุกคนตัวตนเล็กมาก ผู้ที่มาเป็นจิตอาสา ก็ทำงานตามที่ตนเองถนัด อย่างบางครั้งจะเก่งในเรื่องของภาษา ก็จะไปเป็นล่ามเกี่ยวกับการแปล แยก VIP”

(คุณแม่ชีเหม่ม(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

เมื่อถามถึงเรื่องการทำงานคุณแม่ชีเหม่มเล่าว่าที่นี่มีการปรับปรุงศักยภาพของแต่ละคนตลอดทั้งนักบวชเองทั้งคนที่ทำงานในแต่ละฝ่าย เพื่อให้คนที่มาได้สิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุด แต่เรื่องที่คุณแม่ชีคณินสอน ไม่ว่าจะมาก็ครั้งก็แล้วแต่ แต่คุณแม่ชีคณินท่านก็จะตอบอยู่เรื่องเดียว เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าท่านทรงตรัสรู้ อย่างน้อยคนที่มาก็สามารถเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทุกเรื่อง อย่างน้อยก็เมื่อมีเรื่องมากระทบแล้วเราต้องไม่กระเทือน

เมื่อถามว่าศาสนาพุทธตอนนี้เป็นอย่างไรร คุณแม่ชีเหม่มให้ความเห็นว่าคนที่มาบวชในพระพุทธศาสนาน้อยลง ส่วนใหญ่ คนที่มาบวช อย่างพระสงฆ์บางรูปก็จะเห็นได้ว่าบวชเพราะธรรมเนียมประเพณี บวชระยะเวลาดสั้นๆ อาจจะมาบวชก่อนเพื่อที่จะแต่งงาน หรือไม่ก็บวชให้คุณพ่อคุณแม่ได้เกาะชายผ้าเหลือง แต่ถ้าบวชเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้น้อย สำหรับแม่ชี นักบวชผู้หญิงสังคัมในปัจจุบันก็ได้ยอมรับมาก แต่คุณแม่ชีคณินก็ทำงานหนัก

ณ ปัจจุบัน ก็คือ อย่างเช่นโครงการจิตประภัสสรก็เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจิต ถ้าคุณแม่รอด ลูกในครรภ์ก็รอด พอเสร็จจากจิตประภัสสร ก็มีโครงการในเรื่องโรงเรียนพ่อแม่ต่อ ก็คือ สอนคุณแม่แม่ที่แหละ มองลูกยังไง มองลูกอย่างไรลูกเป็นไม่ใช่ที่อยากให้เป็น เพราะส่วนใหญ่สังคมข้างนอกจะมองลูกในแบบหลังถึงได้ทุกข์ อันนี้แหละ คือการช่วยในเรื่องสืบทอดพระพุทธานุศาสนานี้ในแบบของเสถียรธรรมสถาน

คนที่5 คุณแม่ซีกกล้วย (นามสมมติ)

คุณแม่ซีกกล้วยเล่าประวัติชีวิตให้ฟังคร่าวๆ ว่าก่อนที่จะมาบวชเรียนนั้นความจริงได้เรียนจบปริญญาโทมาแล้วหนึ่งใบ แล้วก็มาทำอาชีพธุรกิจส่วนตัว พอรู้สึกละเลยเวลาบวชก็มาบวช พอบวชแล้วก็ศึกษาปริญญาโทอีกหนึ่งใบโดยเรียนสาขาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิตโดยเป็นหลักสูตรของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ม.จ.ร.) และเนื่องจากมจร.ได้ขยายฐานการเรียนมาที่ผู้หญิง และเสถียรธรรมสถานจึงเป็นคำตอบที่จะทำให้ผู้หญิงมีการศึกษาวิชาธรรมะ คุณแม่คันสนี่จึงให้เรียน

สำหรับหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมายในตอนนี่คือ ดูแลนิสิตป.โทของสาวิกาวิทยาลัย ก่อนหน้านี้เคยไปช่วยในส่วนของอานาปานสติโดยเขาให้ทำอะไรทำ ลงทะเบียนก็ทำ ให้พาผู้ปฏิบัติไปเข้าที่พักรักษา คุณแม่ซีกกล้วยกล่าวถึงกระบวนการสอนของที่นี่ว่า

“การสอนของที่นี่เป็นการสอนโดยยกตัวอย่างในปัจจุบันเพื่อที่จะทำให้คนที่ฟังนั้นเข้าใจง่าย เข้าใจเร็วเพราะเป็นเรื่องที่เขาู้และเห็นๆ อยู่”

(คุณแม่ซีกกล้วย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้คุณแม่ซีกกล้วยยังกล่าวถึงสาเหตุของผู้ที่มาปฏิบัติที่นี่ว่า ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในโครงการอานาปานสติ 70% จะบ่งชี้เหตุผลว่ามาด้วยความโกรธ มีความโกรธเป็นที่ตั้ง ส่วนถ้าคนไหนมาด้วยความทุกข์ในเรื่องอื่นๆ ก็จะช่วยจัดการเป็นกรณีๆ ไป โดยสิ่งที่อยากให้ผู้ปฏิบัติได้รับเมื่อกลับออกไปคือ ให้มีปัญญามากขึ้นหรืออย่างน้อยที่สุดให้มีความรู้มากขึ้น

คุณแม่ซีกกล้วยพูดถึงแรงจูงใจที่ทำให้คนมาที่นี่คือ ที่นี่มีสื่อประชาสัมพันธ์ สื่อการสอนดี มีความทันสมัย ไม่ยึดติดอยู่ในกรอบที่สังคมหรือใครมองว่าแม่ชีต้องเป็นอย่างไร แต่ที่เสถียรธรรมสถานเป็นแบบขอเสถียรธรรมสถานเอง ไม่ได้ยึดติดกับการกรอบของความ เป็นแม่ชี เสถียรธรรมสถานมีความเป็นธรรมชาติซึ่งพุทธองค์ทรงสอนเรื่องความเป็นธรรมชาติ ไม่ได้สอนให้เอาข้อวัตรปฏิบัติมาครอบ และคุณแม่ซีกกล้วยมั่นใจว่าหากมีคนปฏิบัติตามคำสอนนั้น

สังคมไทยจะอยู่เย็นเป็นสุข พันทุกขร่วมกัน ประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านก็จะสมบูรณ์ อยู่บนมรรคา แห่งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

คุณแม่ชีกั้วช่วยให้ความเห็นเกี่ยวกับวิถีชุมชนของเสถียรธรรมสถานว่า ที่นี่มีวิถีชุมชน ถ้าเอาไปทำต่อได้ก็ดี ที่เสถียรธรรมสถานก็เหมือนให้ยาผู้ที่มาปฏิบัติ กระตุ้นให้มีจิตสำนึกแรง พอดีๆ สำหรับคนที่เข้ามาสถานปฏิบัติธรรม ถ้าคนที่มาปฏิบัติธรรมมีจิตใจที่อ่อนมาก ยาที่ให้ไปก็ไม่อาจบรรลุมรรคผลประสงคฺ์ มันก็ขึ้นอยู่กับคนที่เข้ามาด้วยว่าเดิมเขามีฐานเป็นอย่างไร ถ้าฐานดีไม่ต้องให้ยา ก็ไปได้ด้วยดี ถ้าฐานดีน้อยหน่อยให้ยาไปพอประมาณเขาก็อาจจะไปโรคได้ หรือถ้าพร่องมากๆ ก็จะช่วยไม่ได้ตามที่พระพุทธองค์ได้เปรียบไว้ว่าเป็นบัวได้ดม

นอกจากนี้คุณแม่ชีกั้วยังให้ความเห็นเกี่ยวกับสื่อในการสอนการปฏิบัติธรรมของที่นี่ว่า

“ดีและโดนมาก อันใหม่ก็มีมาเรื่อยๆ อย่างอันใหม่ที่อ้อม สุนิสา และแบดักเฮด แล้วอีกอันที่เบิร์ด ธงไชยได้มารณรงค์ให้มาปฏิบัติธรรมได้ดูแลแล้วใช้ใหม่ ซึ่งสื่อเนี่ยมันทำให้คนตื่น และสื่อที่ออกไปเนี่ยมันเป็นภาษาเดียวกับวุฒิภาวะของผู้ที่มานั่งปฏิบัติธรรม มาฟังคำสอนที่ธรรมศาลา คนที่ธรรมศาลาเนี่ย 70% -80% เป็นคนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ คนเหล่านี้เขาจะ เกิด ในสิ่งที่เราสื่อออกไปในทันที ว่าแมสเสช ที่เราต้องการจะบอกคืออะไร”

(คุณแม่ชีกั้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ที่นี่สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง เช่นเรื่องการใช้ภาษาของเรา หรือแม้กระทั่งสถานที่ๆ มีบรรยากาศดี ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนติดใจมาเรื่อยๆ ตัวคุณแม่ชีคັນสนีย์เองก็มีลูกศิษย์เข้ามาช่วยงานหลายคน อย่างยกตัวอย่างรองกรรมการผู้จัดการ สถานีโทรทัศน์ส.ว.พ. 91 ก็มาช่วยคุณแม่ทำรายการวิทยุ หรือเจ้าของบริษัท บี.เอส.ซี. (BSC.) ก็มาช่วยคุณแม่หาทุนเพื่อมา ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของท่านแม่ชีคັນสนีย์ทั้งหลายให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ก็จะมีคนที่มาในแบบของจิตอาสาที่เข้ามาช่วยงานคุณแม่ชีคັນสนีย์ก็มีจำนวนมาก แต่ทำอะไรบ้างมันก็ขึ้นอยู่กับว่าคนไหนถนัดอะไรก็จะมาช่วยกันนั้น เช่นคนไหนเชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์ก็จะมาทำประชาสัมพันธ์ให้ บางคนเป็น รศ.ดร. ถนัดภาษาอังกฤษก็มาสอนภาษาอังกฤษให้ หรือว่าเขาจะดูตามความจำเป็นว่าตรงไหนต้องการกำลังเสริมก็จะไปช่วยตรงนั้นและคนเหล่านี้ไม่ได้ค่าตัวสักบาทนะ และถึงแม้ทุกคนจะตั้งใจกันเต็มที่ แต่ก็ต้องมาประเมินผล ไม่ใช่ปล่อยตามเลย เพราะเสถียรธรรมสถานก็ต้องปรับปรุงพัฒนาอยู่ เพราะฉะนั้นหลังเสร็จงานทุกครั้งจะมีการประเมิน โดยมีให้คนอื่นประเมินเรา เราประเมินด้วย

กันเอง เป็น two ways คือคนข้างนอกที่เข้ามาเขาก็จะประเมิณเรา คนข้างในก็จะประเมิณกันเองด้วย แล้วเราก็มารับจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง เพื่อพัฒนาต่อไปและจริงๆ แล้ว สำหรับเสถียรธรรมสถาน ถึงแม้คนที่เข้ามาแล้วคนนั้นไม่ได้อะไรกลับไปเลยจริงๆ แต่มีชีกักล่าววว่า

“อย่างน้อยที่สุดเขาก็จะได้ปลีกตัวออกจากความจำเจ ปัญหาที่มันวุ่นวายสำหรับชีวิต วิธีฆราวาส ส่วนเขาจะกลับไปแล้วเอาสิ่งที่เราสอนไปใช้อะไรนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าตอนที่เขารับ เขาได้รับได้แค่ไหน อย่างไร คงเหมือนนักเรียนที่เรียนห้องเดียวกันแต่รับที่ครูสอนได้ไม่เท่ากันพอเกรดออกมาก็มีทั้งเกรด เอ บี ซี ดี หนูเข้าใจใช่ไหม ฉันทิดก็ฉันทันนั้น”

(คุณแม่ชีกักล้วย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คุณแม่ชีกักล้วยมีความเห็นเกี่ยวกับพระพุทศศาสนาว่าจริงๆ แล้วตัวศาสนาพุทธนั้นไม่มีความเข้มแข็งหรืออ่อนแอ แต่เหตุการณ์บางอย่างที่เราเห็นในปัจจุบันมันคือคนที่เข้าไปศึกษาศาสนานั้นตัวเขาเองมีจุดอ่อนเนื่องด้วยว่ายังไม่บรรลุนิสิตาบัน พวกนี้ยังเป็นปุถุชนที่ยังมีโลภะ โทษะ โมหะอยู่ ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่ยังเห็นปรากฏการณ์ไม่ดีบ้างตามข่าว แต่เสถียรธรรมสถานเองจริงๆ แล้วเปิดรับคนทุกชนิด เพราะที่นี้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คนที่นี้ก็เป็นปุถุชนที่เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันอย่างสานติ อันนี้เป็นนโยบายของคุณแม่เลย มาเรียนรู้ร่วมกันแต่อย่างทีบอกวาคคนแต่ละคนนั้นรับได้ไม่เท่ากัน แต่ถ้าได้ลงมือปฏิบัติสังคนจะเป็นสุข ฟันทุกขร่วมกันไม่วาคนๆ นั้นจะเป็นใครก็ตาม

คนที่ 6 คุณแม่ชีอุ๊ด (นามสมมติ)

คุณแม่ชีอุ๊ดเล่าประวัติชีวิตก่อนบวชของแม่ชีให้ฟังวว่า คุณแม่ชีอุ๊ดเคยเรียนปริญญาตรี ที ม.รามคำแหง แต่เรียนไม่จบมีครอบครัวเสียก่อน แม่ชีเลยออกมาเลี้ยงลูก อยู่ดูแลครอบครัวจนวันหนึ่งรู้สึกวว่าได้เวลาแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างมันพร้อมแล้วคุณแม่ชีอุ๊ดเลยมาตรงนี้ แต่ก่อนคุณแม่ชีอุ๊ดก็จะมาเป็นคนทีไปปฏิบัติธรรมบ่อยๆ เดือนละครั้ง 3 วัน 5 วัน 7 วันก็แล้วแต่ และพอคุณแม่ชีอุ๊ดกลับมาบ้านมันก็ไม่ได้ปฏิบัติต่อเนือง เหมือนไม่ได้อะไรคุณแม่ชีอุ๊ดก็เลยบอกพี่สาววว่าอยากบวชแล้วเพราะปฏิบัติมาก็ยังไม่ถึงสักที ก็เลยมาตรงนี้ พอตีเขาเปิดหลักสูตรปริญญาตรีของสาขาพุทธศาสตร์ คุณแม่ชีอุ๊ดก็เลยเรียนแล้วก็บวชอยู่ทีนี้ ตอนก่อนบวชก็มาเป็นผู้ปฏิบัติธรรม มาช่วยดูแลห้องพระบรมสารีริกธาตุ พอหลังบวชแล้วก็มาอยู่ร้านดอกไม้ซึ่งคุณแม่ชีอุ๊ดก็ทำพุดอกบัวเพื่อให้คนนำเงินมาบริจาคและนำดอกบัวไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ คุณแม่ชีอุ๊ดก็กล่าวถึง การพุดอกไม่วว่า

“การพับดอกไม้ก็เหมือนการฝึกสมาธิอีกอย่างนะ มันได้เรียนรู้กับดอกไม้ด้วยว่า ดอกบัวนั้นมันสวย แต่มันก็เหมือนทุกอย่างบนโลกที่มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปตามหลักของพุทธองค์ วันนี้สวย พรุ่งนี้สลาย ตรงที่แม่ชีอยู่ก็มีรับโทรศัพท์บ้างเวลามีคนโทรมาปรึกษา อันไหนที่เราพอจะตอบได้เราก็ตอบ คนที่โทรมาเขาก็จะบอกกับแม่ชีว่า โห..คุณแม่ชี ฟังคุณแม่ชีแล้วโล่งเลย สวยเลย มันก็เกิดปิติในใจเรา”

(คุณแม่ชีอุ๊ต (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

เมื่อพูดถึงสาเหตุของคนที่เข้ามาที่เสถียรธรรม มาปรึกษา พบว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ครอบครัวมากกว่า อย่างครอบครัวก็จะแบ่งเป็นเรื่องสามี ภรรยา ไม่ก็เรื่องลูกวัยรุ่นไม่ค่อยเชื่อฟัง เด็กสมัยนี้จะฟังเพื่อนมากเป็นต้น คุณแม่ชีเองก็จะชี้ทางคำสอนของพระพุทธองค์ให้ และคุณแม่ชีอุ๊ตคิดว่าถ้าปฏิบัติไปต่อยอด ทำต่อเนื่องด้วยตัวเขาเอง แม่ชีคิดว่าเขาจะได้ทุกๆ อย่าง เหมือนเราฝึกเดินนะ ตอนเป็นเด็กเราหัดเดิน เราตั้งไข่ พอหัดเดินๆ ทุกๆ วันมันก็เดินได้ แต่ถ้าไม่ฝึกเดินขามันก็จะไม่ค่อยมีแรงมันก็จะเดินไม่ได้ แต่ถ้าเดินไปเรื่อยๆ มันก็จะชำนาญ เป็นความอัตโนมัติ

เมื่อพูดถึงเรื่องสื่อการสอนคุณแม่ชีกล่าวว่า

“แม่ชีฟังจะเข้ามาเมื่อต้นปี แต่เท่าที่เห็นก็คือสื่อออกเยอะและอีกอย่างก็คือคุณแม่ชีค้นหานี้ท่านกว้างและผลงานท่านเป็นที่ยอมรับ ได้รับการตอบรับที่ดี แม่ชีคิดว่าถ้าคนเข้าใจ แล้วมาตรงนี้ก็คิดว่าจะดีมากเลย ถ้ามีคนมาทำตรงนี้แล้วบอกต่อๆ กันไปถ้าคนทำดีทุกอย่างจะดีหมดหนทางจะสว่าง สังคมเราก็จะดีขึ้นๆ ”

(คุณแม่ชีอุ๊ต (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

แต่สำหรับในระยะเวลานี้ ความเคยชินในชีวิตเดิมๆ ของเขายังมีแต่ถ้ามาบ่อยๆ วิธีชีวิตชุมชนของที่นี่ก็จะช่วยขัดเกลาเขาได้นะ เพราะสื่อที่นี่โดนใจหลายคนนะ

“ขอยกกรณีที่ประสบด้วยตัวเอง คือมีผู้มาบูชาดอกไม้ เขามากัน 3 คนแม่ชีคิดว่าจะฝากดอกไม้ช่อใหญ่ให้แม่เขาไปนมัสการพระบรมฯ แต่ยังไม่ได้พูดเขาก็เดินไปแล้ว แป๊บเดียวเขาก็เดินกลับมา แล้วเขาก็บอกแม่ชีว่าหนูจะเล่าอะไรให้ฟัง คือหนูมีโอกาสได้มาปฏิบัติธรรมวันเข้าพรรษา หนูฟังออกมาเมื่อวาน หนูได้ฟังคุณแม่สอนแล้ววันนี้หนูเลยพาแม่สามีมาเลย แต่ก่อนหนูไม่ถูกกันนะ คือแรงศรัทธาที่เขาศรัทธาในคำสอนของคุณแม่ แล้วเขาก็ได้ดูสื่อของเราก็เลยคิดได้”

(คุณแม่ชีอุ๊ต (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คุณแม่ชีอุ๊ตกล่าวถึงการทำงานว่า

“การทำงานที่นี้เป็นลักษณะในรูปองค์กร แบบนี้ก็ช่วยเผยแผ่พระพุทธรศาสนาแบบได้ผล อย่างที่เห็นๆ อยู่จากโครงการที่จัดขึ้น ก็จะมีพวกที่บวชเป็นแม่ชีแล้วลาสิกขาไปก็เห็นว่ากลับมามีคนช่วย คนที่เข้ามาช่วยคุณแม่มีเยอะมากอุปฐาก เขาก็มาช่วยเท่าที่เห็นมีหลายคนเลย มาช่วยเท่าที่เขาช่วยได้ หรือคนที่มาปฏิบัติแล้วก็มาช่วยงานที่นี้เป็นจิตอาสาที่มีเหมือนกันอย่างแม่ชีเองก่อนบวชก็มาดูแลห้องพระบรมฯก็ได้รู้สึกว่าได้ใกล้ชิดพระพุทธรองค์มากขึ้น”

(คุณแม่ชีอุ๊ต (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คุณแม่ชีอุ๊ตพูดถึงเสถียรธรรมสถานว่ามีการปรับปรุงพัฒนาตลอด พยายามเข้าไปถึงคนมากที่สุด เพื่อช่วยให้คนหลุดพ้น จัดโปรแกรมต่างๆ ให้เหมาะกับคนที่มา แม่ชีเองก็คิดว่าอย่างน้อยๆ ก็ต้องได้สวดมนต์ ไหว้พระ คนที่มาปฏิบัติที่นี่เขาต้องเอาตรงนี้ไปใช้แน่นอน ส่วนเรื่องธรรมะ คำสอนนั้นถ้าได้ฟังแล้วได้คิดตามก็ต้องซึมซับซัดเกล้าจิตใจ

เมื่อพูดถึงพระพุทธรศาสนา คุณแม่ชีอุ๊ตมีความเห็นว่า

“ศาสนาจะเข้มแข็งได้ต่อเมื่อคนปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อย่างน้อยๆ คนต้องไม่ผิดศีล รัศศีลก็คือว่าเป็นการเดินตามรอยพระพุทธรองค์ศาสนาจะไม่เสื่อมเลย แต่ว่าสมัยนี้คนแค่รักษาศีลส่วนใหญ่ยังรักษาได้ไม่ครบก็รู้สึกได้ว่ามีความเสื่อมเหมือนกัน ทุกวันนี้สังคมก็เริ่มเสื่อมลงด้วยคนเสื่อมก็พาทุกสิ่งทุกอย่างเสื่อม แต่วิธีการสอนของเสถียรธรรมสถานได้ช่วยฟื้นฟูพระพุทธรศาสนา ถ้าคนมาเสถียรธรรมสถานแล้วปฏิบัติตามต่อเนื่องนะ ถ้าหมั่นทำตามทีสอนทุกวันนี้ วันละนิดวันละหน่อยก็เป็นการสืบทอดพระพุทธรศาสนาแล้ว คนก็จะมีจิตใจดี สังคมก็จะดี มีความดีสั่งสมไป”

(คุณแม่ชีอุ๊ต (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คนที่ 7 คุณแม่ชีทัศน (นามสมมติ)

คุณแม่ชีทัศนเล่าถึงชีวิตช่วงก่อนบวชว่าแต่ก่อนทำงานเป็นผู้จัดการการเงินบัญชีเมื่อมาบวชแล้วเนี่ย คุณแม่ท่านให้เรียน พุทธรธรรมและศีลปะแห่งชีวิต แล้วตอนนี้กำลังเรียนต่อปริญญาเอกในเรื่องของพระพุทธรศาสนา ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คุณแม่ชีทัศนเล่าภารกิจที่ท่านได้รับมอบหมายให้ฟังว่า คุณแม่ชีทัศนช่วยงานโครงการอานาปานสติ โดยเป็นผู้นำผู้ปฏิบัติธรรมสวดมนต์ตอนเย็น แล้วก็นำอธิบายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผู้ป่วยคนนี้อุญญาตีให้คุณแม่ชีและทีมงานเข้าไปถ่ายทำชีวิตเธอในขณะที่เธอนอนอยู่ในโรงพยาบาลได้ ถึงแม้ตอนนี้เธอจะเสียชีวิตแล้วด้วยโรคมะเร็งที่รังไข่แต่วิธีที่

เธอใช้หลักอานาปานสติเพื่อบรรเทาอาการเจ็บอันเกิดจากมะเร็งนั้น ได้กลายเป็นสื่อการสอนชั้นเยี่ยม ยกให้เธอเป็น “ครูบัว” เพราะอาการป่วยและวิธีรับมือของเธอด้วยอานาปานสติของเธอ นั้นสามารถสอนคนมาเป็นพันแล้ว

สำหรับกระบวนการสอนในด้านอื่นๆ จะขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติเพราะต้องดูก่อนว่าสาเหตุที่มาที่นี้ เขาต้องการมาพัฒนาตนเองในด้านใดบ้าง แต่ส่วนใหญ่เท่าที่รู้ จะมาด้วยสาเหตุใจร้อนเป็นอันดับหนึ่ง คุณแม่ชีทัศนาก็มีกระบวนการสอนให้เหมาะสมโดย

“ก็จะนำสวดมนต์ เน้นให้เค้าช้าลง จะเว้นช่วงหายใจ ช่วงกลืนน้ำ ช่วงข้อความ เพื่อให้ชะลอความเร็ว ให้ความใจร้อนลดลงบ้าง นั่นคือความมีสติเนี่ย เน้นในเนื้อหาที่สวดมนต์ว่ามีอันธก๊ออย่างไร นั่นก็คือในเรื่องของการสอนให้มัธยะ อันที่สองก็คือเรื่องวัย ก็ดูคนที่มาอายุระดับไหน จะได้ยกตัวอย่างให้มันเหมาะสม”

(คุณแม่ชีทัศนาศนา(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่มาเพราะความทุกข์ในอดีต แต่สิ่งที่พวกเขาได้จากที่นี่กลับไปคือการอยู่กับปัจจุบันด้วยการมีสติ อาจจะเป็นด้วยการสวดมนต์ เพราะการสวดมนต์นั้นจะให้ผู้ที่สวดมีเวลาให้กับตัวเอง คุณแม่ชีทัศนาศนาแนะนำว่าการสวดมนต์ควรจะสวดสวดมนต์ทั้งเช้าและเที่ยง หรือช่วงใดช่วงหนึ่งของ เพื่อให้จิตไม่อยู่กับอดีต ไม่อยู่กับอนาคต ถ้าทำได้ผู้ที่สวดก็จะแฮปปี้เอง แต่ถึงกระนั้นคุณแม่ชีทัศนาศนาไม่ได้คาดหวังว่าผู้คนที่มาจะนำทุกอย่างที่เสถียรธรรมสถานสอนแต่อยากให้ทุกคนรู้จักตัวเองให้เท่าทันอารมณ์ตนดังที่กล่าวไว้

“ของเราเนี่ยจะเน้นในเรื่องอริยสัจ 4 นั่นคือจะเป็นปัญหาในเรื่องที่ทุกคนเจอ ถ้าศึกษาได้ชัดเจนแล้วจะรู้ว่ามันก็อยู่ที่ตัวเรา ไม่ได้อยู่ที่อะไรเลย แค่ว่าเรารู้ว่าเราเท่าทันอารมณ์ของเรา โกรธ หลง เป็นหลักแค่นั้นเอง ก็จะไม่ทำให้คนรอบข้างเดือดร้อน ถ้าทุกคนระวังอย่างนี้สังคมก็จะสงบแน่”

(คุณแม่ชีทัศนาศนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

สำหรับแรงจูงใจที่ทำให้คนมาที่เสถียรธรรมสถานนั้นคุณแม่ชีกล่าวว่า

“ธรรมชาติที่นี่ ธรรมชาติความสงบ หมายถึงว่าเข้ามาแล้ว มันมีธรรมชาติของความเขียว ต้นไม้ที่ดูแล้วมันทำให้มีความเบิกบาน ไม่ได้เป็นแทนคอนกรีต มีความอ่อนโยน ค่ะ มันมีผลเยอะ แล้วก็ผู้คนที่ชอบความสวยงามความสะอาด ที่นี้จะมีธรรมชาติที่สวยงามแล้วก็สะอาด ทำให้คนรู้สึกจะมาปฏิบัติธรรมต้องเจอที่แบบนี้ ต้องที่สะอาดและให้เค้าดูแล้วมันเจริญหูเจริญตา เพราะว่าคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมใหม่ ๆ เนี่ยก็จะต้องการเรื่องนี้เป็นเรื่องแรก ที่ไปที่ไหนที่มันดู

สวยงาม แล้วก็มีความสุข มาแล้วเข้ากับธรรมชาติ มีความอิสระที่ห่างจากบ้านเรือนของตนเองได้ คือมาอีกโลกหนึ่ง”

(คุณแม่ชีทัศนาศนา(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ที่เสถียรธรรมสถานเน้นความมีระเบียบและการสร้างจิตสำนึก การปฏิบัติธรรมซึ่งค่อนข้างจะชัดเจนอยู่ในเรื่องไม่พูดคุยบางคนก็ทำได้บางคนก็ทำไม่ได้ คนที่ทำได้ก็จะมีเวลาให้ตนเองกลับมาทบทวนตนเอง แต่ในส่วนนี้คนส่วนใหญ่มาแล้วไม่เคารพระเบียบ

“คนที่มามักจะคุยกันเอามือถือมากัน คือคนเดียวนี้เค้าขาดมือถือไม่ได้ นั่นทำให้เค้าขาดโอกาส ที่เค้าได้เรียนรู้ตัวเองได้ชัดเจน ถ้าเพียงแต่เค้าไม่เอามาแล้วก็ปฏิบัติตามเนีย เค้าก็จะได้พบบางสิ่งบางอย่างที่ว่า เค้าจะได้กลับไปใช้ชีวิตที่จะหาความสุขขึ้นในใจได้ ว่าบางครั้งเนียต้องกลับมาฟังตัวเองนิดนึงว่า จิตที่ไม่ได้มีอะไรครอบงำเนีย พื้นฐานเลย หรือแม้แต่ในเรื่องของกาย กายป่วยจิตไม่ต้องพุ่งออกไปรบกวน ทบทวนใจตัวเองให้ดีเลย”

(คุณแม่ชีทัศนาศนา(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

อันที่จริงแล้วที่นี้ก็สร้างสื่ออย่าง เรื่องบัว ที่เน้นให้มีสติ ด้วยอานาปานสติก็มี ให้คนรู้เท่าทันอารมณ์ก็มี เช่น สื่อของในเรื่องขับรถมาเจอกันในซอยเดียวที่ทำสั้นๆ คล้ายโฆษณา เนื้อหาที่มีว่าถ้าต่างคนต่างไม่ถอย ไม่มีประโยชน์ไม่ถึงเป้าหมายทั้งคู่ ชื่อเรื่อง จ๊ะเอ๋ ป้ายบาย ก็สอนในเรื่อง ทุกอย่างไม่ได้อยู่ที่แพ้ชนะ แต่อยู่ที่ว่าจะถึงเป้าหมายของงานรึเปล่า ถ้าคนสามารถเอาไปใช้ได้ ไปสร้างจิตสำนึกที่ว่า รู้จักเป็นผู้เสียสละ ไม่แก่งแย่งเอาชนะซึ่งกันและกัน คือยอมถอยเพื่อให้เราไปถึงเป้าหมายทั้งคู่ การจะให้สังคมนั้นน่าอยู่ได้

คุณแม่ชีทัศนาศนากล่าวถึงโครงการของเสถียรว่าต้องอาศัยบุคคลในองค์กรทำงานเป็นส่วนๆ ยกตัวอย่างเช่นจะมีลูกศิษย์คุณแม่มานำโยคะซึ่งกระบวนการสอนโยคะจะดึงให้ผู้ปฏิบัติกลับมาอยู่กับตนเองอยู่กับโยคะ แทนที่จะคิดหน้าคิดหลัง นี่ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เสถียรธรรมสถานใช้สอน

ส่วนในการเตรียมการอื่นๆ ก็จะเป็นความร่วมมือที่ดีของอาสาสมัคร เข้ามาช่วย ด้านทางอาหารก็เตรียมน้ำปานะให้ หรือในด้านลงทะเบียน เรามีเป็นส่วนๆ ที่องค์กรช่วยกัน ทั้งในด้านอาหาร ลงทะเบียน ในช่วงเช้าที่มีการจัดกิจกรรมโยคะกัน คุณแม่ชีทัศนาศนาเองก็ลงไปช่วย ถ้าคนมาจำนวนมาก คุณแม่ชีทัศนาศนาก็จะมาช่วยเหลือเรื่องช่วยรับลงทะเบียน แล้วก็คือเนื่องจากเราจะมีวันศุกร์ จิตอาสาจึงเป็นพวกทำงาน บางทีวันเสาร์อาทิตย์ เค้าถึงจะว่าง บางทีวันศุกร์เค้าจะไม่ค่อยว่างกัน

สำหรับกิจกรรมอานาปานสติที่คุณแม่ซีทัศนามีส่วนช่วยสอนในโครงการนี้นั้น มีการปรับปรุงพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเผยแพร่ ตลอด ยกตัวอย่างเช่น เมื่อก่อนที่พักเราไม่พอเราก็ทำห้องพักเพิ่ม ห้องน้ำไม่พอก็ทำเพิ่ม แต่ก็ยังไม่พอเพราะว่าเสถียรธรรมสถานต้องรักษาพวกต้นไม้ไว้เพื่อคงความเป็นธรรมชาติ จึงไม่สามารถสร้างที่เป็นตึกได้มากพอกับจำนวนคนแต่ก็พยายามที่จะอำนวยความสะดวกให้คนที่มา

นอกจากนี้สำหรับความเห็นด้านพระพุทธศาสนา คุณแม่ซีทัศนามีความเห็นที่ว่าตอนนี้พระพุทธศาสนามีเรื่องอ่อนแอ ในเรื่องผู้ที่สืบทอด อาจจะไม่แข็งแรงที่สังคมจะลงเรื่องพระสงฆ์ในแง่ลบก็อาจจะต้องปรับปรุงในแง่ส่วนดีขึ้นมา เพราะว่าพระสงฆ์จริงๆ แล้วเนี่ย ที่เป็นผู้สืบทอด เราก็ต้องเข้าใจความหมายลึกๆ ว่า เป็นผู้ที่ทำตาม คำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่ได้ทำตามเนี่ย อาจจะไม่ใช่พระสงฆ์ที่แท้จริง คือในส่วนหนึ่งก็คือว่า เป็นเพียงแค่รูปแบบเท่านั้น เพราะว่าพระสงฆ์จริงๆ คือ ต้องปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้คุณแม่ซีทัศนายังมีความเห็นต่อพระพุทธศาสนิกชนว่าไม่ควรที่เวลามีทุกข์แล้วมานั่งกราบไหว้อริษฐาน อยู่ทีลงมือในชีวิตประจำวันปฏิบัติด้วยวิถีพุทธการสวดมนต์เช้า-เย็น ควรเป็นเรื่องของกิจวัตรประจำวัน เป็นเรื่องของเวลาที่เราให้เรามีเวลาอยู่กับตัวเองมากกว่าที่จะไปตามสื่อต่างๆ คือทางโทรทัศน์ หรืออะไรก็ตาม ทำให้เราอยู่กับวัตถุจนลืมเวลาที่อยู่กับตัวเอง อยู่กับครอบครัวเพื่อที่จะสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง แต่ละครอบครัวควรให้มีส่วนร่วมในการนำวิถีพุทธมาใช้ในวิถีชีวิตประจำของแต่ละครอบครัว แล้วพระพุทธศาสนาจะไม่อ่อนแอ พระพุทธศาสนาจะอ่อนแอถ้าเราไม่ทำแล้วไปอ่อนน้อมขอ แต่ที่เสถียรธรรมสถานสอนให้เข้าใจพุทธศาสนา ในเรื่องของเหตุผลมากกว่า คิดว่าทำอะไรได้อย่างนั้น เสถียรธรรมสถานพยายามที่จะสอนในเรื่องของอริยสัจ 4 เราพยายามเน้นเรื่องวงจรของความทุกข์ ให้ทุกคนเข้าใจตัวเอง ในเรื่องที่ว่า ทุกข์ที่มันเกิดขึ้น เป็นเรื่องธรรมดา ทุกข์ มีไว้ให้เห็น ไม่ได้มีไว้ให้เป็น จะได้ไม่ทำความเดือดร้อนต่อ ผู้อื่น ถ้าทุกคนเข้าใจ เท่าทันอารมณ์ของตนเองในเรื่องของความทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ แล้วก็หนทางการที่เราจะไม่ทำทุกข์ ให้มันกระจายไปให้คนอื่น คือเข้าใจหลัก ที่พระพุทธเจ้าสอน อริยสัจ สัจจะเบื้องต้น โดยเฉพาะวงจรปัจจุสมุปบาท โดยเอาสื่อการสอนอย่าง จีเซ่แล้วบ้ายบายมา และหวังว่าคนที่ได้ดูสื่อนี้จะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เสถียรธรรมสถานเน้นในเรื่องนี้อยู่ นั่นคือความร่มเย็น แล้วก็เน้นในเรื่องของวงจรชีวิตของคนที่ ตั้งแต่เกิดจนตาย ที่เรามีตั้งแต่จิตประภัสสร ใจเรียนพ่อแม่ แล้วก็อานาปานสติ จวบจนพุทธวิถีเยี่ยมวาระยะสุดท้าย

คนที่ 8 คุณแม่ชีหญิง

คุณแม่ชีหญิงบวชที่นี้มา 3 พรรษาและได้เรียนรู้จากที่นี่เยอะ ซึ่งในตอนแรกคุณแม่ชีหญิงตั้งใจจะบวชแค่ 3 เดือนแล้วสึก แต่พอบวชแล้วที่นี้เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้คุณแม่ชีหญิงได้เรียนรู้ และได้เห็นอะไรหลายอย่างในเสถียรธรรมสถานแห่งนี้ ทำให้คุณแม่ชีหญิงเปลี่ยนเป้าหมายของชีวิตเพราะว่าคุณแม่ชีหญิงได้เรียนรู้ธรรมะหลายๆ เรื่องจากพุทธวัจนะ เห็นจริงในหลายๆ เรื่องที่พระพุทธองค์ท่านสอน คุณแม่ชีหญิงพบหนทางของชีวิตแล้วจึงได้ตัดสินใจบวชต่อ

ตอนนี้คุณแม่ชีหญิงดูแลการทำกิจกรรมทุกอย่างที่ธรรมศาลา ดูแลในทุกๆ เรื่อง โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติที่มาทำอานาปานสติ แม่ชีคิดว่าในขณะที่ทำงานก็ได้เรียนรู้ไปกับผู้ปฏิบัติด้วย ส่วนจิตประภัสสรกับโรงเรียนพ่อแม่ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่หน้าที่โดยตรงก็มาช่วยด้วย

กระบวนการสอนพระธรรมของเสถียรธรรมสถาน คุณแม่ชีหญิงเล่าว่า

“ที่นี้เน้นอธิบายในเรื่องปัจจุสมุปบาทให้กับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่คุณแม่จะเป็นคนอธิบายเอง แล้วก็มีการเชิญพระอาจารย์มาสอนที่นี้อยู่เรื่อยๆ ท่านก็จะมาสอนเกี่ยวกับพุทธวัจนะ ซึ่งตรงนี้ทำให้เห็นสังฆธรรมอย่างแท้จริง”

(คุณแม่ชีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

อันเนื่องจากคนที่เข้ามาที่เสถียรธรรมสถานนั้นมีหลายสาเหตุ เวลาสอนที่ธรรมศาลาก็จะดูไปตามวัย สังเกตได้ง่ายมากกว่าถ้าอายุน้อยหน่อยก็เป็นเรื่องความรักเป็นส่วนใหญ่ แล้วถ้าอายุมากหน่อยก็คงเป็นเรื่องครอบครัว แล้วก็มีเรื่องมือที่ 3 สามมีภรรยาหน่อย แล้วอีกกลุ่มหนึ่งก็จะเป็นเรื่องลูก แม่เป็นห่วงลูกที่นี้ก็มีเยอะ พอมาถึงตรงนี้ก็สอน จะอธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ฟังอย่างปัจจุสมุปบาทเนี่ย ถ้าบางคนเขาเข้าใจเขาก็คลิกเลย บางคนไม่เข้าใจก็พยายามถ่ายทอดซ้ำๆ นอกจากนี้แม่ชีก็มีแนะนำ ตอบปัญหาข้อสงสัยและแนะนำวิธีปฏิบัติให้เขา และทุกครั้งที่เราแนะนำเขาแล้วเราเห็นอาการที่เขาพ้นทุกข์แล้ว คิดได้แล้ว เราก็เกิดปิติ แต่คุณแม่ชีหญิงก็ไม่คาดหวัง เพราะเวลาที่ผู้มาปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมอยู่ที่นี้อาจจะน้อย คงคาดหวังอะไรไม่ได้แต่แค่ให้เขาได้เรียนรู้แล้วนำคำสอนไปช่วยเหลือตัวเองได้หน่อยหนึ่งก็ยังมี นอกจากคนไหนสนใจจริงๆ คนที่ใฝ่รู้เขาก็จะมาถามคุณแม่ชี คนเหล่านี้ก็อาจจะได้อะไรกลับไปมากกว่าคนอื่น

แรงจูงใจที่ทำให้คนมาที่เสถียรธรรมสถานนี้คุณแม่ชีหญิงเล่าว่า

“น่าจะเป็นเพราะสื่อ การที่ทำสื่อหรือรายการอะไร ตรงนี้ของเราจะดีมากแล้วก็อาจจะเป็นการบอกปากต่อปากหรืออาจเป็นเพราะสถานที่ของเรามีต้นไม้เยอะ ให้ความร่มรื่นสวยงาม

แล้วถ้าเขามาแล้วชีวิตเขา คนรอบข้าง สังคมจะต้องดีขึ้นแน่เลย ดีขึ้นทุกอย่าง แต่เราก็ต้องใช้ความอดทน ถ้าเขาได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติเท่ากับเขาได้สั่งสมบารมีและเมื่อเขารู้แล้วเขาไปสอนคนรอบข้าง ลูกๆ หรือใครก็ตาม สังคมคนรอบข้างก็จะดีตามไปด้วย”

(คุณแม่ชีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

สำหรับการปฏิบัติตามวิถีชุมชนของเสถียรธรรมสถาน หากใครได้ปฏิบัติตามในทุกๆ เรื่องแม้กระทั่งการกวาดพื้น เช็ดพื้นของผู้ปฏิบัติธรรมเขาจะได้เรียนรู้ในเรื่องของการมีสติสัมปชัญญะ เข้าใจในการรู้ตัวทั่วพร้อม เข้าใจในรายละเอียดของสิ่งที่ทำอยู่จริงๆ ซึ่งเขานำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ เพราะสิ่งที่เสถียรธรรมสถานสอนนั้นช่วยปลูกจิตสำนึกของคนได้มากๆ สื่อของเสถียรธรรมสถานก็ดี สามารถขายได้และรายได้จากสื่อการสอนของเราเนี่ยก็กลับมาช่วยเสถียรธรรมสถานได้มาก นั่นหมายความว่าสื่อการสอนได้ผลจนมีการซื้อนำไปเผยแพร่

เสถียรธรรมสถานมีคนทำงานตามหน้าที่ๆ ได้รับเป็นระบบๆ และมีการประเมินตอนท้าย คนที่เข้ามาช่วยงานของเสถียรธรรมสถานตามคำบอกเล่าของคุณแม่ชีหญิงได้แก่

“ลูกศิษย์ของคุณแม่ก็จะเข้ามาช่วยอุปฐากทุกอย่าง จิตของลูกศิษย์เป็นจิตที่เป็นกุศล คือจะมีความคิดเรื่องการให้มากขึ้นแล้ว ส่วนจะทำอะไรก็ขึ้นอยู่กับที่คุณแม่ท่านบอก ซึ่งท่านก็ดูตามความถนัด ความสามารถของแต่ละคนซึ่งเมื่อให้ทำอะไรเขาก็ยินดี นอกจากนี้ก็มีจิตอาสา ก็เหมือนกันเพราะทุกคนที่เข้ามาเนี่ยจะมีความรู้สึกอยากปฏิบัติธรรม อยากรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และอยากจะทำบุญในแบบที่ถูกต้องว่าควรจะทำอย่างไร ดังนั้นทุกคนที่มาที่นี่ก็อยากทำบุญ ทำทาน อาจจะช่วยเสริมตัวเองให้มีสิ่งดีๆ กลับไปใช้ในชีวิตรด้วย”

(คุณแม่ชีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้คุณแม่ชีหญิงยังกล่าวชื่นชมคุณแม่ชีคັນสนีย์ว่า

“ที่นี่มีการพัฒนาเสมอเลย ที่เห็นชัดๆ ก็คือเรื่องสื่อ เราจะเห็นชัดว่าคุณแม่ท่านจะเก่งเรื่องนี้และอีกหลายๆ เรื่อง ท่านเป็นผู้หญิงที่แบบว่าน่าเลียนแบบ สิ่งที่ท่านทำท่านทำโดยดึงคนเข้ามาและเมื่อออกไปเขาก็จะได้รับการยอมรับ”

(คุณแม่ชีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

เพราะจริงๆ แล้วผู้ที่มาปฏิบัติที่นี้รวมถึงผู้ที่เข้ามาช่วยงานเองต้องมีได้ประโยชน์กลับไป ได้มากได้น้อยก็แล้วแต่คนเพราะทุกคนที่มาที่ตั้งใจมา ไม่ว่าจะมาเป็นแบบมาตามแพะชั้นบางที่บางคนไม่ได้ตั้งใจมา แต่พอมาแล้วเห็นตรงนี้ปฏิบัติ จิตได้สำนึกความอยากปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบก็เกิดขึ้น ก็จะซึมซับได้บ้าง เล็กๆ น้อยๆ ก็จะเป็นแสงหนึ่งให้สามารถกระจายแสงสว่างในตัวเองได้

นอกจากนี้คุณแม่ซีหญิงยังมีความคิดเห็นต่อพระพุทธศาสนาด้วยว่า

“พระพุทธศาสนาดูเหมือนจะให้เราทำตัวตามสบายๆ แต่จริงๆ แล้วพระพุทธเจ้าท่านสอนให้เรามีเหตุผล และถ้าเราทำตัวสบายเกิน คนจะไม่เห็นคุณค่า เพราะฉะนั้นการปฏิบัติให้ได้จริงๆ เป็นสิ่งดี ต้องเป็นคนมุ่งมั่น ต้องฝึกมาบ้างแล้ว ศาสนาพุทธตอนนี้มีเรื่องคำสอนอะไรหลายๆ อย่างที่แต่งเติมเลยผิดเพี้ยนไปจากคำสอนเดิมของพระพุทธเจ้า มันเลยแตกเป็นนู่นนี่นั่น ถึงแม้จะมีเป้าหมายเดียวกัน แต่ทางไปอาจจะทำให้เสียเวลาเหมือนกัน แต่สำหรับเสถียรธรรมแล้ว ที่นี้จะสอนแบบเนื้อๆ อย่างเช่นอานาปานสติ และปฏิจสมุปบาทซึ่ง 2 ตัวนี้เป็นหลัก ที่เราสามารถจะบรรลุธรรมได้ ถ้าเราเอาไปปฏิบัติจริงๆ ”

(คุณแม่ซีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คนที่ 9 คุณแม่ซีพิศมัย (นามสมมติ)

คุณแม่ซีพิศมัยเล่าให้ฟังว่าบ้านอยู่ที่จ.ศรีสะเกษ ตัวคุณแม่ซีพิศมัยเองเรียนไม่จบแล้วมาบวชที่เสถียรธรรมสถานได้ 13 ปีแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 พอมาศึกษาทางธรรมก็ศึกษาแบบนี้ทุกวันคืออยู่ในวิถีการปฏิบัติของชุมชน

สำหรับหน้าที่ๆ คุณแม่ซีคັນสนียม์มอบหมายให้คุณแม่ซีพิศมัยดูแลคือโครงการอานาปานสติ นอกจากจะดูแลโดยรวมแล้วก็มีช่วงที่ต้องนำภาวนาตามตารางเวลาของชุมชน โดยคุณแม่ซีพิศมัยจะนำสวดมนต์ช่วงเช้า พอสวดมนต์เสร็จแล้วแม่ซีก็จะนำโยคะ เพราะโยคะจะเน้นความสงบ เป็นการเคลื่อนไหวอย่างสงบโดยเน้นลมหายใจ และมันก็เชื่อมโยงกับอานาปานสติได้ นอกจากนี้คือการดูแลสถานที่ในส่วนของธรรมศาลาในแต่ละช่วงที่มีคนเข้ามาปฏิบัติธรรม แล้วก็ดูแลห้องเสียงซึ่งก็คือห้องสื่อการสอนที่เราจะปล่อยเสียงดนตรีสมาธิ ปล่อยเสียงดนตรีสมาธิ ปล่อยเสียงธรรมบรรยาย เพราะโดยส่วนมากกระบวนการในการสอนของที่นี่จะใช้สื่อเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจ และใช้ลมหายใจอานาปานสติในการใช้ชีวิตในวิถีชีวิตชุมชน ใช้ลมหายใจเพื่อให้อยู่กับปัจจุบันขณะในการปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการภาวนากับการออกกำลังกาย ภาวนากับบทเพลงหรือการทำงานในชุมชน เราก็จะให้ผู้ปฏิบัติลงมือทำ ร่วมกัน โดยเฉพาะในการช่วยเตรียมสถานที่ มันเป็นการให้ผู้ปฏิบัติได้ลงมือทำ เป็นการฝึกด้วยและ

สร้างให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีใจที่เป็นจิตอาสาด้วย แล้วเวลาเขาทำเขาจะปีติเมื่อเขาเห็นความสำเร็จที่เกิดจากงาน ข้อสำคัญหลักที่ใช้ขณะทำคืออานาปานสติ กายเคลื่อนไหว ใจตั้งมั่นกับการเก็บใบไม้กวาดใบไม้ เช็ดพื้นอะไรเหล่านี้ทำให้เขามีจิตใจจดจ่อกับการทำงานที่เขาทำและลมหายใจก็เป็นเบื้องหลัง เป็นฐานกำลังของเขาในการทำงาน ดังนั้นเขาจะไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานแต่ มันจะเพลิน ใจเขาจะไม่ไปในอนาคต ไม่ไปสู่อดีต อยู่กับปัจจุบันในการทำไปเรื่อยๆ

คุณแม่ชีพิศมัยกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้คนมาที่เสถียรธรรมสถานเป็นจำนวนมากว่า

“ช่วงหลังๆ คนที่มาจะเป็นคนที่เครียดกันเยอะ ความเครียดสูงถึงช่วง5-6ปีที่แล้ว ช่วงเศรษฐกิจไม่ดี ช่วงนั้นคนเครียดจะมาเยอะคนพวกนี้จะทุกข์จากการทำงาน นอนไม่หลับเขาก็จะมาทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ พวกที่อยู่ในวัยเรียน วัยทำงานคนเหล่านี้สามารถมาได้ก็จะมากันเยอะ เรื่องมาด้วยความทุกข์ก็มีพอสมควร ส่วนคนที่สนใจมาศึกษาก็มีเข้ามาเรื่อยๆ อยากจะมาเรียนรู้ มาทำความเข้าใจ เด็กๆ ที่มาก็มาเพื่ออยากจะมีสติ มีสมาธิกับการเรียน”

(คุณแม่ชีพิศมัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

สำหรับคนที่ทุกข์มาวิธีที่เสถียรธรรมสถานจะช่วยได้คือ ถ้ามาในช่วงมาปฏิบัติหลายวันก็จะเน้นปฏิบัติ ส่วนถ้ามาอยู่ช่วงสั้นๆ ก็จะวิเคราะห์กันถึงเหตุปัจจัย เพื่อให้คนที่มาสั้นๆ เข้าถึงความเข้าใจ เริ่มตั้งแต่ วันศุกร์ตอนเย็นเราก็จะลดความเร่งรีบของเขาไม่ว่าจะจากอะไรด้วยการฝึกลมหายใจด้วยการใช้ทำโยคะแบบช้าๆ เน้นลมหายใจให้เขามีโอกาสได้พัก สอนเขานอนท่าภาวนาต่างๆ พอเขามีความสงบสบายตัวเกิดขึ้นแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการแนะนำวิถีชีวิต ชุมชนของการปฏิบัติที่นี่ ซึ่งที่นี่มีอยู่4ช่วงใหญ่

ช่วงแรกเป็นช่วงสวดมนต์ทำวัตรเช้า จนถึงการออกกำลังกายด้วยโยคะ ทำสมาธิกับลมหายใจต่อจากนั้นก็พักโดยให้ดูแลชุมชนและให้ไปรับประทานอาหารซึ่งระหว่างทานอาหารเราก็จะพิจารณาอาหาร

ช่วงสองเป็นกิจกรรมที่จะให้ความรู้ในภาคเช้าตั้งแต่ 9นาฬิกาถึง10นาฬิกา โดยเวลานี้คุณแม่ท่านจะลงเองก็จะเป็นช่วงที่ออกสื่อด้วยในรายการวิทยุสาวิกา ก็จะมีDJ. อาสาสมัครมาช่วย หลังจากจบรายการวิทยุ ตอน10.30 นาฬิกา คุณแม่ก็จะสอนในเรื่องปัจจุสมุขบาท คือวงจรแห่งการเกิดทุกข์ ว่าทุกข์มาจากไหน เราจะทำให้ทุกข์นั้นมันดับได้อย่างไร

ช่วงสามเป็นภาคบ่าย ก็จะเน้นการปฏิบัติ4 อริยาบท คือนอนภาวนา ยืนภาวนา เดินภาวนา และนั่งสมาธิและช่วงท้ายจะมีกิจกรรมตอบคำถาม บางทีก็จะมีวิทยากรพิเศษมาบรรยายธรรมเพื่อที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจมากขึ้น

ช่วงสุดท้ายคือตอนกลางคืนเราจะให้สวดมนต์ทำวัตรเย็น เป็นช่วงเวลาที่จะให้ผู้ปฏิบัติดูแลตัวเองทั้งที่ป่วยกายมา ป่วยใจมาว่าจะรักษาอย่างไรโดยจะเปิดVCD. ผู้หญิงคนหนึ่งที่เป็นมะเร็งระยะสุดท้ายที่คุณแม่ไปช่วยบรรเทาอาการเจ็บกาย เจ็บใจให้ดู

คุณแม่ชีพิศม์ยกกล่าวว่า โดยส่วนมากก็ไม่ได้คาดหวังกับผู้ปฏิบัติธรรมที่มา เพียงแต่ทำหน้าที่ให้ดีที่สุดและคอยดูว่าคนที่เข้ามาเขาตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หากเขาไม่ตั้งใจ บางทีเราก็ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการในการทำงาน และเราเองก็ต้องฝึกตัวเราเองไปด้วย โดยที่เสถียรธรรมสถานมีการสอนที่โดนใจ ทำให้เข้าใจง่าย และมีคนมีชื่อเสียงมาช่วยแสดงในสื่อ

“ที่มีสื่อดีทำให้เข้าใจง่ายโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เขาจะชอบ สื่อในการทำโฆษณาที่ดี โชคดีที่มีคนมีชื่อเสียงมาช่วย อย่างชมพู อารยาที่แสดงเป็นเรยา โดยสื่อโฆษณาที่ใช้แน่นอนอยู่แล้วว่าคนเข้าใจได้ ถ้าเราเข้าใจ เข้าถึงได้ อย่างน้อยตัวเขานั้นจะเกิดความสงบได้เฉพาะตัวก่อน จากนั้นจะทำให้สังคมภายนอกเกิดสันติภาพ”

(คุณแม่ชีพิศม์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ซึ่งก็เป็นตามที่คุณแม่ชีพิศม์ยกกล่าวจริง เพราะส่วนมากที่เวลาผู้ปฏิบัติธรรมกลับมาพอเจอ เขาจะมารายงานกับคุณแม่ชีพิศม์ยกว่า

“ได้ลองทดลองใช้ในชีวิตประจำวันแล้วค่ะ ในการกินอยู่ หลับนอน ออกกำลังกายแล้วมันทำให้เข้าใจอารมณ์ตัวเองได้ง่ายขึ้น ศุภร์ เสาร์ อาทิตย์ที่มาที่นี่ทำให้เขามีความสุข กลับไปก็มีความสุข ไร่จะหาเวลามาอีกเรื่อยค่ะ”

(คุณแม่ชีพิศม์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ซึ่งโดยส่วนมากเสถียรธรรมสถานจะเน้นชีวิตชุมชน ตั้งแต่กินอยู่ หลับนอน และการที่ให้คนกลับมาอยู่กับธรรมชาติ โดยเราจะมีสื่อที่เผยแพร่วิถีชุมชนให้คนภายนอกเห็นในหลายช่องทาง ได้แก่ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ เฟสบุ๊ก ก็จะทำให้คนที่เปิดมาดูเห็นภาพว่าคนในนี้ปฏิบัติอย่างไร และอย่างอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊กก็เป็นอีกช่องทางที่ทำให้เขาได้ถ่ายทอดความประทับใจที่ได้มาปฏิบัติวิถีชุมชนนี้และจะทำให้คนที่อ่านที่เห็นก็เกิดการเร้ากุศล โดยเสถียรธรรมสถานเองก็มีฝ่ายที่ดูแลเรื่องสื่อที่ออกไป คนที่มาช่วยงานคุณแม่ชีคัสินี หลายคนๆ จะบอกว่าเปื่องานที่เขาทำประจำแล้ว เขาอยากจะทำอะไรที่แตกต่าง บางคนก็เข้ามาเป็นจิตอาสา ก็จะมากวาด มาถูศาลา มาล้างห้องน้ำ หรือบางคนทีถนัดในด้านใดเขาก็จะมาช่วยทำด้านนั้นเช่นมาสอนทำโยคะ มารับโทรศัพท์ ถอดเทป งานครัว ในการทำงานของที่นี่จะมีการปรับปรุงตลอด โดยดูตาม

เหตุการณ์ว่าช่วงไหนควรทำอะไร ควรปรับปรุงอะไร มีการประเมินการทำงานทุกครั้ง เพื่อที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเขากลับไปพอใจ เข้าใจและพอใจในสิ่งที่เขาทำอยู่แล้วมากขึ้น เราจะเน้นว่าให้ใช้สิ่งที่เขาทำเป็นประจำในการภาวนาและอย่าคิดว่าการปฏิบัติทำเป็นการทำในสิ่งทีนอกเหนือจากชีวิตประจำวันคือให้กินอยู่ หลับนอนเหมือนเดิมแต่ให้มีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เขาทำมากขึ้น

คุณแมชีพิศม์ยกกล่าวถึงพระพุทธานว่า ตอนนีพระพุทธานจะเข้มแข็งมันต้องอยู่ที่ชาวพุทธด้วย ชาวพุทธจะต้องเข้าใจศาสนาของตนเองอย่างลึกซึ้ง และคนจะต้องไม่อ่อนแอ คนที่อ่อนแอจะหลงไปเชื่อคำสอนที่ผิดๆ วิธีการที่ผิดๆ ที่ไม่ใช่พระพุทธาน และเสถียรธรรมสถานต้องการให้เขารู้สึกว่าเขาต้องช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เชื่อในลัทธิการอ่อนวอน เสถียรธรรมสถานสอนเขาในเรื่องเหตุและผล เมื่อเหตุดี ผลก็ดีตามมา

คนที่10 คุณพีชี (นามสมมติ)

คุณพีชีเล่าประวัติของตนให้ฟังว่า แต่เดิมเป็นพนักงานฟรีแลนส์ ทำงานเกี่ยวกับโฆษณา เป็นผู้ช่วยผู้กำกับและทำแคสติ้ง สำหรับการเข้ามาทำงานที่เสถียรธรรมสถานนั้นแรกเริ่มก็เข้ามาเป็นจิตอาสา ก่อน แล้วตอนนี้ก็มาดูแลเรื่องสื่อ เป็นการใช้อสื่อในการเผยแพร่พระพุทธาน ตอนนีก็เป็นดีเจในรายการวิทยุสวริกา สื่อเพื่อชีวิตที่ดังงามและเป็นอิสระ ค่ายเอสโอเอส(SOS) ก็คือค่ายแตกหน่อต่อยอดเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ซึ่งนำเอาเด็กๆ เยาวชน มาเรียนรู้วิธีการใช้อสื่อ ให้เด็กๆ เหล่านี้ใช้อสื่อให้เป็นโดยที่ไม่โดนสื่อทำร้าย แล้วก็ใช้อสื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่พระพุทธาน

“การมาค่ายในครั้งนีเด็กๆ ต้องไม่รู้สึกว่ายับเยิด การปฏิบัติธรรมให้เค้า แต่จริงๆ แล้วมันก็คือการสอนพระพุทธานนั้นแหละ ไม่ใช่สอนพระพุทธาน เป็นการสอนหลักธรรมเพื่อที่จะเอาไปใช้ในการดำรงชีวิตของแต่ละคน เพราะว่าที่บอกว่าไม่ใช่สอนหลักธรรมในพระพุทธานอย่างเดียวเพราะว่าเด็กๆ ที่มาเนี่ย มาจากพุทธ คริสต์ อิสลาม มีหมดทุกศาสนา”

(คุณพีชี (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้แล้วคุณพีชียังเป็นดีเจในวันที่มีจิตประภัสสรด้วย สลับกับคุณพอธเนศ และพี่อ้อม สุนิสา สุขบุญสังข์ ซึ่งหัวใจของโครงการจิตประภัสสรนี้อยู่ที่ว่า อยากให้ลูกเป็นยังไง ต้องเริ่มต้นที่แม่ เพราะลมหายใจของแม่ก็คือลมหายใจของลูก พุดง่าย ๆ ก็คือ ทำยังไงให้แม่เนี่ยไม่มีความขุ่นมัว ไม่อารมณ์เสีย โดยมีวิธีการก็คือ ทำให้คุณแม่อ่อนโยน ผ่อนคลายที่สุดในช่วงที่กำลังท้อง เนื่องจากว่ามันก็จะส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง โดยที่มีคุณแม่คอยสนับสนุน เพราะว่า

คนในครอบครัวต้องช่วยกัน พอเด็กคลอออกมา ก็จะเรียกว่าได้ว่าเป็นเด็กที่มีคุณภาพด้วย สาเหตุดังนี้

“เพราะอะไร เพราะทุกๆ ครั้งที่เข้ามาอยู่ในโครงการ คำก็จะได้ยินธรรมะจากยาย จำ สอนอยู่ตลอดเวลาว่าอย่างเช่น ทำไมเด็กบางคนทีคลอออกมาแล้วคำสามารถที่จะเรียนรู้บทเพลงอย่างดอกไม้บาน อธิษฐานหิน นั้นโน่นนี่นั่น ได้อย่างรวดเร็วเพราะเนื่องจากว่ามันเป็นการคุ้นชิน คำได้ยินมาตั้งแต่อยู่ในท้อง เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรื่องแปลกที่เด็กออกมาแล้วไป คุณพ่อคุณแม่พามากราบยายจำเนี่ย คำจะยิ้มแล้วคำจะมอท่านอยู่ตลอดเวลา เพราะคำคุ้นชินกับเสียงท่านนั่นเอง เพราะเป็นการเรียกว่าดูแลเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์”

(คุณพีชี่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

พอคลอออกมาแล้วก็จะแนะนำให้มาเข้าโรงเรียนพ่อแม่ คือจะสอนพ่อแม่ว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถเลี้ยงให้เด็กคนนี้เป็นเด็กที่ดี เพื่อที่จะสร้างคนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นมาให้เขาปลอดภัย โดยธรรม ซึ่งสองโครงการที่กล่าวไปก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีคนเขมาที่เสถียรธรรมสถานเป็นประจำ แต่นอกจากนี้โดยมากคนที่เข้ามาที่นี้จริงๆ คือวัยรุ่นและเข้ามาเนื่องจากหลายสาเหตุ บางคนก็อาจจะทุกข์ แล้วเดินเข้ามา แต่บางคนก็มองว่าที่นี่เป็นที่ๆ สงบสุข ก็เลยเดินเข้ามา แต่ไม่ได้ทุกข์ อีกส่วนก็เดินเข้ามาเพราะอยากจะเป็นผู้ให้ คือมีความเป็นผู้ให้ในตัวเองสูง คือมาเป็นจิตอาสาเนื่องจากว่าทุกคนก็จะได้มีโอกาสแสดงศักยภาพของตัวเองและต้องการที่จะเรียนรู้ที่จะป้องกันตัวเองโดยการใช้อธรรมะป้องกันตัวเอง เพราะเด็กจะเรียนรู้ได้เร็วและง่ายกว่า

คุณพีชี่มีความคาดหวังว่า การที่คนที่เดินเข้ามาที่นี้แล้วจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่การคาดหวังที่เกิดขึ้น มันไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของตัวเอง แต่เพื่อประโยชน์ของคนอื่น เพราะเรามีหน้าที่ให้ คุณพีชี่กล่าวว่า

“อย่างที่บอกปุณฺชนก็มีนิดหนึ่ง คาดหวังว่าคำจะเข้าใจ คำจะมีการเปลี่ยนแปลง คาดหวังว่าคำจะพัฒนาตัวเองขึ้น ดูแลตัวเองได้ ปลอดภัยจากโลกภายนอก แต่ด้วยความเป็นจริงหน้าที่ของเราคือ ช่วยเหลือให้ แล้วก็คือจบ อะอย่างเช่น ถ้าsosมา เราเป็นพี่ staff เรามีหน้าที่คำเมื่ออยู่กับเรา ดูแลให้คำมีระเบียบ อย่างที่บอกมีวินัยภายนอก พอมีวินัยภายนอกสักวันหนึ่งเนี่ยมันก็จะหล่อหลอมคำให้มีวินัยภายในเอง ทำในสิ่งที่คนไม่ต้องบอกให้ทำ ทำเองโดยจิตใต้สำนึก”

(คุณพีชี่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

สำหรับเรื่องแรงจูงใจที่ทำให้คนมาที่นี่จำนวนมากคุณพีชิล่าว่าเป็นเพราะธรรมชาติ คุณแม่ชีคันสนีย์ได้ถ่ายทอดให้เข้าใจได้ง่าย “ผมว่า ธรรมชาติไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อ ผมว่าธรรมชาติ น่าจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้คนมาที่นี่ แต่ว่าธรรมชาติที่พูดถึงเนี่ย ก็ได้รับการสื่อสารให้เข้าใจง่ายโดย คุณยายจำ คนที่เดินเข้ามาที่นี่เพราะรู้สึกอ้อ คุณยายจำสอนธรรมชาติให้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ อย่างเช่นตอนที่พี่เดินเข้ามา จัดรายการธรรมะกับคุณยายจำ เราก็เฮ้ย รายการธรรมะไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อ มันเป็นเรื่องที่สนุกมาก เพราะว่าเบา ฟังคุณยายจำท่านสอนธรรมะอะนะ เบา สบาย ง่าย สนุก เราก็เลยเดินเข้ามาที่นี่ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ท่านเป็นคนที่เกี่ยวข้องในการใช้สื่อในการ เผยแพร่พระธรรม เพราะฉะนั้นเนี่ย ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มไหนก็ตาม ได้เข้ามาเรียนรู้วิธีการศึกษา ธรรมะ การใช้สื่อต่างๆ ของคุณยายจำท่าน เข้าใจง่าย แล้วก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ ไม่ว่าจะ เป็นเด็กๆ ใช้มั้ยครับ แอนิเมชัน ไม่ว่าจะ เป็นภาวนาต่างๆ เนี่ย มีการ์ตูนให้เด็กดูติดตาม วันรุ่น ต่างๆ ก็จะมีค่าย อย่างค่าย sos ใครอยากทำหนังมา ทำหนังชิ ใครอยากทำแต่งเพลง มาแต่งชิ ใครอยากเต้นมาเต้นชิ แต่กิจกรรมทั้งหมด มันเป็นเรื่องของการภาวนา คือใช้งานในฐานะของการ ภาวนา เพราะฉะนั้นการปฏิบัติธรรมก็จะอยู่ทุกๆ ลมหายใจของเรา”

(คุณพีชิล่า (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

จากการสอนธรรมะของคุณแม่ชีคันสนีย์ คุณพีชิล่าเชื่อว่าชีวิตของคนที่ได้รับฟังและเอา ไปปฏิบัติมันต้องดีขึ้นอย่างแน่นอน เพราะถ้าเราเอาธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเนี่ย มันก็จะ ทำให้คนเรามีระดับวังในการแสดงกิเลสของตัวเอง ควบคุมได้ดีขึ้น เพราะทุกวันนี้ทุกคนไม่ได้ฝึก เรื่องของธรรมะ หรือมองว่าคนที่ศึกษาธรรมะเป็นคนที่มีผิดปกติ แต่จริงๆ แล้วการปฏิบัติธรรมคือ เรื่องปกติ คุณพีชิล่าตัวอย่างตัวเองว่าคนที่มาปฏิบัติที่เสถียรธรรมสถานแล้วได้รับการขัดเกลาดังนี้

“ยกตัวอย่างง่ายๆ อย่างตัวเราเอง ก่อนหน้าที่จะเข้ามาเนี่ย เป็นคนที่ทำงานสื่อ เป็น คนที่มีความมั่นใจในตัวเองสูง อาจจะเพราะเชื่อมั่นของเราเป็นไปตามอารมณ์อะ บางทีไม่พอใจ กระชอกไฮกฮาก แล้วก็แบบว่าพูดออกมาเลย อะไรที่ไม่ถูกใจไม่ถูกตา ไม่ถูกกับจริตของเรา ก็ ออกมาเลย หรือบางครั้งเวลาที่เราโดนใครมาทำร้ายเราไม่อาจจะด้วยเรื่องอะไร ทำให้เราเสียใจ มัน ก็จะแสดงออกอย่างรุนแรงเช่นกัน สุดโต่งอะ เสร้าก็เสร้าสุดโต่ง ดีใจก็ดีใจสุดโต่งอะ ซึ่งมันเป็น ภาวะธรรมที่เรียกว่าไม่ทันอารมณ์ตัวเอง เรียกได้ว่าไม่มีภาวะธรรมเลยอะ”

(คุณพีชิล่า (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

หลังจากที่เราได้เข้ามาอยู่ที่นี้วิถีชุมชนทำให้เราเปลี่ยนไป คุณแม่ชีคันสนีย์ท่านเมตตาที่จะสอนให้เราดูเรื่องลมหายใจ ดูให้ทันอารมณ์ตัวเอง อย่างเช่นเวลาที่เราดิ้นเดิน เวลาที่เราโมโห เวลาที่เราดีใจ เราหายใจมันก็จะเป็นอย่างอื่นลักษณะนี้

“ท่านก็จะให้เราเรียนรู้ กับลมหายใจ อย่างเช่นเวลาโกรธเราก็จะ (เสียงหายใจแรงๆ) อะไรอย่างนี้อะครับ มันก็จะเป็นอย่างอื่นที่รุนแรง ท่านก็บอกว่าใจเย็น หายใจเข้าลึก เรียนรู้เรื่องของ การหายใจ แล้วมันก็ผ่อนคลาย พอมันผ่อนคลายเสร็จก็หายใจเข้าอ่อนโยน หายใจออกผ่อนคลาย พอมันผ่อนคลายเสร็จก็เราก็ดีขึ้น สภาวะที่เรากำลังโกรธที่กำลังปรี่ดเนี่ย สามารถที่จะเดินเข้าไปชกหน้าคนได้เลยนะ มันจะหยุดทันที เราก็จะโอเค ร่างกายเป็นปกติละ ห้ามตัวเอง ห้ามอารมณ์ตัวเองได้ จากที่ต้องมีเรื่องชกต่อยกัน เราก็โอเคจบ ให้อภัย ไม่เป็นไร แค่ว่าอาจจะตำหนิต คน แค่ว่าพูดให้เราฟัง ไม่ได้พูดให้เราเชื่อ เนี่ย มันก็จะมีวิธีการแบบเนี่ย ทำให้เราพัฒนาการปฏิบัติของเรา”

(คุณพีช (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

นอกจากนี้สื่อของเสถียรธรรมสถานถือเป็นอีกจุดเด่นหนึ่งยกตัวอย่างเช่น หนังสือในเจ็ดเรื่อง ในโครงการ ความรักศรัทธาปาฏิหาริย์ หลายคนก็มองว่าอาจจะหนังสือธรรมๆ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไป มันเป็นการสอนธรรมะโดยใช้สื่อสมัยใหม่ ซึ่งไม่ต้องมาพูดถึงเรื่องว่า ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในกาม ผิดศีลห้าเพราะถ้าจะสอนให้เด็กเข้าใจ การบังคับให้ท่องให้ทำตามนั้นไม่ได้ผล แต่เสถียรธรรมสถานใช้วิธีทำสื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์ เอนิเมชันเป็นต้น ทำให้เหมาะกับจริตของ ช่วงวัยของของเด็ก

“เราพูดให้มันง่าย เข้าใจง่าย แค่ว่าจะรับสารเหล่านั้นเข้าไปได้เต็มที่ แล้วก็ อ้อ มันเป็นแบบนี้เอง ถ้าทำแบบนี้มันจะเป็นแบบนี้ละ ถ้ามันไม่ยากเป็นแบบนี้ก็ต้องทำแบบนี้ละ มันก็จะเป็นอย่างนี้ให้เค้าได้เอาไปใช้ในการที่จะเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของเค้า”

(คุณพีช (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

ดังนั้นการทำงานของเสถียรธรรมสถานจึงถูกแบ่งไปหลายหน้าที่ การที่ทำงานเป็นระบบระเบียบเหมือนขององค์กรทั่วไป แต่ว่า เสถียรธรรมสถานไม่ใช่บริษัท ไม่ใช่พาณิชย์ แต่เป็นพุทธบริษัท ดังนั้นการทำงานจึงชัดเจนในส่วนต่างๆ เพื่อช่วยทำให้การทำงานกับผู้ร่วมงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยคนที่ทำงานด้วยจิตที่เป็นกุศล ด้วยความรัก ด้วยความศรัทธามันก็จะช่วยทำให้สิ่งที่ทำออกไปเพื่อที่จะเผยแพร่ธรรมนั้นมีคนเข้าใจได้ง่าย

เสถียรธรรมสถานมีการแบ่งงานกันทำตั้งแต่ด้านหน้า การต้อนรับ การให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับคนที่เข้ามาเสถียรธรรมสถาน รวมถึงจิตอาสา ที่เข้ามาช่วยงานไม่ว่าจะเป็นจิตอาสาที่ อย่างเช่นงานที่ใหญ่ที่สุด ก็คือการประชุมศากยธิดา เพื่อพุทธสาวิกาโลก ก็จะมีจิตอาสา มาช่วยงานทุกภาคส่วนตามความถนัดของตัวเอง

เสถียรธรรมสถานพัฒนาคนโดยการที่จะเอาธรรมะเข้ามาขัดเกลา เข้ามาสอดแทรก เพราะในปัจจุบัน เราไม่สามารถทำได้เหมือนอดีต

“ถ้าเราไปพูด บอกว่า จะสอนแบบเข้าวัด นั่งพนมมือ ฟังภาษาบาลีอย่างเดียว มันก็ คงไม่ใช่จิตของเค้า เค้าก็คงไม่สนใจ เราเองก็ต้องพัฒนาเพื่อที่จะสอนเค้าให้ตรงจุด ที่นี่ประเมิน หลังจากจบงานทุกครั้งนะ”

(คุณพีชิตี (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

คุณพีชิตีคิดว่าคนที่มาปฏิบัติที่น้อยอย่างน้อยก็จะมีแนวทางในการดำรงชีวิต ได้มีหลักมี แหล่งมากขึ้น แน่นนอนที่สุด เขาจะมีลมหายใจเป็นเพื่อน เพราะว่า การที่มาปฏิบัติธรรมคือ ธรรมะคือธรรมชาติ เพราะฉะนั้นการรู้จักธรรมะ รู้จักธรรมชาติ รู้จักตัวเอง รู้จักลมหายใจตัวเอง มีลมหายใจเป็นเพื่อนแค่นั้นก็จะทำให้ชีวิตรอดแล้ว

คุณพีชิตีพูดถึงพระพุทธศาสนาว่า

“ทุกวันนี้ ประเทศไทย เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา มีประชากรที่นับถือ พระพุทธศาสนาเยอะแยะมากมาย แต่ กลับกลายเป็นว่านับถือเฉพาะในบัตรประชาชน เพราะ ฉะนั้นเนี่ย ถ้านับถือแต่ในบัตรประชาชน ก็ไม่นับถือให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็งหรอก แต่ พระพุทธศาสนาจะเข้มแข็งก็ต่อเมื่อ พุทธสาธิตา พุทธสาวกอย่างพวกเรา ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติจริง ธรรมะ คำสอนของพระพุทธองค์ มีอยู่เดิม มีตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว แต่ถามว่าถ้าไม่ปฏิบัติ ธรรมะก็เป็นเพียงแค่ธรรมะอะ แต่ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามที่มีคนปฏิบัติเนี่ยคือสิ่งที่สูงที่สุด ประเสริฐ ที่สุด กาลเวลามันเปลี่ยนไป ทุกสิ่งทุกอย่างมันเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่จะอ่อนแอลงมัย ไม่หรอก แต่เป็นตัวที่คน จิตใจคนมากกว่าที่เสื่อมถอยและอ่อนแอลงไป เพราะเนื่องจากว่าสิ่งเล้า มั่นเยอะ ไม่ได้ปลูกฝังตั้งแต่เด็ก”

(คุณพีชิตี (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2554)

แต่สำหรับเสถียรธรรมสถานให้ใช้ธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ใช้ธรรมในการ เยียวยาตัวเอง ธรรมะจะเข้มแข็งอย่างโครงการต่างๆ ที่เสถียรธรรมสถานทำ เช่น โครงการ จิตประภัสสร โรงเรียนพ่อแม่จะทำให้ ตัวคนตัวเราเข้มแข็งขึ้น แล้วธรรมะจะเข้มแข็ง

ภาคผนวก ข

คำบอกเล่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาจากผู้ปฏิบัติธรรมของเสถียรธรรมสถาน

คำบอกเล่ากระบวนการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาจากผู้ปฏิบัติธรรมของเสถียรธรรมสถาน

คนที่ 1 คุณพีชิน (นามสมมติ)

คุณพีชินเป็นผู้หญิงโสดอายุ 33 ปี บ้านเกิดอยู่ที่อ. ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ฐานะทางบ้านคุณพีชินไม่ได้แต่ก็ส่งเสียคุณพีชินจนจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเปิดชื่อดังแห่งหนึ่ง คณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ๆ คุณพีชินฝึกฝนภาษาอังกฤษ จนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ในระดับดี ปัจจุบันคุณพีชินทำงานเป็นแม่บ้านผู้ดูแลในส่วนพิตเนสและสปาของโรงแรมชื่อดังระดับ 5 ดาวที่ตั้งอยู่ย่านเพลินจิต ตอนนี้อยู่ที่ชานเมืองตั้งครรภได้ 6 เดือนแล้ว พ่อของลูกเป็นชาวแอฟริกัน-อเมริกัน ชื่อคุณ เรย์ ทำงานเป็นวิศวกรทหารอยู่ที่อัฟกานิสถานซึ่งจะมาทำงานเมืองไทยปีละ 2 เดือน ซึ่งคุณพีชินรู้จักสามีผ่านทางเว็บไซต์ชื่อ www.badoo.com ในระยะแรกที่รู้ว่าตั้งครรภรู้สึกเครียดเพราะต้องดูแลเด็กที่เกิดมาทั้งๆ ที่ไม่พร้อมเรื่องเงิน เนื่องจากคุณพีชินกับสามีไม่ได้อยู่ด้วยกันและระหว่างนั้นจะไม่สามารถส่งเงินมาให้ได้

สำหรับการไปปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานคุณพีชินรู้จักเสถียรธรรมสถานมานานแล้วจาก TV. แต่ไม่ได้มา ที่ได้มาจริงๆ เนื่องจากเพื่อนชวน มาครั้งแรกก็มาปฏิบัติธรรม มาฟังธรรม เพราะเพื่อนที่เคยปฏิบัติมาชวนและเล่าให้ฟังว่าดีมากๆ อยากให้คุณพีชินไป นอกจากนี้พีชินยังได้แรงสนับสนุนจากสามี เพราะสามีคุณพีชินนับถือศาสนาพุทธ แล้วตัวคุณพีชินก็จะพยายามไปเพื่อลูกดังที่พีชินได้กล่าวไว้ว่า

“คนรอบข้างมีส่วนสนับสนุน สามีนี่มีส่วนมาก ถึงเขาจะเป็นฝรั่งแต่เขานับถือพุทธเขาชอบที่เรามาปฏิบัติธรรม เขาอยากให้พาลูกในท้องมาปฏิบัติธรรม มาฟังธรรมะที่นี่และตัวเองก็มีความชอบอยู่แล้ว พอเพื่อนชวนก็ตอบรับเลย ปกติก็ชอบไปทำบุญ ใครชวนไปทำบุญที่ไหนก็ไปหมด ได้หยุดช่วงไหนก็จะมา มาได้ปีกว่าแล้ว สำหรับที่นี่อะนะ แต่ก่อนก็ไปตามต่างจังหวัด แต่ที่นี่มันโดนคือมีโปรแกรมสำหรับคนท้อง ก็อยากพาลูกในท้องมาฟังธรรมด้วย จะได้กล่อมเกลามาตั้งแต่อยู่ในท้องด้วย แล้วเวลามาปฏิบัติธรรมที่รู้สึกได้เลยว่าทำให้เกิดสติ มีความสงบ อีกอย่างหนึ่งคือทำให้เกิดความเข้าใจผู้อื่น คือที่นี่ชี้แนวทางออกให้เราใช้ชีวิตในการดำเนินชีวิต ให้เราดำเนินชีวิตได้ถูกต้องและอยู่อย่างมีความสุขโดยไม่ทำให้เราเดือดร้อน และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย อย่างตอนนี้ประเทศไทยปัญหาเยอะ คนเรามันเห็นแก่ตัว นี่ที่เพิ่งเลือกตั้งมาแล้วไม่รู้บ้านเราจะเป็นอย่างไร ปัญหาพวกนี้ทำให้เกิดความเครียดบ้างแต่ไม่มาก ส่วนใหญ่จะเครียดเรื่องเงินๆ ทองๆ ไม่พอใช้

แต่พอมาที่นี้ได้ฟังคุณแม่อีกทีขึ้น อย่างที่คุณแม่บอก “ทุกขมีไว้ให้เห็นไม่ได้มีไว้ให้เป็น” เพราะแต่ละคนก็ต้องดำเนินชีวิตต่อไป”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

คุณพีชินมีความเห็นว่าเราจะไปเครียดอย่างเดียวไม่ได้ เราต้องหาทางออกเองด้วย เรามีทางแก้ของเราๆ แก่ที่บุคคลก่อนเมื่อเราเครียดก็จะหาทางออกโดยการยิ้ม แล้วก็ Think positive พยายามคิดว่าทุกปัญหามันต้องมีทางออก แก้ไขได้ ความคิดนี้มันเกิดจากฟังคุณแม่ชี้คั่นสนีย์ซึ่งท่านสอนดี คุณพีชินกล่าวว่า

“พี่ว่าวิธีดึงดูดีใจของคุณแม่ค่อนข้าง create มันทำให้คนอยากรู้จักจักรวรรณะมากขึ้น มันกระตุ้นนะ เพราะอย่างเราๆ จะเชื่อคนก็ยากอยู่ แต่พอเห็นดาราท่า ดารามา เราก็ให้ความสนใจขึ้น ว่าเอ๊ะ เขามาทำอะไร เราอยากมาด้วย อย่างตอนนี้คุณแม่ให้ทำอะไรเราก็ทำตามหมดเลยไม่ว่าจะเป็นนั่งสมาธิ แม่เมตตา เดินจงกรม นวดให้คนข้างๆ ถ้าวันไหนมาปฏิบัติธรรม 3 วันก็จะได้สดมนต์เช้า เย็น เหมือนตอนนี้เป็นแฟนคลับคุณแม่ไปแล้ว ก็คุณแม่ให้แต่สิ่งดีๆ นะ เราทำเราก็ได้ประโยชน์ด้วย ลูกเราก็ได้ประโยชน์ด้วย คือทำแล้วมันได้จริงๆ แต่ต้องทำจริงๆ นะ ไม่ใช่เราทำเล่นๆ เฉยๆ ที่คุณแม่สอนเราได้วิถีทางในการดำรงชีวิตแบบ ตรง กระชับ ใช้ได้จริง อันนี้ชอบมาก”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

คุณพีชินกล่าวถึงเสถียรธรรมสถานว่า ที่นี้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ได้รับการยอมรับมาก ๆ อาจเป็นเพราะคุณแม่ชี้คั่นสนีย์เป็นคนที่ยืดหยุ่นและพยายามทำทุกอย่างให้คนรู้ว่าเสถียรธรรมสถานเป็นอย่างไร

“พี่ว่าคุณแม่มีส่วนเยอะเลยที่ทำให้รู้ว่าที่นี้ช่วยอะไรผู้คนได้บ้าง โดยส่วนตัวพี่พอใจกับการเข้าร่วมกิจกรรมของที่นี่มาก โดยเฉพาะการได้ฟังธรรมที่สอนให้เราเห็นความจริง พวกสังฆกรรมทั้งหลายที่เขาสอน ว่าถ้าเราปฏิบัติอย่างนี้ เราจะได้แบบนี้ แล้วเราก็เคยเห็นเพื่อนเราที่ทุกข์มาที่นี้ ตอนนี้อยู่ไม่ทุกข์แล้ว เขาอยู่ได้ ของแบบนี้มันต้องลอง ต้องลองทำด้วยตัวเอง มันไม่ยากหรอก ตอนเริ่มมันยากกว่าด้วยซ้ำ ผู้ที่เคยเข้าร่วมปฏิบัติกับเสถียรจะนำคำสอนไปใช้ได้จริง และจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมมีความสุข เพราะคนที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเองเขาต้องอยากช่วยให้คนอื่นรู้สึกดีแบบเขา เขาจะสื่อให้คนอื่นเห็น เหมือนกับตัวเขาเป็น reference ว่ามันดีจริงๆ นะ มาดูสิ มาดูฉันสิ ลองทำแบบฉันสิ พี่ว่าวิธีการของเสถียรธรรมสถานเนี่ยสอนให้คนเข้าใจง่าย ที่นี้เอามาแต่หลักๆ ”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

คุณพีชินบอกว่าที่เสถียรธรรมสถานทำให้ได้พิจารณาถึงปัญหาของตัวเอง พอเห็นปัญหาเสถียรธรรมสถานก็บอกวิธีแก้โดยใช้พระธรรม ให้ลองปฏิบัติแล้วทุกอย่างก็จบแบบง่ายดาย

“คุณแม่เนี่ยสอนเข้าใจง่ายนะ เอาไปใช้ในชีวิตประจำวันง่าย พอทำได้เราก็มีศรัทธา พี่ว่ามาปฏิบัติธรรมที่นี้ได้อะไรเยอะเลยนะ ได้ทั้งแม่แล้วก็ลูกในท้องด้วย เราารู้สึกได้เลยนะว่าลูกในท้องแข็งแรง มีพลัง ส่วนตัวเองเนี่ยก็ได้รับพลังด้วย ทำให้เข้มแข็ง ไม่ค่อยรู้สึกแยกับอะไรง่าย ๆ มันไม่หงุดหงิดไม่มีอาการเหมือนคนท้องคนอื่น ๆ เราต้องมีกำลังใจที่ดี มีสติ มีกำลังใจให้ลูก รักลูกมากขึ้นนะ อันนี้รู้สึกได้แบบเต็ม ๆ ส่วนที่ควบคุมอารมณ์ พวกนี้ได้มาจากการทำอานาปานสติ เวลาไปทำงานมันจำเป็นต้องเจอเพื่อนร่วมงานที่แยบ้าง ร้อยพ่อพันแม่แต่ถ้าเรามีสติ เรากำหนดลมหายใจ เราก็จะรู้สึกปล่อยวาง let it go ความทุกข์ก็จะหายไป จริง ๆ นะ ลองทำสิถ้าไม่เชื่อ”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

คุณพีชินกล่าวว่าถ้ามาเสถียรธรรมสถานแล้วมาทำแบบนี้กันสังคมจะดีขึ้น ที่นี้ทำให้ธรรมะเป็นเรื่องง่ายคนเรามีกำลังใจที่จะทำสิ่งดี ๆ

“เวลามาปฏิบัติที่นี้ก็จะถือศีล 8 ก็ทำได้อยู่ พอออกไปก็พยายามรักษาศีล 5 ก็พอทำได้แหละ จริง ๆ แล้วที่นี้มีส่วนช่วยให้หนึ่งขึ้นนะ พอได้ฟังธรรมจากที่นี้ซึ่งเหมือนจะเข้าใจง่ายกว่าฟังพระสอนด้วยซ้ำ พระสอนฟังแล้วเบื่อ มันต่างกับฟังพระนะ มันแปลไม่ออก แต่ก็ไม่กล้าถาม พี่ว่าจริงแล้วธรรมะก็เหมือน ๆ กันแหละแต่ไปวัดเราทำได้ทำบุญอย่างเดียว แต่ว่าไม่ได้ปฏิบัติเนี่ยจะไม่รู้ และที่เนี่ยเด่นในเรื่องสื่อการสอน ทำสื่อดี อย่างนี้จะเอะป้าบาย มันทำให้เราเข้าใจมากขึ้น มันทำให้เราสะดุดคิดทุกครั้งที่คุณถึงจะดูก็รอบก็ตามมันทำให้เราหันมาสำรวจตัวเอง อีกอย่างคุณแม่ก็ออกวิทยุทำให้เราฟังธรรมได้ทุกที่ เดี่ยวนี้มันทันสมัยขึ้นและเปิดกว้างมากขึ้นอย่างในทีวีก็มีรายการสอนศาสนา พี่ว่าคุณแม่ได้ที่มงานดีที่คอยช่วยท่านด้วยแหละ ท่านถึงสามารถพัฒนาพวกสื่อการสอนให้ทันเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา พี่ว่าใคร ๆ ก็อยากมาช่วยงานท่าน ทำแล้วได้บุญนะ ส่วนทางด้านพระที่สอนดี ๆ ก็มีนะเห็นแบบพระมหาสมปองนี่ก็ดี ท่านมีวิธีที่ดีดึงคนให้หันมาฟังธรรมได้โดยไม่เบื่อ เพราะถ้าจะมาสอนแบบเดิม ๆ คนสมัยใหม่ไม่เข้าใจ ท่านเลยทำให้ธรรมะดูสนุก ดูฮา แต่มันก็ทำให้คนได้คิดนะ เมื่อคิดได้ ได้เรื่องจะทำดีคงตามมาแต่ก็อีกแหละ”

(คุณพีชิน(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้คุณพีชिनกล่าวถึงพระพุทธศาสนาในปัจจุบันว่า

“ในทีวีก็มีข่าวพระบางรูปที่ทำไม่ดีให้เห็นมันให้ไม่รู้สึกศรัทธา ก็เข้าใจนะว่าทุกคนมีกิเลส แต่พระตัดกิเลสยังไม่ได้จะบวชเป็นพระไปทำไม แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ ที่คิดว่าการประพฤติปฏิบัติตนของพระที่เป็นระดับพระเถระก็ดีอยู่ อยู่ในพระธรรมวินัยเคร่งครัด แต่บางรูปที่ไปบวชก็เห็นอยู่ว่าบวชให้พ่อให้แม่สบายใจ ไม่ได้ตั้งใจบวชจริงๆ มันก็จะดูออกว่าความประพฤติไม่สำรวม ส่วนแม่ชี่เนี่ยยังไม่เคยเห็นในข่าวนะ อย่างคุณแม่เนี่ยดูน่าศรัทธา ดูสงบเยือกเย็น ที่ว่าสมาธิมันทำให้จิตใจเยือกเย็น”

(คุณพีชิน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2554)

คนที่ 2 คุณย่ำรำไพ

คุณย่ำรำไพ อายุ 61 ปี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นคุณย่าเป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อเรียนการศึกษาสูงสุดที่วิทยาลัยครู และเมื่อจบแล้วก็ไปครูเรื่อยมา โดยโรงเรียนสุดท้ายที่คุณย่ำรำไพสอนนั้นคือโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชนที่ลาดกระบังที่ชุมชนร่วมเกล้าอยู่มาจนถึงปี 2547 ก็ขอ early retire ออกมาดูแลและรับส่งหลานสาวชื่อน้องเพน্থ์ เป็นลูกของลูกชายคนโต ลูกชายคนโตคุณย่ามีลูกเร็วและตอนนี้ก็ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับภรรยาแล้ว คุณย่าจึงเป็นคนดูแลน้องเพน্থ์เอง

“คุณย่าจะพาน้องเพน্থ์มาปฏิบัติธรรมกับคุณย่าด้วยทุกครั้งค่ะ คุณย่าเองชอบมานั่งฟังธรรมที่นี้ เลยพาน้องมาเข้ามาเข้าโครงการโรงเรียนพอ-แม่เสียด้วยเลย เพื่อที่ว่าน้องเพน্থ์จะได้มีจิตใจดีอ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง เนื่องจากคุณพ่อกับคุณแม่ของน้องแยกทางกันนะค่ะ คุณย่ากลัวน้องเพน্থ์จะเป็นเด็กมีปัญหาเลยพามาฟังธรรม ปฏิบัติธรรมกับคุณย่า คุณย่ามาฟังธรรม ปฏิบัติธรรมที่นี้ 3 ปีแล้ว มาซึมซับธรรมะใช้พระธรรมมาอารักขาจิตตัวเอง เห็นความเปลี่ยนแปลงของที่นี่ตลอด เดียวนี้ที่เสถียรธรรมสถานคนมาเยอะขึ้นกว่าเดิม แต่ก่อนต้นไม้ที่นี้เยอะกว่านี้ พอมีคนเยอะมากขึ้น ต้นไม้ก็หายไปกลายเป็นลานให้คนได้นั่ง คุณแม่เองก็ซื้อที่เพิ่มขึ้นด้วยแล้วก็ปลูกต้นไม้มากขึ้นนะที่นี้มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ถ้าหนูดู หนูจะเห็นต้นไม้บางต้นลำต้นยังเล็กอยู่เลย บางต้นต้นใหญ่มากก็เพราะอยู่มานาน ต้นไม้ที่ดีทำให้จิตใจสงบร่มเย็น สบาย ทำให้คนมีสุขภาพจิตดีขึ้น แข็งแรงขึ้นเพราะได้รับออกซิเจนจากธรรมชาติค่ะ”

(คุณย่ำรำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณย่าเล่าให้ฟังว่าถึงจุดเริ่มต้นที่ทำให้คุณย่าได้มาที่เสถียรธรรมสถานเพราะข้างบ้าน
ชวนมา

“เขาดูในทีวี. แล้วเห็นว่าสวย อยากมาเที่ยวก็เลยไปเปิดหาแผนที่ในเว็บไซต์ แล้วก็มา
ชวนคุณย่า มาบอกคุณย่าว่าเป็นสถานที่ๆ ร่มรื่น สวยงามร่มเย็น แล้วก็ไปชวนคนแถวบ้านมาด้วยกัน มาดูคุณย่าก็มาคุยกับเขาคั้งนี้ พอหลังจากนั้นคนที่มาคุยด้วยกันก็หายหมดเหลือคุณย่าคนเดียว
ที่มาต่อเนื่องเพราะพอคุณย่ามาก็เห็นกิจกรรมที่เขาทำกันคุณย่าเลยอยากลองมาพอมาก็ดีใจ
วิธีการสอนของที่นี่มากเลย อีกร้อยอย่างมันไม่ไกลบ้านมากนักด้วยค่ะ”

(คุณย่าจำไพ (นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณย่าจำไพอธิบายถึงสาเหตุที่ติดใจกระบวนการสอนของเสถียรธรรมสถานว่า

“จริงๆ แล้วที่คุณย่าเห็นนะคะ เด็กวัยรุ่นสมัยนี้ก็หันมาปฏิบัติธรรมมากขึ้นนะ ถ้ามองไป
รอบๆ จะเห็นเลยว่าคนที่มาปฏิบัติธรรมที่นี่ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น วัยกลางคน คนแก่ๆ ที่นี้จะน้อย คุณ
ย่าว่าก็ตื่นะถึงเด็กสมัยนี้จะช่างแต่งตัว กล้าแสดงออก เป็นคนทันสมัยแต่ยังมีใจหันมาปฏิบัติธรรม
พระองค์ แม่ซีเองก็สอนดีอย่างที่นี่สอนดีมากนะมีวิธีการสอนใหม่ๆ คุณย่าเองก็ซื่อๆ ซื่อแล้วถือ
ว่าเป็นการทำบุญไปเปิดให้คนอื่นดูก็ได้บุญด้วย คุณแม่เองก็พูดแบบดีมากคุณย่าประทับใจที่นี้มา
ติดต่อกันทุกเดือน 3 ปีแล้ว มาที่นี้ได้มาฟังธรรมะ มันต่างจากไปวัดเราได้แค่ไปถวายอาหารแล้วก็รับ
ศีลรับพร ฟังเทศน์ฟังธรรม วันพระบางทีคุณย่าก็จะติดอาหารไปถวายอาหารเข้าที่วัดใกล้โรงเรียน
หลานด้วยแล้วก็อยู่จนถึงใกล้ๆ 10.00 น.แล้วก็กลับ แต่ที่นี้คุณแม่บอกเลยว่าวิธีพันทุข์ทำยังไง แล้ว
ก็ค่อยๆ สอน ถึงเราจะอายุมากแล้วเราก็กังตามทันค่ะ”

(คุณย่าจำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณย่าจำไพเล่าถึงวิธีพันทุข์ที่ได้จากการมาฟังธรรมว่าเป็นปัจจุสมุขปาท

“คุณแม่ท่านสอนวิธีพันทุข์ตามที่พระพุทธเจ้าท่านสอนค่ะ ก็คือจากปัจจุสมุขปาทว่า
จะเป็นทางให้คนเราพันทุข์ มันอยู่ที่ตัวเรา อยู่ที่ใจเราคิด ผู้ปฏิบัติก็ต้องพยายามที่จะปล่อยวาง มา
ที่นี้จะได้เรียนรู้คำสอนของพระพุทธเจ้าถ้าเราไม่เรียนรู้จากประสบการณ์ของพระองค์เราก็ไม่รู้อะไร
พันอย่างไร ทำอย่างไร จะปล่อยวางอย่างไร คุณย่านั้นนับได้ว่ามาที่นี้ประมาณ 30 ครั้งแล้ว ตั้งใจจะมา
ถือศีลจริงๆ มาที่นี้เราได้ศีล 8 ด้วยตัวเอง เราพยายามที่จะปฏิบัติให้ได้ นอกจากศีลแล้วพวกโยคะ
หรืออะไรอื่นๆ ที่ๆ แม่ซีท่านอื่นสอน วิทยากรของธรรมชาตินำบัด แล้วก็พระท่านที่ทางเสถียรธรรม
สถานเชิญมา คุณย่าก็ตั้งใจฟังตั้งใจจด พอกลับบ้านก็จะพยายามทำตามให้ได้ พอทำแล้วคุณย่าว่าก็

เห็นผลนะ ชีวิตดีขึ้น แล้วอย่างน้อยแฟนที่เนียคุณย่าพามาตั้งแต่ 7 ขวบ ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 9 ของเขา คุณย่ารู้สึกว่ามันเป็นเด็กดีว่านอนสอนง่าย คุณย่าปลื้มใจมากค่ะ”

(คุณย่ารำไพ(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณย่าเล่าว่าเวลาเจอใครก็แนะนำให้เขามาที่นี่ คุณย่าบอกบุญไปทั่วใครว่าง ใครอยากมากก็มาอย่างคุณแม่ของเพื่อนที่โรงเรียนน้องเพนท์คุณย่าก็ชวน ชวนหมดแต่ก็ไม่ค่อยได้ผล ส่วนใหญ่จะชวนได้แต่คนสนิทๆ กัน กับญาติพี่น้องบางคนชวนมาเขาก็ไม่มาเขาเฉยๆ กัน แต่ถ้าบอกคนที่ชานซึ่งกับศาสนานะเขาจะคล้อยตาม คุณย่าก็เข้าใจ

“คุณย่าเข้าใจค่ะว่าแต่ละคนก็ต้องทำงานเพราะมีครอบครัวต้องเลี้ยงดู เวลาที่จะมาทำเพื่อสังคมหรือเวลาที่จะเข้าวัดมันก็น้อยลงคนส่วนใหญ่มักจะเป็นอย่างนี้คนพวกนี้จะเครียดนะ แล้วก็พาความเครียดกลับบ้านด้วย มันก็จะมีปัญหามาถึงในครอบครัว เห็นไหมในนี้จะเอะ-ป้ายบาย ที่เขาเปิดให้คุณะ ที่เจ้านายไล่ออกนะ มองหน้าจิ้งจก มองหน้าหมาที่เลี้ยงไว้ มองหน้าภรรยาก็ยังเป็นหน้าของเจ้านายกำลังพูดคำว่าผมไล่คุณออกเลย ที่เสถียรธรรมสถานทำสื่อนี้มาให้ดู มันเป็นการสอนเรื่องสติคะ มีสติแล้วต้องปล่อยวางนะ คุณย่าว่ามาที่นี่เขาสอนให้เรารู้จักเปิดใจ ก่อนหน้านั้น เวลาเกิดปัญหาเราจะเครียดบ้าง แต่หลังจากเข้ามาปฏิบัติ มาฟังคุณแม่ท่านจะพูดเสมอว่า ให้มีความเป็นอยู่อย่างที่เป็นโลกเป็น แล้วเราจะไม่ทุกข์ เวลาคุณย่าทุกข์ก็นึกถึงคำสอนคุณแม่ คุณย่าก็ทำใจได้ไม่ทุกข์แล้วค่ะ”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้คุณย่ารำไพยังบอกอีกว่า

“เวลามาที่นี่จะได้มีความสุข คุณย่าเปลี่ยนไปนะ คุณย่าใจเย็นลงมากแล้วพยายามจะบอกจะสอนให้คนรอบข้างมีสติ จากการมาที่นี่ทำให้คุณย่ากลับบ้านไปสวดมนต์ จะสวดบทไหนก็ได้แล้วแต่สะดวก ถ้าวันไหนเครียดแล้วไม่ได้มาที่นี่ก็จะสวดมนต์อยู่บ้าน ก็ดีขึ้นมีความสุขสงบ การที่เราจะพ้นทุกข์ได้ด้วยตัวเองจะให้มันปุบปับคนเราทำไม่ได้หรอก อย่างคุณย่าเนี่ยมาที่นี่ 3 ปี คุณย่ายังหลงอารมณ์เป็นบางครั้ง แต่ที่คุณแม่สอนคุณแม่พยายามบอกเราว่า พอคนเราอารมณ์มาแต่พอนึกได้ก็ให้หายใจเข้าลึกๆ สิ่งที่เราคิดอยู่นั้นก็จะไป เราจะไม่จมอยู่กับสิ่งๆ นั้นนานเกินไป เพราะมันจะทำให้เกิดทุกข์ คุณแม่จะสอนเสมอว่าทุกข์มีไว้ให้เห็น ไม่ได้มีไว้ให้เป็นค่ะ”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณย่าก็นำคำสอนคุณแม่ไปสอนลูกชายทั้งสอง พยายามสอนเขาไปที่ละนิด สอนเขาให้มีสติติดอยู่กับตัวเสมอ ทำอะไรให้รู้ว่าตัวทำอะไร ก่อนนอนให้ไหว้พระสวดมนต์ คุณย่าเองก็ขอพรหลวงปู่ที่คุณย่านับถือให้คุ้มครองลูก คุ้มครองหลานให้ปลอดภัย คุณย่าเล่าว่าเคยชวนลูกๆ กับสามีมาแล้วแต่เขายังไม่มา เขายังไม่เปิดใจ คนที่ยังไม่เปิดใจคุณย่าก็ไม่เคยบังคับดังคำบอกเล่าที่ว่า

“อย่างคุณปู่กับครอบครัวคุณย่าถึงจะไม่ได้ส่งเสริมแต่ก็ไม่ได้ห้ามไม่ให้คุณย่ามาเพราะคุณย่าจะบอกว่า ถ้าคุณย่าจะมาขออย่าได้ห้าม อย่าขัดพระศาสนา อย่าขัดบุญ เราจะได้อะไรทั้งครอบครัว ส่วนลูกสองคนเขาก็ไม่ได้ห้าม แต่ก็ชอบพูดเชิงว่าคุณย่าชอบไปวัด แต่พอคุณย่าขอให้มาส่ง ก็ควรมาส่ง แค่คุณมาส่งคุณก็ได้บุญ เหมือนกันกับเพื่อนๆ ของหลานสาวคุณย่าก็แนะนำให้เขามาฝากธรรม คือทำบุญด้วยแม่ชื่อน้อย(กระปุกอมสิน-ผู้วิจัย) และเก็บสะสมเงินทำบุญใส่กระปุกแม่ชื่อน้อยที่บ้าน ส่วนคุณย่าเองนี้ก็ใส่ซองผ้าป่าไปซองละ 3,000บาท 2 ซอง เรามีน้อยก็ทำน้อยจะได้บุญเหมือนกัน ส่วนญาติๆ ที่อยู่ต่างจังหวัดก็ฝากเงินมาทำบุญนิตยสารธรรมสวัสดิ์ของที่นี่ เขาก็จะได้รับข่าวสารจากธรรมะเสถียรธรรมสถานทุกเดือน”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณย่ารำไพมีความเห็นต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบันว่า

“ ในความเห็นของคุณย่าความเจริญข้อดีก็มีข้อเสียก็มีทางศาสนาเห็นในทีวีเดี๋ยวนี้มีพระที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมเยอะขึ้น ออกข่าวกันบ่อยพระแกล้งนอนตายแบบฝรั่ง ไปเอาอย่างเขาแต่มันไม่สุภาพไม่เหมาะสมกับสังคมบ้านเรา แล้วเดี๋ยวนี้มีมาใหม่เป็นนั่งพับเพียบก็มีพระ มีสามเณรทำเห็นออกข่าว ถึงได้บอกยังงี้ว่าทำอะไรต้องมีสติ คุณย่าชอบมาที่นี่เพราะคุณแม่จะสอนว่าเวลาทำอะไรต้องมีสติ คนเราต้องอยู่กับปัจจุบันขณะ ต้องมีสติ แต่เมื่อไหร่ที่เราไม่มีสติ สิ่งใดที่เข้ามาก็ทำให้เราคล้อยตามไป โดยที่พอทำไปแล้วมันอาจจะไม่ถูกต้อง คุณแม่ได้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่างนะ คุณคุณแม่สี ท่านสำรวจไม่ไหม ท่านสำรวจเพราะท่านมีสติ ตอนเดินจงกรมท่านเจอขยะท่านก็ไม่ปล่อยผ่าน ท่านเห็นท่านมีสติท่านก็เก็บไปทิ้ง คุณแม่ท่านทำเป็นตัวอย่าง เป็นการสอนเราไปในตัว ท่านสอนให้คนรักศาสนา รักครอบครัว”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

สุดท้ายนี้คุณย่ารำไพยังเล่าถึงเหตุการณ์ที่มีคนพูดว่าเสถียรธรรมสถานบนรถสองแถวให้ฟังว่า

“คุณย่านั่งอยู่บนรถสองแถว แล้วได้ยินคนคุยกันว่าที่นี้วัดไฮโซ ไม่ต้องไปทำบุญหรือเขารวยแล้ว คุณย่าเลยบอกเขาอธิบายให้เขาฟังว่า มันไม่ใช่ นะคะเพราะจะทำบุญที่ไหนก็ตามมัน

ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของเราค่ะ เท่าที่รู้มาคุณแม่ท่านจะไม่จับเงินนะคะ ที่นี้เป็นที่ๆ ช่วยเหลือคน เป็นองค์กรทำเพื่อส่วนรวม อย่างที่คุณแม่พูดเสมอว่า เสถียรธรรมไม่ได้เป็นของใคร แต่เป็นสมบัติของคนตายจาก คนที่อยู่ก็ดูแลดำเนินรอยตามคำสอนพระพุทธเจ้า คุณย่าก็บอกเขาไป แต่ไม่รู้จะเปลี่ยนความคิดเขาได้ไหม คุณย่าว่าคุณย่าทำดีแล้ว”

(คุณย่ารำไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คนที่ 3 คุณพีลัค (นามสมมติ)

คุณพีลัคเป็นตัวแทนประกันชีวิต อายุ 36 ปี เกิดที่กำแพงเพชร โตที่กำแพงเพชร ตอนเด็กๆ คุณพีลัคไม่ได้อยู่กับพ่อและแม่ เพราะพ่อและแม่ของคุณพีลัคทำงานในกรุงเทพฯ ตอนอายุได้ 16 ปี ตอนเด็กๆ ชีวิตคุณพีลัคลำบากสอบได้ที่หนึ่งของประถมแต่ไม่มีเงินเรียนต่อมัธยม แต่มีคุณหมอมือใจดีให้ทุนทำให้คุณพีลัคได้เรียนต่อจนจบ หลังจากเรียนจบก็เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยจบปริญญาตรี คุณพีลัคคิดว่าการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเป็นโอกาส เมื่อเข้าสู่วงการการทำงานเราจะมี step ที่สูงกว่าคนอื่น 1 step เพราะเคยทำงานแล้ว พอเรียนจบปริญญาตรีก็ทำงานเป็นผู้จัดการร้านพิซซ่า ตอนนั้นก็ทำงานผ่อนรถไปด้วยแล้วรถหาย โดนขโมยไป คุณพีลัคเลยกลับไปทำงานที่โรงพยาบาลแถวบ้าน โดยทำด้านทำการตลาด แต่การทำงานที่โรงพยาบาลมันทำให้คุณพีลัคเห็นสังกรรมอย่างหนึ่งว่า ถึงจะป่วยเจียนตายอย่างไรแต่ถ้าไม่มีเงินก็ไม่สามารถรับการรักษาได้ แม้แต่จะเอาร่างกายที่ป่วยเจียนตายนั้นไปรักษาต่อที่อื่นก็ทำไม่ได้ อยู่มาวันหนึ่งมีพี่คนหนึ่งมาชวนพี่เป็นตัวแทนประกันชีวิต ก็ทำมาเรื่อยๆ

คุณพีลัคเล่าถึงจุดเริ่มต้นที่มาเสถียรธรรมสถานว่า

“มีบ้างที่เครียดเรื่องงานและเรื่องอื่นด้วย ตอนนั้นปวดหัวมากไปตรวจเลยรู้ว่า เป็นไมเกรน พี่เป็นหนักเลยนะ เป็นจนขนาดยาแก้ปวดทั้งหลายที่คุณหมอส่งมาให้เอาไม่อยู่ คุณหมอนะแนะนำให้พี่มาหาที่ปฏิบัติธรรม พี่ก็เลยโทรถาม bug 1113 แล้วเขาก็ให้เบอร์ที่นี้มา พี่ก็ลองมาดู พอมาปฏิบัติธรรมที่นี้มาเข้าคอร์สอานาปานสติ ไมเกรนพี่ค่อยๆ ดีขึ้น ดีขึ้นจนหายเลยนะ แล้วพี่ก็ไม่กลับมาเป็นอีก แล้วเรื่องงานก็ดีขึ้นๆ ”

(คุณพีลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณพีลัคเล่าว่าที่จริงที่นี้เริ่มจากการฝึกให้อยู่กับอานาปานสติ คืออยู่กับลมหายใจตัวเอง เรียนรู้ข้างในตัวเองแล้วจะรู้ว่าเสียงข้างในตัวเองมันดังมากจริงๆ บางทีขณะฝึกหรือระหว่างฟังธรรมระหว่างที่คุณแม่ท่านสอนก็มีบ้างที่ในหัวคุณพีลัคคิดเรื่องอื่น คุณพีลัคกับแฟนมาเสถียรธรรมสถาน

ตั้งแต่ยังไม่ท้อง พอท้องก็มาเข้าโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ตอนอยู่ในครรภ์ แล้วพอคลอดลูกก็มาเข้าโครงการโรงเรียนพ่อแม่ คุณพีลัคเล่าถึงความชื่นชอบที่มีต่อเสถียรธรรมสถานว่า

“พีเห็นความพยายามของคุณแม่ที่พยายามทำให้คนมาสนใจเรื่องเรียนรู้ศาสนานะ อย่างเป็นทางการโทรทัศนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนก้าวเข้ามาที่นี่ เวลาก้าวเข้ามาแล้วที่นี่จะฝึก จะสอน และหล่อหลอมเราไปเอง สำหรับพีลัค ทุกครั้งที่มาก็ต้องมีใจที่อยากมาด้วยตัวเอง ใจต้องเปิด เวลาปฏิบัติเราจะเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง บางทีคำสอนที่คุณแม่ท่านสอนคนอื่นแล้วที่นั่งฟังมันก็ทำให้พีคิดได้ก็มี แล้วโฆษณาจะเอ-บิยายบายก็เตือนพีเหมือนกัน เป็นอะไรที่ชอบเลย การมาปฏิบัติที่นี่มันเป็นแนวทางที่พีลัคชอบหมายถึงว่าจิตของคนมันต่างกัน ถ้าสอนเร็วกว่านี้หรือช้ากว่านี้ยากกว่านี้การต่อต้านในใจเราก็จะเยอะ อย่างตอนนี้พีลัคค่อยๆ ฝึกแล้วพีลัคคิดว่าพีลัคไม่ฝืนมาก ค่อยๆ ทำไปแล้วพีลัครู้สึกดี จิตของเรามันคงถูกกับที่นี่การทำอะไรที่ไม่ถูกบังคับมากเกินไป ดูไม่ยากเกินไปเราก็สนใจที่จะทำต่อและถ้าครั้งแรกไม่เข็ดเราก็มีความสุขกับการได้มาเติมแล้วพีลัคว่ามันเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับคนเมืองที่มันไม่ยาก พีคิดว่าการสอนแบบนี้มันโอเคนะ ในส่วนที่ให้มาปฏิบัติธรรมวันหยุดแล้วเราก็พาลูกเรามาได้ด้วย มากันได้ทั้งบ้าน เวลามาที่นี่เราก็ฟังธรรมแล้วพยายามเอาคำสอนไปใช้ แต่พอออกไปข้างนอกเนี่ยมันดีเลย การที่เราพยายามเอาออกไปใช้มันก็ใช้ได้กับตัวเรา”

(คุณพีลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

สำหรับการมาที่เสถียรธรรมสถานของคุณพีลัคทำให้คุณพีลัคได้พิจารณาตัวเองอย่างเดียว แก่ไขที่ตัวเองเท่านั้นเพราะอย่างอื่นนั้นแก้ไขไม่ได้

“ทุกอย่างมันต้องแก้ที่ตัวเรา และตัวเราจะต้องไม่สร้างปัญหาเมื่อเราไม่สร้างปัญหามันก็ลดลงความวุ่นวายของโลกของสังคมได้บ้าง และการพาลูกสาวมาร่วมโครงการกับเสถียรธรรมสถานตลอดเพราะคุณพีลัคมีความหวังว่าเมื่อโตขึ้นลูกสาวจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีสติ จะว่าไปสังคมมันวิฤตินะมันพีลัคเห็นด้วยกับที่นี้แหละว่าเราแก้คนที่โตแล้วมันยากมันต้องมาเสริมสร้างที่เด็กให้เป็นคนดีและที่สำคัญต้องให้เขารู้ว่าเมื่อโตขึ้นพบปัญหาแล้วจะแก้อย่างไร ที่นี้เป็นที่หนึ่งที่เป็นคำตอบของเขา ซึ่งไม่ใช่คำตอบจากการถามพ่อแม่ ถามเพื่อน คำตอบที่ลูกพีลัคได้จากที่นี่คือการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงของเขาตั้งแต่เขาอยู่ในท้องพีก็มาเข้าโครงการจิตประภัสสรพอคลอดก็มาเข้าโครงการโรงเรียนพ่อแม่การมาที่นี้บ่อยๆ จะปรับอารมณ์ให้มีจิตใจอ่อนโยน มีสติ และจากการที่ฟังบ่อยๆ เขาจะซึมซาบและรู้วิธีปฏิบัติเมื่อเขาเกิดปัญหาในใจ ถึงแม้คำสอนที่ได้จากที่นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่ง การเข้มแข็งในจิตใจที่จะฝึก ความตั้งใจเหล่านี้ก็สำคัญคำสอนจะทำให้เราสว่าง ประสบการณ์จากการฝึกจะทำให้หนึ่ง พีลัคพยายามจะพาเขามาให้ได้เท่าที่ตัวเองจะจัดเวลาได้ แต่

อย่างน้อยพี่ลัคจะแพลนไว้เลยวันอาทิตย์ที่สามของทุกเดือนจะเป็นวันของคุณ ไม่ว่าจะยุ่งแค่ไหน ไม่ว่าจะเกิดอะไรต้องพาลูกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนพ่อแม่ พาลูกมาเดินจงกรม พอต่อๆ ไปเขาโตขึ้น พี่ก็อยากให้คุณเข้าใจเรื่องความจริงที่เชื่อในเรื่องนี้ เพราะความจริงไม่มีวันตายมันคือคำตอบตลอดเวลา อยากให้คุณโตแล้วอยู่ร่วมกับสังคมได้ อย่าไปปลีกวิเวกหรืออะไรเพราะนั่นไม่ใช่ชีวิต มันต้องอยู่ตรงนี้ มันต้องอยู่ได้และนี่เป็นสิ่งเดียวที่เราจะให้กับลูกเราได้”

(คุณพีลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

การมาที่เสถียรธรรมสถานทำให้คุณพีลัคคิดว่า ทุกอย่างต้องเริ่มจากข้างใน ต้องเริ่มจากคน การมาปฏิบัติที่นี่ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนให้เป็นคนอื่น แต่เป็นคนเดิมที่ดีขึ้น รู้ว่าชีวิตเราต้องการอะไร เพราะอย่างน้อยก็จะมีอีกคนที่ไม่เบียดเบียนคนอื่นเกิดขึ้นในโลก โดยคุณพีลัคพูดถึงการฝึกของที่นี่ว่า

“เวลามาร่วมโครงการอานาปานสติ พอก้าวเข้ามาที่นี่แล้ว ต้องถอดตัวตนออก ต้องเคารพสถานที่ ทำตามหลักปฏิบัติของที่นี่ เราต้องให้ความร่วมมือกับทุกคน เพราะเขาทำงานเพื่อจะช่วยเหลือ ช่วยให้เราดีขึ้น เขาทำงานกันเป็นระบบถึงแม้จะไม่เป๊ะเหมือนพวกองค์กร แต่เท่าที่เห็นก็จะมีคุณแม่เป็นศูนย์กลางที่กระจายงานออกไป”

(คุณพีลัค (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้คุณพีลัคยังให้ความเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและบทบาทของเสถียรธรรมสถานในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า

“ถ้าจะให้พี่พูดถึงสถาบันศาสนาที่จริงมันเสื่อมมานานแล้วทั้งของภิกษุและแม่ชีแต่สิ่งเหล่านี้มันเป็นไปตามวิถีของมัน เราเองเราต้องเป็นฝ่ายเลือกที่จะรับอย่างคุณแม่เนี่ยเป็นคนสร้างแรงจูงใจให้พี่ลัคนะ เพราะเวลาเทศน์คุณแม่จะเทศน์กลางๆ ที่เป็นธรรมะจริงๆ ไม่ว่าจะสอนใครตอบปัญหาใครสอนของพระพุทธเจ้าเนี่ยเป็นสากลจริงๆ สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม ที่นี่มีให้แต่คำสอนล้วนๆ เมื่อคนก้าวเข้ามาฟังมาปฏิบัติมันจะเกิดพลังขึ้นเอง เมื่อออกไปข้างนอกมันอารมณ์ที่กระทบเราอาจจะทำให้เราอ่อนแรงเราก็เข้ามาเติมที่นี้บ่อยๆ แล้วอีกอย่างที่นี่ก็ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการสอนตลอดเวลาให้เข้ากับสมัยเรา นี่เป็นข้อสังเกตของพี่”

(คุณพีลัค(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คนที่ 4 คุณแม่ตุน (นามสมมติ)

คุณแม่ตุน เป็นคนกรุงเทพฯ ปัจจุบันอายุ 39 เรียนจบปริญญาตรี จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มีอาชีพเป็นมัณฑนากร ทำงานอยู่แถวพระราม 4 คุณแม่ตุนยังแต่งตัวเป็นวัยรุ่นมาก บุคลิกกระฉับกระเฉง ไม่เหมือนผู้หญิงวัยใกล้ 40 ปี

คุณแม่ตุนเล่าว่า เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการศึกษาพระธรรมและการเข้ามาที่เสถียรธรรมสถานของตนว่า

“พี่เริ่มหันมาศึกษาธรรมะเมื่อตอนมีลูกคนแรกค่ะ ตอนนั้นอายุ 35 พอเริ่มท้องก็ ก็เริ่มอ่านหนังสือท่านพุทธทาส ก็เริ่มอ่านท่านว. วชิรเมธี จนลูกอายุ 6 เดือน เห็นในเสถียรธรรมสถานจากในโทรทัศน์ ก็พามาหลังจากนั้นไม่นานเกิดกิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ พี่ก็มาตั้งแต่อาทิตย์แรกๆ เลยรู้สึกว่ามีมาแล้วก็ดี คำก็สอนทุกอย่างเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก ตั้งแต่ลูกแบเบาะจนลูกโต วิธีการนอน วิธีการกิน วิธีการอยู่ในบ้าน จนมีลูกคนที่สองก็มาเข้าโครงการจิตประภัสสร ตอนนั้นลูกคนที่สองอายุเกือบอายุ 3 ขวบ ก็เหมือนกันเลย มาต่อเนื่องเกือบ 6 ปีแล้ว”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

สำหรับคุณแม่ตุนแล้ว คุณแม่ตุนพอใจกับโครงการของเสถียรธรรมสถาน และสาเหตุที่มาเสถียรธรรมสถานอย่างต่อเนื่องนั้นเพราะพอใจกับผลลัพธ์ที่เกิดกับลูกของตน โดยคุณแม่ตุนเล่าว่า

“ลูกพี่ค่อนข้างทำอะไรมีสติจดจ่อกับสิ่งที่อยากทำ มีสมาธิ หนึ่งมีความกระตือรือร้น ทำอะไรทำได้นานๆ พี่ไม่ได้เร่งลูกอยากให้เด็กโตตามวัยให้โตตามธรรมชาติ อาจจะเป็นเพราะพี่นั่งด้วยตอนท้องมาฟังธรรม ลูกพี่ก็เลยได้ฟังธรรมตั้งแต่ยังเด็ก พี่ชอบเดินมานั่งฟังธรรมนะ ที่นี้สงบนะแล้วมันใกล้บ้านพี่ด้วยไง ไปมาสะดวกบ้านพี่อยู่ตรงเรียบทางด่วนใกล้ๆ นี้เอง”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

ด้วยสาเหตุที่คุณแม่ตุนมาฟังธรรมบ่อยๆ ทำให้คุณแม่ตุนเป็นคนปล่อยวางไม่เครียด ถ้าเครียดคุณแม่ตุนก็จะหาเวลามานั่งฟังธรรมที่เสถียรธรรมสถานคนเดียวอย่างสงบ ดังที่คุณแม่ตุนเล่าว่า

“พี่ไม่เครียด แต่จะบอกว่าไม่มีเครียดเลยก็ไม่ใช่ แต่พอพี่เริ่มรู้ว่าเครียดพี่ก็จะทำใจให้ปล່อยวาง หยุดคิด ยอมรับมัน แล้วพี่ก็จะปรับตัวไปเรื่อยๆ มากกว่า เพราะถึงเราไม่ยอมรับ เราก็ต้องอยู่ในสังคมนี้อยู่ดี เราก็ต้องทำใจว่าโลกมันเป็นอย่างไร แล้วก็ต้องมีวิธีที่อยู่กับมัน”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้คุณแม่ตุนได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับโลกปัจจุบันว่า ชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันจะต่างจากเดิม สังคมมันมีปัญหา ปัญหามันอยู่ที่สภาพสังคมโดยรวมมีรากฐานมาจากการเมือง การศึกษา เรื่องของสื่อสารมวลชนด้วย หลายๆ อย่างรวมกัน และจุดที่เป็นต้นเหตุของปัญหาคือกิเลส กิเลสที่มาในรูปของทุนนิยม ที่ทำให้ยุค โลกตอนนี้มันเกิดการขัดแย้งขึ้นมาก เพราะว่าโลกตอนนี้ถึงจุดสูงสุด ของการบริโภคแล้ว นับต่อจากนี้ไป ทรัพยากรจะเริ่มมีน้อยลง เพราะฉะนั้นการแย่งชิงจะเกิดขึ้นจะสังเกตว่าการขัดแย้งเกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกเลย ไม่ใช่แค่ในประเทศไทย ซึ่งคุณแม่ตุนคิดว่ามันเปลี่ยนวิถีคิดของชาวพุทธด้วย คุณแม่ตุนให้ความเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตอนนี้ว่า

“มันเป็นเรื่องทุนนิยมกับศาสนาพุทธไปแล้ว ซึ่งวิถีในศาสนาพุทธจริงๆ จะเป็นลักษณะคล้ายๆ ที่ในหลวงบอกเรื่องพอเพียง แต่ว่าการที่วัฒนธรรมที่เข้ามากระตุ้นให้บริโภค ให้เอาอย่าง ให้ทัดเทียมกัน ต้องครอบครอง ถึงเรื่องเรียกว่าดี ว่าประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้น ในแนวความคิดนี้จะค่อนข้างขัดแย้งกับแนวความคิดศาสนาพุทธดั้งเดิม เดียวนี้แนวโน้มของศาสนาพุทธเปลี่ยนไปทางด้านเรื่องทุนนิยม พุทธศาสนาปัจจุบัน กลายเป็นลักษณะของการทำบุญเพื่อให้ได้รับอะไร การเข้าวัดเหมือนเป็นการไปทำบุญ แต่ว่าไม่ได้เข้าไปฟังธรรม ไม่ได้นำไปปฏิบัติในชีวิตจริง บริจาคไปแล้วก็หวังว่าเราจะได้อะไรที่ดี เราลงทุนบูชาพระอันนี้ แล้วจะทำให้เรามีการค้าที่เจริญรุ่งเรือง แต่เราไม่ได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรเลย”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

สำหรับเสถียรธรรมสถาน คุณแม่ตุนมีความเห็นที่ต่างจากที่อื่นจนทำให้คุณแม่ตุนมาบ่อยๆ ซึ่งคุณแม่ตุนบอกว่า

“แต่ก่อนพี่ไม่เข้าวัดเลยนะ เพราะว่าเข้าไปก็รู้สึกไม่ค่อยได้อะไร เข้าไปก็ไปไหว้ ไปเสียบเทียนซี หยอดตู้ทำบุญ ที่นี้พอมาเจอเสถียรได้ฟังธรรม ก็เออ มันได้คิด ได้อะไร คิดว่าปัจจุบันนี้ท่านแม่ชีสอนธรรมะที่เป็นสิ่งจริงอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าท่านปรับให้เรามาดูในแง่ของยุคสมัยด้วย ถ้ายุคสมัยนี้เอาธรรมะมาจับแล้วมันจะประเด็นไหนเป็นยังไง ซึ่งพอเป็นอย่างงั้น เราารู้สึกว่าธรรมะเป็นสิ่งที่จริง

เข้าได้กับทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช่สิ่งที่เซย แล้วก็มันง่ายขึ้น คือเหมือนกับท่านรู้เรื่องธรรมะ ท่านศึกษามา เยอะแต่พวกเราเป็นแบบคนธรรมดาทั่วไป เวลาท่านมองอะไรมันจะอีกมุมหนึ่งไม่เหมือนคนอื่นอย่างเรา อยู่ในวงวนที่เราใช้ชีวิตข้างนอกจะมองไม่เห็นใจความของธรรมะ ท่านจะชี้ให้ชัดเจนขึ้น และวิถีชุมชน ที่นี้ ชีวิตความเป็นอยู่น่าเลื่อมใสมีระบบระเบียบแบบว่าทุกคนช่วยกัน คนที่มาก็ทำจริง ๆ ไม่ได้เป็น เพียงแค่หน้าฉาก ”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณแม่ตุนให้ความเห็นว่าเวลาไปที่เสถียรธรรมสถาน ก็เหมือนมาปรับจิตใจ ให้จิตสงบ เหมือนกับมาหายใจเข้า แล้วพอเราออกไปทำงาน ก็ไปหายใจออกอีกครั้งหนึ่ง แต่พอรู้สึกจะเริ่ม ฟุ้งซ่าน คุณแม่ตุนก็จะกลับเข้ามาสงบจิตใจที่เสถียรธรรมสถานอีกครั้ง เสมือนว่ามาตั้งสติ มาฟังธรรม แล้วจะคิดได้ และได้เอาคำสอนกลับไปใช้ ไปฝึกตามที่คุณแม่ตุนกล่าวไว้ว่า

“เราก็มาหายใจเข้าอีกครั้งเราก็หายใจเครียด เหมือนปล่อยวางจากโลกภายนอกซึ่งเราเอาวิธีที่ท่านสอนกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเนื้อหาที่ท่านสอนก็ทันสมัยเน้นเรื่องอานาปานะสติ ท่านจะสอนให้เราเป็นเพื่อนเป็นลมหายใจ แล้วมันอยู่กับเราตลอด เราต้องหายใจตลอด ที่นี้ ถ้าเราเกิดเรื่องทุกข์ เราก็หยุดมันไว้แค่นั้น เราก็รู้สึกตัวว่าทุกข์ แล้วเราก็หายใจเข้าหายใจออก เพื่อเป็นการปรับจิตใจ”

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้คุณแม่ตุนยังประทับใจวิธีการสอนของคุณแม่ชีคันสนีย์ ซึ่งเป็นอีกเหตุหนึ่งให้คุณแม่ตุนเข้ามาที่เสถียรธรรมสถานบ่อยๆ อีกทั้งคุณแม่ตุนยังคิดว่าคุณแม่ชีคันสนีย์มีวิธีการดึงดูดใจคนให้หันมาสนใจธรรมะได้อย่างน่าสนใจ เหมาะกับยุคปัจจุบัน โดยคุณแม่ตุนกล่าวว่า

(คุณแม่ตุน (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

“ท่านยังสอนโดยการตั้งคำถาม ให้เราคิดตาม แล้วด้วยประสบการณ์ของแต่ละคน จะคิดขึ้นมาได้เอง ท่านเป็นคนที่ใช้สื่อเก่ง คุณแม่มีเครือข่ายกัลยาณมิตรที่ออกสื่ออยู่ ท่านเข้าใจทางโลก รู้จักเรื่อง entertainment ผลิตสื่อออกมาแต่ละอย่าง คนดูก็ตง่าย เป็นที่จดจำอย่างเช่นเพลง ดอกไม้บานที่ท่านทำเราจะนึกถึงทุกครั้งที่เรามีปัญหา ง่ายๆ เลย จากที่เคยเหวี่ยงเคยโมโห เราก็จะนิ่งขึ้น นอกจากนี้ท่านรู้จักการ presentation ท่านสอนนะเรื่องปัจจุสมุปบาทนะฟังหลายรอบแล้วเริ่มจำได้ ท่านรู้ว่าคนเราจะเปิดรับด้วยหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ คนที่มาก็ต้องการเห็นภาพที่ดี ท่านก็พัฒนาปรับปรุงอย่างแล่นสเคปให้เป็นที่ต้องตาคน ถ้ามาเดินๆ เดินเล่นเฉยๆ ก็ให้เห็นท่านมีคนมา

ช่วยงานตลอดพวกลูกศิษย์มาทำสวนสวยให้ แล้วพวกกิจกรรมอย่างโรงเรียนพ่อแม่ แต่ละอาทิตย์ก็เปลี่ยนไปไม่ค่อยซ้ำ คนที่มาก็ไม่เบื่อ พี่ว่าคุณแม่มีการจัดระบบงานดี”

(คุณแม่ตุน(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คนที่ 5 คุณแม่ปู (นามสมมติ)

คุณแม่ปูเป็นคนกรุงเทพฯโดยกำเนิด ได้เรียนจบคณะพยาบาลศาสตร์ สภากาชาดไทย แล้วไปทำงานที่จังหวัดชลบุรีที่โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้า ศรีราชา ทำมา 13 ปีแล้ว คุณแม่ปูเป็นพยาบาลห้องคลอด ปัจจุบันมีบุตร 1 คน อายุ 9 เดือนครึ่ง ปัจจุบันคุณแม่ปูอยู่ที่บ้านสามมีที่จ.ชลบุรี แต่คุณแม่ปูก็จะขับรถมาเสถียรธรรมสถานทุกเดือนตั้งแต่ยังตั้งครรภ์ มาร่วมโครงการจิตประภัสสร และปัจจุบันก็มาร่วมโครงการโรงเรียนพ่อแม่ตลอดไม่เคยขาด คุณแม่ปูเล่าถึงครั้งแรกที่พบคุณแม่ซี ศันสนีย์และสาเหตุที่เริ่มมาที่เสถียรธรรมสถานว่า

“พี่รู้จักคุณยายจำ ตอนที่ท่านไปอบรมเรื่องการคลอดธรรมชาติ ของม.บูรพา พี่เจอคุณยายเป็นครั้งแรกที่โน่น แล้วก็เห็นกิจกรรมของคุณยาย ได้รู้ถึงโครงการจิตประภัสสรพอตั้งครรภ์ก็เลยอยากเข้ามา พอเข้ามาปั๊บ แล้วมันรู้สึกดีมากอยากจะทำต่อเนื่อง แล้วได้อ่านหนังสือของคุณยายอยากที่จะทำต่อ เพราะตอนท้องพี่เครียดมากที่พี่มาที่นี่เพราะมันเครียดในหลายๆ เรื่องพอเครียดก็อยากหาสถานที่ๆ มันตัดออกจากกิจกรรมชีวิตประจำวัน พอมาครั้งแรกมันก็รู้สึกโอเคมาปล่อยความเครียดกับคุณยาย พอคุณยายฝึกเราปั๊บ เราเหมือนกับมันโดนใจจึงปล่อยออกมาร้องไห้ด้วยปล่อยที่ๆ นี่ทั้งหมด”

(คุณแม่ปู(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

หลังจากนั้นคุณแม่ปูก็มาทุกเดือนจนคลอด เพราะว่าอยากตัดออกจากโลกประจำวันบ้าง คุณแม่ปูดีใจที่ได้มาเจอเสถียรธรรมสถาน ถ้าไม่มีที่นี่ คุณแม่ปูบอกว่า คงได้แต่ใส่บาตร จะไปวัดต้องเป็นวันที่มีเวลาจริงๆ ซึ่งที่เสถียรธรรมสถานนั้นมีข้อดีมาก ๆ ที่มีที่ให้ลูกคุณแม่ปูด้วย ที่ของเด็กๆ เพราะคุณแม่ปูไม่กล้าพาล้องไปวัดกลัวจะส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น

“ถ้าพี่พาเขาไปวัดด้วยพี่อาจจะไม่ได้นั่งสวนมนต์ เพราะพี่ต้องเลี้ยงลูกด้วย ถ้ามาที่นี่ไม่ได้มีแค่นั่งฟังธรรมะ มันก็มีกิจกรรมอย่างอื่นให้ลูกเราทำได้ มีกิจกรรมอย่างอื่นให้ได้เปลี่ยน พี่ชอบพี่มาฟังธรรม มาปฏิบัติธรรม ที่นี่เปิดโอกาสให้พี่ทำได้โดยไม่กังวลเรื่องการเลี้ยงลูก พี่พามาทั้งครอบครัวเลย สามมีด้วย บางทีก็มีคุณแม่สามมีด้วย พี่อยากให้ลูกได้อยู่ในสังคมแบบนี้ อยากให้ลูกได้รับตรงนี้นะบางทีพี่กับลูกอาจจะนั่งฟังเสวนาอยู่ในธรรมะศาลาตามโปรแกรม เราก็ทำตาม

ชั้นตอน อย่างตอนบ่ายจะได้พาลูกเดินจงกรม มันมีกิจกรรมตลอด อาทิตย์หน้าลูกเราอาจจะไม่ยอมอยู่ พี่อาจจะพาลูกเข้ามาเล่นสนามหญ้า ที่นี้ร่มรื่นมาก มาเดินชมสวน พี่ชอบอากาศดี ถึงพี่อยู่ต่างจังหวัดแต่ก็ไม่ได้บรรยากาศดีแบบนี้ แล้วของที่นี้ก็มีทำกิจกรรมอย่างอื่น มีแม่ครูมาช่วยสอน คือมันมีกิจกรรมที่เปลี่ยนแต่ตั้งให้เค้าอยู่ทั้งวันได้ตลอดจริงๆ เพราะพี่พาน้องมาตั้งแต่สองเดือนน้องอยู่ได้นะ ”

(คุณแม่ปู(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณแม่ปูมาที่นี้เพื่อพยายามเตรียมตัว เตรียมครอบครัว เตรียมตัวลูกให้สามารถอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ พาลูกมานั่งผ่อนคลายอนุสติกับลมหายใจกับบทเพลงคุณแม่ปูแล้วว่าได้อาการอย่างเช่นการผ่อนคลายลมหายใจด้วยการร้องเพลงไปใช้ที่บ้าน

“มาที่นี้เรามีเพื่อน มีคนนำทาง เราจะได้ทำทุกครั้ง ทำบ่อยๆ ให้ลูกได้เห็นเวลาอยู่ที่บ้าน อย่างเพลงของคุณยายพี่ก็ร้องให้น้องฟัง พี่เอาไปใช้จริงๆ แล้วได้ผล ร้องให้ฟังแล้วน้องก็นิ่งสงบจากที่กำลังร้องอยู่ ส่วนสื่ออื่นที่ไม่ใช่ซีดีเพลงธรรมะ คุณยายก็มีออกมาเยอะ พัฒนาตามโลกตลอด ไม่ว่าจะป็นรายการ เป็นเฟสบุค เป็นหนังสือ เป็นสถานีวิทยุต่างๆ ได้ฟังได้ดูก็ได้สติขึ้นนะ เค้าทำดีจริงๆ ต้องยอมรับ”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณแม่ปูขอวิธีการสอนของเสถียรธรรมสถานที่ไม่เคร่งเหมือนสถานปฏิบัติธรรมที่อื่น มันทำให้คุณแม่ปูทำตามได้ทัน

“ถ้าถามใจพี่เวลาปฏิบัติธรรมที่นี้ดีกว่าที่เคยไปมาตอนสมัยเรียน มันไม่ได้เคร่งเครียดเกินไป และไม่ได้ผ่อนเกินไป ไม่ได้เหมือนด้ายที่ตึงจนจะขาด หรือหย่อนจนไม่สามารถดึงรั้งอะไรได้ พี่ว่ามันอยู่ที่ตรงกลาง คำสอนของคุณยายที่สอนให้เราอยู่ได้ด้วย การพอ อยู่ได้ด้วย การให้ อยู่ได้ด้วย สตินี้ดีนะพี่ว่า เวลาที่มาที่นี้มาอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เราก็ต้องปรับตัวให้พอเพียงไปด้วยโดยปริยาย เข้าเมืองตาหลิว ต้องหลิวตาตาม ทำตามกฎชุมชนพี่ว่าการสอนตรงนี้ดีถ้าทำได้ตลอดเราจะรู้สึกสุขสงบในชีวิต”

(คุณแม่ปู (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณแม่ปลูกถ่ายว่าจริงๆ แล้วทุกที่ที่ต้องมีกฎระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นที่นี้ ข้อปฏิบัติของแม่ที่ข้อปฏิบัติของสงฆ์แต่ช่วงนี้เวลาคุณโททศน์ชาวจะพระสงฆ์ทำผิดจะเห็นบ่อยขึ้นอาทิตย์หนึ่งอย่างน้อยต้องมีหนึ่งข่าวคุณแม่ปลูกถ่ายถึงพระสงฆ์ว่า

“เดี๋ยวนี้พระเป็นแบบนี้ ดูแล้วไม่สบายใจ แต่อย่างไรก็ยังมองว่าพระภิกษุยังงี้ก็เป็นผู้ทรงศีลอยู่นะคะ การประพฤติของท่านก็ต้องเป็นการประพฤติสิ่งที่ดี เวลาท่านรักษาศีลได้ แต่มีบางองค์นั้นๆ ที่ทำก็เหมือนกับปลุขณมีอารมณ์ รัก โลภ โกรธ หลง มันก็มีกิเลส มีอะไรที่ตัดไม่ได้ แต่ถ้าถามว่าตัวที่ พี่ไม่ได้มองพระว่าท่านนี้ไม่ดีนะ ไม่มีความคิดว่าอย่าไปไหว้ หรือไปใส่บาตร เรามองเป็นกลาง ในความรู้สึกของพี่ ปัจจุบันพี่ก็ยังใส่บาตร ถ้าเราตั้งใจที่จะทำ เราถือว่าตรงนั้น เราเป็นกุศลหมด มันขึ้นอยู่กับใจของเรา อย่างที่เวลาคุณยายสอน การพูดของคุณยาย เสียงของคุณยายมันฟังแล้วสงบ คุณยายสำรวจแม่ที่นี้สำรวจพี่ชอบมากเลยนะฟังแล้วสบายใจ”

(คุณแม่ปลูก (นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คนที่ 6 คุณพ่อชัย (นามสมมติ)

คุณพ่อชัย อายุ 37เป็นคนจ.นครศรีธรรมราช เรียนจบปริญญาตรี คณะมัณฑนศิลป์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันทำงานเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ของโรงแรม งานของคุณพ่อจะต้องออกแบบให้ผสมผสานความเป็นไทยและต้องให้ดูทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้จริง คุณพ่อกล่าวว่าสังคมสมัยนี้เราบริโภคเกินความพอเพียง เราบริโภควัตถุมากเป็นพวกวัตถุนิยม งานของคุณพ่อชัยต้องเข้าใจในจุดนี้ ถึงกระนั้นคุณพ่อชัยเป็นผู้ที่มีความสนใจ ใส่ใจศึกษาพระพุทธศาสนา ดังที่คุณพ่อเล่าถึงความสนใจที่เข้ามาฟังธรรม ปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานว่า

“ก่อนอื่นเลยคือ จะเล่าให้ฟังว่าตอนหนุ่มๆ อยากหาคำตอบว่าทำไมบางที่รู้สึกทำไมเราเครียดทำไมเราทุกข์จริงๆ ไปบวชมาแล้วด้วย ไปบวชแล้วก็ไปอยู่ที่สวนโมกข์ อ.ไชยา ภาคใต้ ของท่านพุทธทาส ศึกษาแล้วก็ทำให้เข้าใจมากขึ้น เมื่อก่อนเราไม่รู้อะไรเลย รู้แค่ทำบุญตักบาตร ให้ทานนี่คือพุทธแล้ว แต่ปรากฏว่ามันมีความทุกข์แล้วไม่เห็นแก้ได้ซักทีนึง เราก็เลยศึกษาหาวิธีว่ามันคืออะไร เราก็ต้องมาศึกษาให้ลึกขึ้น เยอะขึ้น วันหนึ่งก็เห็นรูปจากเฟซบุ๊กเพื่อนแล้วก็ตามไปดูเวปไซต์เสถียรฯ แล้วตอนนั้นผมที่มีลูกเล็กก็เลยลองมาที่นี้ๆ มาติดต่อกันเป็นปีๆ มาโครงการโรงเรียนพ่อแม่ ผมก็รู้สึกดีตั้งแต่มาครั้งแรก ก็รู้สึกชอบสถานที่ คืออากาศดี เหมือนอยู่ในป่า มาที่นี้ลูกผมก็ได้รับออกซิเจนด้วยเต็มๆ แล้วอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชอบมาคือ ที่นี้ก็ช่วยเราหาคำตอบได้เหมือนกัน ผมเคยมาอานาฯ ที่นี้ ก็ดีนะ เพราะที่นี้จะเน้นสอนคำสอนในระดับกลาง ๆ ซึ่งทำให้คนเข้าใจคำสอน

ของพระพุทธศาสนาได้ค่อนข้างง่ายขึ้น โดยส่วนตัวแล้วชอบนะ แบบประยุกต์เอาไปใช้ได้ ไม่ถึงกับตึงเกินและไม่หนักเกินเพราะว่าแต่ก่อนที่เคยศึกษามันจะมีระดับลึกกว่านี้”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณพ่อชัยบอกว่า ที่นี้คุณแม่ชีคັນสนีย์จะเน้นให้มีสติอยู่กับปัจจุบัน อย่างบางที่คุณพ่อชัยเราเครียดจากงาน เมื่อเจอครอบครัว บางที่คุณพ่อก็ยังอยู่ในอารมณ์เครียดอยู่ แต่มาฝึกที่เสถียรธรรมสถานทำให้คุณพ่อชัยมีสติ รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง ก็จะไม่เอาอารมณ์ไปลงกับครอบครัว คุณพ่อชัยเล่าว่าที่เสถียรธรรมสถานเน้นเรื่องครอบครัว ให้อารมณ์ครอบครัว โดยแสดงให้เห็นจากสื่อต่างๆ

“ท่านแม่ชีสอนให้ดูอารมณ์ตัวเอง มีสติ ก็พยายามเอาไปใช้นะ พอดีตั้งใจทำอะไรๆ ก็ทำได้ ที่นี้จะที่สำคัญที่เน้นเรื่องครอบครัว แล้วก็ผู้หญิงและเด็ก โดยเฉพาะเด็กเนี่ย ผมว่าเด็กๆ จะซึมซับจากที่นี้ได้ง่ายอย่างเพลง แอนิเมชันประกอบเพลงที่ฟังสบายๆ จำก็ง่าย ส่วนพ่อแม่พวกเด็กวัยรุ่นหน่อยที่นี้ก็มีเวปไซด์ให้ดู มีข้อมูล เข้าไปคลิกได้ตลอด มีตาราง มีรายการวิทยุ ดิฉันผมว่าทำแบบนี้มันทำให้เข้าไปเจาะกลุ่มได้ง่ายจริงๆ แล้วที่นี้ก็เหมือนมีการโฆษณาที่เผยแพร่ออกไปเยอะมาก แล้วก็มีการเป็นฟรีเซนเตอร์ให้แต่บางวัดไม่มีการทำโฆษณาถ้าคนอยากจะทำ ต้องไปหาเอง แต่ที่นี้ มีทำหนังสือออกไป ทำซีดีออกไป มีการถ่ายทำทั้งภาพนิ่ง วิดีโอ เก็บข้อมูลอยู่ตลอด แล้วเวลาที่แม่ชีท่านไปบรรยายที่ไหน ท่านจะเอาไปเผยแพร่ด้วยก็ทำให้คนรู้จักที่นี้มากขึ้นแล้วที่นี้ก็ถือว่ามีสื่อการสอนที่น่าจะโดนใจโดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่และวิธีการสอนของท่านมันก็ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าใจง่าย มันไม่น่าเบื่อ น้องเคยดูไซ้ใหม่ที่เป็นภาพยนตร์โฆษณามาเรื่องกระทะกระทะแกก มีสติ ไม่กระทะแกกออกมาซึ่งมันโอเค เข้าใจง่าย ถ้าเกิดโกรธขึ้นมาบ๊ีบ เครียดขึ้นมาบ๊ีบ ถ้าเกิดคุณทำยั้งจั้ง แล้วจะเป็นยังไงต่อ แต่ถ้าคุณรู้ทัน แล้วคุณรู้แล้วจับมันบ๊ีบ มันก็จะเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่ทางเดิมอีก มันฟังแล้วติดหูเลย ผมเอาไปใช้ผมลดความเครียดของผมลงได้เยอะ ลองดี”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คุณพ่อชัยนอกจากจะชอบสื่อการสอนแล้วยังชอบกระบวนการสอนของที่นี่ รวมไปถึงตัวบุคลากรของเสถียรธรรมสถานด้วย

“สำหรับที่นี้มีจุดเด่นที่การสอน ที่นี้เขาเปลี่ยนแปลงให้ทันโลกตลอด มีตัวอย่างดีๆ มาก ทำให้เห็นชัด ผมว่าเขาทำการบ้านมาก่อน อย่างท่านแม่ชี ท่านจะทำงานเป็นระบบ เหมือนเซ็ระบบไว้ เราก็ทำตามระบบนั้นเลย ตามโปรแกรม ที่ท่านทำได้ ผมว่าเพราะท่านมีคนช่วยเยอะ งานจึงออกมาดี ถ้าท่านพบว่าอะไรไม่ดี ท่านก็ติแบ็กสแตชออกไม่ค์เลย แต่ท่านพูดนิ่มๆ แล้วอยากจะทำ

ว่าแม่ซีท่านเป็นคนพูดเก่ง แล้วก็อธิบาย บรรยายเก่ง พูดถึงเรื่องการสอน ท่านสอนด้วยความใจเย็น มีสติอยู่กับการสอน สอนได้แจ่มแจ้ง ไม่เคยเห็นมีอาการโกรธเลย ฟังแล้วก็ไม่เครียด ฟังแล้วก็สบายใจ สอนง่าย ๆ เวลาใครโกรธมาแล้วมาเจอท่านที่นี่ เจอเสียงท่านแบบนี้ จะไม่โกรธต่อเลย”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

สุดท้ายนี้คุณพ่อชัยให้ความเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในแง่มุมมองของการเปลี่ยนแปลงว่า “สมัยนี้พวกพระภิกษุสงฆ์จริงๆ ต้องแยกหลายแบบ ประเภทแบบว่าสอนไสยศาสตร์ก็มี ยึดเครื่องรางของขลัง อันนี้ก็เพี้ยนๆ ไปเหมือนกันบางส่วนก็หย่อนลงนะ แต่ว่าบางส่วนอย่างพระสายปฏิบัติก็ยังปฏิบัติเข้มเหมือนเดิม ก็ยังดีเหมือนเดิม ส่วนแม่ซียังไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมาก อาจจะไม่ค่อยมีข่าวเท่าไรหรอกนะ ส่วนใหญ่เราจะเห็น จะได้ฟังรายการธรรมที่ท่านไปออกมากกว่าท่านก็ยังสอนให้วิธีฝึกสติอยู่กับปัจจุบัน อันนี้สำคัญมาก ฝึกถึงว่าสิ่งใดเมื่อมีเหตุแล้วจะมีผลตาม ถ้าไม่ยอมให้ผลเป็นอย่างนี้ ก็อย่าทำเหตุอย่างนั้น ก็พยายามมีสติตลอด มันต้องฝึกต่อเนื่องฝึกอยู่บ่อยๆ ไม่ใช่ทำครั้งหนึ่งแล้วทิ้งไปหายไป มันต้องทำอยู่ตลอดๆ อย่างเสถียรมาทุกเดือน พาลูกพาแม่เขามา คือชอบมาที่นี้ทั้งสองคนด้วย แล้วก็แนะนำเพื่อนๆ ให้มาด้วย”

(คุณพ่อชัย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2554)

คนที่ 7 คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ)

คุณแม่เอื้อง อายุ 32 เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด เรียนจบจากวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ปัจจุบันทำงานที่โรงพยาบาลพระมงกุฎ ปัจจุบันมีลูกสาว 1 คน อายุ 3 ปี กำลังอยู่ในวัยน่ารัก ช่างพูดช่างเจรจา และให้ความสนใจกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งคุณแม่ก็จะคอยอธิบายตลอด

คุณแม่เอื้องเล่าให้ฟังว่ารู้จักเสถียรธรรมสถานเนื่องจากมีรุ่นพี่ที่รู้จักมาเปิดร้านอาหาร อยู่ตรงข้ามเสถียรธรรมสถานก็เลยมีโอกาสเข้ามา แต่จริงๆ คุณแม่เอื้องรู้จักเสถียรธรรมสถานมานานแล้วเนื่องจากเคยอ่านหนังสือของคุณแม่คันสนีย์ แต่ยังไม่มีโอกาสได้เข้ามา คุณแม่เอื้องเล่าให้ฟังถึงตอนเข้ามาครั้งแรกว่า

“ตอนที่เข้ามาครั้งแรก พี่รู้สึกถึงความร่มรื่นต่างๆ ที่มาในหน้าร้อน อากาศข้างนอกร้อนมากแต่พอเข้ามาข้างในเสถียรฯ แล้วอากาศเย็นมาก เย็นแบบผิดกันเลย ประทับใจค่ะ พอห้องก็เลยลองมาดู มันก็ได้ความอบอุ่นความเข้าใจกันระหว่างพ่อแม่มากขึ้นด้วย ส่วนวันนี้พี่พาน้องมาร่วมกิจกรรมค่ะ นี่ก็เพิ่งเดินออกมาจากสนาม พาไปออกกำลัง ทำโยคะมา ที่นี้เขาจะมีแม่ครูพาทำเพื่อจะให้เด็กๆ ได้มีส่วนร่วม น้องก็ไปทำโยคะกับเค้าด้วยน้องก็ทำได้นะ น้องทำได้น้องชอบพี่เลยต้องพา

น้องมาตลอด ทุกเดือนค่ะ หรือบางทีก็วันเสาร์หรือวันอะไรที่เป็นวันหยุดก็จะมาด้วยมานั่งฟังธรรม
เฉยๆ ก็เคย พี่มาที่นี้บ่อยเหมือนกันพี่มาได้ 4 ปีแล้วค่ะ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

นอกจากน้องจะมีพัฒนาการที่ดีแล้วคุณแม่เอื้องเองก็ได้พูดถึงสิ่งที่ตัวคุณแม่ได้จากการ
มาเสถียรธรรมสถานว่า

“ตัวพี่เองก็ได้มาเรียนรู้ประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกจากที่นี่ด้วย เวลามาก็จะมานั่งฟังคน
อื่นๆ เล่าประสบการณ์การเลี้ยงลูกของแต่ละคน อย่างแต่ก่อนเวลาน้องร้องกรี๊ดๆ พี่ก็จะมีอารมณ์
และก็จะบอกให้ลูกหยุดร้อง คือพี่ใส่ปฏิกริยากลับทันทีแล้วช่วงนั้นน้องเค้าเป็นเยอะ แต่พอแต่วันนั้นเรา
เข้ามาฟังที่เสถียรธรรมสถานมาฟังคุณยาย คุณยายก็บอกว่าถ้าเด็กมีปฏิกริยาแบบนี้แล้วเราได้ตอบ
กลับไปมันไม่ใช่วิธีที่ถูกต้อง เหมือนคุณยายเตือนสติเราค่ะ แล้วคุณยายก็บอกว่าเราควรจับเขามา
กอด ให้สิ่งที่เขาสูญเสีย พอพี่ฟังที่เอาไปทำมันก็ได้ผลนะน้องนิ่งเลย สงบลง เราก็สงบด้วย พอมา
ที่นี้มันทำให้เรารู้อารมณ์เขามากขึ้น บางทีเราก็ปล่อยให้เขาเล่นไปตามประสา ไม่เคร่ง ไม่มีการต้องทำ
อย่างนี้ๆ ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่เอื้องค่อยๆ ปรับตัวตามที่คุณแม่ชีต้นสนียชี้แนะเรื่องการเลี้ยงดูลูก แล้วยังนำ
วิธีการทำสมาธิในแบบฉบับของเสถียรธรรมสถาน ซึ่งเป็นการทำสมาธิประกอบเพลงมาทำพร้อมกัน
กับลูกที่บ้านด้วย และผลที่ได้คือลูกสาวของคุณแม่มีสมาธิในการดำรงชีวิตตั้งแต่เด็กๆ ทำให้คุณแม่
คิดว่าสื่อการสอนของที่เสถียรธรรมสถานนั้นสามารถนำมาสอนเด็กได้ดี รวมถึงสื่ออื่นๆ ก็สอนตัวคุณ
แม่เอื้องได้ด้วย คุณแม่เอื้องเล่าให้ฟังถึงขั้นตอนการสอนในแบบเสถียรธรรมสถานว่า

“การสอนของที่นี่เขาจะจัดกลุ่มแล้วให้เด็กเข้ามาละลายพฤติกรรมก่อน เช่นให้เด็กๆ
มาทำกิจกรรม มีร้องรำประกอบโยคะ ประกอบเพลง พาเด็กเข้าไปแม่เมตตาแล้วค่อยๆ ให้เด็กซึมซับ
เรื่องการให้ ซึ่งตอนเด็กๆ ทำกิจกรรม มันเหมือนสอนเขาไปในตัวอยู่แล้วว่าต้องรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน
สิ่งของให้เพื่อนๆ เล่น พอช่วงบ่าๆ ก็จะให้ฝึกสมาธิด้วยการเดินในสวนด้วยความสงบ ไม่พูด เหมือน
ให้เขาจดจ่ออยู่กับการเดิน ให้เขารู้ว่าทำอะไรอยู่ หรือแม้กระทั่งเรื่องของเพลง “ลมหายใจเข้า ลม
หายใจออก ดั่งดอกไม้บาน” แล้วพี่ก็ซื้อซีดีไปเปิดให้เขาฟังที่บ้าน เขาก็กำหนดลมหายใจที่บ้านด้วย
หรืออย่างเวลาเดินขึ้นบันไดเขาก็รู้ว่าจะเขากำลังเดินขึ้นบันไดอยู่นะ มันเหมือนทุกอย่างมัน
สอดคล้องกันจนเป็นกระบวนการเรียนรู้ แล้วตัวพี่เองก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับลูกนะ โดยเฉพาะเวลาเรา
เครียดๆ ก็เราอยู่ในสังคม แต่พอเราเข้ามาในเสถียรธรรมสถานเราก็ได้ฟังเรื่องราวที่คล้ายๆ กับของ

ตัวเองตามที่คุณยายยกตัวอย่างมา อย่างเรื่องการทำงานที่บอกว่าเวลาทำอะไรมากระทบแล้วไม่กระเทือน อย่างโฆษณาเรื่องนี้จะเอะบ้ายบายเนี่ย เคยดูใช้ไหมที่ใช้สอนปฏิจจสมุปบาทนะ เมื่อเราเจอความโกรธในชีวิตจริงของเรา เราก็บ้ายบายมันไปเหมือนในโฆษณา มันทำให้เราปล่อยวางได้มากขึ้น จิตเราก็จะสดใสว่าเริง เพราะแต่ก่อนส่วนใหญ่พี่ก็จะเครียดกับเรื่องงานแล้วก็เรื่องลูกแต่เดี๋ยวนีพี่กลายเป็นคนที่ยืดหยุ่นได้มากขึ้น ”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่เอื้องชอบในสิ่งที่คุณแม่ซีคั้นสนีย์สอนเพราะนำมาใช้ได้จริง และนอกจากนี้คุณแม่เอื้องยังชอบที่เสถียรธรรมสถานเข้าใจคนที่มีความทุกข์แล้วอยากพาลูกมานั่งฟังธรรมอย่างคุณแม่ จึงทำให้เสถียรธรรมสถานเป็นสถานที่หนึ่งที่ครอบครัวมาได้พร้อมหน้ากัน

“คุณแม่เข้าใจธรรมชาติ ท่านสอนให้เราเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจธรรมชาติ สอนให้เอาคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันได้แบบง่ายๆ ไม่เคร่งมากเกินไป มันก็ทำให้เราทำได้ง่าย ๆ มาที่นี้มันได้เรื่องการพัฒนาจิตใจ ส่วนลูกที่นี้ทำให้เขาเป็นเด็กอ่อนโยน ผ่อนคลายแล้วก็ได้มาเรียนรู้เรื่องการเข้าสังคม เขาได้เจอเพื่อนหลายๆ แบบ มาชิมชัมภูมิต้านทานเพื่อจะเผชิญกับโลกข้างนอกพวกเทคโนโลยี เจอสังคมน้องเขาจะได้อยู่ได้เขาจะได้รู้ว่าตรงไหนเป็นอย่างไร เจอกับปัญหาจะแก้อย่างไร แล้วก็ได้มาทำบุญและได้มาพัฒนาอารมณ์ด้วย อีกอย่าง กิจกรรมของที่นี่ค่อนข้างเน้นเรื่องเด็ก ครอบครัวและวัยรุ่น พวกโครงการของที่นี่จะเป็นโครงการที่เข้าสู่สังคมได้ง่าย แล้วก็คำสอนที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มันต่างจากที่อื่นที่เคยไปแล้ว อีกอย่างคือครอบครัวเข้าร่วมยกอย่างวัดเนี้ยถ้าไปแล้วพี่ก็กลัวว่าลูกพี่จะไปทำเสียดังรบกวนเขา แต่ที่นี้ลูกมาได้ด้วย”

(คุณแม่เอื้อง(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่เอื้องมีความเห็นว่าสังคมตอนนี้เป็นพวกวัตถุนิยม เน้นเรื่องการแข่งขัน คุณแม่จึงชอบที่จะพาน้องมาเพิ่มภูมิคุ้มกันไม่ให้หลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงเพราะถ้าเด็กไม่เข้มแข็งอาจจะเดินทางผิดแล้วติดไปในกระแสสังคมได้ แต่ถ้าน้องมีหลักคำสอนอยู่ในใจ มันจะทำให้จิตใจเข้มแข็ง คุณแม่เข้าใจในความเปลี่ยนแปลงดี ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปไม่เว้นพระพุทธศาสนาคุณแม่กล่าวว่า

“จริงๆ แล้วโลกเปลี่ยน โลกหมุนเร็ว คนที่มาบวชบางคนยังละทางโลกไม่ได้ถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะดีอยู่แล้วแต่มันมีคนไม่ดีเข้ามาอยู่ในพระพุทธศาสนา แต่เราก็ต้องไม่มองตรงนั้น เพราะเรารู้ว่าพระพุทธศาสนาของเราดีอยู่แล้ว อย่างคำสอนเนี่ยสุดยอดแล้ว ถึงแม้จะมีมารศาสนา

เราก็ต้องรู้จักแยกแยะ เพราะถ้าเราดึงหลักธรรมมาใช้ เป็นหลักยึดจิตใจของเรา เราก็จะโอเค อย่างที่นั้นก็ให้หลักยึดว่าจิตใจเราควรจะไปทางไหน เช่นการปล่อยวาง การทำบุญสิ่งเหล่านี้ต่างทำให้เรามีจิตใจที่ดี ถ้าเราปฏิบัติตามคำสอน หนึ่งเลย ใจเราจะเข้มแข็ง รู้จักตัวเอง รู้จักอารมณ์ รู้จักธรรมชาติของชีวิตมากขึ้น สังคมก็จะดีขึ้น การแข่งขันการเอาวัดเอาเปรียบก็จะน้อยลง ถ้ามาปฏิบัติมารับฟังคำสอนกันเยอะๆ สังคมจะสงบสุข”

(คุณแม่เอื้อง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คนที่ 8 คุณแม่แข่ง (นามสมมติ)

คุณแม่แข่ง อายุ 47 ปีเกิดที่กรุงเทพฯ ชีวิตวัยเด็กคุณแม่แข่งอยู่กับคุณป้าที่อ.พระพุทธบาท จ.สระบุรี เนื่องจากคุณพ่อกิจการล้มเหลว คุณพ่อคุณแม่หย่ากัน และคุณแม่ของคุณแม่แข่งเดินทางไปฮ่องกง ชีวิตในวัยเด็กของคุณแม่ลำบากมาก แต่คุณแม่ก็ผ่านมาได้ คุณแม่แข่งเรียนจบมัธยมศึกษาจากมหาวิทยาลัยบูรพา และทำงานเป็นมัคคุเทศก์ให้กับกรุ๊ปทัวร์จีนมา 10กว่าปีแล้ว

คุณแม่แข่งเล่าถึงการเข้ามาเสถียรธรรมสถานว่าคุณแม่ตั้งครรภ์ตอนอายุ 43 ปี คุณแม่เครียด เพราะกลัวว่าน้องจะเกิดมาไม่เหมือนเด็กปกติ จึงมาเสถียรธรรมสถานเพื่อหวังจะใช้ธรรมะลดความกังวล คุณแม่แข่งเล่าว่า

“พอเรารู้ว่ามีท้องเนีย ก็ มันก็กังวล เพราะแม่อายุเยอะ อายุ43 ตอนท้อง จริงๆ ภาวนาอยากมีลูกมานาน ก็ตอนมีก็ดีใจ คือทำหลอดแก้ว ทำกิฟ บันบานสานกล่าวก็มี อยู่มาน้องก็มาเกิดเอง ตอนท้อง เราก็กลัว กลัวที่เค้าคาดคะเนว่าน้องจะไม่ปกติ ตอนนั้นทุกข์มากๆ บอกตรงๆ ว่าเป็นช่วงที่ทรมานมาก ลำพังแพ้ก็นอนอยู่แล้วยังเครียด ปวดหัวมาก ตั้งแต่ตอนเริ่มรู้ว่าท้องได้สถานที่แห่งนี้ เป็นที่พักพิงทางใจ แล้วก็แบบแพ้ก็น้อยลง แล้วก็แปลกอย่างหนึ่งว่า เขามาที่นี้เขาไม่แพ้อะ”

(คุณแม่แข่ง(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่แข่งประทับใจคุณแม่ชีคันสนีย์จากครั้งแรกที่ไปเจอท่านทำงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ คุณแม่แข่งกล่าวว่าท่านดูสงบ เลยอยากลองฟังธรรม มาปฏิบัติธรรมกลับท่าน เพราะไม่ไกลจากบ้านมากนัก บางทีอาจจะละเรื่องเครียดๆ ได้บ้าง

“เห็นท่านเซ็นต์หนังสือ ท่านเป็นคนที่เรามองแล้วสบายใจ มองแล้วเย็นใจมาก หลังจากนั้น ก็มีโอกาสมานั่งฟัง แต่ไม่ได้มาประจำ พอหลังจากเข้ามาแล้ว ก็รู้สึกว่ามันสงบ ใจมันไม่กระวนกระวาย สงบแล้วก็เย็น แต่มาครั้งเดียวแล้วก็ห่างหายไปเลย แต่ก่อนไม่เคยมาแม้จะอยู่แถวบ้าน แล้วมาอีกทีหลังจากท้องที่นี้มาเป็นกิจวัตร มาตลอดเลยทุกเสาร์ อาทิตย์ มาเข้าร่วมทุกกิจกรรม โชคดีๆ ที่มี

สถานที่ดีๆ อยู่ใกล้ เลยมาทั้งจิตประภัสสร โรงเรียนพ่อแม่มาหมด มาแล้วได้ฟังท่านสอน มาปฏิบัติธรรมพร้อมๆ กับคนอื่น พอเข้ามาตลอดๆ เรื่องทุกข์ เรื่องเครียดๆ ก็หายไป มีสติมากขึ้น ไม่คิดพะวง ก็ดีขึ้นมากเลย แล้วถ้าเราสงบ เรานิ่ง เด็กเค้าสัมผัสได้ไง เราคิดว่าเด็กพิการนี้มันอาจจะเกิดจากแม่พะวง เหมือนคนป่วยใจจริงๆ มันไม่ใช่ป่วยด้วยร่างกาย มันป่วยด้วยจิต ด้วยเราไง ถ้าเราแข็งแรง จิตแข็งแรง เด็กเขาจะรับรู้ได้ว่าเรานิ่ง เขาอยู่ในนี้เขาปลอดภัย พอคลอออกมาหน่อยก็มีสุขภาพแข็งแรงอย่างที่เห็น”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

เนื่องจากคุณแม่แข็งเห็นว่าการมาเสถียรธรรมสถานแล้วช่วยทำให้ลูกในครรภ์ปลอดภัย จึงมาบ่อยๆ อีกทั้งคุณแม่แข็งชอบกระบวนการสอนของเสถียรธรรมสถานที่เขาใจง่าย ไม่เร็วเกินไป อีกทั้งสื่อที่สอนก็อธิบายได้ดี

“เราชอบคุณยายสอน เอาคำง่ายๆ ของพุทธศาสนาามาแปลเป็นคำง่ายๆ คิดว่าคุณพ่อคุณแม่ทุกท่าน ที่ว่าเป็นพินๆ ครอบครัวยี่เย่ แม่คิดว่าทุกคนเข้าใจฟังแล้วมันไม่ต้องคิดลึกและนำกลับไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ โดยไม่ยากนอกจากนี้คุณยายยังใช้สื่อ มาทำให้Get ง่ายขึ้น คือ คือของคุณยายนี้ไม่ซับซ้อน คือเป็นภาพง่ายๆ แล้วก็ คือทุกครั้งมาอาจจะช้าๆ แต่แม่ก็รู้สึกไม่เบื่อ เพราะว่ามันมีสาระแล้วเราเอามาปรับใช้กับเราได้ และก็ชอบตรงที่ยก Case ยก Case ที่เอ่อ Case บาง Case ที่หลายๆ Case ที่ผ่านมามันเป็นเรื่องจริง ที่เราสัมผัสได้เพราะมันเป็นร่วมสมัย เด็กวัยรุ่นเขาก็เข้าใจชอบคุณยายอย่างนี้ว่า ท่านทันสมัยนะ คือบุคลากรพร้อม ครูพร้อม แล้วก็ร่วมสมัยพัฒนาตลอดไป ทำให้เด็กวัยรุ่นเข้ามามันเหมือนกับว่า ไม่ตกยุค เขาก็อยากที่จะอยู่อยากที่จะมาเอ่อแล้วเท่าที่สังเกตดู ปกติเท่าที่เห็นเข้าวัดเข้าวาจะเป็นคนแก่ แต่เสถียรฯ แปลกอย่างนี้ไม่ใช่คนแก่ ซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นชะด้วยซ้ำสรุปแล้วแม่ชอบ เพราะว่าภาษาไทยบางครั้ง แม่ก็ไม่ได้เข้าใจลึกซึ้ง แม่อยู่กับคนจีนมาตลอด”

(คุณแม่แข็ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่แข็งพูดถึงสถานการณ์ของพระพุทธานุชาตอนนี้ว่ามีนักบวชบางรูปประพฤติตนไม่ดีแต่ให้หมองที่หลักธรรมเป็นหลัก เราควรปฏิบัติตามคำสอน ประพฤติตนให้ดีตามที่เสถียรธรรมสถานสอน และผลที่เกิดจากการที่คุณแม่แข็งประพฤติดีก็ดีขึ้นไปด้วย

“แม่เห็นข่าว อย่างพระหลายๆ องค์ไม่ดี แต่แม่ก็คิดว่า อันนั้นเป็น เขาทำอะไรก็ได้ อย่างนั้น ถ้าส่วนที่แม่นับถือ คือคน คนเข้าวัดจิตบริสุทธิ์ เราก็ได้บุญบริสุทธิ์ ถ้าคนที่นุ่งขาวหรือนุ่งเหลือง

ตาม ถ้าไม่บริสุทธิ์ มันก็ส่วนตรงนั้น เราไม่ควรจะมา มา มา เออมา มากระทบกับคำสอนของ พระพุทธเจ้า ถูกไหม คือแม่ แยกให้ออก ไซ้ใหม่ อย่างอย่างอย่างเราทำบุญเนี่ยแม่ถวายตั้งค์แม่ชี เนี่ย คือแม่คิดว่าลูกต้องทำงาน เพื่อที่ว่าจะมีปัจจัยเป็นมิตร คำชูปุทธศานาให้มันอยู่คง ทุกยุค ทุก สมัย อย่างพุทธกาลมาแล้ว ก็มีสิ่งไม่ดี คู่กับพระพุทธเจ้าไซ้ใหม่ แต่ถ้าเรามองตรงนั้น มาติ พระพุทธศาสนา เพื่อที่จะไม่นับถือตรงนั้นเนี่ย แม่คิดว่าไม่ถูก ไซ้ใหม่ มันคนทำอะผิด พระพุทธศาสนาไม่ผิด คำสอนของท่านไม่ได้ผิด เพียงแต่คนปฏิบัติอะผิด ไซ้ใหม่ แต่ที่นี้ดีอีกอย่าง หนึ่งเขามีระเบียบ เคร่งครัด คุณานับถือ เราเข้ามาเราก็ต้องอยู่ในระเบียบตาม อย่าทำให้เสียเพราะ เรา แม่มาที่นี้แล้วชีวิตดีขึ้น พ่อ เออ สามีนีเขาบอกเขายังมาไม่ได้ ไม่พร้อม แต่เขาก็สนับสนุนให้เรา มา เวลามีคนมาสัมภาษณ์หรือถ่ายรูปลง เขาก็ภูมิใจนะ ”

(คุณแม่แข็ง(นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คนที่ 9 คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ)

คุณแม่ไอ้เป็นคนกรุงเทพฯโดยกำเนิด อายุ36ปี เรียนจบการศึกษาสูงสุดวุฒิปริญญาโท ปัจจุบันอาศัยอยู่ย่านถนนสุขุมวิท คุณแม่ไอ้ทำงานที่ธนาคารแห่งหนึ่งย่านสุขุมวิท คุณแม่ไอ้และสามี ชอบออกกำลังกายด้วยกีฬาแบดมินตัน ทำให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงไม่ค่อยเจ็บป่วย คุณแม่ไอ้เล่า ถึงการมาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถานว่า

“รู้จักเสถียรธรรมสถานมานานแล้ว เคยมาตั่งครั้งแรกสมัยยังสาวๆ มาเข้าร่วมโครงการอานาปานสติมาปฏิบัติธรรม มาฟังเทศน์ ตั้งแต่ก่อนท้อง พอท้องก็ได้เปิดเว็บไซต์แล้วได้เห็นโครงการจิต ปรภัสสรแล้วก็มีเพื่อนที่เคยมาชวนมาด้วย ก็มาเลยมาทั้งหมดครบถ้วน เพราะตอนท้องก็มีเครียดๆ มากๆ เพราะท้องน้องเป็นท้องแรกด้วยแล้วก็อายุเยอะแล้ว อายุ34ปี ก็กังวลว่าลูกจะแข็งแรงไหม กลัวลูกจะพิการ กลัวเป็นออทิสติก เป็นดาวน์ซินโดรม เพราะหมอบอกว่าถ้าท้องตอนอายุ35ปีขึ้นไป เนี่ยจะมีความเสี่ยงสูง หมอให้เจาะน้ำคร่ำ ก็ถึงแล้วจะเจาะดีไหมแต่พอมามาเสถียรธรรมสถานก็ มั่นใจว่าจะไม่เจาะ เพราะเชื่อที่คุณยายสอนว่าถ้าเราคิดดี ทำดีเราก็ไม่ต้องกลัวอะไร”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่ไอ้เชื่อมั่นในสิ่งที่คุณแม่ชีศันสนีย์สอนเพราะพอคุณแม่ไอ้ฟังแล้ว ความเครียด ลดลงทำให้คุณแม่ไอ้มีความมั่นใจในการน้อมนำไปปฏิบัติตาม โดยคุณแม่ไอ้พยายามทำให้สบาย เมื่อจิตใจสบาย ไม่เครียดก็จะไม่มีอะไรมากระทบได้ และสุดท้ายเมื่อคุณแม่ไอ้คลอดลูก ลูกของคุณ แม่ไอ้ก็ปกติทุกอย่าง คุณแม่ไอ้เล่าย้อนไปถึงบรรยากาศความประทับใจเมื่อครั้งที่มาร่วมโครงการ จิตปรภัสสรว่า

“ตอนที่มาก็เครียดๆ ค่ะ แต่พอมาแล้วเหมือนมีเพื่อน บางคนเขาเป็นคนที่เหมือนกับเรา แต่พอมานั่งฟังสักพักก็รู้สึกดีขึ้นเหมือนเราได้สติ จากที่มาวันนั้นสิ่งที่คุณยายสอนแล้วที่จำได้มากที่สุด คือเรื่องสติ นอกจากนี้ก็มีรู้ทันไหวใจจึงตื่นตื่น แล้วคุณยายก็ดูโฆษณาสั้นๆ จะเอ๊ะ-บ้ายบาย นอกจากนี้ก็มีนั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังคริสตอล โบวล์ มีช่วยกันนวด ผลัดกันนวด นอกจากนี้ก็ยังมีความหอมมาแนะนำเรื่องน้องเรื่องการคลอด การเลี้ยงลูกว่าต้องทำอะไร มาที่นี้เลยได้ความรู้ ได้วิธีปฏิบัติตัวด้วยมันเปลี่ยนความรู้สึกของคุณพ่อไปเลยเพราะตอนแรกไม่ยอมมา กลัวว่าจะมาหลับ เป็นอยากมาอีก ตอนที่ท้องทำประมาณนี้พอตอนนี้ลูกอายุ 14 เดือนแล้วก็เลยพามาร่วมกิจกรรม โรงเรียนพ่อแม่ ที่นี้จะใช้สื่อผสมมาช่วยในการสอน คุณพ่อเนี่ยจะชอบมากเพราะไม่ได้มาฟังเทศน์ อย่านะเดี๋ยวทั้งวัน ถ้าทำแบบนี้ก็จะน่าเบื่อ แต่มาที่นี้แล้วมีกิจกรรมให้เราทำกับลูกเราได้ทำนู่นทำนี่”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

หลังจากคุณแม่ไอ้คลอดลูก คุณแม่ไอ้ยังพาลูกสาวมาเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ ไม่ได้ขาดเนื่องจากประทับใจในลีลาการสอนธรรมชาติของคุณแม่ศิคันสนีย์ ซึ่งท่านสามารถเทศน์สอนได้ตรงระดับกับกลุ่มคนที่มา โดยท่านจะแบ่งเป็นกลุ่มดังที่คุณแม่เล่าให้ฟังดังนี้

“มาที่นี้ไม่เหมือนมาวัด แต่ได้มาฟังธรรมเหมือนไปวัด เพราะโดยทั่วไปถ้าเป็นวัดก็จะเป็นการเทศน์เกี่ยวกับธรรมะล้วนๆ มันไกลไปหน่อย แต่ที่นี้คุณยายจะเน้นตามกลุ่มโปรแกรมแต่ละโปรแกรมซึ่งมันเป็นการสกรีนคนที่มีความสนใจเดียวกันมาอยู่มาฟังด้วยกัน แล้วเวลาที่ทีมงานสอนก็สอนง่าย เราก็อีกง่ายไม่สับสนปนกัน แยกๆ ไปเลย เราก็ทำตามได้ง่าย อย่างจิตประภัสสรก็เน้นเรื่องลูก เรื่องครอบครัว มันเลยกลายเป็นสอนในสิ่งที่ใกล้ตัวแล้วมันก็ทำให้ฟังเข้าใจเร็ว เข้าใจง่ายเพราะมีจุดสนใจในเรื่องนั้นๆ และคิดว่าคนอื่นก็เข้าใจได้เหมือนกับเรา ส่วนเวลาฟังเทศน์ที่อื่นๆ เนี่ย เขาเทศน์โดยรวมคนที่มาฟังก็มีตั้งแต่เด็กยันคน แก่แล้วแต่ช่วงวัยมันก็มีความสนใจต่างกัน มันยากที่จะทำให้ทั้งหมดใจจดใจจ่อกับสิ่งที่สอนให้ฟังได้ แล้วอีกอย่างคุณยายท่านก็สอนดีนะคะ ท่านพูดแล้วนำฟัง คุณยายจำเสียงหวาน พอพูดแล้วก็ให้สติทั้งพ่อทั้งแม่เลย คุณยายสอนให้พ่อกับแม่ต้องใกล้ชิดกันให้พ่อดูแลแม่ คือมาแล้วทั้งพ่อ ทั้งแม่ก็เอาสิ่งที่ได้จากที่นี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย ในการดูแลลูก แล้วก็ใช้จัดการกับความเครียดที่มีเข้ามาในแต่ละวัน เมื่อเราเริ่มเครียด เราก็นึกถึงจะเอ๊ะ-บ้ายบายเลย ช่วยเตือนสติให้ได้บ่อย แม้กระทั่งอย่างเวลาเราขับรถ เวลาเราโกรธเราก็นึกถึงคำสอนของคุณยาย พอนึกถึงคำสอนของท่านเราก็จะสงบลงทันที มันทำให้ใจเย็นขึ้น เพราะวันๆ หนึ่งเรามีเรื่องที่มาทำให้ขาดสติกันบ่อยๆ ก็ต้องมาที่นี้บ่อยๆ มาให้คุณยายช่วยย้ำ ช่วยเตือนเร่อีกที เพราะถึงแม้เราจะเตือนตัวเองแล้ว แต่เราก็ลืมตัวบ้าง ดีค่ะให้คุณยายช่วยเตือน”

(คุณแม่ไอ้ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่ไฉ่กล่าวถึงความประทับใจในพัฒนาการของเสถียรธรรมสถานธรรมสถานไว้ดังนี้

“เวลามาที่นี้รู้สึกดีสิดะ เพราะที่นี้เขาปรับปรุงและพัฒนาอยู่แล้วเรื่อยๆ จนเรารู้สึกว่า มันดี อย่างสมัยก่อนเนี่ยที่นั่งไม่ใช่ออย่างนี้ละ เป็นพื้นดินปูเสื่อเอาเดี๋ยวนี้นะ มีพัดลม มีจอสกรีน มีสร้างสื่อการสอนเพิ่มเรื่อยๆ เดี๋ยวนี้ออนิเมชันให้เด็กดู มันทำให้เด็กเล็กๆ สนใจ มันถึงความสนใจ เด็กๆ ได้มากแล้วมันก็ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นด้วย ที่นี้ทันสมัยตลอด อย่างตอนพี่ขึ้นรถไฟฟ้าบีทีเอสในปีที่ เอสก็เปิดที่คุณยายสอนด้วย คนที่อยู่บนนั้นก็เเยอะก็ได้ฟังคุณยายสอนด้วยและพี่ว่าเป็นการทำให้ คนรู้จักที่นี้เเยอะขึ้นนะ พี่ว่า คุณยายท่านช่างพัฒนา แต่กฎระเบียบการใช้ชีวิตในวิถีชุมชนของที่นี่ก็ยังคง เหมือนเดิม ซึ่งก็ดีแล้วละ เรียบง่ายดี”

(คุณแม่ไฉ่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่ไฉ่กล่าวถึงพัฒนาการของเสถียรธรรมสถาน ที่ปรับปรุงไปตามยุคสมัย ซึ่งเป็นผลดีกับพระพุทธศาสนามากกว่าแต่ก่อนที่คุณแม่ไฉ่เป็นห่วงกลัวพระพุทธศาสนาจะหายไป คุณแม่ไฉ่ แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

“พี่ว่าศาสนาพุทธในสภาวะการณ์ปัจจุบันมันน่าเป็นห่วงนะว่าจะอยู่ไปได้อีก...อืมนะ แต่ ก็เห็นนะว่าพระองค์มีการปรับเปลี่ยนวิธีการอย่างพระมหาสมปองแล้วก็ท่านว. เองก็พยายามเอา พระพุทธศาสนามาใกล้คนมากขึ้น จากแต่ก่อนคนเเย่เดินเข้าวัด แต่เดี๋ยวนี้อัดต้องมาหาคน เราจะ สังเกตได้จากการที่พระออกโทรทัศน์มากขึ้น พระออกหนังสือ ออกซีดี ซึ่งที่นี้ก็เหมือนกัน ทำดีด้วย ไปซื้อมาดูซะ คือถ้าคนที่สืบทอดพระพุทธศาสนาทำเหมือนแต่ก่อนที่ทำๆ กันมาพี่ว่าพระพุทธศาสนา คงตายไปแล้ว แต่เดี๋ยวนี้นั้นมีกระบวนการที่จะปรับตัวขึ้น แต่อย่างไรก็ตามมันก็ต้องขึ้นอยู่กับเราๆ ด้วยเหมือนกันว่าจะหันมาสนใจในสิ่งที่เขาพยายามบอกสอนหรือเปล่าก็เท่านั้น แต่จากที่เห็นนะ คน รอบข้างพี่จากที่ไม่เคยเข้าวัดไม่เคยฟังธรรมเลย อยู่ดีๆ วันหนึ่งเค้าเดินมาถามพี่ว่า พี่ รู้จักพระมหา สมปองหรือเปล่าท่านพูดตกดีเเนะท่านสอนเรื่องนี้อยู่ พี่ก็เออ อย่างน้อยเขาก็ฟังแต่จะเอาไปคิด เอา ไปใช้แค่นั้นก็แล้วแต่คนอีกเหมือนกัน”

(คุณแม่ไฉ่(นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คนที่10 คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ)

คุณแม่หนึ่งเป็นคนกรุงเทพฯโดยกำเนิด ปัจจุบันอายุ 37ปี เรียนจบปริญญาตรี ที่เมืองไทย และไปเรียนต่อปริญญาโทที่ประเทศออสเตรเลีย คุณแม่หนึ่งแต่งงานตอนอายุมากแล้วและกว่าจะ ตัดสินใจมีลูกก็ตอนอายุ 36 ปี จึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่ลูกจะเกิดมามีอาการผิดปกติ คุณแม่หนึ่งจึง หันมาเข้าโครงการจิตประภัสสรคุณแม่หนึ่งเล่าให้ฟังว่า

“กว่าที่จะตัดสินใจแต่งงาน ตอนแรกว่าจะไม่แต่ง แต่งดีไม่แต่งดี พอแต่งกว่าจะตัดสินใจ มีลูกก็ อายุปาเข้าไป 36 แล้วก็ค่อนข้างอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่ลูกจะไม่ปกติเพราะท้องตอนอายุเยอะแล้ว แล้วก็ได้ยินข่าวที่นี้จากเพื่อน จริงๆ แล้วก็รู้จักจาก Website จริงๆ ก็เคยได้ยินนะ แต่แบบไม่รู้ว่ามี เกี่ยวอะไรบ้าง ก็รู้แค่เกี่ยวอะไรว่าเออ น่าจะเกี่ยวอะไรวะมั่งวะอะไรอย่างเงี้ย มาฝึกสมาธิ แต่ก็ไม่ได้คิดว่ามีตั้งแต่แบบท้องเลยอะไรอย่างเงี้ย แล้วก็มัน้องอะไรบอกมารอบหนึ่งก่อนว่า เออถ้าเกิดท้องนะ มาสิ มีตั้งแต่เริ่ม ตั้งแต่ยังไม่คลอดเลย ตั้งแต่ท้องเลย และก็มัน้องเพื่อนเขาท้องก่อน แล้วเขาบอกเขาจะมา พอเราท้องก็เลยตามกันมา ชวนกันมา ก็มาด้วยกัน ก็เข้ามาตั้งแต่ตอนท้องสามเดือน มาทุกเดือนอะคะ อืม ก็มาเรื่อยๆ ก็เลยแบบอืม มาแล้วแบบมันก็ดี แล้วมันก็รู้สึกตอบคำถามตัวเองหลายๆ อันที่ ที่เคย เคยตั้งคำถามไว้ในใจ แต่หาคำตอบไม่ได้ อืม ว่ายังไงแล้วก็ได้รับความรู้เพิ่มเติม จากจาก ที่นี้ว่าเออ ท้องแล้วต้องทำตัวยังไง นอกเหนือจากที่คุณหมอบอกที่โรงพยาบาล”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่หนึ่งประทับใจโครงการจิตประภัสสร เพราะได้ทั้งธรรมะและสาระจากคุณหมอ คุณแม่หนึ่งเล่าให้ฟังถึงบรรยากาศตอนนั้นว่า

“มาตอนเช้าก็มาฟังยายจำเทศน์ตอนเช้า แล้วก็ ฝึกลมหายใจ แล้วก็เดินจงกรม ฟังคุณหมอบอกที่มาบรรยาย ซึ่งการบรรยายเนี่ยมันก็จะต่างกับข้อมูลที่ได้รับจากโรงพยาบาลชัดๆ เลยก็คือ คนอายุมากท้อง แล้วทางคุณหมอที่โรงพยาบาลก็บอกว่า Case อายุเกิน 35 ต้องเจาะน้ำคร่ำ ตอนนั้นก็ยังไม่เข้าใจว่าจะเจาะไม่เจาะ พอมาที่นี้เขาบอกว่า มันขึ้นอยู่กับเราเครียดหรือไม่เครียดยังไง แม่เป็นไง ลูกก็เป็นอย่างนั้น แล้วหลังจากแบบมาที่นี้ ก็เลยแบบทำให้มั่นใจ 100% ว่า เออไม่เจาะ แล้วตอนเย็นเขาก็ให้เข้าไปในห้องอธิษฐานจิต เขาก็จะให้แต่ละคนบอกเล่าเรื่องของตัวเองออกมาว่า เออ เป็นยังไง แต่ละคนมีปัญหาอะไร แล้วเอาปัญหาของแต่ละบุคคลเนี่ยมา Share กันแล้วแม่เขาก็จะตอบคำถามที่เราสงสัย และบางครั้งเนี่ย หลายๆ คำถามที่เป็นของคนอื่น ซึ่งจริงๆ เราก็เคยสงสัย เราก็เออได้ประโยชน์จากคนอื่นไปด้วยอะไรอย่างเงี้ย ดู Case ของคนอื่นว่า เออเขา เขาเป็นมากกว่าเรานะ เขายังรอดมาได้”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่หนึ่งกล่าวว่าจากการที่ได้มาเข้าโครงการของเสถียรธรรมสถาน ช่วยตอบข้อสงสัยของตนได้มาก นอกจากนี้ที่เสถียรธรรมสถานยังทำสื่อดีๆ ที่ช่วยให้ตนเข้าใจได้ง่ายมากขึ้นดังนี้

“พี่ชอบชอบนะ ที่นี้ผลิตสื่อออกมาดี มันมีsense เกี่ยวกับพวกโฆษณาเหมือนพวกเมืองไทยประกันชีวิตที่เป็นแบบ clip สั้นๆ ดูแล้ว In ดูแล้วเข้าใจ แทนที่จะมานั่งท่องหลักธรรมให้ฟังเพราะหลายๆ คนมันก็ไม่ get ไร พอมันเป็นภาพเป็นอะไร มันก็ get เร็ว ง่ายขึ้น แล้วความยาวของมันกำลังดี 15, 20วิ อยู่ในช่วงที่กำลังน่าสนใจ เพราะถ้ายาวไปนานไป เราก็จะสติหลุดไม่อยากจะฟังได้ แล้วอย่างเวลาเขาสอนเราให้ทำอะไรอย่างเนี่ย เขาพูดให้เข้าใจง่าย เราทำตามได้เลย โดยไม่ต้องแปลตีนะพี่ว่าพี่โอเคเลย ชอบ แล้วก็เอาที่เขาสอนมาทำต่อที่บ้านได้ด้วย มันไม่ซับซ้อน ไม่ยุ่งยากไง”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่หนึ่งเล่าถึงครรภ์ที่ผิดปกติของตน แต่คุณแม่พ่อดีใจมากที่ฝากครรภ์ในโครงการจิตประภัสสรตั้งสติได้ ทำให้ผ่านมาได้ด้วยดี คลอดน้องอย่างปลอดภัย คุณแม่หนึ่งกล่าวว่ารู้สึกดีที่มาฝากครรภ์เสถียรธรรมสถานทำให้มีสติแม้ในนาทีชีวิตก็ตามดังนี้

“จริงๆ แล้วน้องก็มี Case ตื่นเต้น ตอนประมาณ 7 เดือน เพราะน้องคลอดก่อนกำหนด ตอนที่ไปพบหมอเนี่ย ท้องมันใหญ่ผิดปกติ บวมน้ำ ท้องก็ใหญ่ ใหญ่เหมือนจะคลอด เหมือนท้อง 9 เดือน แล้วก็แบบหมอกี่สั่ง ultrasound ด่วนไงก็เจาะน้ำท่อมปอด ต้องผ่าออกกะทันหัน ตอนนั้นหมอบอกว่า โอกาสรอด 15% อืม แต่การมาที่เนี่ย ทำให้เราสติไม่แตก เราเชื่อมั่นคุณยาย เชื่อมั่นในบุคลากรที่มาสอน ก็เขาทำให้เรามั่นใจแบบว่า เออลูกเราไม่น่าจะเป็นอะไร ทำให้เราเชื่อมั่นมีกำลังใจที่นี้สอนให้เราว่าเราต้องทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ให้เต็มที่ก่อน เปอร์เซ็นต์รอดน้อยแค่ไหนก็ต้องพยายามก่อน แล้วที่นี้ผลมันจะเกิดอะไรขึ้นมา เราก็ต้องยอมรับให้ได้ และในที่สุดก็รอด ทั้งแม่และลูก แล้วคุณติตอนนี้เป็นใจอ้วนจ้ำม่ำเชียวนะ”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่หนึ่งมีความเชื่อมั่น จึงผ่านเรื่องร้ายมาได้ ปัจจุบันก็พาลูกมาเข้าโครงการโรงเรียนพ่อแม่ ถึงลูกจะยังเด็กแต่พอมารู้ได้แล้วได้ฟังคำสอนของคุณแม่ชี้คั่นสนธิ์แล้วใจเย็นขึ้น คุณแม่หนึ่งเล่าให้ฟังว่า

“ท่านสอนดิฉันะ ทีมงานของท่านทุกคนที่เข้ามาช่วยท่านก็อย่างคุณหมอกี่มาเราก็ได้ประโยชน์กลับไปเยอะเลย ท่านให้กำลังใจนะ ฟังท่านแล้วใจเย็นขึ้น ท่านสอนเรื่องการเลี้ยงลูก ท่านแนะนำพ่อกับแม่ว่าถ้ามีจิตใจที่ ตั้งใจที่จะสอนลูก รักลูก รักครอบครัว ไม่เกลียดเกลียดเนี่ย ยังไงมันก็มี base พื้นฐานที่จะออกมาดีเนี่ย ลูกเราก็ยากที่มันจะออกนอกกลุ่มนอกจากนี้ แต่ตอนนี้ก็ยังเด็กอยู่ เราก็ไม่รู้ เราก็พยายามให้มันดีที่สุด อย่างตอนนี้ให้น้องมาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มันก็ดีกับน้องแล้ว

เดี๋ยวพองโตก็จะมีกิจกรรมอื่นๆ ด้วย มีกิจกรรมน่าสนใจเยอะ มาแต่ละครั้งเปลี่ยนแปลงตลอด อย่างเดียวที่ไม่เปลี่ยนคือที่นี้สอนให้อย่างง่าย ก็น่าจะดี มันก็เป็นระเบียบของที่นี่เขา ก็ดีไปอีกแบบ ได้ถือศีลกินมังสวิรัติดีเดือนละหนิง”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ) , สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

คุณแม่หนึ่งพูดถึงสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันและคำสอนของเสถียรธรรมสถานว่า “เราไม่สามารถเหมาได้ว่าพระพุทธรูปจะสอนธรรมะได้ดีทั้งหมดมันก็มีพุทธพาณิชย์อยู่ อย่าง ธรรมกายที่บอกว่า ปริมาณของบุญที่คุณได้รับ ขึ้นกับจำนวนเงินที่คุณทำ อันนี้ไม่เห็นด้วย แต่พระที่สอนโอเคก็มีนะ ท่านมหาสมปองก็อาจจะเข้าถึงมวลชนที่เป็นในลักษณะ mass ได้ดีกว่า ส่วนท่านปยุตโตก็เป็นหนึ่งในพระที่เขียนตำราธรรมะได้ดีก็จริง แล้วก็ดีที่สุดในเรื่อง แต่พระไพศาล ก็ดีนะ แต่ท่านอาจจะเหมาะมากกว่าสำหรับคนชั้นกลาง เพราะท่านเป็นนักเคลื่อนไหว มันขึ้นอยู่กับคนฟัง ด้วยว่าวิเศษณ์ของท่านไหนจะถูกกับคนๆ นั้นแค่ขอให้สอนตามสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ โอเคหมด ส่วนที่นี้ก็เป็นอีกที่ที่ใช้ภาษาพูดสอนเรา ก็ดีนะที่บอกไปว่าที่ดื่อกอย่างหนึ่งคือที่นี้เป็นอีกทางเลือกไป แล้วสมมติว่าคุณเป็นผู้หญิง คุณถูกสามีทำร้าย ถามว่าคุณจะไปวัดไหนได้ แต่ถ้าคุณเข้ามาที่นี่ คุณจะพบกับแม่ชี ซึ่งมันโอเคกว่า ท่านจะเข้าใจแล้วที่แนะได้ตรงกว่านะ อย่างน้อยเราไม่อายุที่จะพูดหรืออาจจะอายน้อยหน่อยนะพี่ว่า”

(คุณแม่หนึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2554)

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงลักษณะประชากรในภาพรวมของบุคลากรในเสถียรธรรมสถาน

ตารางแสดงลักษณะประชากรในภาพรวมของบุคลากรในเสถียรธรรมสถาน

คนที่	เพศ	อายุ	ภูมิลำเนา	ระดับการศึกษา	หน้าที่ในเสถียรธรรมสถาน	ระยะเวลา ในการทำงานที่ เสถียรธรรมสถาน
1	หญิง	42	กรุงเทพฯ	ปริญญาโท	ทำหลักสูตรอบรมของโครงการโรงเรียนพ่อแม่	22 ปี
2	ชาย	47	กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	ทำสื่อของเสถียรธรรมสถานเพื่อนำไปออก รายการทางโทรทัศน์	18 ปี
3	หญิง	37	ลำปาง	ปริญญาตรี	ประสานงานต่างๆในธรรมศาลา	4 ปี
4	หญิง	42	สมุทรสงคราม	ปริญญาตรี	ดูแลโครงการจิตประภัสสร	1 ปี
5	หญิง	41	เชียงใหม่	ปริญญาโท	ดูแลโครงการสาวิกาสิกขาลัย	5 ปี
6	หญิง	40	ระยอง	ปริญญาตรี	ดูแลซุ้มเครื่องสักการะพระบรมสารีริกธาตุ	3 ปี
7	หญิง	55	กรุงเทพฯ	ปริญญาโท	ดูแลโครงการอานาปานสติ	13 ปี
8	หญิง	45	สงขลา	ปริญญาตรี	ดูแลทุกกิจกรรมในธรรมศาลา	3 ปี
9	หญิง	45	ศรีสะเกษ	เรียนไม่จบ	ดูแลโครงการอานาปานสติ	13 ปี
10	ชาย	27	กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	ผู้ดำเนินรายการวิทยุสาวิกาสิกขาลัย ของเสถียรธรรมสถาน	4 ปี

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงลักษณะประชากรในภาพรวมของผู้ปฏิบัติธรรมในเสถียรธรรมสถาน

ง. ตารางแสดงลักษณะประชากรในภาพรวมของผู้ปฏิบัติธรรมในเสถียรธรรมสถาน

คนที่	เพศ	อายุ	ภูมิลำเนา	ระดับการศึกษา	อาชีพ	โครงการที่เข้าร่วมกับเสถียรธรรมสถาน	ระยะเวลาโดยประมาณที่เข้าร่วมโครงการกับเสถียรธรรมสถาน
1	หญิง	33	บุรีรัมย์	ปริญญาตรี	พนักงานโรงแรม	อานาปานสติ , จิตประภัสสร	มากกว่า 1 ปี
2	หญิง	61	นครศรีธรรมราช	วิทยาลัยครู	ข้าราชการเกษียณ	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	มากกว่า 3 ปี
3	หญิง	36	กำแพงเพชร	ปริญญาตรี	ตัวแทนประกันชีวิต	อานาปานสติ , จิตประภัสสร และโรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 4 ปี
4	หญิง	39	กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	มัณฑนากร	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 6 ปี
5	หญิง	35	กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	พยาบาล	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 2 ปี
6	ชาย	37	นครศรีธรรมราช	ปริญญาตรี	นักออกแบบผลิตภัณฑ์	อานาปานสติ , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 1 ปี
7	หญิง	32	กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	พยาบาล	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 4 ปี
8	หญิง	47	กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	เจ้าของบริษัททัวร์	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 5 ปี
9	หญิง	36	กรุงเทพฯ	ปริญญาโท	พนักงานธนาคาร	อานาปานสติ , จิตประภัสสร และโรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 3 ปี
10	หญิง	37	กรุงเทพฯ	ปริญญาโท	พนักงานธนาคาร	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 3 ปี

ภาคผนวก จ

ตารางคุณสมบัติทั่วไปที่พบในผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน

จ. ตารางคุณสมบัติทั่วไปที่พบในผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน

ภูมิลำเนา	ระดับการศึกษา	อาชีพ
บุรีรัมย์	ปริญญาตรี	พนักงานโรงแรม
นครศรีธรรมราช	วิทยาลัยครู	ข้าราชการเกษียณ
กำแพงเพชร	ปริญญาตรี	ตัวแทนประกันชีวิต
กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	มัณฑนากร
กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	พยาบาล
นครศรีธรรมราช	ปริญญาตรี	นักออกแบบผลิตภัณฑ์
กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	พยาบาล
กรุงเทพฯ	ปริญญาตรี	เจ้าของกิจการ(บริษัททัวร์)
กรุงเทพฯ	ปริญญาโท	พนักงานธนาคาร
กรุงเทพฯ	ปริญญาโท	พนักงานธนาคาร

จากตารางแสดงให้เห็นว่าคุณสมบัติทั่วไปที่พบในผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่เสถียรธรรมสถาน นั้นส่วนใหญ่พบว่าเป็นคนกรุงเทพฯมากที่สุดถึง 7 คน และทุกคนเป็นคนมีการศึกษา มีหน้าที่การงาน ดี มีเงินเดือนสูง มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

จากคุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถแสวงหาพระธรรมคำสอนได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องปากท้อง ทำให้สามารถเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีความสามารถในการบำรุงพระพุทธศาสนาได้เต็มที่อีกด้วย

ภาคผนวก จ

ตารางแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเพศ อายุ และกิจกรรมและระยะเวลาที่ผู้ปฏิบัติธรรม
เข้าร่วมในโครงการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนา ในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

จ. ตารางแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเพศ อายุ และกิจกรรมและระยะเวลาที่ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าร่วมในโครงการเสริมพลังคำสอนของพระพุทธศาสนา ในสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน

คนที่	เพศ	อายุ	โครงการที่เข้าร่วมกับเสถียรธรรมสถาน	ระยะเวลาโดยประมาณที่เข้าร่วมโครงการกับเสถียรธรรมสถาน
1	หญิง	33	อานาปานสติ , จิตประภัสสร	มากกว่า 1 ปี
2	หญิง	61	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	มากกว่า 3 ปี
3	หญิง	36	อานาปานสติ , จิตประภัสสร และโรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 4 ปี
4	หญิง	39	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 6 ปี
5	หญิง	35	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 2 ปี
6	ชาย	37	อานาปานสติ , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 1 ปี
7	หญิง	32	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 4 ปี
8	หญิง	47	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 5 ปี
9	หญิง	36	อานาปานสติ , จิตประภัสสร และโรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 3 ปี
10	หญิง	37	จิตประภัสสร , โรงเรียนพ่อแม่	ประมาณ 3 ปี

จากตาราง แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในโครงการต่างๆของเสถียรธรรมสถานนั้นเป็นผู้หญิง จากกลุ่มตัวอย่าง 10 คน พบว่ามีเพียง 1 คนที่เป็นชาย แต่ทั้งหญิงและชายที่ได้เข้ามาเข้าร่วมโครงการเสริมพลังคำสอนพระพุทธศาสนาในเสถียรธรรมสถานพบว่าจากกลุ่มตัวอย่าง มี 3 คนที่เคยเข้าร่วมโครงการอานาปานสติ 9 คนได้เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ออนอยู่ในครรภ์ และ 9 คนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนพ่อแม่ จากตารางจะพบว่า อายุของผู้ที่เข้าร่วมโครงการต่างๆของเสถียรธรรมสถานนั้นอยู่ในวัยที่มีครอบครัวแล้วทั้งสิ้น โดยโครงการจิตประภัสสรและโครงการโรงเรียนพ่อแม่นั้นจัดขึ้นในทุกๆเดือน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พ่อและแม่ที่เข้าร่วมโครงการนั้นได้เข้าร่วมโครงการติดต่อกันเป็นระยะเวลานานตามแต่การเริ่มเข้าโครงการของแต่ละบุคคลซึ่งจะทำให้จำนวนปีที่เข้าร่วมโครงการมาแล้วนั้นต่างกัน

จากตาราง สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในเสถียรธรรมสถานนั้นมาเพื่อลูก เพราะไม่ว่าจะมาเพื่อเข้าโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ออนอยู่ในครรภ์หรือโครงการโรงเรียนพ่อแม่นั้นก็ล้วนแต่มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับลูกทั้งสิ้น โดยส่วนใหญ่เมื่อเข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ออนอยู่ในครรภ์แล้วก็จะติดตามเข้าโครงการโรงเรียนพ่อแม่ด้วยสำหรับผู้ที่คลอดลูกแล้ว แต่สำหรับผู้ที่ยังตั้งครรภ์อยู่มีแนวโน้มจะเข้าโครงการโรงเรียนพ่อแม่เมื่อคลอดบุตรแล้ว

ภาคผนวก ช

ตารางแสดงแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนที่เสถียรธรรมสถาน

ข. ตารางแสดงแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังคำสอนที่เสถียรธรรมสถาน

สาเหตุที่ทำให้มาเสถียรธรรมสถาน	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	คนที่ 10
1 มาฟังธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2 มาศึกษาและปฏิบัติธรรมโครงการศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนา	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	
3 เพื่อนชวน	✓	✓							✓	✓
4 ครอบครัวสนับสนุน	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓
5 พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการจิตประภัสสร	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
6 พาลูกมาร่วมปฏิบัติธรรมโครงการโรงเรียนพ่อแม่		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7 สามารถมาได้ทั้งครอบครัว			✓		✓		✓			
8 เครียดและกังวลเรื่องลูกในครอบครัว								✓	✓	✓
9 เครียดเรื่องอื่นๆ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
10 ชอบบรรยากาศร่มรื่น มีต้นไม้มาก		✓			✓	✓	✓	✓		✓
11 ใกล้บ้าน		✓		✓				✓		
12 ชอบสื่อที่ใช้สอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
13 ชอบกระบวนการสอนที่ไม่ซ้ำ ไม่เร็ว ไม่เคร่งเครียด		✓	✓		✓			✓	✓	✓
14 ชอบคำสอนของแม่ชีที่ทำให้เข้าใจง่ายและนำมาใช้ได้จริง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ภาคผนวก ซ

ตารางสิ่งที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้พบตามกระบวนการเสริมพลังของเสถียรธรรมสถาน

ข. ตารางสิ่งที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้พบตามกระบวนการเสริมพลังของเสถียรธรรมสถาน

ตารางสิ่งที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้พบตามกระบวนการเสริมพลังของเสถียรธรรมสถาน	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	คนที่ 10
1 พบว่าเสถียรธรรมสถานมีกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2 พบว่าเสถียรธรรมสถานมีการผลิตสื่อที่ใช้ในการสอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3 พบว่าเสถียรธรรมสถานมีการทำงานอย่างเป็นระบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4 พบว่าเสถียรธรรมสถานมีการพัฒนาอยู่เสมอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
5 พบว่าการมาเสถียรธรรมสถานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6 พบว่าการมาเสถียรธรรมสถานทำให้ชีวิตและจิตใจเข้าสู่ภาวะปกติ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุชาดา ไพยรัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2528 ที่เขตดุสิต จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษารัฐศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ ในปีการศึกษา 2550 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2552